

**«БІЛІМ БЕРУ ҰЙЫМДАРЫНДА
КӘСІПТІК БАҒДАР БЕРУ
ЖҰМЫСЫН ЖЕТІЛДІРУ»**
республикалық ғылыми-практикалық
конференция жинағы
(2023 жылғы 28 сәуір)

Сборник республиканской
научно-практической конференции
**«СОВЕРШЕНСТВОВАНИЕ
ПРОФОРИЕНТАЦИОННОЙ РАБОТЫ
В ОРГАНИЗАЦИЯХ ОБРАЗОВАНИЯ»**
(28 апреля 2023 года)

Астана-2023

ҚАЗАҚСТАН РЕСПУБЛИКАСЫ ОҚУ-АҒАРТУ МИНИСТРЛІГІ
Ы.АЛТЫНСАРИН АТЫНДАҒЫ ҰЛТТЫҚ БІЛІМ АКАДЕМИЯСЫ

МИНИСТЕРСТВО ПРОСВЕЩЕНИЯ РЕСПУБЛИКИ КАЗАХСТАН
НАЦИОНАЛЬНАЯ АКАДЕМИЯ ОБРАЗОВАНИЯ ИМ. И.АЛТЫНСАРИНА

**«БІЛІМ БЕРУ ҰЙЫМДАРЫНДА КӘСІПТІК БАҒДАР БЕРУ ЖҰМЫСЫН
ЖЕТІЛДІРУ»
РЕСПУБЛИКАЛЫҚ ҒЫЛЫМИ-ПРАКТИКАЛЫҚ КОНФЕРЕНЦИЯ
ЖИНАҒЫ
(2023 жылғы 28 сәуір)**

**СБОРНИК
РЕСПУБЛИКАНСКОЙ НАУЧНО-ПРАКТИЧЕСКОЙ КОНФЕРЕНЦИИ
«СОВЕРШЕНСТВОВАНИЕ ПРОФИОРИЕНТАЦИОННОЙ РАБОТЫ В
ОРГАНИЗАЦИЯХ ОБРАЗОВАНИЯ»
(28 апреля 2023 года)**

Астана – 2023

МРНТИ 14.15.01
ӘОЖ 373.5.016
A14

Редакция алқасы: Ахметжанова А.А., Галимжанова М.А., Хусаинова А.К., Махмадинов Д.М., Мурзакулов С.В., Танірбергенова А.Ш., Исмагулова С.К., Тастанова А.К., Ергалиева Г.Т.

«Білім беру ұйымдарында кәсіптік бағдар беру жұмысын жетілдіру» республикалық ғылыми-практикалық конференция материалдары. – Астана: Ы. Алтынсарин атындағы Ұлттық білім академиясы, 2023. – 206 б. – Қазақша, орысша.

Мақала мазмұнына автор жауапты.

ӘОЖ 373.5.016
A14

**© Ы. Алтынсарин атындағы
ҰБА, 2023.**

МАЗМҰНЫ / СОДЕРЖАНИЕ

1. Тыныбаева М.А. Перспективы развития профориентационной работы в организациях образования	5
2. Абдыкадырова Г.М., Нысанбаева К.А. Жеткіншектің болашақ мамандыққа қатысты мәселелері	8
3. Аманбаева Ж.К. Мектептегі кәсіби бағдар беру жұмыстары	12
4. Апендина Г.К. Арнайы мектепте кәсіптік бағдар беру туралы	16
5. Арыстан Н.Н. Жасөспірімдерге кәсіптік бағыт - бағдар берудің инновациялық әдістері	20
6. Аханова М.Қ. Болашақтағы мамандықтың кәсіби бағытын айқындау үшін STORYTELLING әдісін қолдану	24
7. Ахметова М.К. Мамандыққа деген қоғамдық қатынас, оның беделінің дәрежесі, маңыздылығы, рентабельділігі	26
8. Базарбаева М.К. Планирование работы профориентатора и оценка эффективности профориентации	30
9. Балымова С.Т. Мектепте оқушыларға кәсіптік бағдар беру жұмысын тиімді ұйымдастыру жолдары	33
10. Бимбетова З.А. Жоба жасау арқылы білім беру – кәсіби бағдарды айқындайтын әдіс	37
11. Болатова С.Б. Кәсіптік бағдар беру жұмысының моделі	41
12. Булакбаева Ж.К. Развитие предпринимательского потенциала студентов через систему профессионального образования	46
13. Булекова А.Ж. «Ұлттық өнер - ұрпаққа мұра»	51
14. Грудупс К.Я. Профессиональная ориентация в школе: сущность, проблемы и пути решения	54
15. Дастенова Л.Ж. Орта мектепте кәсіптік бағдар беру жұмысын ұйымдастыру	58
16. Есенгулов К.М. Профессиональное ориентирование обучающихся в школе: состояние и проблемы	63
17. Есжанова М.Е. Оқушыға жеке профориентациялық кеңес жүргізу технологиясы	66
18. Жарасова И.К. Кәсіби бағыт беру және кәсіби өзін-өзі анықтау	68
19. Жетибаева А.А. Кәсіптік бағдар-болашаққа жол	73
20. Ибрагимова М.О. Кәсіптік бағдар берушінің жұмысын жоспарлау және кәсіптік бағдар берудің тиімділігін бағалау	76
21. Ибраева К.Ш. Ранняя профилизация учащихся младшего школьного возраста в физико-математическом лицее	80
22. Ибраева М.А. Болашақта мамандық таңдау – өміріңнің бір кірпішін дұрыс қалау	84
23. Ильяшова С.Б. Мектептегі кәсіптік бағдар беру	88
24. Калжанова Г.М. Кәсіби бағдар берудің заманауи талаптары	91
25. Калиханова Ш.М. Кәсіптік бағдар беру мамандық таңдаудың негізгі жолы	95
26. Кашкенов Т.К. Оқыту сапасын арттыру үшін педагогикалық өлшеулердің нәтижелерін пайдалану	100
27. Керибаева А.М. Профориентационное сопровождение как инструмент раннего самоопределения обучающихся	102

28.	Кошкарбаева Д.К. Формирование профессиональных предпочтений обучающихся на уроках физики	106
29.	Лысенко Ю.Б. Профессиональная ориентация: равные возможности, доступная среда для всех участников образовательного процесса	110
30.	Макажанова Ж.М., Жакина А.М. Жоғары колледж жағдайында кәсіптік бағдар беру жұмысының тиімділігін арттыру жолдары	113
31.	Маликова С.Т. Особенности организации педагогического сопровождения профессионального самоопределения учащихся в малокомплектных школах	118
32.	Мельникова Т.М. Погружение в профессию	122
33.	Мурзакулов С.В., Тастанова А.К. Модель профориентационной работы в организациях среднего образования РК	125
34.	Мурсалимова Ш.С. Развитие информационной грамотности у студентов в цифровой эпохе	130
35.	Муханбет А.М. Қабілет және дарындылық кәсіби бағыт жолының бастауы	134
36.	Мұратбай Т.Ч. Ауыл мектебінде кәсіби бағдар беру жұмыстарын ұйымдастыру жолдары	137
37.	Профориентация в начальной школе-первый шаг к выбору профессии Нагноенко О.Ю.	141
38.	Нургалиева А.Ж. О профориентационной работе в школе	146
39.	Оспанова А.А., Аубакирова Г.Б. Оқушыларды химия пәнінен бейіналды даярлау	149
40.	Оспанова А.М. Мектептегі кәсіби бағдарлау жұмысын ұйымдастыру жолдары	157
41.	Пірімова Ә.Ә. Оқушыларды кәсіби бағдарлауда тәжірибедегі ізденістер	160
42.	Раева А.Ж. Ғылымдар тоғысындағы жаңа мамандықтар	164
43.	Рахимбердиева Г.Н. Средства компьютерной графики при подготовке специалистов сферы услуг	168
44.	Рахматуллина А.Т. Моя профессия - учитель	172
45.	Садыбекова А.Ж. Оқушыларға кәсіптік бағдар беруде мектеп пен жоғары оқу орнының арасындағы байланыстың әсері	174
46.	Сеитова К.Т. Профессиональное самоопределение личности - один из компонентов выбора будущей профессии	177
47.	Сон Е.Г. Системный подход в процессе формирования профессионального самоопределения старших школьников	180
48.	Сулейменова А.З. Кәсіптік бағдар беру жұмысын инновациялық жобалар арқылы жүргізудің маңызы	186
49.	Тодераш О.Е. Инновационные формы в организации профориентационной работы общеобразовательных школ	189
50.	Тұрдыбек А.Ғ. Мүмкіндігі шектеулі балаларды оқытуда акт құралдарын пайдалану мүмкіндіктері	195
51.	Якияева Г.У. Формирование профессиональных предпочтений обучающихся на уроках английского языка	200
52.	Алиева Э.М. Индивидуальное образовательное пространство, как условие формирования профессиональной направленности личности обучающихся	205

ПЕРСПЕКТИВЫ РАЗВИТИЯ ПРОФОРИЕНТАЦИОННОЙ РАБОТЫ В ОРГАНИЗАЦИЯХ ОБРАЗОВАНИЯ

М.А. Тыныбаева

*Президент Национальной академии образования им. И.Алтынсарина
Министерства просвещения Республики Казахстан*

**Добрый день,
уважаемые участники конференции!**

Я искренне рада сегодня встрече с вами на первой республиканской конференции по вопросам совершенствования профориентационной работы.

Результаты исследований сигнализируют о необходимости системного подхода к проведению профориентационной работы в организациях среднего образования.

По результатам исследований Национальной академии образования имени И. Алтынсарина, наблюдаются сложности на местах с нормативно-правовой базой, отсутствием актуальной информации о рынке труда и востребованных профессиях, методологической и материально-технической базы для повышения квалификации школьных профориентаторов. Частные организации по профориентации обучающихся проводят работу с ограниченным контингентом, в основном на платной основе.

Более того, на основе анализа текущей ситуации, а также по мнению экспертов и практиков в сфере профориентации, на уровне местных исполнительных органов Казахстана профориентационная работа выстраивается без учета стратегических планов развития и прогнозных показателей рынка труда.

По итогам PISA-2018, каждый пятый казахстанский подросток не может определиться со своими карьерными предпочтениями. При этом доля таких старшеклассников среди мальчиков выше, чем среди девочек.

Исследование Европейского фонда образования показало, что зачастую в школах функциональные обязанности по развитию профориентации закреплены за школьными психологами, предметными педагогами – чаще за учителями физики, химии, информатики, английского языка. Специалисты, реализующие профориентацию в школах, получают специализацию в этом направлении за счет неформальных способов обучения.

В то же время ранняя профориентация школьников сегодня занимает особое место в образовательной повестке страны. Недавно принятая Концепция развития дошкольного, среднего, технического и профессионального образования на 2023–2029 годы уделяет отдельное внимание развитию потенциала педагогов-профориентаторов, которых сегодня, согласно данным НОБД, насчитывается более 4 тыс. человек.

Неслучайно мы, как Национальная академия образования имени И. Алтынсарина, сегодня предприняли первую масштабную попытку собрать все

основные заинтересованные стороны в области развития профориентационной работы.

С 2021 года Академией выстраивается планомерная работа по устойчивому развитию профориентационной работы в школах. В бытность Гани Бектаевича была открыта Лаборатория развития человеческого капитала и профессиональной ориентации. Лаборатория активно содействует Министерству просвещения в определении концептуальных основ развития профориентационной работы в организациях среднего образования, оказании методической поддержки педагогам-профориентаторам, а также проведении мониторинга.

Разработан проект Концепции развития профориентационной работы в организациях образования, который заложит единый общенациональный подход к совершенствованию профориентационной работы в системе образования.

Нами разработан ряд методических разработок для педагогов-профориентаторов, у которых в принципе на этапе становления не было ни достаточной информации, ни методической поддержки для работы. Все методические разработки сегодня будут подробно представлены в ходе работы секций.

Наконец, ни одна из внедряемых инициатив не имеет ожидаемого эффекта без должного мониторинга. В текущем и последующие годы нами планируется проведение ежегодного мониторинга профориентационной работы в школах в целом, а также деятельности педагогов-профориентаторов в частности.

Хочу подробнее остановиться на перспективах развития профориентационной работы в организациях образования.

Совместными усилиями нам важно выстроить «идеальную» модель профориентации, где во главе угла будут три ключевых направления:

Первое. Профессиональное информирование. У всех обучающихся должна быть возможность получать обширную информацию о рынке образовательных услуг и труда. Для этого важно создание цифровой базы данных с фактическими данными о доступной сети организаций образования, востребованных специальностях, профилях профессий на рынке труда с основными характеристиками, востребованности профессий на рынке труда.

Второе. Профессиональная диагностика. Диагностика позволит оценить способности, склонности, интересы обучающихся и предложить рекомендации с наиболее подходящими специальностями обучения и профессиями для трудоустройства. В этом вопросе важна разработка качественного теста, привязанного к единой классификации профессий и специальностей.

Третье. Первые два этапа должны обязательно завершаться профессиональным консультированием. На основе результатов профессионального информирования и диагностики необходимо выстраивать индивидуальный план развития навыков каждого ребенка. Для этого этапа особо значима ваша роль, уважаемые педагоги-профориентаторы.

В вопросах развития профориентации важна преемственность и системность. Здесь невозможно ограничиваться только возможностями организаций среднего образования и потенциалом педагогов школ.

В этом плане мне нравится подход стран-лидеров PISA, которые даже само понятие «профориентация» рассматривают шире, как **«содействие развитию карьеры»**. И целевыми группами у них выступают не только обучающиеся школ, но и других уровней образования, включая дошкольные организации, а также взрослое население.

Уважаемые коллеги!

Работа в данном направлении требует партнерства всех сторон – и обучающихся, и педагогов, и администраторов, и управленцев, и ученых.

Мы открыты к сотрудничеству и надеемся на плодотворный диалог в ходе работы конференции.

Спасибо за внимание!

ЖЕТКІНШЕКТІҢ БОЛАШАҚ МАМАНДЫҚҚА ҚАТЫСТЫ МӘСЕЛЕЛЕРІ

Г.М. Абдыкадырова¹, К.А. Нысанбаева²

¹«№23 жалпы білім беретін мектебі» КММ

²«М.Жұмабаев атындағы гимназиясы» КММ

Қарағанды қ., Қазақстан Республикасы

Аңдатпа. Мақалада түлектердің мамандық таңдаудағы қателіктері, Мамандық таңдау барысында жас түлек «Мен қалаймын», «Менің қолымнан келеді», «Маған керек» деп, өз қабілеттіліктерін, ішкі сенімдері мен нақты мүмкіндіктерін ескерулері, мамандық таңдаудағы темперамент типтері сай таңдауы қарастырылады. Сонымен қатар «Кім боламын?» сұрағына жауаптар жан-жақты талқыланған.

Тірек сөздер: Мамандық, маман, мамандық таңдау, кәсіби бағыт-бағдар, темперамент, педагог-психолог.

Аннотация. В статье рассматриваются ошибки выпускников в выборе профессии, в процессе выбора профессии молодой выпускник говорит: «я хочу», «я могу», «мне нужно», учитывает свои способности, внутренние убеждения и реальные возможности, выбирает подходящий тип темперамента при выборе профессии. Кроме того, «кем я буду?» ответы на вопрос обсуждались всесторонне.

Ключевые слова: профессия, специалист, выбор профессии, профессиональная направленность, темперамент, педагог-психолог.

Қазір мектеп түлектері ҰБТ сынағын бітіріп, оқу орны мен мамандықтарын қызу таңдау үстінде.

Бәсекеге қабілетті білікті мамандарды дайындау – бүгінгі күннің басты талабы. Мектеп қабырғасында он бір жыл бойы білім алып, «тарыдай болып кіріп, таудай болып шыққаннан» кейінгі мәселе – болашақ мамандықты таңдау. Бұл жасөспірім өмірінің маңызды кезеңі. Себебі таңдаған мамандығы өмірінің бір бөлшегімен біте қайнасып жатады. Мамандық таңдауда әр адам өзінің қызығушылығына, қабілетіне, бейімділігіне, қалауына сүйену керек. Қазіргі таңда мамандықтың түрі көп. Таңдау жасау оңай емес. Ең бастысы – адам еңбекке қабілетті, зейінді болуы қажет және оның мамандығы өзі өскен ортаға маңызды, қоғамға үлес қосатындай болуы шарт. Оңы мен солын танып үлгермеген мектеп оқушылары мамандығын дәл таңдауы қиын. Сондықтан жастар мамандық таңдауда көбіне ата-аналарымен, ұстаздарымен ақылдасып, бір шешімге келіп жатады.

Мамандық таңдау – жай ғана оқып, диплом алу емес, өмірлік жолыңды таңдау. Сондықтан болашақтарыңды айқындау барысында талапкер де, ата-ана да «жеті рет өлшеп, бір рет кескен» абзал болмақ. Сол үшін осы бастан дұрыс бағытты таңдап, лайықты маман болудың жолын қарастыру керек. Өйткені өз саласының білгірі ғана қай кезде де сұранысқа ие болмақ

«Мамандық» сөзі латын сөзінен шыққан, «жұрт алдында сөйлеу, жариялау» дегенге саяды. Есте жоқ ескі заманда мамандықтың қазіргідей түр-түрі болмады. Әр адам барлық жұмыспен өзі ғана айналысатын. Дегенмен, әйелдер мен ерлерге деп бөлінетін жұмыстар болған. Ерлер аң аулап, үй

тұрғызып, қару-жарақ жасаса, әйелдер жеуге жарамды өсімдіктерді жинап, тамақ пісірген, киім-кешек тігіп, бала тәрбиелеген.

Заман өзгерген сайын, адам да жетіліп, нарықтық қарым-қатынас пайда болды. Қоғам дамып, дүниеге түрлі жұмыстар, сәйкесінше, түрлі мамандықтар келді.

Мамандық таңдау мәселесі – адам өміріндегі ең күрделі және жауапты қадам. Мамандық таңдау әрбір адамның мұқиятылығын қажет етеді. Ең алдымен мамандықтар туралы әр түрлі сайттағы ақпараттармен, қазіргі таңда мектеп қабырғасындағы психологтың түлектердің мамандық таңдауында жүргізетін диагностикалық, мамандыққа бағытталған кәсіби бағыт-бағдар жұмыстарымен танысу керек.

Мамандық таңдау барысында жас түлек «Мен қалаймын», «Менің қолымнан келеді», «Маған керек» деп, өз қабілеттіліктерін, ішкі сенімдері мен нақты мүмкіндіктерін ескеру қажет. Бұл орайда педагог-психологтың кәсіби бағыт-бағдар жұмысы мыңызды.

Мамандық таңдау деген өзің айналысқың келетін жұмысты таңдау ғана емес, өзің араласқың келетін ортаны да таңдау. Қазақ "Адам екі түрлі жағдайда қателеспеу керек: бірі - жар таңдағанда, екіншісі - мамандық таңдағанда" деп бекер айтпаса керек.

Ұнайтын мамандықты таңдау және өмір бойы өзіңізді қамтамасыз ету үшін алдымен адам өзін танып, мұқият зерттеу қажет. Ең алдымен қызығушылығыңызды, бейімділігіңізді, мінез сипаты мен физикалық мүмкіндіктеріңізді жақсы түсіне алу керек. Негізгі қасиеттеріңіз бен байқалмайтын қасиеттеріңізді анықтау қажет. Ары қарай өзіңізге сәйкес келетін мамандықтарды таңдау кедергі туындамайды. Осыдан кейін ғана оқу орнын таңдау қажет. Ең бастысы жоғары оқу орнындағы оқу процесінің өзіндік талаптарын да есепке алу керек. Мамандық таңдауда ата-аналар, туыстар мұғалімдер және таныс адамдар көмек көрсете алады. Бірақ әрбір жас түлек өзінің мүмкіндіктерін жақсы біледі.

Кейбір ата-аналар балаларының мүмкіндіктерін ескермей, өздерінің қалауларын таңдауға мәжбүрлейді. Ол ата-ананың жүзеге аспаған арманы болуы мүмкін. Мен жас кезімде дәрігер мамандығын жақсы көрдім. Бірақ жолым болмады. Енді баламның дәрігер болғанын қалаймын. Осындай жағдайлар туындап қалса, өз мүмкіндігіңізді және жүрек қалауын тыңдап көріңіз. Алдыңызға қойылған мақсаттардан шегінуге болмайды.

Оқу орнына түскеннен кейін ресми мамандық алу басталады. Неғұрлым сапалы білім алу үшін қандай да бір жоспар жасауға болады. Негізгі және қосымша мақсаттарға бөлу. Осы мақсаттарға қол жеткізудің жолдары мен құралдарын айқындау. Мүмкін болатын қиындықтар мен кедергілерге қарсы күресу үшін өзінің ішкі күштерін шоғырландыру.

Мамандық таңдауда жіберілетін қателер:

- Беделді кәсіптердің жетегінде кету;
- Ата-анасы үшін мамандық таңдау;
- Мамандықты таңдауға ақпараттардың жеткіліксіздігі;
- Өзінің психологиялық ерекшелігін түсіне алмау;

- Басқалар не таңдаса, соны таңдау;
- Грант көп берілетін мамандықтарды таңдау;
- «Диплом алсам болды» деген пікірді ұстану.

Осындай қателіктер жіберілмес үшін не істеу керек?

1. Балалық шақты еске алыңыз. Бала кезіңізде сізде қандай үміт пен арман болды?

2. Өзіңізді толық зерттеңіз.

3. Жеке тұлғаның профилін жасаңыз.

4. Басқалардың сізді қалай көретінін біліп, өзіңізді жақсы түсініп алыңыз.

5. Жақын досыңыздан, отбасы мүшелерінен немесе сенімді адамнан сізді сипаттайтын 10 кілт сөз жазуды сұраңыз. Олар сіздің бағалауыңызбен сәйкес келетініне назар аударыңыз.

6. Педагог мамандығының бес негізгі бағытын белгілеңіз. Маркер немесе басқа құралмен сіз үшін ең тартымды екі бағытын таңдаңыз. Неге олар қызығушылық тудырады? Бұл бағытқа қандай өмірлік тәжірибем бар. Болашақта бұл бағытын қалай көре аламын. Олар сіздің жеке басыңыз бен құндылықтарыңызға қалай сәйкес келеді?

7. Сіздің темпераментіңізді ескеру қажет. Жұмыс стилі соған байланысты.

Сангвиниктер – сенімді қызметкерлер. Оларға бір сарынды және баяу жұмыс ұнайды. Шыдамдылық пен тапқырлыққа қабілеттілігін іске асыратын тірі және қозғалмалы жұмыс қажет.

Холериктерге циклдік жұмыстар ұнайды. Мұндай жұмыстар оларға табыс әкеледі.

Флегматик кез-келген әрекеттерді үнемі жылдам орындауды талап етпейтін оқу және өндірістік жұмысқа бейімді. Олар үшін ең бастысы жылдамдық емес, жұмыс сапасы тұрады.

Меланхолик сангвиникаға толық қарама-қарсы. Сонымен қатар, оның жұмыс өнімділігі көңіл-күйге толығымен байланысты. Сондай-ақ, таңдау кезінде қандай мамандар қандай да бір салада сұранысқа ие болатынын ескеруді ұмытпаңыз.

Кез келген еңбек мамандық емес. Еңбектің мамандық деп аталуының өзіндік шарттары бар: бірі - маман атануыңыз үшін білім алып, қолыңызға сол саланың дипломын, куәлігін, аттестаты не сертификатын алуыңыз керек болса, екіншісі - еңбегіңізге ақының төлені қажеттілігі.

Өз ісінің нағыз маманы атану екінің бірінің еншісіне бұйырмаған. Ол үшін ең алдымен мамандығыңызға деген сүйіспеншілік керек. Мамандыққа деген сүйіспеншілі пен карьерист болу екеуі біздіңше екі бөлек нәрсе. Сүйіспеншілік пен істелген жұмыс қана нәтиже бермек. Екінші сөзбен айтқанда, мамандығыңыз сіздің сүйікті ісіңізге айналуы қажет. Бұл жағдайда адам жұмысқа ерекше құлшыныспен кірісіп, жұмысынан ләззат алады.

Өз жаныңызға жақын мамандықты іздеп табу да барынша күрделі жұмыс. Өз қалауыңызды білесіз, бірақ мамандығыңыздың қалай аталатынын білмейсіз. Бұндай жағдайда мектеп психологтары, мектеп мұғалімдері, оқу орындарының оқытушылары, ата-анаңыз, туған-туыстарыңыздың көмектеріне жүгінгеніңіз жөн.

Жоғары сынып оқушыларын жиі толғандыратын мәселелердің бірі – мамандық таңдау. Сондықтан «Кім боласың?» деген сұраққа әркім әртүрлі жауап береді.

Көптеген оқушылар ата-анасы, туыстары, мұғалімдері қалаған мамандыққа баруды ұйғарады. «Диплом алып алайын, қалғанын көре жатармын» деп ойлайды. Дәл осылай ойлаған қаншама адам кейін мүлде басқа салада табысты жұмыс істеп жүр. Кейде ата-анасына ерегесіп, мамандық алмағандар да ақыл тоқтатқан кезде өкініп қалып жатады.

Сонымен мамандықты қалай таңдау керек?

1. Алдымен елімізде бар мамандықтардың тізімін жасау қажет. Солардың ішінен ұнамайтындарын сызып тастаңыз. Өзіңізге ұнайтындарының біреуін таңдап, сол мамандық жайлы досыңызға жарнама жасап көріңіз. Мысалы, дәрігер, экономист, сатушы, т.б. Егер дұрыс, жан-жақты сипаттай алмасаңыз, онда бұл мамандық сізге ұнамайды деген сөз. Яғни, бұл әдіс аталған мамандықтың ұнайтын-ұнамайтынын анықтау үшін жасалынады.

Осы мамандық бойынша жұмыс жасап жүргеніңізді толық елестетіңіз:

- Ұнамсыз жақтарына көндігер ме едіңіз? Мәселен, жұмыстан кеш шаршап шығу, аз көлемдегі жалақы немесе жоғарғы жалақы, алайда үнемі іссапарда жүру керек, т.с.с.

- Болашақ отбасыңыз бұған қалай қарар екен?

2. Сіздің хоббиіңіз қандай? Сіз оны мамандыққа айналдыра алар ма едіңіз? Оған деген сұранысты қалай арттыруға болады? Мысалы, сурет салуға икеміңіз болса, өзге суретшілерден озық тұру үшін, компьютерде салуға және балалар әдебиетін көркемдеуге үйреніңіз. Себебі балалар әдебиеті үнемі сұранысқа ие.

3. Сәнге айналған мамандыққа жүгірмеңіз. Мысалы, жас қыздардың көбі модель болуды армандайды. Бұл түсінікті де. Біріншіден, үнемі теледидардан көрсететіндіктен атақ-даңқы жайылады. Екіншіден, әдемі болып жүреді. Үшіншіден, дүниежүзін аралайды. Төртіншіден, жалақысы жоғары. Алайда бұл мамандықтың да өз қиыншылықтары бар.

4. Мамандықтың жаманы жоқ. Мысалы, сіздің ас пісіруге ебіңіз бар, тіпті ләззат аласыз. Алайда ата-анаңыз қарсы, олар баласының экономист болғанын қалайды. Дегенмен, осы салада білім алсаңыз, кейін мейрамхана ашуыңызға да болады.

5. Амал жоқтықтан таңдау. Мәселен, балыңыз жеткен оқу орнына бара саласыз. Бірақ өкінішке орай, осындай жолмен түскендер екінші, үшінші курстарда оқудан шығып кетіп жатады.

Әлемде өзі қаламайтын мамандық иесі болып жүрген қаншама адам бар, өз жұмысын жанымен сүйіп істейтін адамдардың да саны да аз емес. Мамандық таңдаудан жаңылмай, жасөспірімдер өз өміріңіздің бір кірпішін дұрыс қалауы тиіс.

Қолданылған деректер тізімі:

- 1) Алимова Р.С. *Кәсіп таңдау маңыздылығы.* –А., 2010.-70б.
- 2) Бутковская С.А. *Профессиональное самоопределение: теория, методы активизации.* – М.: Изд-во «Дизайн-Приент», 2007. -50б.

3) <https://osken-onir.kz/kogam/22306-mamandy-tadau-bolashaty-tadau.html>

4) Пряжников Н.С. Профориентация в школе и колледже: игры, упражнения, опросники. – М., 20025.-288б.

МЕКТЕПТЕГІ КӘСІБИ БАҒДАР БЕРУ ЖҰМЫСТАРЫ

Ж.К. Аманбаева

*Директордың тәрбие ісі жөніндегі орынбасары
«Рудный қаласы білім бөлімінің Міржақып Дулатұлы
атындағы жалпы білім беретін мектебі» КММ
Қостанай облысы, Қазақстан Республикасы*

Аңдатпа. Бұл мақалада бүгінгі таңда мектептегі білім алушыларға кәсіби бағдар жұмыстарының өзектілігі жайында айтылып, оны тиімді жүзеге асырудың жолдары қарастырылады. Мектептерде кәсіби бағдар беру жұмыстарын жандандыруда педагогтар, ата-аналар, түрлі оқу орындарының мамандарының бірлескен жұмыс үйлесімділігі және мектеп жантанушыларының диагностикалық жұмыстарының тұрақты түрде іске асуы жақсы нәтижеге итермелейді. Мақалада осы аталған жұмыстарды зерттеудің кейбір нәтижелері, атап айтқанда кәсіби бағдар беру жұмыстарын жан-жақты қарым-қатынас орната отырып, бір ырғақта жұмыс жасаудың жетістіктері ұсынылған.

Тірек сөздер: кәсіби бағдар, мамандар, педагогтар, мектеп

Аннотация. В данной статье содержится материал об актуальности профориентационной работы для школьников, рассматриваются пути ее эффективного проведения. При активизации работы профориентации в школах к хорошим результатам приведет слаженность совместной работы учителей, родителей, специалистов различных образовательных учреждений и регулярное проведение диагностической работы школьных психологов. В статье представлены некоторые результаты профориентационной работы.

Ключевые слова: профессиональная направленность, специалисты, учителя, школа.

Әлемдік білім беру кеңістігіне бағытталған білім берудің негізгі мақсаты білімді меңгеріп қана қоймай, біліктілік пен дағды арқылы дербестік, ізденімпаздық, дені сау, өзгермелі жағдайда білімді жасөспірімдерді жан-жақты жеке тұлға ретінде даярлау. Осы мақсаттарды іске асыруда бүгінгі мектеп оқушыларына қойылып отырған мәселелер күн сайын күшейуде. Өйткені келешек қоғамымыздың басты тұлғасы бүгінгі мектеп оқушылары.

Сондықтан мектепте берілетін кәсіби бағдар жұмыстарының бүгінгі күні маңызы зор болып табылады. Білім беру процесінде үнемі , баланың өзіндік жалпы дамуын бақылау, жан-жақты дүниетанымын кеңейту және болашақ белгілі бір кәсіпке даярлау міндетін естен шығармаған дұрыс. Осы үш міндеттің ішінде қоғамдық даму күрделенген сайын баланы жастай алдағы кәсіпке бағдарлай әзірлеу – ең көкейкесті мәселеге айналып отырғаны айқын. Кәсіпке баулу – бұл әрбір жеке тұлғаның ерекшеліктерін және халық шаруашылығына, жеке салаларға қажетті сұранысы бар мамандықтарды ескере отырып жастарды еркін және өзіндік мамандық таңдауға дайындаудың ғылыми негізделген

жүйесіне сүйену, яғни жас ұрпақты өзіне ұнаған тиісті мамандықты саналы талдап алуға дайындауға бағытталған іс-әрекет.

Жалпы біздің мектебімізде осы аталған бағыттағы жұмыстар жоспарлы түрде жүзеге асырылады. Мәселен:

- Оқу жылының басында кәсіби бағдар беру жұмысына жауаптылар тағайындалып, жұмыс жоспары құрылады;

- Жыл ішінде психологиялық тұрғыдан әр түрлі диагностикалық зерттеу жұмыстары жан-жақты жүргізіліп, білім алушылардың мамандық таңдаудағы бейіндері анықталып талданады;

- Оқушылардың жас ерекшеліктеріне сай, бейіндік қалыптасу деңгейіне байланысты үйірме-секцияларға, «дебат», театр т.б қатысуын қамтамасыз етуге мүмкіндік жасалған;

- Мектепте – кәсіптік бағдар беру жұмыстарын ұйымдастыруда бастауыш сыныптардан бастап қамту жолға қойылған;

- Қаламыздағы өндіріс орындарына экскурсия жасау, жергілікті оқу орындарының ұйымдастыруымен өткізетін ашық есік күндеріне үнемі қатыстыру, оқу орындарынан кәсіптік бағдар бойынша арнайы мамандарды шақыру жұмыстары тоқтаусыз жүріп жатыр

- Ата-аналармен тығыз қарым-қатынас орната отырып, ақпараттандыру жұмыстары жүргізіліп отырады.

- Кәсіптік және жоғары оқу орындарының ұйымдастыруымен өтетін түрлі байқауларға, зияткерлік ойындарға оқушыларды қатыстырып, грант иегерлері атануға қолдау көрсетеміз.

Жалпы ерте жастан бастап мамандыққа баулу, кәсіби білім беруге икемдеу бастауыш сыныптардан бастау алады. Яғни мектебімізде 2-11 сынып оқушылары аралығында жұмыстар кезеңімен іске асырылады. Мәселен, бастауыш буында кәсіптің не екенін ұғындырып, еңбекті сүю, құрметтеу бағытында жүргізілсе, 5-8 сыныптарда оқушылардың танымын кеңейтіп, оларды қажетті кең тараған мамандықтың түрлерімен таныстыру керек осы мақсатта біздің оқушылар ағымдағы оқу жылында қаламыздағы өндіріс орындары мен қызмет ету орындарына атап айтсақ: «Аманат» ЖШС, «Село Лесное-Лидер 2010» ЖШС, «Халыққа қызмет көрсету» орталығына, «Рудный қаласының № 2 мамандандырылған өрт сөндіру бөліміне» экскурсиялар жиі жасап, түрлі мамандықтармен танысуды жалғастыруда. Ал 9-11 сыныптарда әрбір мамандықты терең оқытуға көңіл бөлініп, белгілі бір кәсіпке қызықтыру қабілеттілігін дамыту керек болып табылады. Бұл кездегі оқушылармен жұмыстың негізгі түрлері-факультативтер, үйірме-секциялар, әр — түрлі мамандық таңдауға бағытталған клубтар, ақылы курстар т.б. Оқушылардың бос уақытын тиімді ұйымдастыруда да қызығушылықтарына қарай кез-келген бағытты таңдауға еркіндік берілген, мектебімізде үйірме-секция жұмыстары жан-жақты тілдік, эстетикалық, спорттық, шығармашылық т.б ұйымдастырылып, жетістіктерін атап өту дәстүрге айналған. Сонымен қатар сыртқы мекемелердегі бос уақытқа баратын оқушылар саны аз емес. Қазіргі таңда үздіксіз жүргізілген секциялардың нәтижесінде спорт саласына

қызығушылығы басым оқушылар көбейген оның дәлелі жыл сайын «Дене тәрбиесі» мамандығы бойынша білім алып жатқан студенттеріміздің қатары жыл сайын көбейіп, алдыңғы қатары бүгінгі таңда тренер болып қызметте жүрген түлектеріміз - Бердібаев Нуршат, Бекен Ғасыр қаламыздағы спорт саласын дамытуға өз үлестерін қосып жүргенін атап өткім келеді.

Сонымен қатар мектептегі кәсіптік бағдар беру жұмысының ішінде кәсіптік ақыл-кеңес ерекше орын алады. Кәсіптік ақыл-кеңес жұмысына ата-аналар құрамынан, түрлі мекемелер мен өндіріс орындарынан қызметкер мамандарды тарту маңызды. Кей жағдайда өндіріс орындарында, кәсіптік техникалық оқу орындарында өндірістік оқу цехтарында, кәсіптік бағдар беру кабинеттерінде түсіндіру жұмыстарын жүргізу кәсіпке деген қызығушылықты оятудың бірден-бір жолы. Кәсіптік ақыл-кеңес беру алдында мектепте психологиялық тұлғалық ерекшеліктері мен кәсіби бейімділігін зерттеу бойынша әр түрлі диагностикалық зерттеу жұмыстарын жүргізу тұрақты іске асуы тиіс. «Менің болашақ мамандығым» тақырыбында сауалнамалар нәтижесінде бірнеше рет сараптама жасап, Джон Голландтың тұлғаның типтерін анықтау сауалнамасы басшылыққа алынса оқушылардың бейімділігі мен икемділігін анықтауға әбден болады. Мәселен:

- «Мамандыққа дайындық» саралаушы-диагностикалық сауалнамасы;

- Қызығушылық картасы (Александр Ефимович Голомшок әдістемесі бойынша);

- Кәсіби бағыт бағдар сауалнамасы;

«Қандай оқу бағытың таңдайсың?», «Сенің кәсіби ой-ниетің», «Табандылықты зерттеу» тақырыбында диагностикалық сауалнамалар жүргізіліп, нәтижесі міндетті түрде оқушы мен ата-анаға ақпарат түрінде беріліп отыру керек. Түрлі типтегі оқушылар анықталып, икемділігі мен бейімділігіне орай бағыттау жұмыстарын бірлесе отырып, жүзеге асырса мамандық таңдауда көп қиындық тудыратын оқушыларға үлкен көмек болары сөзсіз.

Аталған психологиялық - диагностикалық жұмыстар нәтижесі педагогикалық консилиумде қаралып, кеңінен талданады. Қорытындысы ата-аналар жиналысында талқыланып, түсіндіру жұмыстары жалғасады.

Кәсіби бағдар беруде ата-аналармен жұмыстың маңызы өте зор. Мектебімізде ата-аналарға арналған мамандық таңдау тақырыбында жыл ішінде бірнеше мәрте шебер сыныптар өткізіледі. Шебер сынып барысында таңдау пәндері бойынша мамандықты анықтау, оқу орнына түсуге қойылатын шекті балдары бойынша оқушының мамандық пен оқу орнын таңдау жолдары айтылып, Мемлекеттік гранттар мен әкім гранттарына ие болу жолдары түсіндірілді және арнайы мамандардың келуімен түсіндіру жұмыстары жүргізіліп, жеке кездесіп, жолдарын қарастырудың сәті туады.

Түлектердің басым көпшілігі техникалық, педагогикалық және медициналық мамандықтарды таңдайды. Қазіргі таңда 11-сынып түлектері саналы түрде кәсіби бағдар жұмысын жоспарлауда, ең бастысы кез – келген түлектің арманы саналатын – грант бағдарламасын жеңу жолдарына басым көңіл бөліп, мамандықтар комбинациясы ұсынылды. Бұл, оқушы өз таңдаған мамандығы бойынша таңдау пәндерін анықтау мүмкіндігін береді. Пәндер

таңдалғаннан кейін оқушы таңдау пәндері бойынша өз мүмкіндіктерін саралау үшін ҰБТ дайындық тестілеулері өткізіліп, expertтік кеңес жұмыстары жүргізіледі. Оқушы соңғы кезекте өз пәні бойынша жинаған балдары арқылы қандай мамандық, қандай оқу орына түсуге болатын мүмкіндіктерін өз бетімен анализ жасап үйренеді. ҰБТ барысына қатысты барлық жаңалықтарды меңгеру үшін оларға ауызша ғана ақпарат берілмей, нақты заң жобалары ұсынылады. Олар: Ұлттық бірыңғай тестілеуді өткізу және «Ұлттық бірыңғай тестілеу тапсырғаны туралы сертификат беру» мемлекеттік көрсетілетін қызмет қағидаларын бекіту туралы №13 26.06.2022ж бұйрығын басшылыққа алып түсіндірме жұмыстары жүргізілді.

Мамандықты саналы таңдауда адамның дарындылық қабілеттілігінің қалыптасуының да үлкен маңызы бар, мәселен, жыл сайын 11 сынып оқушылары бейіндік пәндері бойынша жоғары оқу орындарының ұйымдастыратын бейіндік пән олимпиадаларына қатысып, оқу гранттарын иеленуде:

2021-2022 оқу жылында 11 сынып оқушылары М.Дулатов атындағы Қостанай инженерлік экономикалық университетінің ұйымдастыруымен бейіндік пәндер бойынша, «Білім.Бостандық Өркендеу-2021» олимпиадасына қатысып нәтижесінде - 1 түлегіміз жүлделі орындарды иеленсе, 2023 жылы Рудный индустриалды институтының олимпиадасына 11 сынып оқушысы – 1 түлек 20% жеңілдікпен грант иегері атанды.

Бүгінгі таңда оқушыларды мамандықтар туралы түсінікпен қаруландырып, дара ерекшеліктерін анықтап, мамандық таңдауға көмектесіп, белгілі мамандықтың түрін меңгеруге бейімдеуде өздерінің іс-әрекеттерін дәлелдей білген мынандай түлектерімізбен мақтана аламыз:

2012 жылғы түлегіміз «Алтын белгі» иегері Қожахмет Мырзағали бұл күндері Назарбаев Зияткерлік мектептері ДББҰ-ның ақпараттық технологиялар орталығында IT маман болып жұмыс жасайды .

2016 жылғы түлегіміз Сейітқасымов Зангар Астана қаласында мүсінші мамандығын бітіріп, қазіргі уақытта Астана қаласында жеке кәсіпкер мүсінші қызметте, Өтеген батыр ескерткіші (Астана), Алихан Бокейхан (Семей), Ертегілер аркасы (Бурабай) т.б. жобалардың авторы.

2019 жылғы түлегіміз Қабдешов Абай футболдан ұлттық құрама команда ойыншысы атанды. Мектеп табалдырығында жүріп-ақ өзінің алғашқы жүлделеріне ие болған.

Ұрпақ тәрбиесі – болашақ қоғам тәрбиесі. Сол себепті келешек қоғам иелерін жан-жақты жетілген, кәсіпке икемді, ақыл-парасаты мол, мәдени ой-өрісі озық етіп тәрбиелеу- біздің де қоғам алдындағы борышымыз. Үздіксіз әрекет ету-нәтижеге жету деп білемін.

Қолданылған деректер тізімі:

1) Сәрсенова, Ж. Н. Әлеуметтану: ЖОО студ. арналған оқу құралы. - Алматы: Нұр-Принт, 2013. - 201 б.

2) Абдирайымова Г.С. Жастар социологиясы. 2-басылым. - Алматы: Қазақ университеті, 2012.-224 б.

3) Садырова М.С. Әлеуметтану: өзекті мәселелер. - Алматы: Эверо, 2011.-284 б.

АРНАЙЫ МЕКТЕПТЕ КӘСІПТІК БАҒДАР БЕРУ ТУРАЛЫ

Г.К. Апендина

Астана қаласы әкімдігінің «№1 Арнайы мектеп-интернаты» КММ

Астана қ., Қазақстан Республикасы

Аңдатпа. Бұл мақалада қазіргі уақытта ерекше білім берудің өзекті тақырыптарының бірі-жеңіл ақыл-ой кемістігі бар білім алушыларды еңбекке оқыту-олардың өмірде өз орындарын табуға, әлеуметтік ортаға бейімделуіне ең қолайлы құрал және жағдай болып табылады. Білім алушыларды еңбекке баулу оқуын тиімді ұйымдастыру, медициналық көрсетілімдер мен қарсы көрсетелімдері, еңбек нарығының қазіргі жай-күйіне сәйкес ұсынылған кәсіптердің қолжетімділігі ескеріле отырып, бастапқы кәсіптік даярлықты немесе кәсіптік-техникалық білімді алу үшін жағдай жасалуын қамтамасыз етеді. Мақалада осы зерттеудің яғни кәсіптік бағдар беру үшін оқу үдерісінің, іс-шаралардың, атап айтқанда, мектепте кәсіптік бағдар беру мәселесіне оқушылардың, ата-аналардың, педагогтер, арнайы мамандар мен әкімшіліктің қарым-қатынасын зерттеу нәтижелері ұсынылған.

Тірек сөздер: Ерекше білім беруді қажет ету, кәсіптік бағдар, Кәсіби еңбекке баулу, Жеңіл ақыл-ой кемістігі бар білім алушылар.

Аннотация. В данной статье рассматривается одна из актуальных в настоящее время тем особого образования-трудовое обучение обучающихся с легкой умственной отсталостью-наиболее подходящий инструмент и условия для их поиска своего места в жизни, адаптации к социальной среде. Обеспечение создания условий для получения первичной профессиональной подготовки или профессионально-технического образования с учетом эффективной организации обучения трудовому обучению обучающихся, медицинских показаний и противопоказаний, доступности предлагаемых профессий в соответствии с современным состоянием рынка труда. В статье представлены результаты исследования взаимоотношений учащихся, родителей, педагогов, специальных специалистов и администрации с проблемой профориентации в школе, деятельности, учебного процесса для профориентации.

Ключевые слова: потребность в специальном образовании, профессиональная направленность, профессиональная подготовка, учащиеся с легкой умственной отсталостью.

Жеңіл ақыл-ой кемістігі бар білім алушыларға арналған 7-9 (10) сыныптар үшін «Кәсіби еңбекке баулу» пәнінен жаңартылған мазмұндағы үлгілік оқу бағдарламасы (бұдан әрі – Бағдарлама) «Білім туралы» 2007 жылғы 27 шілдедегі Қазақстан Республикасы Заңының 5-бабы 6) тармақшасына сәйкес әзірленген.

Бағдарлама «Жалпы еңбекке даярлау» пәні бойынша бастауыш, негізгі орта, жалпы орта білім беру бағдарламасының жалғасы болып табылады. Бағдарлама ерекше білім беру қажеттіліктері бар білім алушыларға арнайыбілім беруді дамытудағы заманауи үрдістерді ескеріп құрастырылған. Арнайы мектептің 7-9 (10) сыныптарында «Кәсіби еңбекке баулу» пәнін оқытудың мақсаты - білім негіздерін қалыптастыру, білім алушылардың оқу-еңбек іс-әрекетін дамыту мүмкіндіктерін жүзеге асыру, оларды бастапқы кәсіби дағдыларды игеруге даярлау, кәсіптік-техникалық білім беру ұйымдарында оқытуға немесе олардың қызығушылықтары мен психикалық және дене мүмкіндіктерін ескеріп, өз бетімен еңбек етуге даярлау.

Жоғарыда көрсетілген мақсатты жүзеге асыру үшін еңбекке баулу үдерісі барысында келесі міндеттер шешіледі: еңбек іс-әрекетінің мотивация деңгейін арттыру және еңбекке қажетті тұлғаның қасиеттерін қалыптастыру; еңбекке деген әдеттерді және еңбекке төзімділікті қалыптастыру; оқытылатын технологиялық операцияларын практикалық тұрғыда меңгеру үшін қажетті білімді қалыптастыру; тапсырмада бағдарлану мен оны орындауды жоспарлау және жұмыс нәтижесін бақылау біліктілігін арттыру; өзін-өзі кәсіби анықтауын қамтамасыз ету; кәсіби технологияларды айқын түсіну дағдыларын қалыптастыру; еңбек тәсілдерін оқыту барысында қозғалыс еңбек ету дағдыларын қалыптастыру, жұмыстардың түрлерімен байланысты оқытылатын технологиялық операциялардың орындалуын меңгеру; позитивтік дүниетанымды қалыптастыру және өзін-өзі бағалауын арттыру; білім алушыларды тәртіп талаптарын сақтауға, еңбек барысында өзара әрекеттестік үшін сөйлеуді қолдануға, бастаған істі соңына жеткізуге, жұмысты максималды сапалы орындауға үйрету; ауызша және жазбаша нұсқауларды, көрнекіліктің алуан түрлерін қолданып, білім алушылардың тапсырмада бағдарлану қабілетін жетілдіру; алатын кәсібіне жағымды қарым-қатынас қалыптастыру. Жеңіл ақыл-ой кемістігі бар білім алушыларды еңбекке оқыту – олардың өмірде өз орындарын табуға, әлеуметтік ортаға бейімделуіне ең қолайлы құрал және жағдай болып табылады. Білім алушыларды еңбекке баулу оқуын тиімді ұйымдастыру, медициналық көрсетілімдер мен қарсы көрсетелімдері, еңбек нарығының қазіргі жай-күйіне сәйкес ұсынылған кәсіптердің қолжетімділігі ескеріле отырып, бастапқы кәсіптік даярлықты немесе кәсіптік-техникалық білімді алу үшін жағдай жасалуын қамтамасыз етеді. «Кәсіби еңбекке баулу» пәні бойынша оқыту процесін ұйымдастырудағы педагогикалық тәсілдер арнайы педагогиканың қағидаларына негізделіп, жеңіл ақыл-ой кемістігі бар білім алушылардың білім алудағы ерекше қажеттіліктерін қанағаттандыруды жүзеге асырады. Еңбекке оқытудың барлық кезеңдерінде ақыл-ойында кемістігі бар білім алушыларға білім берудің үздіксіздігі мен өзара байланысын қамтитын сабақтастық қағидасы: кіші мектеп жасынан орта мектеп жасына дейін.

Оқу-еңбек іс-әрекеті барысында ақыл-ойында кемістігі бар білім алушылардың дамуындағы кемшіліктерді барынша түзетуді қамтитын коррекциялық бағыттылық қағидасы. Оқу-еңбек іс-әрекетінің мазмұнын және тұлғалық жетістіктердің нәтижелерін анықтайтын білім алушылардың жас ерекшеліктерін ескеру қағидасы. Өртүрлі әлеуметтік ортада мінез-құлықтың адекватты тәсілдерін, білім алушылардың адамгершілік ұғымдарын және түсініктерін (жағымды/жағымсыз; жақсы/жаман) қалыптастыруға бағытталған тәрбиелік оқыту қағидасы. Оқытылатын материал мен білім алушылардың практикалық іс-әрекетінің арасындағы тығыз байланыстарды орнатуды қамтитын практикалық бағыттылық қағидасы; ең алдымен практикалық мәні бар міндеттерді шешуге бағытталған білім мен қабілеттерін қалыптастыруды болжайды. Жеңіл ақыл-ой кемістігі бар білім алушылардың өздеріне қолжетімді еңбек іс-әрекетінің барлық түрлерін, танымдық және оқу іс-әрекетінің әдістері мен тәсілдерін, коммуникативті іс-әрекет пен нормативті мінез-құлықтың әдістері мен тәсілдерін меңгеру мүмкіндігін қамтамасыз ететін іс-әрекетті

қалыптастыруға бағыттылық қағидасы. Оқу жағдаятында, меңгерген білімдер, біліктіліктер, дағдылар мен қатынастарды әртүрлі өмірлік жағдайларда қолдана алу қағидасы - бұл өз кезегінде білім алушылардың өз бетімен бағдарлауға және шынайы өмірдегі белсенді еңбек іс-әрекетіне даярлығын қамтамасыз етуге мүмкіндік береді.

«Кәсіби еңбекке баулу» пәнінің аясында оқыту нәтижелерін бағалау, мақсатты тұжырымдауға негізделген критериалды бағалауды қолданумен жүзеге асырылады. Бағалаушы құралдар ретінде тапсырмалар мен жаттығулар алынады, олардың көмегімен жалпы еңбек біліктері мен дағдылары қалыптасады.

Жеңіл ақыл-ой кемістігі бар білім алушылардың жетістіктерін бағалау, тек ішкі бағалау құралдары арқылы жүзеге асырылады. Бағдарламаны меңгеру нәтижелерін мұғалім сабақтарда білім беру процесінің барысында тікелей бағалайды. Ақыл-ойында кемістігі бар білім алушылармен біртұтас педагогикалық процесс құрылатын, арнайы педагогиканың қағидаларына – «диагностика және коррекциялық-дамытушы жұмыстың бірлігіне» сүйеніп, педагогтар жүйелі түрде оқу жылының қорытындысы бойынша білім алушылардың жетістіктері мен даму мониторингін және бағалаушы бақылаушы әрекеттерді жүзеге асырады. Жеңіл ақыл-ой кемістігі бар білім алушыларды оқытудың нәтижелерін бағалау, ағымдық бағалау, бақылау және қорытынды бағалау түрінде жүзеге асырылады. Ағымдық бағалау білім алушылардың сабақтағы іс-әрекетін бақылау, практикалық және өзбетіндік жұмыстарды талдау, іс-әрекеттің ұжымдық түрлерін талдаудың көмегімен жүргізіледі. Сабақтық бақылау оқу процесінің сапасын қамтамасыз ету үшін қолданатын оқытудың мазмұны мен әдістерін түзету мақсатында жүргізіледі. Ағымдық бағалау білім алушыларға қатысты ынталандырушы және тәрбиелеуші сипаты болады және баллдық бағалауды қарастырмайды. Бақылау бағалау бағдарламалық тақырыпты, бөлімді оқытудан кейін жүргізіледі.

В.В.Воронкова бойынша білім алушылар төрт типологиялық топқа бөлінеді және соның нәтижесінде бағаланады. 1 типологиялық топтың білім алушылары білімді қолдану деңгейінде оқу материалын меңгергенін көрсете алады. 2 типологиялық топтың білім алушылары – тақырыптың негізгі мазмұнын түсінгенін көрсетеді. 3 типологиялық топтың білім алушылары материалды танып-білу деңгейінде меңгереді және өз білімдерін өзектілеуде мұғалімнің көмегін қажет етеді. 4 типологиялық топтың білім алушылары жеке бағдарлама бойынша білім алады, оның аясында олардың жетістіктерін бағалау жүзеге асырылады.

Қорытынды бағалау тоқсанның, оқу жылының соңында жүргізіледі. Педагог міндетті түрде оқу жылының бойындағы сыныптың әрбір білім алушысының даму динамикасын және жетістігін талдайды. Жеңіл ақыл-ой кемістігі бар білім алушыларды оқыту бағдарламасын меңгеру нәтижелері, қорытынды түрінде білім берудің аяқталу сәтінде бағаланады.

Білім беру ұйымында оқу-еңбек процесін қажетті өндірістік материалымен қамтамасыз ету мүмкіншіліктеріне қарай, мұғалім тақырыптарды оқыту реттілігін белгілейді. Құрамына оқыту мақсатының жүйесі және ұзақмерзімдік

жоспар кіретін бағдарламалық материал 16 қосымшадан тұрады:

- 1-қосымша «Тігін ісі»;
- 2-қосымша «Ағаш ұстасы»;
- 3-қосымша «Сылау-сырлау ісі»;
- 4-қосымша «Слесарлық іс»;
- 5-қосымша «Аяқ киім ісі»;
- 6-қосымша «Картонаж-мұқаба ісі»;
- 7-қосымша «Гүл өсіру және көгалдандыру»;
- 8-қосымша «Кіші медицина қызметкері»;
- 9-қосымша «Ас үй жұмысшысы»;
- 10-қосымша «Аула сыпырушы»;
- 11-қосымша «Көкөніс өсірушілік және жеміс өсірушілік»;
- 12-қосымша «Мал шаруашылығы және құс шаруашылығы»;
- 13-қосымша «Омарташылық»;
- 14-қосымша «Тоқу. Кестелеу»;
- 15-қосымша «Кіші қызмет көрсетуші»;
- 16-қосымша «Көркем еңбек».

Еңбекке баулу жұмысшы кадрларға қажеттілікке бағдарланған өңірлік, жергілікті жағдайларға сүйене отырып және психофизикалық дамудың жеке ерекшеліктерін, денсаулығын, мүмкіндіктерін, сондай-ақ еңбек бейінін таңдау негізінде тәрбиеленушілер мен олардың ата-аналарының немесе өзге де заңды өкілдерінің мүдделерін ескере отырып ұйымдастырылады. Ерекше білім беру қажеттіліктері бар білім алушылар үшін еңбекке оқыту бейіндері бойынша үлгілік оқу бағдарламалары не білім алушылардың мүмкіндіктері мен қажеттіліктерін ескере отырып мектеп педагогтері жасаған және мектептің педагогикалық кеңесі бекіткен бағдарламалар пайдаланылады. Кәсіптік–еңбекке оқыту (жалпы еңбек дайындығы), әлеуметтік-тұрмыстық бағдарлау, шаруашылық еңбек, қолөнер бойынша сабақтар үшін сыныптар екі топқа бөлінеді. Топтарды еңбек түрлері бойынша жинақтау оқушылардың психофизикалық жағдайы мен мүмкіндіктерін ескере отырып, дәрігердің ұсынымдары негізінде жүзеге асырылады. Оқушыларды параллель және іргелес сыныптардан кіші топтарға біріктіруге болады. Мектепте оқу кәсіби-еңбек дайындығы бойынша емтиханмен аяқталады. Білім алушылар белгіленген тәртіппен бітіру емтихандарынан босатылуы мүмкін. Орташа ақыл-ой кемістігі бар оқушылар Еңбек дайындығы пәндері бойынша бітіру емтиханын тапсырмайды. Жеңіл және орташа ақыл-ой кемістігі бар түлектер білім алушылардың осы санаты үшін белгіленген үлгідегі аттестат алады. Зерде бұзылыстары бар білім алушылар екінші жылға (қайта оқуға) жіберілмейді. 10-сыныпта ақыл-ойы бұзылған оқушыларды оқыту тереңдетілген кәсіби-еңбек дайындығы үшін арнайы жағдайлар жасай отырып ұйымдастырылады.

Қорытындылай келе жоғарыдағы оқу бағдарламасында ұсынылған 16 қосымшаның үшеуін барлық ұсыныстарды ескере отырып орта мерзімді жоспарларын мектеп педагогикалық кеңесінде бекітіп, технолог педагогтері жұмыс істеп келеді. Олар: «Тігін ісі», «Ағаш ұстасы», «Көкөніс өсірушілік және жеміс өсірушілік». Кәсіби бағдар беру үшін осы бейіндерді оқушыларға жақсы

меңгертуге мектепте барлық жағдайлар жасалған. Ер балаларға мектепте бес шеберхана, қыз балаларға бес шеберхана және керекті барлық құрылғылармен жабдықталған. Сонымен қатар мектеп ауласында екі жылыжай орналасқан. Әр оқу жылының аяғына жетпей қала колледждерімен хабарласып, мектепке кәсіптік бағдар беру бойынша колледж мамандары және ата-аналармен жиналыстар, дөңгелек үстелдер ұйымдастырылады. Мына колледждер «Құрылыс-техникалық колледжі», «Қоғамдық тамақтану және сервис колледжі» жылда нақты арнайы мектеп түлектеріне топтар жинақтайды. Арнайы мектеп-интернаттарында білім алып жатқан оқушылар арасында, ата-ананың қамқорлығынсыз қалған оқушыларда білім алады. Мектеп аяқтағаннан кейінде осы оқушыларды Мемлекет тарапынан болашақтағы өмірлерін мектептегідей қадағаланып отырса абзал болар еді. Сонымен қатар алдағы уақытта колледж қатарлары көбейіп, арнайы мектеп түлектері қоғамда өз орындарын табады деп сенемін.

Қолданылған деректер тізімі:

1) Қазақстан Республикасы Білім және ғылым министрінің 2018 жылғы 20 қыркүйектегі №469 бұйрығына 90-қосымша Жеңіл ақыл-ой кемістігі бар білім алушыларға арналған 7-9 (10) сыныптар үшін «Кәсіби еңбекке баулу» пәнінен жаңартылған мазмұндағы үлгілік оқу бағдарламасы.

2) «2022-2023 оқу жылында Қазақстан Республикасының орта білім беру ұйымдарында оқу-тәрбие процесін ұйымдастырудың ерекшеліктері туралы». Әдістемелік нұсқау хат. – Нұр-Сұлтан: Ы.Алтынсарин атындағы ҰБА, 2022. – 320 б.

3) <https://special-edu.kz/>

4) <https://uba-edu.kz/ru>

ЖАСӨСПІРІМДЕРГЕ КӘСІПТІК БАҒЫТ - БАҒДАР БЕРУДІҢ ИННОВАЦИЯЛЫҚ ӘДІСТЕРІ

Н.Н. Арыстан

№15 жалпы білім беретін мектебі

Қостанай қ. Қазақстан Республикасы

Аңдатпа. мақала оқушылар арасындағы кәсіптік бағдарлау мәселелеріне және осы қызметке электрондық технологияларды пайдалана отырып, жұмыстың жаңа нысандары мен әдістерін біріктіруге арналған.

Тірек сөздер: IT-технологиялар, кәсіптік бағдарлау, кәсіптік өзін-өзі анықтау, кәсіп таңдау, кәсіптік бағдарлау технологиялары.

Аннотация. Статья посвящена проблемам профориентации учащихся и интеграции в эту деятельность новых форм и методов работы с использованием электронных технологий

Ключевые слова: IT-технологии, профориентация, профессиональное самоопределение, выбор профессии, профориентационные технологии.

Кез келген ЖОО-ның тиімді өміршеңдігінің негізінде кәсіпті таңдау және әлеуметтік табысқа жету үшін қажетті талапкерлердің жеке қасиеттерін

қалыптастыру мектептердің, кәсіптік мектептер мен колледждердің оқушылары арасында кәсіптік бағдар беру болып табылады.

Қазіргі уақытта кәсіптік бағдар жастарды әртүрлі кәсіптер мен біліктіліктің әртүрлі деңгейлеріндегі кадрлардың жеке мүдделеріне, қабілеттеріне және қоғамдық қажеттіліктеріне сәйкес негізделген таңдауға дайындау бойынша мақсатты әр түрлі аспектілі кешенді қызмет ретінде түсініледі.

Бүгінгі таңда кәсіби бағдарлаудың жаңа рөлі бар-мектеп оқушыларын кәсіби өзін-өзі анықтауда психологиялық-педагогикалық қолдау үшін жағдай жасау, кәсіби мүдделерді, бейімділіктерді анықтауға көмектесу, белгілі бір кәсіпті игерудегі нақты мүмкіндіктерді анықтау, қоғамда сәтті әлеуметтену және еңбек нарығында белсенді бейімделу қажеттілігі [1]. Кәсіптік бағдарлау мәселелеріне жүйелі көзқарас туралы айтатын болсақ, нарықтың үнемі өзгеріп отыратын сұраныстарын ескеру қажет. Соңғы статистикалық деректер бойынша ЖОО-ны бітіргеннен кейін жас мамандардың 60% - дан астамы мамандық бойынша жұмыс істемейді. Тәжірибе көрсеткендей, мамандық таңдаудағы шешуші фактор дәстүрлі түрде отбасының, мұғалімдердің, жақын ортаның пікірі болып табылады [1] Қазақстандық жасөспірімдердің кәсіптік бағдарлау мардымсыз немесе тиімсіз жұмыс істейді деген қорытындыға келеді. Осылайша, кәсіптік бағдарлау жұмысын ұйымдастырудың тәсілдерін, оның ішінде оның нысандары мен әдістерін жаңарту қажеттілігі туындайды.

Кәсіптік бағдар беру сабақтарында білім беру процесінде әртүрлі психологиялық тестілері бар дайын бағдарламалық өнімдерді пайдалануға болады, мысалы:

- мүдделер картасы (кәсіптік бағдар);
- Йовайши тесті (кәсіптік бағдар);
- Шмишек тесті (мінезді екпіндеу деңгейін анықтауға арналған тест);
- Эйзенктің темперамент сынағы;
- кәсіби артықшылық сынағы;
- коммуникативті және ұйымдастырушылық қабілеттерге арналған тест және басқалар.

Қазіргі заманғы кәсіптік бағдарлаудың айрықша ерекшелігі-бұл жастарды мамандықты еркін, саналы және тәуелсіз таңдауға дайындау жүйесі, мұнда бір жағынан жеке тұлғаның жеке ерекшеліктері мен оның қажеттіліктері, екінші жағынан еңбек нарығы ескерілуі керек [2].

Кәсіптік бағдарлау проблемалары өсуде, бірақ оның мүмкіндіктері де кеңеюде. Осы бағытта жұмыс істейтін барлық мамандардың міндеті-оқушылардың өзіндік кәсіби өзін-өзі анықтауға деген ынтасын арттыру. Мұнда ақпараттық-коммуникациялық технологиялар көмектесе алады. Қарқынды дамып келе жатқан компьютерлік технологиялар мен ақпараттық технологиялар кәсіптік бағдар беру жұмысының формалары мен принциптерін жаңартудың нақты ресурсы болып табылады.

Кәсіптік бағдар беру қызметінде ақпараттық технологияларды пайдалану қызықтыратын ақпаратқа еркін қол жеткізуді қамтамасыз етеді, жастардың компьютерлік технологияларға деген қызығушылығын жандандырады:

– өзінің негізгі бейімділігі мен қабілеттерін өз бетінше талдауға дайындығын қалыптастыруға көмектеседі;

– сіздің жеке және кәсіби қызығушылықтарыңыз бен бейімділіктеріңізді шамамен анықтауға мүмкіндік береді;

– қазіргі заманғы адамның әлеуметтік қызметінің маңызды түрі ретінде мамандық туралы, мамандық адамға қойылатын талаптар туралы түсінік қалыптастырады;

– өзіңізге өмірлік және құндылық белгілерін қоюға көмектеседі.

Осылайша, жоғары сынып оқушыларымен кәсіптік бағдар беру жұмысын ұйымдастырудың заманауи тәсілі оқу процесін белсенді ақпараттандыру, білім алушылардың кәсіби өзін-өзі анықтаудың ақпараттық негізі ретінде АКТ-құзыреттілігін арттыру, ғылыми ақпаратты шығармашылық іздеу және белсенді пайдалану үшін Интернеттің артықшылықтарын пайдалану қажеттілігімен тікелей байланысты шығармашылық, ізденіс-зерттеу негізінде өнімді оқыту құралдарын дамыту қажеттілігімен байланысты ақпараттық-коммуникациялық технологиялар.

Бірінші кезекте кәсіптік бағдар беру жұмысын ұйымдастыру кезінде ЖОО-ның жалпы білім беретін мектептермен, орта кәсіптік білім беру мекемелерімен, халықты жұмыспен қамту орталықтарымен және әлеуетті жұмыс берушілермен жастардың кәсіптік өзін-өзі анықтау мәселелері бойынша әлеуметтік әріптестігінің нысандары мен әдістерін әзірлеу қажет.

Ақпаратты көрнекі түрде құрылымдау және жүргізіліп жатқан жұмыстың тұтас бейнесін алу үшін ынтымақтастықтың басымдықтарын шығаруға мүмкіндік беретін ақыл-ой карталарын қолдануға болады.

Бұдан басқа, заманауи инновациялық технологияларды пайдалану және оқушылар мен студенттердің ақпараттық кәсіптік бағдарлау ресурстарына еркін қол жеткізуін қамтамасыз ету қажет. Интернет желісі кәсіби өзін-өзі анықтау мәселелерін жан-жақты шешуге көмектеседі. Бұл жоғары оқу орындарының, халықты жұмыспен қамту орталықтарының, кәсіпорындар мен ұйымдардың сайттары болуы мүмкін, онда жоғары оқу орындарының бағыттары мен мамандықтары, бакалавриат бейіндері, магистратурада дайындық, кәсіптер мен жұмысқа орналасу мүмкіндіктері, қосымша кәсіптік білім беру жүйесінде біліктілікті арттыру туралы ақпарат шоғырландырылады. Интернет желісінде оқу орындарының рейтингі, олардың түлектерінің сұранысы, білім беру сапасы туралы пікірталастар өтетін форумдар туралы көптеген ақпарат бар [3].

Бүгінгі таңда білім беру мекемелерінің абсолютті көпшілігінің Интернет желісінде өз парақтары бар және оларды табу белгілі іздеу жүйелерінің көмегімен немесе білім беру порталдарындағы мәліметтер базасы арқылы өте қарапайым. Жаһандық желіні пайдалану жастардың білім беру мекемелеріне назарын күрт арттырады, жалпы кәсіптік бағдарлауға қызығушылықты арттырады. Меншікті сайттың (web-беттің, web-ресурстың) болуы мекемеге ақпаратты жедел ұсынуға, әріптестерімен тәжірибе алмасуға, конференциялар (бейнеконференцияларға дейін) өткізуге, кері байланыс жасауға, баспасөз релиздерін жариялауға және жарнамалық акциялар өткізуге мүмкіндік береді.

Болашақта электронды энциклопедия, "кәсіптік бағдарлау мұражайларын" құруға, түрлі іс-шараларды тікелей желіде өткізуге болады. Білім беру мекемесінің жеке сайтында сіз қабылдау ережелері, дайындалған мамандықтар мен мамандықтар, қосымша білім беру қызметтері және басқалары туралы толық және сенімді ақпаратты біле аласыз.

ЖОО өткізетін негізгі жарнамалық іс-шаралардың ішінде: компьютерлік беттеу құралдарын (Page Maker, Microsoft Word) қолдана отырып, ЖОО және кәсіптік даярлау бағыттары туралы ақпараты бар талапкерлерге арналған ақпараттық-жарнамалық материалдарды (буклеттер, электрондық презентациялар, бейнероликтер) әзірлеу, басып шығару және қайта басып шығару. Жарнамалық ақпарат (афишалар, хабарландырулар, ЖОО филиалының қызметі және дайындық бағыттары туралы ақпараты бар бейнероликтер түріндегі үгіттің көрнекі нысандары) бүгінгі таңда жастар арасында танымал әлеуметтік желілерде де орналастырылады.

Бұл ресурстарды пайдалану жастарға және олардың ата-аналарына болашақ мамандықты таңдауға көмектеседі [2].

Кәсіптік бағдар беру жұмысының қиын жері оның әдіснамалық жабдықталуы болды. Бүгінгі таңда жаңа әдістер кеңінен енгізілуде, мысалы, тренажерлер мен тренажерлер түрінде кәсіптік бағдар беру үшін ойын технологияларын қолдану. Осы немесе басқа рөлді сынап көргеннен кейін, жас жігіт оны нақты өмірде жеңе алатынын түсіне алады.

Сондай-ақ, мектептерде техникалық жаңалықтарды қолдануға байланысты әртүрлі кәсіптік бағдарлау шараларын ұйымдастыру мүмкіндігі бар. АКТ қолдану арқасында білім беру мекемелері болашақ дизайнерлер, сәулетшілер, монтажшылар, сатушылар, бағдарламашылар және т.б. арасында таңдалған қызмет саласы саласындағы талантты жастарды анықтау және қолдау мақсатында конкурстар өткізе алады, осылайша белгілі бір кәсіпте ақпараттандыру мүмкіндіктерін насихаттай алады.

Қолданылған деректер тізімі

1. Белоусова И. Д. Университет студенттерін оқыту процесіне ақпараттық технологияларды енгізудің дидактикалық шарттары: реферат. дис. канд. пед. ғылымдар / Белоусова Ирина Дмитриевна; Магнитогорск ММ. - Магнитогорск, 2006, - 22 б.

2. Ефимова И. Ю. ЖОО-ның IT-мамандықтары түлектерінің жұмыспен қамту салаларын талдау және оларды жұмысқа орналастыру мәселелері // ғылым мен білімнің заманауи мәселелері: ЖОО ішіндегі материалдар. ғылыми. конф. МаГУ оқытушылары. - Магнитогорск: МаГУ, 2012. – 290 б. с. 222-224

3. Зеер Э. Ф., Павлова А. М., Садовникова Н. О. кәсіптік бағдар: Теория және практика: жоғары мектеп үшін көмекші құрал. М.: академиялық жоба, 2004 ж. 192 б.

БОЛАШАҚТАҒЫ МАМАНДЫҚТЫҢ КӘСІБИ БАҒЫТЫН АЙҚЫНДАУ ҮШІН STORYTELLING ӘДІСІН ҚОЛДАНУ

М.Қ. Аханова

*«№1 тірек мектебі (РО)» КММ информатика пәні мұғалімі,
Ұлытау ауданы, Қазақстан Республикасы*

Аңдатпа. Бұл мақалада болашақтағы мамандық иелеріне деген сұранысты қамтамасыз ететін бірден-бір әдістің негізі қалаушы сторителлинг туралы сөз қозғалмақ. Әдістің қазіргі таңда белең алып, болашақта пайда болатын жаңаша мамандықтарға жол ашатын бағдар болатыны айдан анық. Сондықтан мақалада келтірілген мысалдар мен дәлелдемелер, келешекке келтірілген кейстер тұжырымдалады. Оқушыларға кәсіби бағыт-бағдар беруде біліммен қатар тәжірибелік сабақтардың негізін қалыптастыруда бірнеше әдістер керек, оның ішінде ұсынып отырған сторителлинг әдісі мықты негіз болмақ.

Тірек сөздер: сторителлинг, корпоратив, бизнес-менеджер, жасанды интеллект, сарапшы

Аннотация. В этой статье пойдет речь о сторителлинге, который является единственным методом, который удовлетворит спрос будущих профессионалов. Понятно, что метод станет руководством, открывающим дорогу новым профессиям, которые сейчас набирают обороты и появятся в будущем. Поэтому сформулированы примеры и доказательства, приведенные в статье, представленные в дальнейшем случае. Наряду с обучением, при оказании профессиональной ориентации учащимся необходимо несколько методов, формирующих основу практических занятий, прочной основой среди которых будет предлагаемый метод повествования.

Ключевые слова: сторителлинг, корпоратив, бизнес-менеджер, искусственный интеллект, эксперт.

Кіріспе. 2024 жылға қарай әлем бойынша еңбек нарығында 40 млн жоғары білімді маманға қажеттілік болады деген болжам бар. Дегенмен, ірі мемлекеттердің тұрғындарында «Білім алған саламыз сұранысқа сай болмай қалмай ма?» деген күдік пен үрей басым екен. Pew Research Center жүргізген зерттеу нәтижесіне сенсек, америкалықтардың 87 пайызы жұмыс орындарын сақтап қалу үшін қосымша білім алуға дайын екендіктерін айтыпты. Сонымен қатар, аталған баяндамада сарапшылардың 48 пайызы болашақта робот техникасының дамуы салдарынан жұмыс орындары азаятынын айтқан. Олардың айтуынша, бір робот мың адамның орнын басып, халықтың жұмыспен қамту деңгейі төмендеуі мүмкін.

Forbes, Popular Science басылымдары болашақта пайда болуы мүмкін 162 мамандық тізімін жасады. Онда біздің ойымызға кіріп те шықпаған робозтика бойынша адвокат, қоршаған ортаны қалпына келтіру менеджері, криптовалюта банкирі, IT-генетик, интеллектуалды жекеменшікті бағалау, нейропсихолог, медициналық роботтехник, виртуалды өмір архитекторы секілді мамандықтар бар. Соның ішінде 2020 жылы эмбрионды емдеу, яғни штегі ұрықтың ауруын анықтап, бала тумай жатып емдеу маманы, 2025 жылы галактикалық архитектор мамандықтары жоғары оқу орындарында ресми түрде ашыла бастайды деп жоспарланғаны айтылған. Әрине, әзірге бұл мамандықтардың Қазақстанда қашан пайда болуы мүмкін екенін дөп басып айту

қиын. Алайда, жасанды интеллект саласындағы бизнес-менеджер мамандығы туралы сторителлинг айтатын болсам, бұл мамандыққа сұраныс екі жыл ішінде артады.

Негізгі бөлім. Жалпы оқыту саласында білім беру барысында оқушының болашақтағы мамандықты таңдауда қателеспейтін үшін барлық жағдай жасалған. Кәсіби бағыт-бағдар беруде орта білім беру мекемелерінде материалдық-техникалық базалардың үнемі жаңарып, жаңа мамандықтарға жол ашып отырғаны көзімізді қуантады. Білім алумен қатар теориялық білімін жетілдіруге тәжірибелік сабақтарды лабораториялық түрде өткізу - келешектің кемел болатынын аңғартады. Гидропоника кабинеттерінде биотехник мамандығының қыр-сырын білетін болса, робототехника кабинетінде білім алған әрбір оқушы инженер, бағдарламалаушы мамандықтарымен танысады.

Ал STEM және STEAM кабинеттерінде жүргізіліп жатқан ғылыми жобалар мен сындарлы сабақтар оқушылардың бір емес бірнеше мамандықты қатар алып жүруіне мүмкіндік беретін тың жаңалық деп білемін. Оған қоса, болашақта пайда болатын мамандықтар, жасанды интеллект саласындағы бизнес-менеджер, тігінен жобалайтын фермер секілді сала қызметкерлеріне сұраныс арта түседі. Жасанды интеллект өзінің мүмкіндіктерімен бағдарламалық жасақтама саласында белсенді орын алады. Компаниялар жасанды интеллектті кеңейтіп, дамып келе жатқан кезде капиталдандыруда. Соңғы бірнеше жылда біз жасанды интеллектке қатысты көптеген жетістіктер туралы естіп жүрміз. Амазонаның өндірістік тиімділігінен бастап GE-ге дейін оның жабдықтары жұмыс істеп тұрғанда, жасанды интеллект керемет болады. Алайда жасанды интеллект өздігінен көп нәрсе істей алса да, олардың қолынан келмейтін нәрсе бар. Олар өз-өздерін сата алмайды. Бұл жұмыспен бизнес-менеджерлер айналысады. Әр бизнес-менеджер өз жұмысын ұтымды атқаруда сторителлинг әдісін қолданады. Жасаған әрбір қадамын аудиоподкаст немесе видеоподкаст арқылы халыққа жеткізетін болса, жасанды интеллекттерді сату процесі өсетіні анық. Ал оқушыларға білім беруде сторителлинг арқылы жасанды интеллект саласын басқаруды үйретсек, жаңа Қазақстанның түпнегізін қалайтын білімі терең дарындылардың қатарын көбейтеміз.

Қорытынды. Тоқсан ауыздың тобықтай түйіні, жаңартылған білім беру мазмұны бағдарламасына енгізілген жасанды интеллект білімін тереңдетуге, оқушылардың кәсіби бағыттарын мектеп қабырғасында айқындау мақсатында сторителлинг әдісін қолдану тиімді. «Өзіңе ұнаған кәсібіңмен шұғылдансаң, өз ұлтыңның туын көкке көтере алсаң – бақыт деген осы» - деп Асқар Жұмаділдә айтқандай, еліміздің патриоттарын тәрбиелеуде кәсіби біліктіліктеріне мектеп болып көмектесуіміз керек. Сторителлинг әдісін қолдану арқылы өмірмен байланысты тапсырмадар мен оқиғаларды, жобалар мен болжауларды көрсете білуіміз хақ. Сторителлинг арқылы ақпаратты жеткізетін кәсіби мамандарға деген сұраныс артып келеді. Олардың ассоциациялары да бар. АҚШ-та мұны заманауи мамандық түрі деңгейінде қарастырады. Америкалық психотерапевтер сторителлинг көмегімен қатты сырқат науқастардың өмір сүруге деген құштарлығын оятып, ауруымен күресуіне түрткі болады екен.

Демек сторителлингтің арқасында жеке брендті қалыптастырып, бизнесті дамытып, ақша тауып қана қоймай, көптеген психологиялық түйткілдерді шешіп, қоғамның дамуына атсалысып, адам өміріне араша бола аламыз.

Қолданылған әдебиеттер тізімі:

1) Л.С.Альмагамбетова, «Как применить сторителлинг в образовании, чтобы повысить запоминаемость учебного материала», «Білім беру әдіскерлері» журналы, №12 желтоқсан 2021 жыл, <https://m.e.metodist.mcfr.kz/937720>

2) «Сторителлинг – оқиға арқылы ақпаратты жеткізу әдісі», BALBAL.business and motivation журналы, №4 қаңтар 2022 жыл, <http://balbal.kz/bilip-jur/>

3) Д.Анаш, «Болашаққа қажет мамандықтар қандай болмақ?» , Егемен Қазақстан газеті, №44, 4 тамыз 2022 жыл

МАМАНДЫҚҚА ДЕГЕН ҚОҒАМДЫҚ ҚАТЫНАС, ОНЫҢ БЕДЕЛІНІҢ ДӘРЕЖЕСІ, МАҢЫЗДЫЛЫҒЫ, РЕНТАБЕЛЬДІЛІГІ

М.К. Ахметова

*Кемел Ақышев атындағы № 69 мектеп -гимназия,
Астана қ., Қазақстан Республикасы*

Аңдатпа: Мақалада жасөспірімдерге арналған кәсіптік бағдар берудің маңызы, мақсаты қарастырыла келе, жалпы мамандық таңдауға деген оның беделінің дәрежесі, маңыздылығы, рентабельділігі қарастырылады. Сонымен қатар, кәсіптік бағдарлаудың екі негізгі әдістерінің бірі - Климов тестіндегі сұрақтар қарастырылады.

Тірек сөздер: кәсіптік бағдар беру, Климов тесті, бейімділік, мамандық таңдау, жалақы деңгейі, сауалнама

Аннотация. В статье рассматривается значение, цель профориентации подростков, степень их заинтересованности в выборе профессии в целом, значимость и рентабельность правильного выбора. Кроме того, рассматриваются вопросы одного из основных методов профориентации - Климовского теста.

Ключевые слова: профориентация, тест Климова, предрасположенность, выбор профессии, уровень заработной платы, анкета

Кіріспе. Көптеген адамдар үшін мамандыққа деген қоғамдық қатынас, оның беделінің дәрежесі, маңыздылығы шешуші рөл атқарады. Өкінішке орай, тек оларға сүйену өз жұмысындағы көңілсіздік, кәсіби қанағаттанбау, сүймейтін міндеттерді орындағысы келмеу және сайып келгенде, жаңа мамандық алу қажеттілігі түрінде жағымсыз салдарға әкелуі мүмкін – бұл қызықты және жеке тұлғаның ерекшеліктеріне сәйкес келеді.

Бұрын танымал болған көптеген мамандықтардың өзектілігін жоғалтатындығын жоққа шығаруға болмайды. Сонымен қатар, оларға деген қызығушылық өз тауашасында үлкен бәсекелестік тудырады және тез және сәтті жұмыс іздеу мүмкіндігін азайтады.

Мысалы, жасөспірімнің мамандық таңдауында ата-ананың қысымы болуы мүмкін. Ересектер көбінесе өмірді жақсы түсінетін сияқты және балаларына не істеу керектігін біледі. Біреу ата-анасына сенеді, біреу өз ұстанымын қорғай

алмайды, бірақ нәтиже бір - бала үшін таңдау жасайды, оны әрдайым жұмыспен қамтамасыз ететін "ақшалай" мамандық алуға жібереді.

Мамандық таңдауды баланың өзі жүзеге асыруы керек, ал ересектер бұл үшін қолайлы жағдай жасауы керек.

Жалақы деңгейі: әрине, бұл маңызды фактор, бірақ жұмыста қанша уақыт өткізетінімізді ескерсек, болашақ мамандықтың қаржылық компонентіне ғана сүйену ақылға қонымсыз. Жалақы деңгейі, орындалатын міндеттер, олардың қажеттіліктері мен қабілеттері арасындағы тепе-теңдікті іздеу қажет.

Оқытудың қол жетімділігі: бұл оқу орнының географиялық орналасуына да, оқу ақысы мен ата-анасының үйінен алыс өмір сүру мәселелеріне де қатысты. Әрине, мыңдаған шақырымға оқу үшін барудан, жатақханада тұрудан, қандай да бір қиындықтарға тап болудан және т. б. қарағанда, туған қалаңыздың жоғары оқу орнына немесе училищесіне түсу оңайырақ.

Осылайша, кәсіптік бағдар беру - жасөспірімдерге дұрыс мамандықты таңдау жасауға көмектеседі. Оның мәні неде, кімге кәсіптік бағдар қажет және мамандықты қалай дұрыс таңдау керектігіне тоқталамыз.

Әр жас үшін кәсіптік бағдар берудің өзіндік әдістері әзірленді. Мысалы, мектеп жасына дейінгі балалар үшін тесттер ойын түрінде өткізіледі, онда тәрбиешілер балалармен сөйлеседі. Ересектерге арналған кәсіптік бағдарлауға әртүрлі құралдар кіреді: тесттер, пікірталастар, тағылымдамалар, сауалнамалар, консультациялар.

Негізгі бөлім. Елімізде кәсіптік бағдарлау институттары балабақша мен мектеп орындықтарынан бастап жұмыс істейді. Ең жас мамандықты шешуге көмектесетін арнайы іс-шаралар өткізіледі. Қандай әдістер қолданылатыны, қандай әдістер бойынша кәсіптік бағдар берілетіні туралы баяндаймыз.

Кәсіптік бағдарлаудың мақсаты-адамға ішкі хаосты түсінуге көмектесу және оның қабілеттері мен жеке қасиеттеріне сәйкес келетін мамандықты таңдау. Тапсырма күрделі, сондықтан кәсіби анықтамалық жұмыс бірнеше функцияларды қамтиды:

Функциялары	Бұл не және ол қалай қолданылады?
Диагностикалық	Қабілеттерді анықтау, таланттарды ашу, адамның күшті және әлсіз жақтарын анықтау қажет. Олар не істейді: тесттер, зерттеулер, кеңестер, сауалнамалар жүргізеді және жауаптар негізінде адамның психологиялық портретін құрайды.
Ақпараттық	Адамдарға мамандық туралы ақпарат беру, оның артықшылықтары мен кемшіліктерін, сұранысы мен болашағын түсіндіру қажет. Олар не істейді: жоғары оқу орындары мен колледждерде Ашық есік күндерін, Бос орындар жәрмеңкелерін, "Мамандыққа кіріспе" дәрістерін, ақпараттық немесе практикалық іс-шараларды өткізеді, мысалы, маманмен жұмыс жағдайында бір күн өткізуге мүмкіндік береді. Бұл адамға мамандық туралы көбірек білуге және оның қаншалықты сәйкес келетінін түсінуге көмектеседі.
Ұйымдастыру	Адамға жұмыс істейтін мамандардың білімін, тәжірибесі мен әсерін жеткізу үшін қажет.

	Олар не істейді: мамандармен кездесулер, кәсіпорындарға экскурсиялар, кәсіби шеберлік конкурстары және басқа да іс-шаралар өткізеді, бұл адамға мамандыққа "іштен" қарауға және маманның рөлін көруге мүмкіндік береді.
Профилактикалық	Мамандық таңдаудағы қателіктерді азайту үшін қажет. Олар не істейді: адамның кәсіби бағытқа бейімділігін дәлірек анықтау үшін тесттер, сауалнамалар, зерттеулер жүргізеді.

Жасөспірімдерге арналған кәсіптік бағдар мектептің сегізінші-тоғызыншы сыныптарында басталады. Әдетте бұл тестілеуді жүргізетін психологпен жеткілікті Үстірт қарым-қатынаспен немесе белгілі бір мамандық бойынша жұмыстың мәні туралы жеткілікті түсінік бермейтін кәсіпорындарға экскурсиялармен шектеледі.

Кәсіптік бағдар беру-бұл мамандық таңдауға көмектесетін шаралар жүйесі. Орта сыныптарда жасөспірімдер нақты бағыттар мен мамандықтарды таңдайды. Бейімділік бар нәрсені мүмкіндігінше ертерек табу және осы дағдыларды дамытуды бастау маңызды. Таңдау тереңдетілген оқу пәндері немесе болашақ мамандыққа байланысты курстар.

Сонымен қатар кәсіптік бағдар берудің бірнеше әдістері бар, яғни кәсіптік бағдар - бұл әдістер мен технологиялар жүйесі: тесттер, сауалнамалар, ойындар және мамандыққа практикалық сүнгү. Сұрақтар мен логиканы психологтар мен HR мамандары ойластырады.

Кәсіптік бағдарлаудың екі негізгі әдісі бар-Климов тесті және голланд тесті. Біріншісі ең қолайлы кәсіби саланы анықтайды, ал екіншісі - адамның жеке басының түрі және ол орналасқан қызмет түрі.

Мысалы, Климов сынағын қарастырамыз: не істегіңіз келетінін табыңыз.

Климовқа сәйкес, әлемдегі барлық кәсіптерді жұмыс кезінде кіммен немесе немен өзара әрекеттесу керек екеніне байланысты бес түрге бөлуге болады:

Адам → адам. Адамдармен үнемі сөйлесуге тура келетін мамандықтар: дәрігер, мұғалім, логопед, массаж терапевті, хатшы, сатушы, саясаткер.

Адам → өнер. Бұл шығармашылық адамдар-актерлер, жазушылар, музыканттар, суретшілер. Бұл мамандықтарда сіз бейнелі ойлаусыз, өнерге қабілетсіз, сонымен қатар табандылықсыз, еңбекқорлықсыз және тәртіпсіз жасай алмайсыз.

Адам → техника. Бұл инженерлер, конструкторлар, механиктер, құрылысшылар, дыбыс техниктері, реттеушілер — практикалық ойлауы бар адамдар.

Адам → белгі жүйесі. Белгілер-сандар, кодтар, сызбалар, жасанды тілдер, ал олармен жұмыс істейтін адамдар — бағдарламашылар, лингвистер, сәулетшілер, брокерлер. Мұндай мамандықтар үшін табандылық, зейін маңызды.

Адам → табиғат. Бұл тірі және жансыз табиғатпен — өсімдіктермен, жануарлармен, жермен, ғарышпен байланысты кәсіптер: ветеринар, астрофизик, геолог, жаңа бактерияларды өсіретін технолог. Бұл кәсіптердің өкілдерін табиғатқа деген белсенді сүйіспеншілік біріктіреді: жануарларға қамқорлық жасау, оларға күтім жасау, қазбаларды зерттеу немесе өсімдіктерді өсіру.

Климов тестіндегі сұрақтар кәсіби қызығушылықтарды жіктеуге арналған. Тестте 21 сұрақ бар, өту ең көп дегенде 10 минутты алады.

Сонымен қатар, қазіргі уақытта IT саласы ең сұранысқа ие және перспективалы болып саналады. Бірақ 20 жылдан кейін не болатынын болжау қиын, өйткені әлем өте тез өзгереді, технология бір орында тұрмайды. Мүмкін, бірнеше онжылдықта қазіргі кезде жоқ мүлдем жаңа мамандықтар пайда болады.

АТ саласы әртүрлі мамандықтармен ұсынылған: мұнда әзірлеу, тестілеу және жүйелік әкімшілендіру және т.б. backend-әзірлеушілер, frontend-мамандар бар, әмбебап full-stack developers бар. Олардың әрқайсысы өзінің бағдарламалау тілімен жұмыс істейді және белгілі бір функционалдылыққа ие.

Бағдарламалау тілдері өзгеріске ұшырайды, демек, мамандар өздерінің дағдыларын үнемі жетілдіріп, клипте қалу үшін жаңа білім алуы керек. Жалпы, бағдарламашы өте маңызды бір дағдыға ие болуы керек – күрделі алгоритмдерді құра білу.

Ақпараттық технологиялар саласындағы мамандықтар LinkedIn іскерлік байланыстарын іздеу үшін әлеуметтік желінің 15 рейтингінің 12 позициясын алады.

Олардың ішінде жасанды интеллект маманы, робототехника инженері, деректерді талдаушы, full-stack әзірлеуші, бағдарламалық жасақтама инженері, компьютерлік қосымшалар бойынша маман, деректер инженері, Киберқауіпсіздік бойынша маман, back-end әзірлеуші, бұлт технологиясы бойынша маман, JavaScript-әзірлеуші.

Сонымен қатар, бірнеше жылдан кейін көптеген әзірлеушілер қажет пе, жоқ па белгісіз. Жастар нарықтың қажеттіліктері қалай өзгередінін қадағалап отыруы керек. Алдағы жылдары кәсіпкерлік қабілеттер, әртүрлі сатылымдарды ұйымдастыру мүмкіндігі сұранысқа ие болады. Қызмет көрсету саласы да жойылмайды.

Әрине, медицина дәстүрлі түрде білікті талантты кадрларды қажет етеді. Пандемия кезінде біз медициналық персоналға деген қажеттіліктің артқанын байқадық. Отбасылық дәрігерлерге, соның ішінде жеке практикамен айналысатындарға көбірек қажет болуы мүмкін. Психологтар мен мұғалімдерге сұраныстың артуы байқалады.

Қорытынды. Кәсіби бағдар берудегі ең бастысы - өмір салтын таңдауға көмектесу ғана емес, сонымен қатар адамға, әсіресе балаларға, әртүрлі мамандықтар туралы ақпаратты өз бетінше іздеуге, сыни тұрғыдан ойлауға, өзін тыңдауға және өз қалауы, қызығушылығы, бейімділігі мен мамандық таңдаудың қаржылық жағы арасындағы тепе-теңдікті іздеуге үйрету. Кәсіптік бағдар беру сабағы өмірде өз орнын іздейтін адамға үлкен көмек екенін түсіну керек, бірақ бұл бағыттағы негізгі жұмысты өз бетімен жасау керек.

Қолданылған әдебиеттер тізімі

- 1) Методы профессионального (производственного) обучения//<https://studwood.ru>
- 2) Общая характеристика методов обучения//<https://studwood.ru>
- 3) Какую профессию выбрать, чтобы потом не было мучительно больно, и при чём тут профориентация// <https://practicum.yandex.ru/blog/proforientatsiya/>

ПЛАНИРОВАНИЕ РАБОТЫ ПРОФОРИЕНТАТОРА И ОЦЕНКА ЭФФЕКТИВНОСТИ ПРОФОРИЕНТАЦИИ

М. К. Базарбаева

*КГУ «Камыстинская общеобразовательная школа №1»
отдела образования Камыстинского района
Управления образования акимата Костанайской области
Республика Казахстан*

Аннотация. В статье рассматривается проблема выбора профессии, которая является одной из самых главных в жизни каждого человека. Но особенно актуальна она для учащихся старших классов школ, впервые стоящих перед необходимостью выбора профессии. Часто по причине недостаточной информации о ситуации на рынке труда, отсутствия практического опыта в профессиональной деятельности и ориентации семьи на «модные» специальности молодые люди выбирают профессии, не соответствующие их интересам, склонностям, способностям, а главное – потребностям рынка труда. От обоснованного выбора профессии, качественного уровня образования, конструктивного поведения на рынке труда зависит успешность профессионального пути, а в итоге – удовлетворенность человека своей жизнью. Поэтому понятна роль ранней профориентации, которая в буквальном смысле должна начинаться со школьной скамьи.

Ключевые слова: профориентация, планирование, возрастные особенности, формы.

Аннотация. Бұл мақалада әр адамның өміріндегі ең маңызды болып табылатын мамандық таңдау мәселесі қарастырылады. Бұл әсіресе мамандық таңдау қажеттілігінің алдында тұрған жогары сынып оқушылары үшін өте маңызды. Көбінесе еңбек нарығындағы жағдай туралы ақпараттың жеткіліксіздігі, кәсіби қызметте практикалық тәжірибенің болмауы және отбасының "сәнді" мамандықтарға бағдарлануы себебінен жастар өздерінің мүдделеріне, бейімділіктеріне, қабілеттеріне, ең бастысы еңбек нарығының қажеттіліктеріне сәйкес келмейтін мамандықтарды таңдайды. Кәсіптік жолдың сәттілігі, сайып келгенде, адамның өз өміріне қанағаттануы кәсіпті негізделген таңдауға, білім берудің сапалы деңгейіне, еңбек нарығындағы сындарлы мінез – құлыққа байланысты. Сондықтан ерте кәсіптік бағдарлаудың рөлі түсінікті, ол міндетті түрде мектеп қабырғасынан басталуы керек.

Тірек сөздер: кәсіптік бағдар, жоспарлау, жас ерекшеліктері, формалары.

Введение. Глава государства Касым-Жомарт Токаев в нынешнем Послании отметил, что «особую значимость приобретает ранняя профориентация детей. Подрастающее поколение должно осознанно относиться к выбору будущей профессии...».

Профориентация в школе – это комплекс действий для выявления у школьников склонностей и талантов к определённым видам профессиональной деятельности, а также система действий, направленных на формирование готовности к труду и помощь в выборе карьерного пути.

Успешному решению задач профориентации, реализации ее целей в конкретном содержании учебно-воспитательного процесса способствует планирование правильной профориентационной работы.

Планирование — это процесс создания детального плана действий, необходимых для достижения конкретной цели.

Планирование наиболее полно отражает процесс управления профориентацией, обеспечивает систематичность и последовательность,

преемственность и непрерывность профориентационных воздействий применительно к конкретному возрастному составу учащихся, единство влияния на учащихся со стороны школы, семьи, базового предприятия и широких кругов общественности, предотвращает эпизодичность, стихийность и случайность профориентационных воздействий.

Основная часть. С этой целью ежегодно в школе составляется план работы по профориентации. Это направление прослеживается в плане каждого классного руководителя – раздел профориентация. Ответственными за профориентационную работу в школе являются заместитель директора по воспитательной работе и педагог-профориентатор. Помощь классным руководителям в организации этого блока работы также оказывают социальные педагоги, психологи, учителя «Технологии», школьный библиотекарь. Тесные контакты школы с предприятиями, колледжами и высшими учебными заведениями, внешкольными учреждениями, территориальными центрами занятости.

Школьный план включает следующие направления работы:

- Профессиональная ориентация в учебном процессе;
- Внеклассная работа с учащимися по профориентации;
- Совместная работа с вузами и колледжами;
- Деятельность школьной библиотеки по профориентации;

Работа с родителями:

- Индивидуальные беседы и консультации для родителей учеников;
- Лекции для заинтересованных родителей об их вкладе в выборе ребёнком профессии и получении соответствующего образования;
- Проведение классных и общешкольных родительских собраний;
- Анкетирование родителей;
- Привлечение родителей для помощи с временным трудоустройством старшеклассников во время каникул.

Планирование дает возможность расчленить целостный процесс профориентации на взаимосвязанные этапы, предусмотреть наиболее целесообразные для каждого возраста виды деятельности учащихся.

С учетом психологических и возрастных особенностей школьников можно выделить следующие этапы, содержание профориентационной работы в школе:

- Начальная школа, 1-4 классы

На этом этапе продолжается начатое в детском саду знакомство с профессиями через профориентационные уроки с приглашёнными специалистами, экскурсии, тематические внеклассные занятия, утренники и т.д. У школьников начальных классов происходит формирование ценностного отношения к труду, путём непосредственного включения в различные виды учебно-познавательной деятельности (игровую, трудовую, социальную, исследовательскую) развиваются интересы и потребность учиться.

Уже в начальной школе важно не упустить момент и вовремя заинтересовать ребят предстоящим выбором профессии.

- Средняя школа, 5-7 классы

С переходом ребят в среднюю школу профориентация продолжается разнообразными играми: деловые, профориентационные, психологические. Этим достигается расширение знаний о мире профессий и предоставляется возможность сделать первые шаги в сторону выбора интересной для себя профессии. Школьники начинают осознавать свои интересы и возможности, приобретают базовые представления о направлениях возможных специальностей, знакомятся с требованиями, которые предъявляют различные профессии.

- Средняя школа, 8-9 классы

С приближением первого выпускного класса и первых серьёзных государственных экзаменов, профориентационная работа от игр и экскурсий переходит к целенаправленному содействию в выборе учащимися дальнейшего профиля обучения, который сузит круг возможного выбора профессий и облегчит дальнейший учебный и трудовой путь.

В 8-9 классах начинается активная диагностическая работа школьного психолога, проводятся уроки осознанного выбора профессии. Школьники изучают более серьёзные специальности, предъявляющие повышенные требования к сотрудникам той или иной профессии (МЧС, образование, медицина и т.д.). Факультативные занятия и углублённые кружки по интересам начинают играть ещё большую роль в осознании собственных ценностей и интересов и осознанного выбора профессии.

- Старшеклассники, 10-11 классы

Это наиболее ответственный этап школьной профориентации, успешность которого во многом зависит от качественной работы в начальной и средней школе. На данном этапе расширяется консультационная деятельность школьного психолога, направленная на учащихся и их родителей. В школе проводятся презентации ведущих ВУЗов города, организуются экскурсии, дни открытых дверей.

Большое внимание уделяется саморазвитию и самоподготовке старшеклассников, обсуждение и возможные корректировки дальнейших профессиональных планов, окончательно формируются предпочтения выбранным профессиям, производится оценка готовности к ним.

В профориентационной работе выделяют различные формы:

- беседы о профессиях, классные часы;
- проведение викторин на знание техники и специальностей;
- оформление стендов и витрин «Профессии»;
- посещения школьниками предприятий и учреждений;
- выступление профессионалов, преподавателей, ветеранов, ученых;
- профориентационная работа центров занятости населения;
- организация профориентационных тренингов, проведение профориентационных игр и упражнений;
- Организация экскурсий на предприятия, ТОО и др.;
- Посещения учебных заведений в дни открытых дверей.

Заключение. Таким образом, можно подвести итог, обозначив цели форм профориентационной работы. Основными целями являются:

- ознакомление учащихся с профессиями, их содержанием, функциями, требованиями;
- рекомендации школьникам по выбору рода деятельности на основе всестороннего изучения личности, её склонностей, способностей;
- активизация процесса профессионального самоопределения учащихся, который включает получение знаний о мире профессионального труда, формирование положительного отношения к самому себе, осознание своей индивидуальности, уверенности в своих силах, применительно к реализации себя в будущей профессии;
- развитие способностей к профессиональной адаптации в современных социально-экономических условиях;
- повышение уровня психологической компетенции учащихся за счет вооружения их соответствующими знаниями и умениями, побуждение потребности в самосовершенствовании.

Если планирование по профориентации будет выполнено качественно, как задумано педагогом, то в будущем Казахстан сможет максимально сократить количество безработной молодежи, которая так и не смогла найти своего места в жизни.

Список использованных источников

- 1) Павлова Т.Л. Профориентация старшеклассников. – М.: «Творческий центр», 2005. 265 с.
- 2) Лернер П.С., Михайличенко Г.Ф., Прудило А.В. и др. Твоя профессиональная карьера: учебник для 8-9 классов общеобразовательных учреждений под ред. С.Н. Чистяковой- М.: «Просвещение», 2006. 204 с.
- 3) Соколова, М. В. Профориентация в начальной школе . М. В. Соколова школьный психолог: Приложение к газете «Первое сентября». — 2010. — № 20. — С. 18–24
- 4) «Уроки выбора профессии» Г. Резапкина. Книга в газете
- 5) <https://navigatum.ru/metodika.html>
- 6) <https://proforientatsia.ru/career-guidance/proforientatsiya-v-shkole/>
- 7) https://studbooks.net/1272799/pedagogika/formy_proforientatsionnoy_raboty

МЕКТЕПТЕ ОҚУШЫЛАРҒА КӘСІПТІК БАҒДАР БЕРУ ЖҰМЫСЫН ТИІМДІ ҰЙЫМДАСТЫРУ ЖОЛДАРЫ

С.Т. Балымова

*«Қызылорда облысының білім басқармасының
Қазалы ауданының білім бөлімі бойынша С.Сейфуллин атындағы
№165 орта мектебі» КММ
Қызылорда облысы, Қазалы ауданы, Әйтеке би кенті
Қазақстан Республикасы*

Аңдатпа. Бұл мақалада мектепте оқушыларға кәсіптік бағдар беру жұмысын тиімді ұйымдастырудың жолдары, формасы, тәсілдері және оқушылардың кәсіптік бағдары туралы түсініктерін қалыптастыру, мамандық таңдаудағы тұлға қабілеттілігі

қарастырылады. Мақалада кәсіптік бағдар беруде оқушылармен, ата-аналармен жүргізілетін жұмыстар ұсынылған.

Тірек сөздер: Кәсіптік бағдар беру, Мамандық таңдау, мектеп бітіруші.

Аннотация. В данной статье рассматриваются форма, способы эффективной организации профориентационной работы учащихся в школе и формирование представлений о профессиональной ориентации учащихся, личностных способностях в выборе профессии. В статье представлена работа с учащимися, родителями по профориентации.

Ключевые слова: профориентация, выбор профессии, выпускник.

Кіріспе. Мамандық - адамнан арнаулы білім, еңбек дағдылары мен іскерлікті талап ететін еңбек іс-әрекетінің бір түрі, сондай - ақ, қарапайым өмір сүру көзі болып табылатын және қандай да бір дайындықты, жауапкершілікті талап ететін еңбек қызметінің маңызды бөлігі.

Мамандық таңдау - адамның жасөспірім шағында, тіпті кейбір жағдайларда балбалалық кезінде қабылдауы қажет ең маңызды шешімнің бірі. Қазіргі таңда көптеген балалар мен жасөспірімдер кәсіптің ерекше қыр-сырларын біле бермейді және мамандық таңдауда өздерінің қабілеттерін, кәсіби қызығушылықтары мен икемділіктерін де ескермейді. Сондықтан жасөспірімдердің кәсіби қызығушылықтары мен жоспарын іске асыруға, түзетуге, өзбетінше жоспарлауға деген саналы ішкі дайындығы заманауи түсінікте кәсіптік бағдар беру жұмыстарының мәні болып табылады.

Кәсіптік бағдар беру - шешімі табылуға тиісті өте күрделі кешенді мәселе. Өзінің әдістемесі және мазмұны жағынан оның психологиялық, педагогикалық, физиологиялық және әрекеттік аумағы жағынан әлеуметтік сипаты болады. Нәтижесі қоғамның экономикалық өміріне әсер етеді. Білім саласындағы кәсіби бағыттың ауқымы кең және алуан түрлі. Бүгінгі заман талабы кәсіптік білім беру саласында адамның табиғи ерекшеліктеріне сәйкес мындаған мамандықтар мен кәсіптерге дайындау - кезек күттірмейтін талаптардың бірі. Сондықтан мектепте оқушыларға кәсіптік бағдар беру жұмысын дұрыс жоспарлап және үйлестірген жөн.

Негізгі бөлім. Мектеп оқушыларға кәсіптік бағдар беру жұмысын ұйымдастырушы әрі үйлестіруші орталық болып табылады. Мектепте кәсіптік бағдар беру жұмыстарын тиімді ұйымдастыруда оқушыларға кәсіби бағдар берудің мүмкіндіктерінің орны ерекше.

Мектептегі кәсіптік бағдар беру процесінің алғашқы кезеңі - жоспарлау. Ол жеткіншектерге байланысты кәсіптік бағдар беруді басқарудың жүйелілігін, сабақтастығын, отбасының, тіректік базалық өндіріс шаруашылығының және қоғамдық ұйымдардың ықпалын қамтамасыз ету ескеріледі. Жоспарлаудың ерекшелігі - оның ғылыми негізділігі болып табылады.

Мектептегі кәсіптік бағдар беру жұмысының мақсаты - оқушылардың еңбекке деген саналы қатынасын, тұлғалық ерекшелігін, қабілеттері мен қызығушылықтарын және өңір мен елдегі еңбек нарығының талаптарын ескере отырып, қызмет саласын таңдау еркіндігі шеңберінде кәсіби өзін – өзі анықтауын қалыптастыру, болашақ кәсіби мансабын жоспарлауға қолдау көрсету.

Кәсіптік бағдар беру жұмысының негізгі міндеттері:

1) Оқушыларды оқыту бейіні бойынша бөлу, қабілеттері мен қызығушылықтары туралы мәліметтер жинақтау;

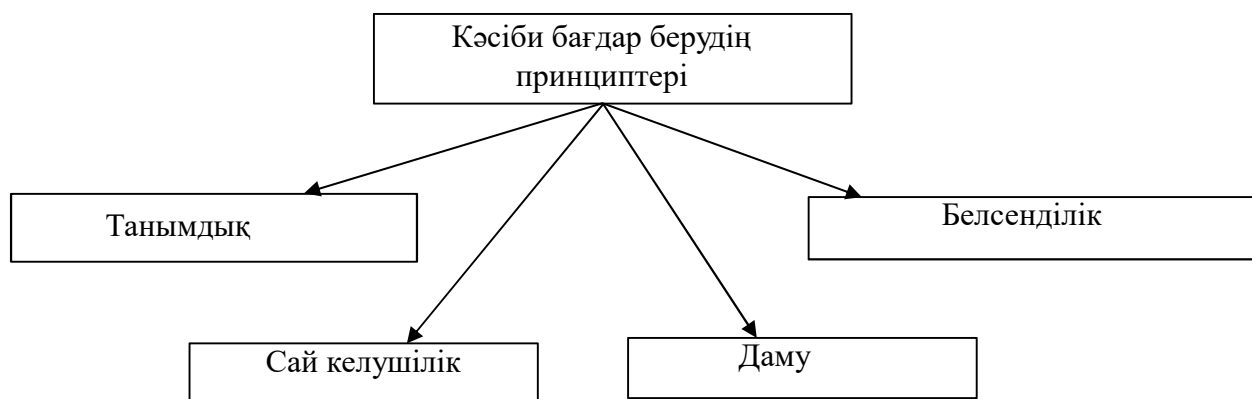
2) Оқушыларға қолдау көрсету. Болашақ тандап отырған мамандығы туралы кеңінен мағлұмат беру;

3) Жоғары сынып оқушылары арасында қосымша және кәсіби білім беру мекемелерімен, өңірлік кәсіпорындармен ынтымақтастықтың икемді жүйесін әзірлеу;

4) Ата-аналарды мектеп оқушыларының бойында өмірдің әртүрлі салаларына деген қызығушылықтарын кеңейту, кәсіптік бағдар беру жұмыстарына жұмылдыру;

5) Өңірлік еңбек нарығында жоғары қажеттілікке ие мамандықтарды насихаттау үшін кәсіби бағдар және еңбек нарығы саласындағы ұйымдарымен ынтымақтастық орната отырып, бірлесе жұмыс жүргізу.

Кәсіптік бағдар берудің принциптері: танымдық, сайкелушілік, белсенділік, даму деп бөлінеді.

Танымдық принцип: мамандық таңдаудағы еңбек іс-әрекетіндегі тек өзінің ғана қызығуын емес қоғамға пайда келтіруде қанағаттандыратын ұмтылыста айқын көрінеді. Қазіргі кездегі сұранысқа ие мамандықтарды таңдауды сезіну, тұлғаның танымының дамығанын көрсетеді.

Сай келушілік принципі: қызығушылығы икемділігі, ынтасы, таңдаған мамандығы сонымен қатар қоғамның жалпы қажетті мамандықтағы кадрларға сұранысын қанағаттандыру. Қоғамда өмір сүріп қоғамнан еркін, тыс болуға болмайды дегендей, өзінің жеке қызығуына қарай қоғамның сұранысын есепке алмай мамандық таңдауға болмайды. Тұлғаның және қоғамның қажеттіліктерінің сай келу принципінің бұзылуы кадрлардың кәсіптік құрылымындағы тепе-теңсіздікке алып келеді.

Белсенділік (активность) принципі: мамандық таңдаудағы өзін тану процесіндегі тұлғаның іс-әрекеттің түрін сипаттайды. Кәсіпті белсенді түрде әркім өзі іздеуі қажет. Бұл жерде оқушылар күшін еңбектік және кәсіптік дайындау процесінде практикалық сынау, ата-аналар кеңесі және олардың кәсіптік тәжірибесі, әдебиеттерді (қызығып отырған мамандығы бойынша) іздену және оқу, әр-түрлі үйірмелерде жұмыс, курстарға қатысу, тәжірибе барысында жұмыс жасау және көптеген басқа да нәрселер басты роль атқарады. Бұл топтағы соңғы принцип - даму принципі. Бұл принцип кәсіп таңдау

идеясында тұлғаның квалификациясының дамуына, тәжірибесінің өсуінен жалақысының өсуінен және кәсіптік тәжірибесінің өсуінен, қоғамдық жұмысына белсене араласуынан, тұлғаның мәдени қажеттіліктерін қанағаттандыратынын, тұрғын үйге, демалысқа және т.б. қажеттілігінен көрініс табады.

Кәсіптік бағдар жұмысының жоспары ұзақ мерзімге арналып жасалғаны жөн, бұл оқушылардың кәсіптік бағдар алуының қалыптасуын айқындауға, нәтижелерін мұқият қадағалауға мүмкіндік береді. Кәсіптік бағдар жұмысын жоспарлағанда өндіріс орындарын, жеткіншектердің тұрмыс-тіршілігін, еңбек мүмкіндіктерін ескеру қажет. Жоспарлау кәсіптік бағдар процесін өзара байланысты кезеңдерге бөліп, жеткіншектердің жас шамасына қарай әрекеттерді іріктеп асыруға бағытталады. Жоспар мазмұнында мектепшілік іс шаралардан басқа мектептен тыс мекемелермен де жұмыстар қарастырылу қажет.

Мектеп бітіруші түлектердің әрқайсысының көкейінде «Қандай мамандық таңдаймын?» немесе «Таңдаған мамандығыма қалай қол жеткіземін?», «Қандай кәсіппен айналысамын?» деген сұрақтар болады. Бұл әрине болашақ өмірге қадам басардағы ең жауапты сәттердің бірі. Демек, оқушыларға дұрыс жөн сілтеу үшін түрлі сала мамандарымен кездесіп, кәсіби ақпарат алудың да маңызы өте зор. Сонымен бірге, адамның қалыптасуы оның қажеттілік жүйесінен, қабілетінен құндылық, бағыт - бағдарынан құралады. Сондықтан жеткіншектердің мамандық тандауын басқару үшін олардың іс-әрекеттерін ұйымдастырудың да маңызы зор. Ол үшін оқушылар өз өңірлеріндегі түрлі кәсіпорындар мен өндіріс орындарында, жеке шаруашылықтарға, мекемелерге таным жорықтар жасап, мамандық туралы толық ақпарат алса, мамандықтың қыр-сырын терең танысса дұрыс болар еді. Мамандық тандауда жеткіншектердің іс-әрекеттерін ұйымдастырудағы негізгі шарттардың бірі - олардың белсенділігі және қызығушылықтары, тек осы жағдайларда ғана өз мүмкіндіктерін іс жүзіне асыруға жағдай туады әрі әрекеттерінде мақсатты себеп туындайды. Төменгі сынып оқушыларымен мамандық деген ұғымды ойларында қалыптастыру бағытындағы жұмыстарды ұйымдастырған тиімді. Ал жоғары және мектеп бітіруші сынып оқушыларымен әңгімелесу, пікірлесу, ашық есік күндері, түрлі маман иелерімен кездесу кештері, өз өңіріміздегі колледждер, кәсіпорындар мен өндіріс орындарына саяхат жүргізу, сауалнамалар, анкеталар алу жұмыстары, жоғары және арнаулы оқу орындарының мамандарымен кездесу, студенттермен кездесу, жоғары және арнаулы оқу орындарымен тығыз байланыста болып, оқу орындарына виртуалды саяхат жүргізу жұмыстарын жүргізу. Оқу процесіндегі кәсіптік бағдар беру - оқушыларға оқу процесі барысында мамандықтар туралы кеңес беру және оларды ақпараттандыру. Сондай-ақ, мектепте оқушыларға кәсіби бағдар беруге байланысты ақпараттық тақталар, бұрыштар орнату және кабинеттер дайындау, оқушылар мен ата-аналарға арналған «Кәсіптік бағдар беру» ақпарат беру кабинетін ашу, мамандықтар туралы көбірек насихаттау, ақпараттандыру т.б. жұмыстары жүргізілуі қажет.

Оқушылардың болашақ мамандығын тандауда, олардың таңдаған мамандықтарына деген қызығушылығын анықтауда ата-анамен жүргізілетін жұмыстардың орны ерекше. Оқушыларға кәсіптік бағдар беруде ата - аналармен жүргізілетін жұмыстарды да дұрыс үйлестіргеніміз жөн. Ата - аналармен жұмыс

жүргізу бағыттары түрлі болуы керек. Ата - аналармен кездесу кештері, ата - аналар жиналыстары, дөңгелек үстелдер, сауалнамалар мен анкеталар алу, кеңестер беру, лектория, «Ашық есік» күндеріне қатыстыру, жаңа мамандық түрлерімен ақпараттандыру т.б. жұмыстары жүргізіліп, кәсіптік бағдар жұмысына жұмылдыру жұмыстарын жүргізген жөн. Сондай - ақ, оқушыларға кәсіби бағдар беруді тиімді ұйымдастыруда мектеп педагог- психологымен бірлесіп жүргізілетін жұмыстардың орны ерекше. Мектептің педагог- психологтары қабілеттілікті зерттеу мен кәсіби бағыттылықты анықтау әдіс- тәсілдерін бойынша әрбір оқушының кәсіби бағыттылығын диагностикалау жұмысын жүргізеді.

Қорытынды. Мамандық таңдау - адам өміріндегі ең жауапты да шешуші іс. Әрбір адам үшін ол - жаңа өмірдің табалдырығын аттауда өзіңе деген нық сенімділікті, жүректілікті қажет ететін алғашқы қадам, өмірлік шешім. Сондықтан ел тізгінін ұстауға лайық, халық қамын ойлайтын, еліміздің экономикасының өркендеуіне өз үлесін қоса білетін, шебер де іскер мамандарды тәрбиелеу - мемлекетіміздің алға қойған басты міндеті. Ал бүгінгі мектепте отырған әрбір оқушы - болашақ маман, белгілі кәсіп иелері. Сол себепті, әрбір оқушының мамандық таңдауда қателеспей, өз қабілеттері мен икемдіктеріне қарай дұрыс таңдау жасауларына ықпал етуде мектептегі кәсіптік бағдар беру жұмысын тиімді ұйымдастыру қажет.

Қолданылған деректер тізімі

1) *Кәсіби бағдар беру жұмысын ұйымдастыруда қолдануға арналған тыңдаушыға арналған нұсқаулық, Нұр -Сұлтан, 2019 жыл;*

2) *Мемлекет басшысы Қасым -Жомарт Тоқаевтың «Сындарлы қоғамдық диалог - Қазақстанның тұрақтылығы мен өркендеуінің негізі» атты Қазақстан халқына Жолдауы, 2.09.2019 жыл.*

ЖОБА ЖАСАУ АРҚЫЛЫ БІЛІМ БЕРУ – КӘСІБИ БАҒДАРДЫ АЙҚЫНДАЙТЫН ӘДІС

З.А. Бимбетова

Қадыр Мырза Әлі атындағы BINOM School мектеп-лицейі

Астана қ., Қазақстан Республикасы

Аңдатпа. Бұл мақала заман талабына сай білім беруді ұйымдастыруда жоба жұмысын ұйымдастырудың теориялық мәні баяндалады. Оқушылар үшін тиімділігі айтылып, мұғалімнің қол жеткізер нәтижелері нақты көрсетіледі. Осы мақала автордың өз тәжірибесін таратуы болып табылады.

Тірек сөздер: тиімділік, сапалы білім беру, тиімді әдіс, жаңашылдық, оқушылар бірлігі, PBL, педагогика, команда, коммуникатив, зерттеу, проблемалық сұрақ, соңғы өнім, ауура, фактор, идея, позиция, гипотеза, ынтымақ, қабілет, шығармашылық.

Аннотация. В данной статье излагается теоретические предпосылки организации проектной работы в организации современного образования. Озвучена эффективность

профориентационной работы, наглядно отражены достигнутые педагогом результаты. Данная статья является распространением автором собственного опыта.

Ключевые слова: *эффективность, качественное образование, эффективный метод, инновации, единство учащихся, PBL, педагогика, команда, коммуникатив, исследование, проблемный вопрос, конечный продукт, аура, фактор, идея, позиция, гипотеза, солидарность, способности, творчество.*

PBL – білім беруді дамыту және бағалау негізіндегі жоба. PBL жобалау арқылы білім беруді іске асырады. Яғни жоба жасау арқылы білім бере отырып, оқушылардың алған білімдерін өмірде пайдалана білуіне жол ашады. Бұл оқыту тәсілі бұрыннан оқу үрдісіне «практика негізінде оқыту» (ағыл. learning by-doing) деген атпен енген болатын, ал қазіргі жаңашыл педагогтар «PBL- жоба арқылы білім беру» деп атап жүр. PBL оқушыларды әр деңгейдегі зерттеулерге қатыстыра отырып, оқыту процесін жеңілдетеді. Жаңа өмір талабына сүйенсек, біздің міндетіміз – ересек өмірге дайын, келешекке сенімді түрде енетін оқушы тәрбиелеу. Мектепте алған білімді барлығы бірдей өмірде пайдалана білмейді. «Алып жатқан білімім бүгін болмаса, ертең қажетіме жарайды» деп оқыған бала ғана ертеңінен үміт күтеді, сенім пайда болады, қазірден бастап өмірін жоспарлауға мүмкіндік алады. Сондықтан да PBL-ді оқу үрдісіне дәстүрлі тәсіл ретінде енгізсе құп болар еді деп ойлаймыз.

Ал PBL-Project Based Learning жоба негізінде өтілген пәндерде оқушылар белсенді және алған білімін қазіргі өмірмен ұштастыра алады, баланың болашақта кәсіби бағдарын айқындап, өмірде кім бола алатынына бағыт береді. XXI ғасырда жұмыста жетістікке жету үшін негізгі білімге ие болу жеткіліксіз. Ал PBL баланы тереңдетілген біліммен қоса жауапкершілікке, досына сенім артуға, топпен жұмыс істеуге үйретеді және шығармашылық қабілетін арттырады.

Жобалау технологиясын қолданудағы негізгі мақсат – оқушылардың қызығушылық ынтасын дамыту, өз бетімен жұмыстарын жүргізу арқылы білімдерін жетілдіру, ақпараттық бағдарлау біліктілігін қалыптастыру және сыни тұрғыдан ойлау қабілетін арттыру арқылы оқушыны болашақта әр түрлі жағдаяттарда, әр түрлі қоғамдық ортада өзін-өзі көрсете білуге бейімдеу.

Бұл бағдарламамен жұмыс жасау арқылы мұғалім оқушының өз пәніне қызығушылығын арттырып, оқушының пәнді жаңа қырынан тануына жол ашады. Мұғалім өз пәнінің құндылығын арттыра алады. Бұл бағдарламаның түпкі мақсаты - бүгінгі таңда оқушы үшін зиян деп жүрген дүниелерді пайдалы тұсынан қолдандыра отырып, оқушыны сабақ оқуға бейімдеу. Ал жұмыс барысындағы оқушының ізденіске түсетіні, ой қорытатыны, ақпаратты қолдануды үйренетіндігі, қорғау кезіндегі көпшілік алдында сөйлеуі, сұрыпталған ақпаратты жеткізе білуі, айтылым, жазылым, оқылым дағдыларының жетілуіне әкеледі. Функционалдық сауаттылыққа баулуда аталған жобаның алатын орны ерекше.

Бағдарламаның негізгі бөлімінде шынайы өмірдің құбылыстарын біліммен байланыстыра, ұштастыра оқытудың білім алушының пәнге деген ынта-ықыласын арттырып, білім алуға деген құлшынысын, сүйіспеншілігін оятады, күш-жігер беретіндігіне педагогикалық тәжірибелік дәлелдер арқау болады.

Біздің ойымызша, жоба үдерісінде баланың интеллектуалды қабілеті проблемалық сауал мен өмірдің шынайы көрінісінің төңірегінде пайда болатын танымдық қақтығыс пен әр түрлі пікірді дәлелдеуден қалыптасатыны әбден мүмкін. Бұл қақтығыс – білім алу жолындағы күрес, проблемалық сұраққа жауап алу жолындағы күрес. Сол күресте бала білімі толығып, толықсиды.

Жауап іздеуде проблемалық жағдаят барысында түсінік қалыптасады, басқалармен бірігіп, командалық жұмыс жасауды үйренеді, өз жұмысын сараптауды үйренеді, сұрақ қоя білуге дағдыланады, сауалнама алады, зерттеу жүргізеді, проблеманың шешіміне жұмыс жасайды, креативті пікір айтады, гипотеза туындатады. PBL үдерісінде білім алушыда қызығушылық туындайтыны педагогикалық тәжірибеде анықталды.

Жүйелік-әрекеттік әдіс: бала білімді дайын түрде қабылдамай, оны өзінің оқу-танымдық әрекеті барысында өзі алатын оқыту әдісі. Осыған байланысты, көптеген пәндерді зерттеуде ең өзектісі оқытудың жүйелік-әрекеттік әдісімен тығыз үндесіп, нақты өмірлік жағдайда тиімді әрекет етуге, әртүрлі ұжымдарда өнімді қарым-қатынас жасауға мүмкіндік беретін **жоба жасау технологиясы** (жобалық әдіс) болып табылады. Көптеген мүмкіндіктері шектеулі оқушылардың танымдық белсенділігінің жеткіліксіз деңгейі, зейіні мен қабылдауының тұрақсыздығы; есте сақтаудың әлсіздігі; шаршаудың жоғарылауы; орталық жүйке жүйесінің тез сарқылуы; психикалық әрекетті талдау және жалпылау қиындықтары; оқу әрекетіне мотивацияның жетілмегендігі; өнімділік пен тәуелсіздік деңгейінің төмендеуі.

Жоба жасау – көп еңбекті қажет ететін және ұзақ процесс. Әрине, мұндай іс-шараларда жалпы балалардың, әсіресе мүмкіндігі шектеулі балалардың өз бетінше ойлау деңгейінің төмендігі, оқу-тәрбие үдерісіне қатысушылардың барлығын жоба жұмысына қосу сияқты қиындықтарға кезігеді. Мұғалім жаңа ақпарат көздерін ұсына алады немесе жай ғана оқушылардың ойларын өз бетінше ізденуге дұрыс бағытқа жетелей алады. Жобалық әдіс оқушылардың өз бетінше әрекетіне бағытталған, дегенмен бұл әдіс оқытудың топтық тәсілімен де үйлеседі, сондықтан оқушылардың жобалық әрекеті автономды мінез-құлық тәжірибесінде (автономия) және субъектаралық тәжірибеде жүзеге асырылады. Жоба жасау барысында өзара әрекеттесу (үйлесімділік) іске асады.

Жоба әдісін жүзеге асыру бойынша жұмыс сынып контингентін жобалық іс-әрекеттің ережелерімен және негіздерімен, жобаларға қойылатын талаптармен қарапайым таныстырудан басталады.

Жоба негізінде үйренудің (PBL) 8 элементі

(5-сынып, «Киім. Сән. Талғам» бөлімі бойынша жасалған жоба негізінде үлгі)

Негізгі элементтер	Сипаттама
Жобаның оқу-танымдық мақсаты	- Жаңаша ойлауға дағдыландыру; - Теорияны практикамен ұштастыруда идеядан идея туындату; - Проблеманың сұраққа нақты жауап іздеп табу; - Объектінің ерекшелігін аша түсу.

XXI ғасыр құзыреттіліктері	- Топтастыру-ынтымақтастық; - Ой қозғау – СТО қабілетін дамыту; - Коммуникативтік: интервью, өзара қарым-қатынас, мұғаліммен, экспертпен сөйлесу; - Шығармашылық – соңғы өнім нәтижесін көрсету.
Проблемалық сұрақ	Жыл мезгілдеріне қарай ұлттық талғамда үйлестірілген ұлттық киім элементтері бар жаңа үлгідегі киімдерді қалай жасай аламыз?
Түпкілікті зерттеу	- Уақыт кезеңі мен жыл мезгілдеріне қарай киім туралы жан-жақты мәліметтер жинау; - Киімді талғаммен ұлттық дизайнде киюдің біздің өміріміздегі мәні; - Киім үлгісі дизайнері табыс көзінің кепілі бола ала ма? - Жыл мезгілдеріне қарай ұлттық нақыш элементін қолдана отырып киінуде оқушылардың жаңа көзқарасын қалыптастыру.
Сын және рефлексия	- Жасаған жобаға өзара галерея ұйымдастыру; - Әр этап сайын бір-біріне сын айта білу; - Жобаны қайта өңдеу кезеңіндегі толықтыру ұсыныстары.
Шынайылық	- Атақты отандық дизайнер ательесіне саяхат; - Талғаммен киінудің экономикалық- әлеуметтік, тарихи маңыздылығына көз жеткізу мақсатында видеожоба түсіру; - Өмірмен байланысты маңыздылығы.
Оқушының таңдау құқығы	- Интервью, саяхат, тәжірибе жасау, видеоролик
Көпшілік алдында қорғау	- Соңғы өнім: слайд – соцвидеоролик, бизнесжоспар, әлеуметтік желіде парақша

Осы жобада жұмыстанған сынып оқушыларының ішінен болашақта дизайнер мамандығын таңдағандар шықты. Сол сияқты қазақ тілі пәнінен 10-сынып бағдарламасындағы «Қазақстанды индустрияландыру» бөліміне жасаған жобадан соң, 11-сыныпты бітірген соң кім болатынына оқушыларда сенімділік қалыптасты.

Жоба бойынша жұмысты бастамас бұрын оқушылар жоба нұсқауын алады: жобаларға қойылатын талаптар; жобаны дайындау бойынша әдістемелік ұсыныстар; жадынамалар «Жобаның нәтижелерін қалай ресімдеу керек?», «Қорғау, жобаның презентациясы қалай дайындалады?», «Жобаны бағалау критерийлері». Алдымен, біз оқушыларды зерттеуге және жоба жасауға

қызықтыруға тырысамыз. Шамамен жоба тақырыптарының тізбесін құрастыру кезінде пәндік курсты ізгілендірудің негізгі аспектілері ескеріледі: тарихи-әдістемелік, өнертану, филологиялық, экологиялық, қолданбалы және аймақтық.

Жобамен жұмыс жасу кезінде ЕББҚ оқушының ашылуына жағдай туындайды, сөйлей алмайтын оқушы қолынан макет жасауы мүмкін, ақпарат тауып келуі т.б. Сондықтан жоба жасау сабағында ондай оқушы белсенді қатысуға толық мүмкіндік туындайды деп сеніммен айта аламын.

Қорыта келе:

- Жобалау технологиясы әр пәнде бөлімдік оқу мақсатына сай жоспарланады және жеке тұлғаның білім алуға деген қызығушылығының артуына ықпал етеді.

- Жоба жасау арқылы сынып оқушылары баспалдақпен көтерілгендей, өзінің келешек мамандығын дұрыс таңдай алуына бағыт береді.

- Жоба жасау арқылы оқушы әр бөлім бойынша білім сапасының артуына және бақылау жұмыстарын сапалы жазылуына қолдау ала алады.

Пайдаланылған әдебиеттер тізімі:

- 1) Бычков А.В., Қазіргі мектептегі жобалар әдісі. - М.: Мәскеу баспасы. un-ta, 2000 ж.
- 2) Выготский Л.С., Жоғары психикалық функциялардың даму тарихы, Жинақ еңбектер, 3-том. -М.: Педагогика, 1983 ж.
- 3) Гальперин П.Я., Интернеризация ілімі туралы. Психология сұрақтары, 1966, №6.
- 4) Гузеев В.В., Жобалық әдіс интеграцияланған оқыту технологиясының ерекше жағдайы ретінде. Мектеп директоры. - 1995. - № 6.
- 5) ГЭФ: Негізгі жалпы білім беру деңгейінде мүмкіндіктері шектеулі мектеп оқушыларының ерекше білім беру қажеттіліктерін анықтау / ред. Е.Л.Черкасова, Е.Н.Моргочева. – М.: Ұлттық кітап орталығы, 2016. – 144 б.

КӘСІПТІК БАҒДАР БЕРУ ЖҰМЫСЫНЫҢ МОДЕЛІ

С.Б. Болатова

директордың бағдарлы оқыту ісі жөніндегі орынбасары

Байзақ ауданы білім бөлімінің «Берікқара орта мектебі» КММ

Жамбыл облысы әкімдігінің білім басқармасы

Қазақстан Республикасы

Аңдатпа: Кәсіби бағдар беру жұмысы оқушыларға кәсіби бағдар беруде, болашақ мамандығы мен оқыту бейінін таңдауға, сонымен қатар болашақ кәсіби мансабын жоспарлауға қолдау көрсетеді. Оқушылардың бейімділіктері, қабілеттері, қызығушылықтары туралы элективті курс сабақтары мен тәрбие жұмысында қолданылатын оқытудың кешенді және дәстүрлі емес формаларын пайдалана отырып жоғары сыныптар арасында қосымша және кәсіби білім беру мекемелерімен, өңірлік кәсіпорындармен ынтымақтастық орнатылады. Оқушылардың бойында әртүрлі салаларға қызығушылықтарын кеңейтіп, кәсіби бағдар беру жұмысына жұмылдыра отырып, өңірлік еңбек нарығында жоғары қажеттілікке ие мамандықтарды насихаттау үшін кәсіби бағдар және еңбек нарығы саласындағы ұйымдарымен ынтымақтастық орнату болып табылады.

Тірек сөздер: Кәсіби бағдар беру, болашақ мамандығы, еңбек нарығы, ынтымақтастық.

***Аннотация:** Профориентационная работа оказывает поддержку учащимся в профориентации, выборе будущей профессии и профиля обучения, а также в планировании будущей профессиональной карьеры. Будет налажено сотрудничество с учреждениями дополнительного и профессионального образования, региональными предприятиями среди старших классов с использованием комплексных и нетрадиционных форм обучения, применяемых в воспитательной работе и на уроках элективного курса о выявлении склонностей, способностей, интересов учащихся. Сотрудничество с организациями в области профориентации и рынка труда для популяризации востребованных специальностей на региональном рынке труда, расширяя интерес учащихся к различным отраслям и вовлекая их в профориентационную работу.*

***Ключевые слова:** Профориентация, профориентация, рынок труда, сотрудничество.*

Оқушының мамандықты өз мүмкіндігіне сай дұрыс тандап алуы қоғам үшін де, өзі үшін де тиімді. Себебі, өзің тандап алған мамандығыңа деген қызығушылығың немесе сол мамандыққа шын ықыласың, сонымен бірге сол жұмысты қоғамның көңілінен шығатындай етіп орындасаң, бәрі де ойдағыдай болуы тиіс. Бұл жерде кәсіби бағдар беру жұмысының рөлі ерекше.

Кәсіби бағдар беру жұмысының мақсаты ретінде оқушыларға кәсіби бағдар беруде болашақ мамандығы мен оқыту бейінін таңдауға, сонымен қатар болашақ кәсіби мансабын жоспарлауға қолдау көрсетуіміз керек. Кәсіби бағдар жұмысының негізгі міндеттеріне оқушыларды оқыту бейіні бойынша бөлу үшін олардың бейімділіктері, қабілеттері, қызығушылықтары туралы объективті мәліметтер жинау, элективті курс сабақтары мен тәрбие жұмысында қолданылатын оқытудың кешенді және дәстүрлі емес формалары мен әдістері есебінен бейіндік оқытудың вариативтілігінің кең ауқымын қамтамасыз ету, жоғары сыныптар арасында қосымша және кәсіби білім беру мекемелерімен, өңірлік кәсіпорындармен ынтымақтастықтың икемді жүйесін әзірлеу, ата-аналарды мектеп оқушыларының бойында өмірдің әртүрлі салаларына деген өмірлік қызығушылықтарын кеңейту, басым қызығушылықтарын қалыптастыру мен кәсіби бағдар беру жұмысына жұмылдыру, өңірлік еңбек нарығында жоғары қажеттілікке ие мамандықтарды насихаттау үшін кәсіби бағдар және еңбек нарығы саласындағы ұйымдарымен ынтымақтастық орнату болып табылады. Кәсіптік бағдар беру жұмысында күтілетін нәтиже ретінде мамандық таңдауда өзіне сенімді, түрлі мамандықтар туралы түсінігі қалыптасқан, әр мамандықтың маңыздылығын түсінетін, мамандық таңдауда алдына мақсат қоя білетін, өздігінен білім алуға бейімді, мамандық таңдауда ешкімнің көмегінсіз дербес шешім қабылдай алатын тұлға қалыптастыру болып табылады.

Мектепте бағдарлы дайындық жұмыстары үш бағыттан тұрады. Ақпараттық бағыт, кеңес беру және диагностикалық бағыт, белсенді-дамытушы бағыттар. Кәсіби өзін-өзі айқындауы өзара байланысты кезеңдерден тұрады: Бастауыш сынып, негізгі мектептің бірінші сатысы (V–VII сыныптар) негізгі мектептің екінші кезеңі (VIII–IX сыныптар), жоғары сыныптар (X–XI сыныптар). Мамандыққа ертерек дайындалу, жақсы ақпарат алу, өзінді іштей әзірлеу, мүмкіндігінді есепке алу, мектепте мамандық таңдауда атқарылатын ақпараттық бағыттағы жұмыстарға тоқталып өтейін.

Берікқара орта мектебінің кәсіби бағдар беру кабинетінде «Жамбыл облысындағы өнеркәсіп орындары», «Мамандықтың бәрі жақсы», «Қазақстан республикасы жоғары оқу орындары мен колледждердің мамандықтарға қатысты таңдау пәндерінің тізбесі», «Түлектер тақтасы» стендтерінде оқушыларға мамандық әлемі туралы ақпарат, түрлі мамандықтарға оқытатын оқу орындары туралы ақпарат, өңір аралығындағы еңбек нарығы туралы, түрлі мамандық бойынша кәсіптегі еңбек ету жағдайлары туралы, Келешекте дамитын жаңа мамандықтар туралы, оқу орындарына түсу шарттары туралы ақпараттармен қамтамасыз етілген. Ал кеңес беру және диагностикалық бағытта, қызығушылықтар туралы, мамандықтар туралы топтық сұқбаттасу, психологиялық тестілеу және кеңес беру, қызметтік өсу жоспарын құру бойынша кеңес беру, оқушылардың өмірлік құндылықтарын зерттеу бойынша жұмыстар атқарылып келеді.

Белсенді-дамытушы бағыт бойынша да оқушыларға компьютерлік ойындар көмегімен өндірістік жағдайларды модельдеу, жазғы еңбек лагерьлеріне қатысу, қабілеттерді дамытуға бағытталған тренингтер мен әлеуметтік дағдыларды дамытуға бағытталған тренингтер жүргізілуде.

Кәсіптік бағдар беру жұмысында алынған нәтижелерге тоқталып өтсем, оқушылардың түрлі мамандықтар туралы түсінігі қалыптасқан, әр мамандықтың маңыздылығын түсінеді. Мамандық таңдауда ешкімнің көмегінсіз дербес шешім қабылдай алатын тұлға қалыптасқан. Мектеп бітірушілеріміз мамандықты өз қалауымен таңдап, жоғары оқу орындарына түсіп, мемлекеттік грант иегерлері атанды. 2019-2020 оқу жылында 9 оқушының 3-еуі Алтын белгіге, 1-еуі үздік аттестатқа аяқтап, өздері таңдаған мамандықтарына 6-ауы грантқа түссе, 3-еуі ақылы оқуға түсті. 2020-2021 оқу жылында 6 оқушының 1-еуі Алтын белгіге, 1-еуі үздік аттестатқа аяқтап, өздері таңдаған мамандықтарына 4-еуі грантқа түссе, 2-еуі ақылы оқуға түсті. 2021-2022 оқу жылында 10 оқушының 1-еуі үздік аттестатқа аяқтап, өздері таңдаған мамандықтарына 7-еуі грантқа түссе, 3-еуі ақылы оқуға түсті. Мектеп бітірушілеріміз жоғары оқу орындарын бітіріп, өз мамандығының білікті иегерлері атанып отыр.

«Кәсіби бағдар беру жұмысының моделі»

Мектептегі кәсіби бағдар жұмысының максаттары:

Оқушыларға кәсіби бағдар беруде болашақ мамандығы мен оқыту бейінін таңдауға, сонымен қатар болашақ кәсіби мансабын жоспарлауға қолдау көрсету

Кәсіби бағдар жұмысының негізгі міндеттері:

Оқушыларды оқыту бейіні бойынша бөлу үшін олардың бейімділіктері, қабілеттері, қызығушылықтары туралы объективті мәліметтер жинау;
Элективті курс сабақтары мен тәрбие жұмысында қолданылатын оқытудың кешенді және дәстүрлі емес формалары мен әдістері есебінен бейіндік оқытудың вариативтілігінің кең ауқымын қамтамасыз ету;
Жұмысқа орналасу қиындығын болжауға оңай болатын кейбір оқушылар топтарына яғни, түзету мектептері мен сынып оқушыларына қолдау көрсету;
Жоғары сыныптар арасында қосымша және кәсіби білім беру мекемелерімен, өңірлік кәсіпорындармен ынтымақтастықтың икемді жүйесін әзірлеу;
Ата-аналарды мектеп оқушыларының бойында өмірдің әртүрлі салаларына деген өмірлік қызығушылықтарын кеңейту, басым қызығушылықтарын қалыптастыру мен кәсіби бағдар беру жұмысына жұмылдыру;
Өңірлік еңбек нарығында жоғары қажеттілікке ие мамандықтарды насихаттау үшін кәсіби бағдар және еңбек нарығы саласындағы ұйымдармен ынтымақтастық

Күтілетін нәтиже:

Мамандық таңдауда өзіне сенімді. Түрлі мамандықтар туралы түсінігі қалыптасады. Өр мамандықтың маңыздылығын түсінеді, Мамандық таңдауда алдына мақсат қоя біледі. Өздігінен білім алуға бейімді. Мамандық таңдауда ешкімнің көмегісіз дербес шешім қабылдай алатын тұлға қалыптасады

Кәсіптік бағдар беру бойынша жауапты тұлғалар

ДБӨЖО

ПСИХОЛОГ

Әлеуметтік педагог

МЕДБИКЕ

СЫНЫП ЖЕТЕКШІ

ПӘН МҒАЛІМІ

КІТАПХАНАШЫ

Кәсіби бағдар беру жұмыстарының бағыттары:

Ақпараттық
Кеңес беру, диагностикалық
Белсенді-дамытушылық

Кәсіби өзін-өзі айқындауы өзара байланысты кезеңдерден тұрады:

Бастауыш сынып
Негізгі мектептің бірінші сатысы (V–VII сыныптар)
Негізгі мектептің екінші кезеңі (VIII–IX сыныптар)
Жоғары сынып (X–XI сыныптар)

Кәсіби бағдар беру кабинеті

Түлек.кз сайты

«Жомарт түлек» акциясы

Мамандықтар жәрмеңкесі

Кездесу кештері

Апталық өткізу

Психологиялық кеңестер, тренингтер

Сынып сағаттары

Ашық есік күнін өткізу

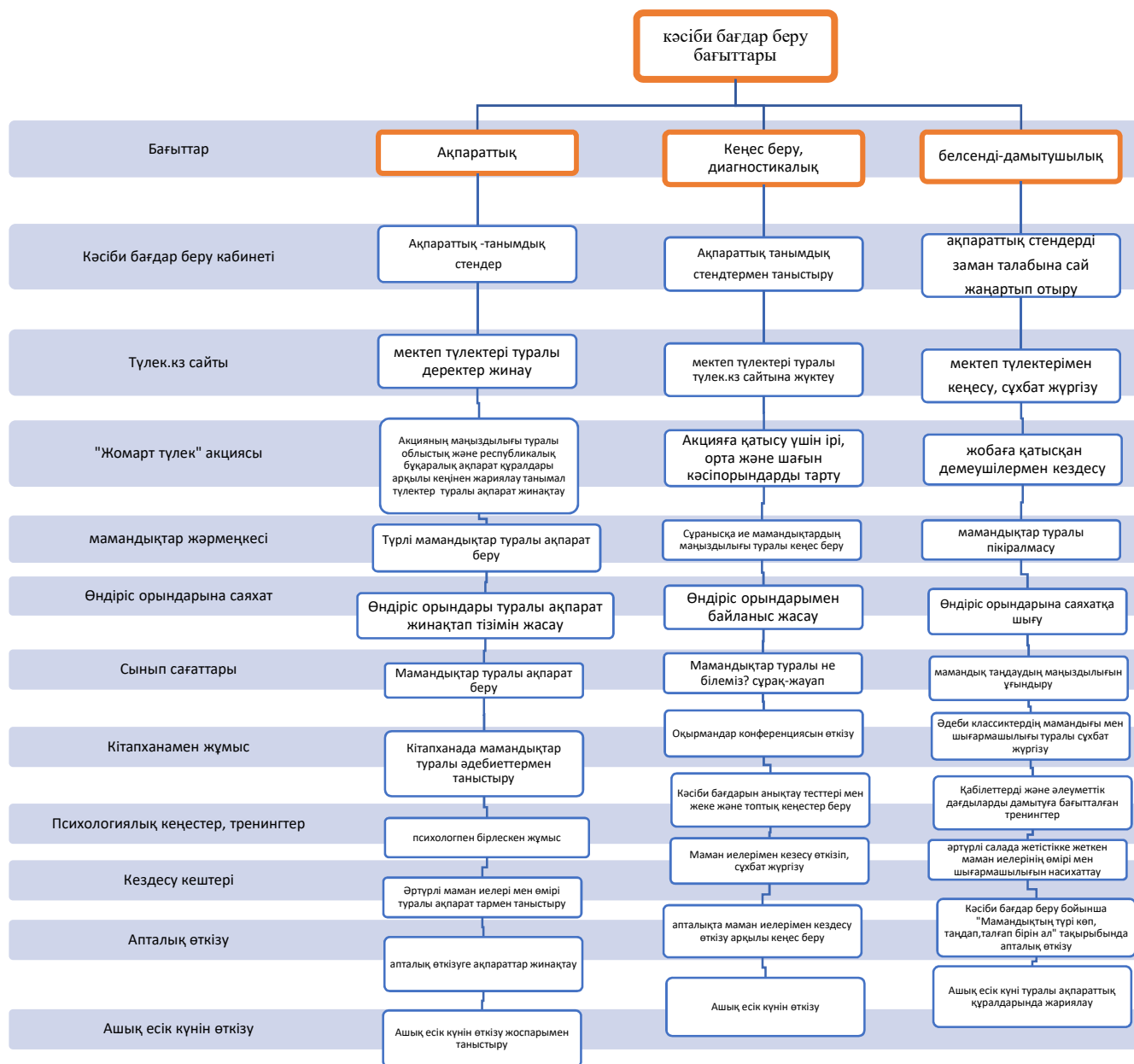
Кітапханамен жұмыс

Өндіріс орындарына саяхат

Алынған нәтиже:

Оқушылардың түрлі мамандықтар туралы түсінігі қалыптасқан, әр мамандықтың маңыздылығын түсінеді. Мамандық таңдауда ешкімнің көмегісіз дербес шешім қабылдай алатын тұлға қалыптасқан. Мектеп бітірушілеріміз мамандықты өз қалауымен таңдап, жоғары оқу орындарына түсіп, мемлекеттік грант иегерлері атанды. 2017-2018 оқу жылында 7-оқушының 1-еуі Алтын белгі иегері атанса, өздері таңдаған мамандықтарына 5-еуі грантка түссе, 2-еуі ақылы оқуға түсті, 2018-2019 оқу жылында 8 оқушының 1-еуі Алтын белгі иегері болса, өздері таңдаған мамандықтарына 6-ауы грантка түссе, 2-еуі ақылы оқуға түсті, 2019-2020 оқу жылында 9 оқушының 3-еуі Алтын белгіге, 1-еуі үздік аттестатқа аяқтап, өздері таңдаған мамандықтарына 6-ауы грантка түссе, 3-еуі ақылы оқуға түсті. Мектеп бітірушілеріміз жоғары оқу орындарын бітіріп, өз мамандығының білікті иегерлері атанып отыр.

Кәсіби бағдар беру жұмысының 3 бағыты бойынша атқарылатын жұмыстар

Бұл ұсынылып отырған модельдің басты түйіні, оқушылардың түрлі мамандықтар туралы түсінігі қалыптасып, әр мамандықтың маңыздылығын түсінеді. Мамандық таңдауда ешкімнің көмегінсіз дербес шешім қабылдай алатын тұлға болып қалыптасады. Кедергі мен бәсекелестік қысымға қарамастан, мақсат қойып, оған қол жеткізіп, көзделген нәтижеге қол жеткізу үшін жоспарлау және басқаруды қолға алады. Мектеп бітірушілеріміз мамандықты өз қалауымен таңдап, таңдаған оқу орындарына түсіп, білікті маман иесі болып қалыптасады.

Пайдаланылған әдебиеттер тізімі:

- 1) Головаха Е.И. *Өмірлік перспектива және жастардың кәсіби өзін-өзі анықтауы* / Е.И. Бас. Киев. 1988.198 ж.
- 2) Громкова М.Т. *Кәсіби іс-әрекеттің психологиясы мен педагогикасы* / М.Т. Громков. М. 2003.415 б.
- 3) I. V. Дубровина *Мектеп психологының жұмыс дәптері*. - М.: Білім, 1991 - 303 б.
- 4) Захаров Н.Н. *Мектеп оқушыларының кәсіби бағыты: студенттерге арналған оқулық* / Н.Н. Захаров. М. Ағарту. 1988.272 б.
- 5) Ильин Е.П. - *Мотивация және мотивтер*, Санкт-Петербург, «Петр», 2002, 512 б.
- 6) Е.А.Климов *Мамандықты қалай таңдауға болады* / Е.А. Климов. М.: Білім. 1990.150 с.
- 7) Мерлин В.С. *Адам мотивтері психологиясы бойынша дәрістер* / В.С. Мерлин. Пермь. 1973.213 с.
- 8) Петровский А.В., Ярошенко М.Г. *Психология*. Сөздік М.: Политиздат. 1990.494 б.
- 9) Пряхников Н.С. *Кәсіби және жеке өзін-өзі анықтауды күшейту әдістері*. М. 2002.400 б.
- 10) Пряхников Н.С. *Мектептегі кәсіптік бағдар: армандар мен шындық* / / Мектеп психологы. 2003.

РАЗВИТИЕ ПРЕДПРИНИМАТЕЛЬСКОГО ПОТЕНЦИАЛА СТУДЕНТОВ ЧЕРЕЗ СИСТЕМУ ПРОФЕССИОНАЛЬНОГО ОБРАЗОВАНИЯ

Ж.К. Булакбаева

КГУ «Горно-металлургический колледж»

г.Жезказган, Республика Казахстан

Аннотация. В статье рассматриваются результаты исследования по выявлению проблем в реализации предпринимательского потенциала студентов колледжа. Приводятся аналитические данные по численности субъектов малого бизнеса, подчеркивается актуальность развития бизнес-мышления у молодежи.

Ключевые слова: предпринимательские навыки, малый бизнес, экономика, бизнес-мышление, основы предпринимательства.

Аннотация. Мақалада колледж студенттерінің кәсіпкерлік әлеуетін іске асырудағы проблемаларды анықтау бойынша зерттеу нәтижелері қарастырылады. Шағын бизнес субъектілерінің саны бойынша талдамалық деректер келтіріледі, жастардың бизнес-ойлауын дамытудың өзектілігі атап өтіледі.

Тірек сөздер: кәсіпкерлік дағдылар, шағын бизнес, экономика, бизнес-ойлау, кәсіпкерлік негіздері.

В условиях выполнения стратегической задачи по увеличению доли малого и среднего бизнеса в Казахстане важна роль профессионального образования в развитии предпринимательского потенциала молодежи.[1].

Исследования зарубежных ученых показывают, что система профессионального образования имеет большое значение для формирования делового потенциала студентов. Кроме того, современные требования рынка труда ставят перед выпускниками задачу обладать знаниями и навыками в сфере

бизнеса. Развитие делового потенциала студента во время обучения приведет к повышению его конкурентоспособности на рынке. Проанализированы мнения экспертов о существующих проблемах в процессе обучения с точки зрения их направленности на развитие у студентов предпринимательских качеств нами сделана попытка сформулировать основные направления совершенствования системы формирования и развития предпринимательского потенциала студентов.

Развитие малого бизнеса выступает одним из важных механизмов диверсификации экономики, восстановления экономического роста в условиях последствий глобального финансового кризиса. Государственная деятельность по поддержке малого бизнеса включает в себя содействие устойчивому развитию действующих предприятий. Однако не менее важным является создание благоприятных условий для повышения деловой активности широких слоев населения, особенно молодежи, создание новых субъектов малого бизнеса и новых рабочих мест в этой сфере [2].

На следующем рисунке 1 показаны аналитические данные численности занятых на субъектах МСП по РК на момент 1 января 2022 года [3].

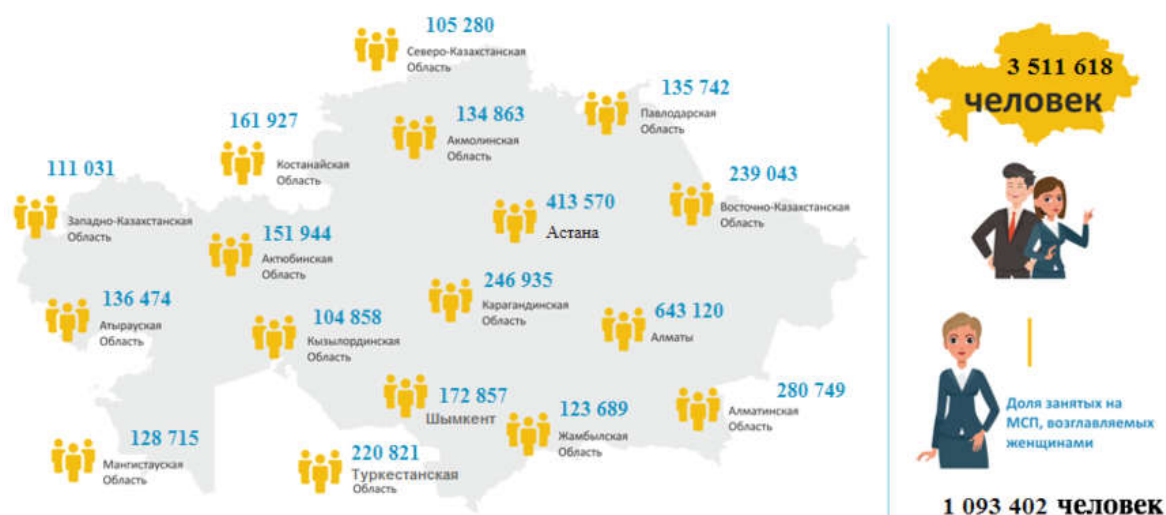

Рис.1. Численность занятых на действующих субъектах МСП в разрезе областей на 2022 год

А также, на рисунке 2 можно посмотреть цифры зарегистрированных субъектов по состоянию на 1 января 2022 года [3].

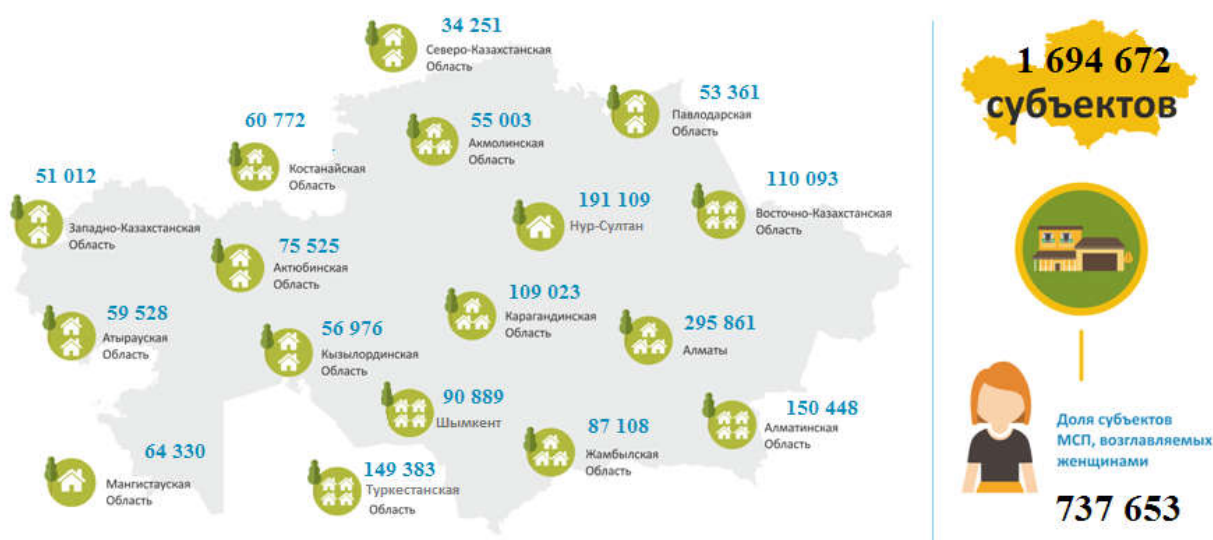

Рис.2. Количество зарегистрированных субъектов МСП по состоянию на 2022 год

Целью последнего послания Главы государства Касым-Жомарта Токаева народу Казахстана является созидание Нового Справедливого Казахстана, где планируется обновить экономическую политику. В данной реформе планируется работа системной поддержки предпринимательства, работа по автоматизированной системе определения получателей мер господдержки и работы по оказанию финансовой поддержки государством, где будет распределён приоритет конкурентоспособным малым и средним предприятиям. В полной мере подход планируется реализовать с 1 января 2024 года.

В условиях Республики Казахстан вопросы развития малого и среднего бизнеса являются особенно важными. В целом численность населения трудоспособного возраста в 2022 году вырастает на 98 тыс. человек, из которых 32,8% - самозанятые. Однако доля валового внутреннего продукта, созданного сектором малого и среднего бизнеса, составила 17-20% за тот же год.

Доля мужчин в возрасте от 15 до 34 лет составила 50%. Доля городской молодежи этой возрастной категории составила 56,1%. Таким образом, трудовой потенциал молодежи в Республике Казахстан достаточно высок. Возникает вопрос об их деловом потенциале и возможностях его развития и реализации в условиях обучения в учебных заведениях.

Реализация курса экономической политики Казахстана на активизацию массового предпринимательства возможна только в результате ориентации профессионального образования на формирование и развитие предпринимательского потенциала студентов. В связи с этим переход на новую систему, которая позволит при необходимости быстро менять технологии и содержание образования и мотивировать студентов не только к исследовательской, но и к предпринимательской деятельности. [4].

Создание необходимых предпосылок для формирования нового типа требований к работникам требует от образовательных учреждений новых подходов к организации своей деятельности, а именно нового взгляда на

развитие предпринимательской деятельности в сфере образования. Под предпринимательской деятельностью необходимо понимать инициативную самостоятельную деятельность, направленную на удовлетворение потребности и получение прибыли. Под предпринимательством в образовании понимается деятельность, направленная на развитие и воплощение в жизнь инновационных идей в условиях постоянных изменений в обществе и экономике с целью личной самореализации.

В условиях современной рыночной экономики требования к сотрудникам, задействованным в крупных корпорациях и малом бизнесе, все больше сближаются. Выход на первый план наряду с профессиональными знаниями и навыками требует от сотрудников особого типа делового мышления. Развитие делового типа мышления у обучаемых требует от системы профессионального образования внедрения нового содержания и стиля обучения, называемого бизнес-подходом в образовании. Таким образом, деловой подход в обучении обусловлен стремлением к переориентации политики в области образования и профессиональной подготовки. Рынок труда в целом и работодатель в частности хотят получить компетентного специалиста, который обладает определенными способностями, относящимися не только к профессиональной, но и к социальной сфере, – легко стажуемого, и приемного сотрудника. Поэтому учебное учреждение должно выпускать студентов, обладающих навыками генерации новых знаний и мотивированных к генерации этих знаний, что позволяет им добиваться успеха в условиях постоянно меняющейся рыночной конъюнктуры труда.

Было замечено, что те студенты, которые посещали курсы по бизнесу, более склонны к организации собственного предприятия. Это связано с показателями самооэффективности, работоспособности, готовности к риску и готовности заниматься собой значительно выше после обучения. [5].

В октябре этого года было проведено исследование по выявлению проблем в реализации предпринимательского потенциала студентов Горно-металлургического колледжа. Был использован метод анкетирования (n=50). Одной из задач данного исследования является изучение уровня предпринимательского потенциала молодежи. Желание в будущем заняться собственным бизнесом является одним из наиболее значимых показателей наличия предпринимательского потенциала у молодежи.

Результаты показали, что почти две трети (64%) юношей и девушек в возрасте от 16 до 18 лет выразили желание начать в будущем собственное дело. Это означает, что большинство молодых людей рассматривают бизнес-сферу как одну из наиболее перспективных для самореализации. Студенты проявляют большой интерес к этой сфере (70%), что, скорее всего, свидетельствует об их желании как можно скорее стать независимыми, к престижной и прибыльной, по их мнению, предпринимательской деятельности. Самыми популярными мотивами ведения бизнеса среди молодежи являются: быть самим себе хозяином (56%), возможность улучшить финансовое положение (55%) и возможность заниматься интересной работой (42%). Наиболее привлекательной сферой деятельности для молодежи, желающей открыть свое дело в будущем, является

сфера услуг – 40%. На втором месте находится сфера оптовой/розничной торговли – 15%, а на третьем – промышленность – 8%. Эти сферы деятельности являются наиболее распространёнными и популярными среди населения и, следовательно, более привлекательны для молодежи.

Как показывают результаты опроса, около половины респондентов (46%) связывают открытие своего бизнеса с получением банковского кредита. Почти треть респондентов рассчитывает на свои личные активы, 8% респондентов рассчитывают воспользоваться капиталом родственников и друзей. 14% респондентов в настоящее время не знают, какой источник капитала используется при открытии бизнеса.

Мы также отмечаем, что 15% молодых людей не планируют заниматься бизнесом. Среди основных причин респонденты назвали сложность ведения бизнеса в нашей стране, отсутствие какого-либо предпринимательского темперамента.

Наиболее необходимыми факторами для успешного начала бизнеса, по мнению респондентов, являются наличие стартового капитала, особый предпринимательский характер, наличие специальных знаний в области управления бизнесом, маркетинга, финансового планирования и управления человеческими ресурсами.

Можно сделать вывод о существенной роли предпринимательского образования, как для будущих предпринимателей, так и для человека современной эпохи в целом. В этой связи полезно отметить, что растущий интерес студентов к предпринимательской карьере и важность бизнеса для экономического развития формируют растущий интерес к приобретению бизнес-знаний и навыков в учебном заведении.

Список использованных источников:

- 1) Постановление Правительства Республики Казахстан от 27 апреля 2022 года № 250. - Об утверждении Концепции развития малого и среднего предпринимательства в Республике Казахстан до 2030 года.
- 2) Кокс Л.В., Мюллер С.Л., Мосс С.Е. Влияние предпринимательского образования на предпринимательскую самооффективность // Международный журнал предпринимательского образования. Том 1.
- 3) Статистика сайта - Бюро национальной статистики, Агентства по стратегическому планированию и реформам Республики Казахстан https://gender.stat.gov.kz/page/frontend/detail?id=110&slug=1-2018-5&cat_id=6&lang=ru
- 4) Чепуренко, А. (2020). Реформа образования: как приучить высшие учебные заведения к бизнесу. Марат Сейдахметов и др. / Procedia - Социальные и поведенческие науки Sciences
- 5) Линан, Ф., Родригес-Когард, Дж.К., Руэда-Кантуче, Дж.М. Факторы, влияющие на уровни предпринимательских намерений: роль образования// URL: http://www.researchgate.net/публикация/23731650_Factors_affecting_entrepreneurial_intention_levels.

«ҰЛТТЫҚ ӨНЕР - ҰРПАҚҚА МҰРА»

А.Ж. Булекова

Жамбыл политехникалық жоғары колледжі

Тараз қ., Қазақстан Республикасы

Аңдатпа. Бұл мақалада авторлар сәндік қолданбалы өнердің кез келген түрі жас ұрпаққа рухани мұраны бағалауды, Отанды сүйуге, өз ұлтына деген сүйіспеншілікке тәрбиелеуге көмектесетіндігі айтылған. Ұлттық өнеріміздің мұрасы ешбір толастаған емес атадан балаға мирас болып қалған өнерді қайта жаңғырту, көркемдік жаңа түрлерін дамыту кемелденуіміздің белгісі ретінде айтылған.

Тірек сөздер: Қолөнер, ұлттық код, өнер көзі.

Аннотация. В этой статье авторы отмечают, что любой вид декоративно-прикладного искусства помогает подрастающему поколению ценить духовное наследие, воспитывать любовь к Родине, любовь к своей нации. Наследие нашего национального искусства как символ совершенства-возрождение искусства, развитие новых видов искусства, которые остались неизменными через поколения.

Ключевые слова: ремесло, Национальный кодекс, источник искусства.

Қазақ қолөнері көне тарихымызбен біте қайнасып келе жатқан бай қазына. Ата-баба өнерлерінің қай түрі болмасын қасиеттеп, қадірлей тіптен, пір тұтып, көздің қаршығадай аялап сақтай білген халық.

Қолөнерді жасап байыту арқылы адамның жан дүниесі, ақыл ойы-қиялы, іскерлігі, шеберлігі, тапқырлығы, талаптылығы, ұқыптылығы, байқағыштығы артып, дамып отырады. Сондықтан ғасыр бойы тарих жолымен дамып, оның ұлттық қадір қасиеттерін жоймай, бойына сіңіріп келе жатқан қазақтың ұлттық өнері күнделікті өмірімізде кеңінен қолданып келеді. Қазақтың әрбір ұлттық өнері өзінің сипатымен емес сұлулық сырымен, сәнімен ерекше көзге түсіп өз мағынасын жоймай сан ғасырлық тарихтың сақтап келеді. Қазақ халқы өзінің ұлттық өнерін эстетикалық талғамының көрсеткіші ретінде бағалап, ауыз әдебиеті үлгілерінде де әсемдікке баулу, сұлулығын сүйсіне білуге тәрбиелеу мақсатында айшықты сөз өрнегімен суреттеп отырған.

Қолөнер ғасырлар бойы дамып, қалыптасып келе жатқан халық шығармашылығы. Ол талай ғасырлар кезеңінен өтіп, түрленіп, жаңарып келіп, атадан балаға қалған мұра ретінде бізге жеткен дәстүрлі өнер. Қолөнер арқылы біз үлкен рухани эстетикалық тәлім алып, өнер әлеміне қанат қағамыз. Өзге халықтар сияқты қазақтың да қолөнер шеберлігін үйретуде ерте заманнан бері жиып – терген мол тәжірибелері бар. Өз ұрпағының «сегіз қырлы, бір сырлы», өнегелі, өнерлі болып өсіруін мақсат еткен ата-анамыз өз бойындағы бар асыл қасиеттерін әлденеше ғасырлар бойы ұрпақтан ұрпаққа жалғастырып, насихаттап үйретіп келген.

Дәстүрлі қолөнерімізді дамытып, жас ұрпаққа ұлттық тәлім-тәрбие берудің маңызы зор. Бүгінгі қолөнердің халық қажетін өтейтін тамаша үлгілер көп-ақ. Осындай мәдени мұраны көне деп қарамай, оны байырғы байлығымыз деп бағалап, халқымыздың тұрмысына, қажетіне тиімді пайдаланып, сол жолда студенттері эстетикалық жағынан тәрбиелеп, он саусағынан өнер тамған ұл-қыздар тәрбиелеу басты мақсатымыз халық өнерін игеруге, үйренуге деген

қыздардың ұмтылысы көңілге керемет сезім ұялатады. Сондай-ақ көшпелі өмірге бейімделіп, мал бағумен айналысқан ата-бабамыздың қолөнердегі шикізаты жүн болған, және ши тоқып, бұйымына жаратқан. Әр ұлттың ұрпақтан-ұрпаққа жалғасып, ұмытылмай келе жатқан өнері. Оның өмір тұрмысының көрінісі, заманы көшінен қалып қоймай қай кезде де халық қажетіне жараған.

«Өнер көзі халықта» алдымен өнерді халықтан үйреніп, көне мұрасын жаңғыртып, ізденіп іске асыру перзенттік парызымыз деп түсіну керек. Осыған орай қазіргі қоғамымыздың талабы- қолөнер дүниелерін топтастырып, жинақтап, жүйелеп заман талабына сай түрлендіріп тұтыну. Бүгінгі таңда жас ұрпаққа эстетикалық тәрбие ісіне ерекше мән беріліп отыр.

Себебі, қазір жас- өспірімдердің ой-өрісі тарылып, еш нәрсеге мән бермей, қызықпай, қылмыс жасауы көбейіп отыр. Біздің қазақ халқы « Қыз- үйдің құты» – деп, ерте дәуірден – ақ қызды ес білгеннен баста, әр түрлі өнерге баулып, ерекше тәрбиелеп өсіру, дәстүр тарихынан мәлім.

Қазіргі кезде сол ұлттық қолөнерді жас ұрпақтың бойына дарытатын, үйрететін білім ордасы Жамбыл политехникалық жоғары колледжіндегі 1403000-«Сәндік қолданбалы өнер және халықтық кәсіпшілік» мамандығы (1, 2 суреттер)

Бұл мамандық: 041311 2 - Матаға сурет салушы

041312 2 - Көркем заттарды тері мен жүннен жасаушы

041316 3 - Суретші біліктіліктер бойынша оқытылады.

1-сурет

Ұстаздар ұлттық қолөнерді үйрету барысында шәкірттердің шығармашылық ойлау қабілетін арттырып, жаңа үлгіде жаңа технологияны пайдалана отырып, әдемілікке, сұлулыққа баулып, мамандығын сүюге ықпал етіп және де өз беттерінше ізденіп шығармашылық жұмыс жасауға жағдай жасап, одан әрі қарай дамытуда.

2-сурет

Қазақ халқының сәндік-қолданбалы өнері өзінің тәрбиелік мүмкіндіктерін бүгін де жоғалтқан жоқ, керісінше заман талабына қарай оның көкейкестілігі бұрынғысынан да артып отыр. Жаңғырған қоғамның өзінің тамыры тарихының тереңінен бастау алатын рухани коды болады. Жаңа тұрпатты жаңғырудың ең басты шарты - сол ұлттық кодынды сақтай білу. Ұлттық код - ең алдымен, тілде, сосын дәстүріміз бен салтымызды, мінезімізді айқындайтын ділде.

Ұлттық кодымызда ізгілік, адалдық, перзенттік инабаттылық, адамгершілік, парыз, этикет, ақыл-парасаттылық кеңінен өрістеген, молынан қамтылған. Қол өнер көне тарихымызбен біте қайнасып келе жатқан бай қазына. Ата-баба өнерлерінің қай түрі болсын қасиеттеп, қадірлеп, биік дәрежеде сақтай білген халық. Қолөнерді жасап байыту арқылы адамның жан дүнесі, ақыл- ойы, ой- қиялы, іскерлігі, шеберлігі, тапқырлығы, талаптылығы, ұқыптылығы, байқағыштығы артып, дамып отырады. Сондықтан ғасыр бойы тарих жолымен дамып, оның ұлттық қадір - қасиеттерін жоймай, бойына сіңіріп келе жатқан қазақтың ұлттық өнері өзінің күнделікті өмірімізде кеңінен қолданып келеді. Сәндік қолданбалы өнер ол қандай ақпараттармен қамтамасыз етілсе де, небір жаңашыл технологиялармен жұмыс жүргізсе де негізгі жұмыс дағдысы «ұлттық» болып қала береді.

Қорытынды. «Өнер таусылмас қазына, жұтамас байлық» - дейді дана халқымыз. Қазақ қолөнері өзінің төлтума бітім қасиетімен, көркемдік мән-мағынасымен, шын мәнінде халқымыздың ғасырлар талғамына өткен асыл қазынасы. Қолөнер- халық өмірімен тұрмысымен бірге жетіліп, бірге қайнасып келе жатыр. Сан алуан түрлі қолөнер бұйымдары әсемдігі, өрнегі, тұрмысқа сән берумен адамдарға рухани ләззат әкеледі.

Қолданылған деректер тізімі:

- 1) Күнпейс Жұмахан Қолөнер материалын технология сабақтарында оқытудың теориялық негіздері. Алматы 2008. - 5,9 б.
- 2) Жүн және химиялық талшықтарды иіру технологиясы, Тараз 2012ж Т.К. Махамбеталиев, Мухамеджанов С. Н.

ПРОФЕССИОНАЛЬНАЯ ОРИЕНТАЦИЯ В ШКОЛЕ: СУЩНОСТЬ, ПРОБЛЕМЫ И ПУТИ РЕШЕНИЯ

К.Я. Грудупс

КГУ «Школа-лицей №1 отдела образования города Костаная»

г. Костанай, Республика Казахстан

Аннотация. В настоящей статье рассматривается сущность профессиональной ориентации в современной школе. Определяются задачи, направления, формы и методы профориентации. Особое внимание уделяется «узким» местам организации и реализации профориентационной работы в образовательном учреждении. Авторы выделяют пять групп проблем: кадровые, методические, организационные, материально-технические, управленческие, а также представляют возможные пути их решения.

Ключевые слова: профориентационная работа, консультирование, диагностика, информирование, просвещение, пропедевтика.

Андатпа. Бұл мақалада заманауи мектептегі кәсіби бағдарлаудың мәні қарастырылады. Кәсіптік бағдарлаудың міндеттері, бағыттары, нысандары мен әдістері анықталады. Білім беру мекемесінде кәсіптік бағдар беру жұмысын ұйымдастырудың және іске асыруға ерекше назар аударылады. Авторлар проблемалардың бес тобын анықтайды: кадрлық, әдістемелік, ұйымдастырушылық, материалдық-техникалық, басқарушылық, сонымен қатар оларды шешудің мүмкін жолдарын ұсынады.

Тірек сөздер: кәсіптік бағдар беру жұмысы, кеңес беру, диагностика, ақпараттандыру, ағарту, пропедевтика.

Важными направлениями профориентационной работы в школе являются: профессиональное информирование, профессиональное просвещение, профессиональная диагностика, профессиональная пропедевтика и профессиональное консультирование.

В образовательных организациях накоплен достаточно большой опыт применения различных форм и методов профориентационной работы, которая реализуется как через классную, так и внеклассную деятельность [1, с. 8]. Таким ярким примером является наша школа, которая стала победителем в областном Фестивале кабинетов профориентации организаций общего среднего образования «Дороги, которые мы выбираем».

К сожалению, пока нельзя утверждать, что школа справляется со всеми профориентационными задачами, поставленными перед ней обществом, что позволяет нам выявить ряд проблем.

Кадровые проблемы. Во-первых, для школьной системы характерна неопределенность принадлежности функций профессиональной ориентации. В настоящее время в процесс организации и проведения профориентационных мероприятий вовлечен широкий круг работников системы образования. Это и завучи по учебно-воспитательной работе, и учителя-предметники, и классные руководители, и библиотекари, и психологи, и социальные педагоги, и

медицинские работники. Такая ситуация зачастую приводит к размыванию ответственности, снижению мотивации преподавателей образовательных организаций к ведению профориентационной работы и, в конечном счете, к ее неэффективности. В условиях жесткой экономии не все современные образовательные учреждения могут позволить себе иметь в штате сотрудника, который будет всецело отвечать за профориентацию.

Во-вторых, отсутствие штатных должностей специалистов по профессиональной ориентации естественным образом сочетается с другой проблемой – отсутствием специальной подготовки кадров, ответственных за профориентацию. В России в настоящее время практически отсутствует комплексная подготовка профориентологов в вузах страны. Школьные учителя, к сожалению, не владеют методами профессиональной психодиагностики, актуальной информацией о состоянии рынка труда и прогнозах его развития, содержании новых профессий, учреждениях профессионального образования, условиях поступления в них и т.д.

Методические проблемы. Во-первых, профориентационные мероприятия, реализуемые школой в основном, носят массовый характер и рассчитаны на некоторого усредненного ученика, то есть отсутствует индивидуальный, дифференцированный подход к личности школьника, выбирающего профессию. Это обстоятельство объясняется отсутствием квалифицированных специалистов в области профориентации, необходимостью увеличения охвата контингента профориентационными мероприятиями, второстепенным значением данного направления в деятельности школы.

Во-вторых, в профориентационной работе школы используются преимущественно пассивные словесные методы, позволяющие учащимся только поверхностно ознакомиться с профессией, без предоставления возможности каждому ученику попробовать себя в различных видах деятельности, в том числе и в избираемой (активные методы). У подрастающего поколения есть острое желание проверить собственные возможности в сфере профессиональной деятельности, но современная школа не позволяет удовлетворить эту потребность. Подготовка в учебно-производственных комбинатах, призванных школьнику дать возможность «пощупать профессию» и организовать начальное профессиональное обучение сегодня практически не осуществляется. Если мы немного обратимся к истории, то хочется отметить, что в 1990-2000-е годы школы утратили шефские связи с предприятиями. Это выразилось не только в отсутствии возможностей «профессионального погружения», но и сказалось на ухудшении материально-технического оснащения образовательных учреждений, так как они оказывали и спонсорскую помощь в том числе.

В-третьих, профориентационная работа в школе зачастую начинается только на этапе предпрофильного обучения (8-9 классы). Однако данная деятельность должна быть начата намного раньше, еще в начальной школе. Многие специалисты склонны к тому, что профориентационную работу надо начинать еще в детских дошкольных учреждениях, ведь именно в возрасте 3-6 лет у детей в игровой форме проходит первое знакомство с миром профессий.

Организационные проблемы. Во-первых, у школ отсутствует

систематическое взаимодействие с центрами занятости. Это большое упущение, школа должна стать первым учреждением, которое будет знакомить ученика как будущего субъекта профессиональной деятельности с рынком труда. Именно специалисты данной структуры смогут предоставить актуальную и перспективную информацию о потребности в рабочей силе, требованиях к современному работнику и т.д.

Во-вторых, практически не вовлечены в профориентационную работу родители, хотя они в большей степени заинтересованы в правильном выборе профессионального пути своих детей.

В-третьих, в целом, в школах наблюдается разный уровень внимания к профориентационной деятельности. Отсутствует обязательный минимум мероприятий, установленный на государственном или региональном уровне. Из-за этого ученики имеют неравные возможности профессионального ориентирования.

Материально-технические проблемы. Для большинства школ характерно недостаточное финансирование профориентационных мероприятий, скудная материально-техническая база профориентирования, слабая пополняемость библиотеки тематической учебно-методической литературой.

Управленческие проблемы. Во-первых, во многих школах отсутствует документально оформленная программа или план проведения профориентационных мероприятий. Это приводит к бессистемному, эпизодическому проведению мероприятий, что сказывается на качестве всей работы.

Во-вторых, не каждая школа осуществляет мониторинг эффективности проводимой профориентационной работы.

Подводя итог сказанному выше, отметим, что в данной статье я только обозначила лишь некоторые проблемы.

С целью совершенствования системы профориентационной работы на школьном уровне я сформулировала следующие рекомендации:

- в каждом образовательном учреждении необходимо не только назначить ответственного за профориентационную работу, но и закрепить его основные обязанности приказом или в должностной инструкции. Возможно создание специальной структуры (совет, центр) педагогической поддержки самоопределения школьников для организации согласованной работы всех субъектов данного процесса в общеобразовательном учреждении и вне его;

- осуществить подготовку данного специалиста путем посещения обучающих мероприятий, организованных в рамках системы дополнительного профессионального образования педагогических работников, с помощью привлечения социальных партнеров и самообучения;

- оптимально сочетать массовые, групповые и индивидуальные формы профориентационной работы;

- организовать сбалансированное использование пассивных (декларативных) и активных (профессиональной пробы) методов профориентации. Для этого необходимо наладить деловые связи с предприятиями микрорайона школы, договориться о взаимодействии с

компаниями, в которых работают родители, с социальными партнерами для организации площадок «профессиональных погружений»;

- организовать преемственность профориентационной работы между разными ступенями образования: дошкольного, начального общего, основного среднего, среднего (полного) общего. Профориентационная работа не должна ограничиваться работой только с учениками 8-11 классов. Эта работа должна вестись с первого по выпускной класс, только тогда выбор профессии может стать осознанным;

- установить взаимосвязь школы со службами занятости, продолжить работу по созданию модели сетевого сотрудничества с социальными партнерами (профессиональными учебными заведениями, центрами профориентации молодежи, общественными молодежными организациями, учреждениями дополнительного образования и т.д.);

- вовлечь родителей в процесс профориентации путем проведения серии всеобучей, родительских собраний, консультаций, совместного участия детей и родителей в профориентационных проектах;

- организовать работу по поиску спонсоров и шефов, готовых сотрудничать со школой;

- разработать документ, регламентирующий организацию и реализацию профориентационной работы в школе (программа профориентации, план профориентационных мероприятий);

- осуществлять мониторинг профориентационной работы школы и профессионального самоопределения выпускников путем определения ключевых показателей эффективности.

Современная система формирования профессиональных ориентаций должна дать информацию:

- о перспективах развития региональной экономики на ближайшие 5-10 лет, в частности, о тех отраслях производства, которые будут наиболее динамично развиваться в ближайшее время и испытывать потребность в новых работниках;

- о тех требованиях к знаниям и умениям, которые предъявляются к современному специалисту, способному активно участвовать в постоянном развитии производства [2, с. 36].

Таким образом, можно сделать вывод, что современная школа нуждается в организации целенаправленной и систематической профориентационной работы на протяжении всего периода обучения учащихся с учетом их возрастных и личностных особенностей, с применением традиционных, хорошо зарекомендовавших себя, и новых подходов.

Список использованных источников:

1) Куровская С.Н. Организация и проведение профориентационных мероприятий: пособие / С.Н. Куровская. Гродно. ГрГУ, 2013. - 58 с.

2) Меренков А.В. Особенности и проблемы формирования профессиональных ориентаций учащейся молодежи // Университетское управление: практика и анализ. 2009. № 6. - с. 31-37.

ОРТА МЕКТЕПТЕ КӘСІПТІК БАҒДАР БЕРУ ЖҰМЫСЫН ҰЙЫМДАСТЫРУ

Л.Ж. Дастенова

Қ.Нұрмаханов атындағы №95 орта мектебінің бейіндік оқыту жөніндегі
орынбасары, биология пәнінің мұғалімі
Қызылорда облысы, Қазақстан Республикасы

Аңдатпа: Мақалада оқушылардың кәсіби бағдар беру жұмыстары арқылы мамандықты дұрыс таңдауы, білімдері мен түсініктерін кеңейте отырып, мамандықтарға деген ынта-ықыласын, қызығушылықтарын арттыру қарастырылған. Мектеп бітірушілерге кәсіби бағдар беру арқылы болашақ мамандығын таңдауға көмектесу және алдағы уақытта мамандықты дұрыс таңдай білуге, таңдаған мамандығының өз білімділігі мен қабілетіне сәйкес келуіне бағыт бағдар беру арқылы кеңестер беру жұмыстары жүргізілгендігі айтылған. Бұл жұмыстар оқушылардың мамандықты қателеспей дұрыс таңдауына бейімділігі мен қабілеттерін, олардың кәсіби мүдделерін неғұрлым толық ескеруге мүмкіндік береді.

Тірек сөздер: кәсіби бағдар, қызығушылық, бейімділік, тренинг.

Аннотация: В статье рассматривается организация правильного выбора профессии учащимися через профориентационную работу, повышение мотивации, интереса к профессиям с расширением знаний и представлений о них. Отмечается, что проводилась работа по оказанию помощи выпускникам в выборе будущей профессии через профориентацию и консультирование с целью дальнейшего правильного выбора профессии в соответствие со своими знаниями и умениями. Данный вид профориентационной деятельности позволяет более полно учитывать склонности и способности учащихся к правильному выбору профессии с учетом их профессиональных интересов.

Ключевые слова: профориентация, интерес, предрасположенность, тренинг.

Кіріспе. Кәсіби бағдар беру – жас ұрпақты өзіне ұнаған тиісті мамандықты саналы талдап алуға дайындауға бағытталған іс-әрекеті. Кәсіби бағдар беру арқылы оқушыларды мамандықтар әлемінде, олардың мазмұны, ерекшеліктері, жеке тұлғаға қоятын талаптарын өз бойындағы қасиеттерімен ұштастырып, өндіріс, шаруашылық салаларының даму міндеттеріне, оның нарықтық экономика жағдайындағы рөліне сай саналы таңдалып алынған мамандыққа мүдделілігін тәрбиелеуді қажет етеді.

Оқушыларды еңбекке баулу және мамандықтарын дұрыс таңдауға бағыт – бағдар беру маңызды істердің бірі. Саналы түрде таңдалған мамандық жеке тұлғаның болашақ өміріне әсер етеді. Болашақтағы кәсіби мақсатына дұрыс бағыт алған оқушы - бойындағы қарым қабілетін шығармашылықпен дамыта білсе сапалы маман ретінде қалыптасатыны белгілі.

Білім берудің басты ұстанымдарының бірі – оқушыларға кәсіптік бағдар беру. Мектептегі кәсіптік бағдар беру ісі - мамандық таңдау үрдісімен айқындалады. Сол себепті қазіргі таңда түлектерге кәсіби бағдар беріп, кеңес айту үлкен маңызға ие. Оқушыларға кәсіптік бағдар беру бағытында атқарылатын жұмыс жоспары жасалып, жоспарға сәйкес жұмыстар атқарылуда. Кәсіптік бағдар беру дегеніміз - қоғамның қажеттілігіне қарай әрбір оқушының қабілеттілігі мен бейімділігін ескере отырып, кәсіпке қызығушылығын

қалыптастыруға және болашақ мамандығын саналы түрде таңдауға көмектесуде мақсатты атқарылатын жұмыс. Яғни, мектепте оқушыларға кәсіптік бағдар беру жас ұрпақтың саналы түрде болашақ мамандығын қателеспей таңдауына мүмкіндік жасайды.

Негізгі бөлім. Мектепте кәсіптік бағдар беру жұмыстарын ұйымдастыру оқушы, ата-ана, педагог-психолог, сынып жетекші, пән мұғалімдері мен жалпы мектеп ұжымының бірлескен жұмыстары арқылы жүзеге асырылады. Оқушыларға кәсіби бағдар беруде жас ерекшеліктерін ескере отырып, төмендегідей жұмыстар жүргізілуде. Бастауыш сынып оқушыларымен мамандықтар туралы ойын, әңгіме, мамандықтар әлеміне саяхат жасау, суреттер көрмесі, эссе жаздыру жұмыстары ұйымдастырылды; Жоғары және мектеп бітіруші сынып оқушыларымен әңгімелесу, пікірлесу, сауалнамалар, анкеталар алу жұмыстары, жоғары және арнаулы оқу орындарының мамандарымен кездесу, студенттермен, маман иелерімен кездесу, оқу орындарымен тығыз байланыста болып, оқу орындарына виртуалды саяхат жасау жұмыстары жүргізілуде.

Мектепте кезеңдерге сай атқарылатын жұмыстар:

1 - саты (1 – 4 сыныптар) Бұл бағытта оқушылардың жеке психологиялық ерекшеліктерін, кәсіби ой – ниеті мен қызығушылығын зерттеу жұмыстары жүргізіледі.				
1-4 сыныптар	1. Бейімдеріне қарай мектептен тыс ұйымдармен байланыс жасауы жөнінде мәліметтер жинақтау (бейіміне қарай түрлі үйірмелерге қатысуы) 2. Қызығушылығына байланысты оқушылар мен ата-аналардан сауалнамалар алу	1.«Мен өскенде кім болам?» тақырыбында эссе, сурет байқауы /2-4 сыныптар/	1. «Мамандық бар мыңдаған» Шығармашылық байқау: /Ән, би, сурет, көркемсөз, қабырға газеттерін шығару, көріністер т.б.	2. Мамандықтар туралы тәрбие сағаттарын өткізу
2 - саты (5 – 7 сыныптар) Бұл сатыдағы оқушылармен оларды мамандықтар әлемімен және өмірге қажетті деген мамандық түрлерімен таныстыру жұмыстары жүргізіледі. Кәсіптік білімге дейінгі мүмкіндіктерін анықтай отырып, түрлі іс - шараларға қатыстыру.				
5-7 сыныптар	1.Оқушыларды кәсіп пен мамандық жөнінде хабардар ету.	1.«Мамандық таңдай білеміз бе?» тақырыбында сұхбат жүргізу	1.Мамандықтар туралы тәрбие сағаттарын өткізу	1.Оқушыларды мамандықтар туралы түрлі іс - шараларға қатыстыру.

	2.Оқушыларға барлық жеке кәсіптер жайында жан-жақты мағлұмат беру, насихаттау, мамандыққа бейімдеу 3. Қызығушылығына байланысты оқушылар мен ата-аналардан сауалнамалар алу	2. «Мен өскенде кім болам?» тақырыбында эссе байқауы /5-7 сыныптар/		
--	--	---	--	--

3.3 - саты (8 – 9 сыныптар)

Бұл сатыдағы оқушылармен олардың мамандық таңдауға деген қызығушылықтарын арттыра отырып, мамандық таңдаудың мағынасы мен мәнін түсінуге, мамандық таңдауда қателікке жол бермеуге, дұрыс таңдай білуге үйрету, мамандықтар туралы мәліметтермен ақпараттандыру жұмыстары жүргізіледі.

8-9 сыныптар	1.Кәсіп пен мамандықты жан-жақты белсенді насихаттау және нақтылы кеңес беру 2.Мамандықтар мен білім беру топтарын таныстыру 3. Қызығушылығына байланысты оқушылар мен ата-аналардан сауалнамалар алу	1.«Мамандықты дұрыс таңдау-жарқын болашақ кепілі» тақырыбында шығарма жазу	Аудан көлеміндегі кәсіпорындар базасына, аймақтағы АОО орындарына экскурсиялар ұйымдастыру	1.Мамандықтар туралы тәрбие сағаттарын өткізу 2. «Менің таңдауым» Психологиялық тренинг
---------------------	---	--	--	--

4.4 - саты (10 – 11 сыныптар)

Оқушылардың таңдаған бағыттарына сәйкес жоғары және арнаулы оқу орындарына дайындау мақсатында жалпы орта білім беру бағдарламаларындағы таңдау пәндерін тереңдетіп оқытуды қамтамасыз ету, болашақ таңдаған мамандығы бойынша жоғары және арнаулы оқу орындарына оқуға түсулерін ұйымдастыру жұмыстары жүргізіледі.

10-11 сыныптар	1.Оқушыларды өздері таңдаған мамандықтың ерекшеліктері мен сол мамандықтың келешегін жақсы білетіндей дәрежеге жеткізу.	1.«Болашақтың мамандықтары» тақырыбында жаңа мамандық түрлерімен таныстыру 2.«Мамандық таңдау-тағдырыңды таңдау» тақырыбындағы	1.Мамандықтар туралы тәрбие сағаттарын өткізу 2. Кәсіби бағдар беру бойынша	1.«Жарқын жастық-баянды болашақ» тақырыбында оқушыларды ЖОО, арнаулы оқу орындарында
-----------------------	---	---	--	--

	2. Қызығушылығына байланысты оқушылар мен ата-аналардан сауалнамалар алу	жетістікке жеткен маман иелерімен кездесу кеші.	арнайы бұрыш, түлектер тақтасын әзірлеу 3.Кәсіби бағдар беру бағытында кітап бұрышын ұйымдастыру	оқып жатқан студенттермен кездестіру 2.Жүргізілген жұмыстарды БАҚ-та, әлеуметтік желілерде жариялау
--	--	---	---	--

Бейінді оқытудың бағытын анықтау үшін мектеп психологымен бірлесе отырып, «Бүгінгі мектеп түлегі-ертеңгі елдің тірегі», «Қандай оқу бағытын таңдайсың?», «Сенің кәсіби ой-ниетің», «Табандылықты зерттеу» тақырыбында сауалнамалар жүргізілді. Мамандық таңдау кезеңінде тұрған оқушыларға бағыт – бағдар беріп, таңдау мүмкіндіктерін шешу үшін ұстаздар мен кешегі түлектер, бүгінгі студент, болашақ маман иелерімен кездестіріп, ой бөлісу, пікір алмасудың маңызы зор. Болашақ маман иелері өз мамандықтары туралы кеңінен біліп қана қоймай, өзге де мамандықтар туралы білсін деген мақсатта студенттермен, маман иелерімен кездесу кештері өткізіліп, мамандықтардың түрлерімен таныстырылып, өңіріміздегі оқу орындары мен кәсіпорындарға саяхат ұйымдастырылып отырады.

Бұл жұмыстардың болашақта оқушылардың өз қызығушылықтары мен қабілеттеріне сәйкес келетін мамандықты анықтауына, өз таңдауларын жасауына үлкен септігін тигізеді деп ойлаймын. Мектебімізде оқушыларға мамандықтар туралы «Алуан-алуан кәсіп бар, таңдай біл де, талап қыл» тақырыбында онкүндік іс –шарасы өткізілді. Аталмыш шара барысында «Кім болам?» тақырыбында сурет байқауы, «Ата-анамның жұмыс орнындағы бір күн», «Мен өскенде кім болам?» эссе байқауы, «Осындай мамандық бар» жарнамалық роликтер жасау, «Ұрпақтар сабақтастығы- дәстүр жалғастығы» тақырыбында еңбек династиясын жалғастырған әулеттермен кездесу, Мамандықтар әлемі: «Біз таңдайтын жолдар» түрлі маман иелерімен сұхбат жүргізу, «Бүгінгі оқушы –ертеңгі студент, болашақ маман!» студенттермен кездесу кеші, «Жүз жолдың бірі – сенікі!» маман иелерімен кездесу кеші, «Сенің ерекше қабілетің» психологиялық тренинг, «Мен мамандықтар әлеміндемін» мамандықтар жәрмеңкесі, «Қазақстан Университеттеріне виртуалды саяхат» қашықтықтан ұйымдастырылса, бастауыш сыныптар үшін «Әріпті мамандықтар» ойыны, «Жүзден жүйрік, мыңнан тұлпар» мамандықтарға байланысты мақал-мәтелдер сайысы т.б. жұмыстар жүргізілді.

2023 жылдың желтоқсан айында «Мамандық таңдау, өміріңіздің бір кірпішін дұрыс қалау» тақырыбында 10-сыныптармен психологиялық тренинг өткізілді. Тренинг мақсаты: білім алушылардың жеке тұлғасының бәсекелестік қабілетін, өзінің қалауына сай белгілі бір еңбек әрекетіне дайындық білімділігін қалыптастыру, заман талабына сай дұрыс мамандық алу үшін бағыт-бағдар беру.

Мамандық таңдауда әр білім алушы өзінің қызығушылығына, қабілетіне, бейімділігіне, қалауына сүйену керек. Осы орайда, оқушыларға мамандықтар

туралы түсінік беру, мамандықты дұрыс таңдай білуге баулу мақсатында 1-11 сыныптарда мамандықтар туралы тәрбие сағаттары өткізілді.

1-4 сыныптар арасында «Болашақ мамандығым өз көзіммен» тақырыбында сурет байқауы өткізілсе, 5-7 сынып оқушыларынан «Мен кім боламын?» тақырыбында эссе жұмыстары, «Мамандықты дұрыс таңдау-жарқын болашақ кепілі» 8-9 сынып оқушыларынан шығарма жұмыстары алынды.

Мектебімізде жыл сайын дәстүрге айналған студенттермен кездесу кеші 2023 жылдың қаңтар айында «Бүгінгі оқушы, ертеңгі студент - болашақ маман» атты студенттермен кездесу кеші өткізілді. Кездесудің басты мақсаты: мектеп бітіруші түлектерге кәсіби бағыт бағдар беру, мамандықты дұрыс таңдау, оның адам өмірінде алатын орны мен маңызы туралы түсініктерін қалыптастыру, мамандықтардың түрлері, әр түрлі оқу орындары туралы мағлұмат беру. Кездесу кешіне осы мектепте оқып, қазіргі таңда жоғары оқу орнында білім алып жатқан үш жылғы студенттер мен жоғары сынып оқушылары, мектеп ұстаздары қатысты. Студенттер түлектерге өздері білім алатын оқу орындары туралы мағлұмат бере отырып, ҰБТ-ға дайындалу жолдары және грантқа қалай қол жеткізуге болатындығы туралы ақыл-кеңестерін айтып, пікір алмасты. Мектеп бітіруші түлектерге ой салар тағылымы мол шара барысында оқушыларымыз өздеріне қажетті мағлұматтарды ала алды.

Жоғары сынып оқушыларына кәсіби – бағыт бағдар беру мақсатында еліміздегі жоғары және арнаулы оқу орындарының мамандарымен жыл сайын кездесулер өткізіледі. Кездесудің басты мақсаты – түлектерге жоғары оқу орнын және болашақ мамандықтарын таңдауға көмектесу.

Кәсіби бағдар беру мақсатында өткізілген кездесулерге 9 -11 сынып оқушылары қатыстырылып, оқу орнының білім беру бағдарламаларымен,

материалдық - техникалық базасымен танысып, оқытылатын және болашақта сұранысқа ие болатын мамандықтар туралы толық мағлұматтар алды.

Қорытынды. Бұл жұмыстардың бәрі оқушылардың ой-өрісіне бағыт береді, мұны кәсіптік үгіт деп те қарауға болады. «Ұрпағы білімді халықтың болашағы бұлыңғыр болмайды» дегендей, жас ұрпаққа сапалы, мән-мағыналы, өнегелі тәрбие мен білім беру бүгінгі күннің басты талабы. Тәуелсіз мемлекетімізге еңбекқор, кәсібін терең меңгерген, өзінің білімі мен тәжірибесін қолдана білетін мамандар қажет. Әр мектеп түлегінің алдында мамандықты таңдау міндеті өзекті, сондықтан біз оқушыларға дұрыс бағытта таңдау жасауға бағыт-бағдар беруіміз қажет. Бүгінгі білімді жас - егемен елдің ертеңі болу үшін мамандықты дұрыс таңдағаны жөн. Өйткені, ХХІ ғасырда жұмыс істейтін мамандар еліміздің мақсат – мүддесін алдыңғы орынға қоятын өз мүмкіндігін білетін, өз саласын жетік меңгерген маман болуы қажет.

Пайдаланылған әдебиеттер.

- 1) Дүйсенбекова Ш. Еңбек тәрбиесі және кәсіптік бағдар \ \ Қазақстан мектебі. 2006. №9;
- 2) Мүсілімов Ә. Бағдар беру әдістері \ \ Қазақстан мектебі. 2002. №4;
- 3) Сабыров Т.С. Оқушы жастардың танымдық әрекетін арттырудағы оқытудың әдістері мен формаларының дидактикалық жүйесін тиімді қолдануға мұғалімді даярлаудың теориялық негіздері. Пед.ғыл. докт. Дисс.,- Алматы, 1996;
- 4) Қоянбаев Р.М. Педагогика. Алматы, 2000 ж.

ПРОФЕССИОНАЛЬНОЕ ОРИЕНТИРОВАНИЕ ОБУЧАЮЩИХСЯ В ШКОЛЕ: СОСТОЯНИЕ И ПРОБЛЕМЫ

К. М. Есенгулов

КГУ «Общеобразовательная школа №23 имени М. Козыбаева отдела образования акимата города Костаная» Управления образования акимата Костанайской области

Аннотация. В настоящей статье рассматривается одна из актуальных тем современной профориентационной работы в организациях среднего образования – это состояние и инклюзивность в общеобразовательной школе. На примере таких стран как Сингапур и Япония рассмотрены плюсы и минусы профориентации учащихся в школах. В целях рассмотрения нынешнего состояния профессионального ориентирования обучающихся в школах, автором было проведено исследование методов профориентации учащихся в выше названных странах, так как ученики данных стран набирают высокие результаты по математике и естественным наукам. В статье предоставлены результаты исследования профориентации учащихся, в частности их состояния и недостатка.

Ключевые слова: профориентация, профессия, профориентация в школе, методика.

Аңдатпа. Бұл мақалада орта білім беру ұйымдарындағы заманауи кәсіптік бағдар берудің өзекті тақырыптарының бірі – бұл жалпы білім беретін мектептердегі жағдай және инклюзивтілік. Сингапур, Жапония сияқты елдердің мысалында мектептердегі оқушыларға кәсіптік бағдар берудің оң және теріс жақтары қарастырылады. Мектептердегі оқушыларға кәсіптік бағдар берудің қазіргі жағдайын қарастыру

мақсатында автор жоғарыда аталған елдердегі оқушыларға кәсіптік бағдар беру әдістеріне зерттеу жүргізді, өйткені бұл елдердің оқушылары математика және жаратылыстану ғылымдары бойынша жоғары нәтижелерге қол жеткізеді. Мақалада оқушылардың кәсіптік бағдарын зерттеу нәтижелері, атап айтқанда олардың жағдайы мен жетіспеушіліктері келтірілген.

Тірек сөздер: кәсіптік бағдар, кәсіп, мектептегі кәсіптік бағдар, әдістеме.

Введение.

Цель данной работы - исследование путей организации профессиональной ориентации в школе.

Исследование основано на гипотезе о том, что успешность профессиональной ориентации старшеклассника во многом зависит от эффективной профориентации школы.

Объектом исследования является профессиональное становление школьников старшей школы.

Предмет исследования: пути формирования профессионального самоопределения.

Для достижения поставленной цели и проверки выдвинутой гипотезы необходимо было решить следующие **задачи**:

1. Теоретическое изучение данной проблемы.
2. Определить психологический инструментарий, для изучения самоопределения старшеклассников, их осведомленности о мире профессий, об особенностях рынка труда.
3. Выявить пути профориентационной работы, способствующие повышению эффективности профориентационной работы.

В ходе работы применили **методы**: наблюдение и сравнение.

Основная часть. Основными тенденциями развития общего и профессионального образования в Казахстане являются:

- повышение роли общеобразовательных и профессиональных школ в расширении и воспроизводстве интеллектуального потенциала общества и обеспечении рыночной экономики квалифицированными кадрами;
- поиск и нахождение учебными заведениями собственной ниши на рынке образовательных услуг;
- ориентация образовательных учреждений на удовлетворение местных потребностей;
- возрождение профессионального обучения и развитие студенчества;
- интеграционные процессы в системах общего, среднего и высшего профессионального образования.

Проведённый сравнительный анализ основных направлений работы по профориентации в РК, Японии и Сингапуре.

Рынок профориентационных услуг в Республике Казахстан:

- есть единичные профориентационные порталы;
- учебно-методические комплексы по профессиональной ориентации школьников, которые не легко найти в свободном доступе;

- отдельные тесты в онлайн режиме или бланковом виде зарубежных разработчиков;
- большинство частных центров профориентации;
- частные центры психологической помощи;
- проводятся дни профориентации для учащихся 9-11 классов (МОН РК ввело с 2016 года день профориентации);
- центры профессиональной ориентации при вузах (работа которых в большинстве носит не объективный и заинтересованный характер лишь одной стороны).

Рынок профориентационных услуг в Японии:

- представление о профессиях еще в младшей школе;
- каждый год учащиеся 7-9 классов пробуют себя в 16 различных профессиях;
- за 3 года ученики успевают попробовать себя в 48 разнообразных специальностях;
- государство оплачивает компаниям школьные практики;
- работодатели выделяют специалистов;
- после пройденных профессиональных проб проводится анализ результатов;
- к окончанию школы японский школьник вполне ясно представляет, кем он станет в дальнейшем.

Рынок профориентационных услуг в Сингапуре:

- сезонных каникул нет, учёба идёт в два семестра и делится на несколько уровней;
- начальное образование (6-12 лет). Сначала фундаментальный этап: 4 года дети изучают английский язык, родной язык (китайский, малайский или тамильский). Обязательно математику для развития логического мышления, плюс ко всему в школьную программу входят этика, художественный труд, музыка и физическая культура. Следующие два года идёт спец подготовка;
- к каким дисциплинам у ребёнка больше тяга – по тем и формируются переводные экзамены в среднюю школу;
- средняя школа (12-17 лет). По результатам экзаменов дети поступают в средние школы, образование в которых проходит по специальным курсам;
- будущее школьника зависит от экзаменов в начальной школе;
- меритократия – система, при которой положение человека в обществе определяется его способностями и заслугами, а не происхождением — это центральный принцип образования в Сингапуре.

Заключение. Таким образом, основными проблемами профессионально-трудового выбора в Казахстане на современном этапе считаются:

- в Казахстане развивается собственная информационная система профориентации на рынке услуг;
- предпочтение быстрой и внешне эффективной профориентации, которая в большинстве случаев начинается только в старшей школе;

- имеющиеся в РК профориентационные порталы либо представлены одним тестом, либо опираются на разработки в области системной профориентационной диагностики в других странах;
- мало частных центров профориентации и практически нет национальных центров профориентации;
- в школах введены ставки профориентаторов, что позволит уже системно вести профориентационную работу.

Пути решения вышеуказанных проблем включают:

- разработка информационного портала по профориентации для Казахстана, объединяющего систему профориентации, анализа и прогнозирования спроса на специальности;
- разработка ряда собственных казахстанских диагностических комплексов (этапы раннего профилирования (5-8 классы), профориентационное сопровождение школьников (9-12 классы), выпускников и абитуриентов, профессиональное перепрофилирование и развитие карьеры для взрослых);
- создание диагностических профориентационных комплексов, учитывающих согласованную системную оценку данных, полученных в ходе непосредственного обследования (субъективный подход) и объективной оценки (внешняя оценка).

Список использованных источников:

- 1) Саудабаева Г.С. Профессиональная ориентация учащейся молодежи. Учебное пособие. - Алматы: ТОО «Лет», 2008 – 62 с.
- 2) Пряжников Н.С., Пряжникова Е.Ю. Психология труда и человеческого достоинства. - М.: Издательский центр «Академия», 2003. - 480 с.
- 3) Такео Таджура. Введение в современное образование. Токио: Издательство Fukutima Publishing Co., Ltd.
- 4) Держицкая Е. В. Развитие системы образования Сингапура: Дис. канд. пед. наук: 13.00.01: Москва, 2004 - 156 с.

ОҚУШЫҒА ЖЕКЕ ПРОФОРИЕНТАЦИЯЛЫҚ КЕҢЕС ЖҮРГІЗУ ТЕХНОЛОГИЯСЫ

М.Е. Есжанова

*директордың тәрбие ісі жөніндегі орынбасары
Астана қаласы, №82 «Дарын» мамандандырылған лицейі
Қазақстан Республикасы*

Аңдатпа. Бұл мақалада кәсіби бағдар беруші маманның оқушыға жеке профориентациялық кеңес жүргізудің әдістері мен технологиясы туралы мәселе қарастырылған.

Тірек сөздер: кәсіби бағдар, сауалнама, сараптама, мамандық.

Аннотация. В данной статье рассматриваются методы и технологии проведения индивидуального профориентационного консультирования обучающегося специалистом по

профориентации.

Ключевые слова: профориентация, анкетирование, экспертиза, специальность.

Мамандық таңдау - маңызды іс. Мектеп бітірген түлектің мақсаты - жақсы мамандық таңдап, өмірде өз орнын табу. Ретін білгенге бұл оңай емес. Қай мамандыққа барарын білмей, таңдау үстінде жүрген оқушыларға кәсіби маманның кеңесі керек. Оқушыларға жеке профориентациялық кеңес жүргізуде кәсіби бағдар беруші маман әр түрлі технологиялар мен әдістер жиынтығына жүгінеді. Солардың бірнешеуіне тоқталып өтейін.

Кәсіби бағдар беруші маман алдына келіп отырған оқушымен алдын ала танысуы қажет. Танысу сауалнама немесе танысу парақшасын толтыру арқылы жүргізіледі. Кеңес өткізу алдында сауалнаманың немесе өмірбаянының негізінде өзіңізге қорытынды жасап аласыз. Кеңес жүргізуде қолданатын бірнеше тәсілдердің түрлері:

1. Оқушының өмірбаянын тыңдап отырып, бағыттаушы сұрақтар қойып, маңызды сәттерін жазып отырамыз. Жеке тұлғасын сипаттайтын тест береміз.

2. Өзіне-өзі анализ жасауға тест береміз.

3. Қорытындысын салыстыра отырып, оқушының автопортретін жасаймыз.

4. Мамандық таңдауға арналған тесттен өтеміз.

5. Нәтижесінде шыққан мамандықтарға талдау (бөлінетін грант саны, грантқа өту баллы, қандай университеттерде оқытылады, нарықта қандай мекемелерде вакансиялар бар) жасап береміз. Таңдап алынған мамандықтың болашағы, артықшылығы туралы айту керек.

Жеке тұлғаның автопортретін жасауда қолдануға болатын тесттер тізімімен таныстырайын.

✓ 16 факторлы Кеттел сауалнамасы;

✓ Тест MyCode. Жеке тұлға тесті ;

✓ Э.Шейннің негізгі мотивация сауалнамасы;

✓ Г.Гарднердің жетекші интеллект тесті;

✓ «Үлкен бестік» жеке тұлғаның бес факторлы моделі;

✓ Р.Дэвидсонның эмоционалды стиль сауалнамасы ;

✓ К.Роджерс пен Р.Даймондтың өзіңе деген сенімділікті анықтау сауалнамасы:

✓ Карсектің зорығуға әкелетін факторларды анықтау сауалнамасы;

✓ Маслачтың зорығуды анықтау сауалнамасы.

Кәсіби бағдар беруші маман оқушымен жұмыс жасағанда сақтауы тиіс маңызды ережелердің бірі – профориентологтың этикалық кодекс ережелерін ұстануы. Оларға не жатады?

1. Мамандық түрлеріне бірдей құрметпен қарау. Белгілі бір мамандықтарды құнсыздандырып, екінші бір мамандықтарға маңыздылық беріп , беделін арттыруға жол бермеу;

2. Кәсіби бағдар беруші сарапшының жұмысы қоғамның, ұжымның белсенді әрі саналы мүшесін қалыптастыруға бағытталуы тиіс. Мамандықты таңдаушының өзі емес, оның орнына сіз таңдайтын болсаңыз, бұл оқушының өзін дамытуға, болашағының сәтті болуына және кәсіби тұрғыдан кедергі келтіреді, сондықтан біреу үшін таңдау жасауға болмайды;

3. Жұмыс барысында оқушының жеке басына қатысты алынған ақпарат құпия болып табылады, сондықтан оларды жария етуге болмайды.

4. Жауапкершілікпен қарау. Қолданылған тәсілдер шынайы, тиімді болуы керек. Диагностика жасау дұрыс жүргізіліп, берілетін кеңестер ешқандай бағалау түрінде емес, дәлелді түрде айтылу керек.

Ойымды қорытындылай келе айтарым, кәсіби бағдар беруші маманның кеңесі жасөспірім үшін өте қажет. Профориентологтың эксперттік пікірі арқылы оқушы өзінің мықты қырларын ашады, өз потенциалын таниды, болашақ мамандығын таңдауда өзінің уақытын үнемдей отырып, тұлға ретінде қалыптасуына жол ашады.

Қолданылған деректер тізімі:

- 1) Йовайша Л.А. Проблема профориентации школьников. М., 1983. 234 с
- 2) Сейтешов А.П. Пути профессионального становления учащейся молодежи. М., 1988. 95-102 с
- 3) Шавир П.А. Психология профессионального самоопределения в ранней юности. Тюмень, 1980. 202 с
- 4) Демиденко В.К. Мотивы выбора профессии школьниками. // *Советская педагогика*, 1989, № 6. 105-126 с
- 5) Булгакова Н.Ф. Подготовка школьников к профессиональному самоопределению в процессе их учебной и трудовой деятельности. /Автореферат канд. диссертации. М., 1984. 325 с.

КӘСІБИ БАҒЫТ БЕРУ ЖӘНЕ КӘСІБИ ӨЗІН-ӨЗІ АНЫҚТАУ

И.К. Жарасова

*Педагог-психолог, С.Сейфуллин атындағы №80 мектеп-гимназиясы
Астана қаласы, Қазақстан Республикасы*

Аңдатпа. Жастарды еңбекке баулу және мамандықтарын дұрыс таңдауға бағыт беру маңызды істердің бірі. Саналы түрде таңдалған мамандық жеке тұлғаның болашақ өміріне әсер етеді. Болашақтағы кәсіби мақсатына дұрыс бағыт алған оқушы бойындағы қарым қабілетін шығармашылықпен дамыта білсе сапалы маман ретінде қалыптасатыны айтылған.

Тірек сөздер: Кәсіби бағдар беру, мамандық, психодиагностика.

Аннотация. Одним из важных вопросов является приобщение молодежи к труду, выбор профессионального пути. Сознательно выбранная профессия влияет на дальнейшую жизнь человека. В статье рассмотрены пути приобщения молодежи к труду и ориентирование на правильный выбор профессии. Отмечается, что школьник, ориентированный на успешную профессиональную деятельность, сможет развивать свои коммуникативные способности, проявлять креативность в решении сложных задач.

Ключевые слова: профориентация, профессия, психодиагностика.

Кәсіби бағдар беру – шешімі табылуға тиісті өте күрделі кешенді мәселе. Өзінің әдістемесі және мазмұны жағынан оның психологиялық, педагогикалық, физиологиялық және әрекеттік аумағы жағынан әлеуметтік сипаты болады. Нәтижесі қоғамның экономикалық өміріне әсер етеді. Сонымен қатар, кәсіби бағдар беру қоғамның жұмыс күшін қайта өндірудің маңызды құралы саналады. Білім саласындағы кәсіби бағыттың ауқымы кең және алуан түрлі. Бұл істің жүргізілуі кадрлар даярлауды жоспарлаумен, білім беру жүйесін одан әрі жетілдірумен тығыз байланысты екендігі сөзсіз. Қазіргі заман талабына сай мамандықтарды игерген жастарға сұраныс өте жоғары. Нарықтағы бәсекелестік күн өткен сайын артып келеді. Бүгінгі заман талабы кәсіптік білім беру саласында адамның табиғи ерекшеліктеріне сәйкес мындаған мамандықтар мен кәсіптерге дайындау – кезек күттірмейтін талаптардың бірі.

Кәсіптік бағдар беру жұмысы бүгінгі таңда ең көп талқыланатын тақырып және жиі көтерілетін өзекті сұрақтардың қатарында. Астана қаласындағы С.Сейфуллин атындағы №80 МГ ұжым болып осыған орай атқарылатын нақты шараларды анықтап, жоспарлы түрде жүйелі жүзеге асыруда.

Мектеп бітіретін 9-11 сынып оқушыларын «қандай мамандықты таңдаймын» немесе «таңдаған мамандығыма қалай қол жеткіземін» деген ойлар мазалайтыны анық. Бұл әрине үлкен өмірге қадам басардағы ең жауапты сәттердің бірі. Себебі осы бағыт бағдар адам ғұмырының алдағы болашағына өз әсерін тигізеді. Абай атамыз айтқандай *«Сен де — бір кірпіш, дүниеге. Кетігін тап та, бар қалан!»* - демекші, жол тапсаң дүниеге пайдасы бар кірпіш ретінде қаланудың мүмкіндіктеріне қол жеткізесің.

Демек оқушыларға дұрыс жөн сілтеу ұстаздардың пайымды пікірлерін тыңдау мен түрлі саладағы мәртебелі мамандық иелерімен кездесудің маңызы өте зор. Осы мақсатта оқушыларға болашақ мамандық таңдауға көмектесу және пайдалы кәсіп туралы көзқарастарын дамыту үшін колледждермен тығыз байланыс орнатып, оқушыларды жыл сайын қаладағы кәсіби білім беретін білім шаңырақтарына экскурсия жасап, түрлі мамандықтар бойынша ақпарат алуға мүмкіндік жасайды. Мектеп оқушыларына колледждің материалды – техникалық базасы мен тарихы, мамандықтардың таныстырымы ұсынылады.

Сонымен қатар кәсіби бағыт-бағдар беру мақсатында оқушылармен психологиялық зерттеу жұмыстары кешенді түрде жүргізіледі.

1. «Мен қаладым» саралаушы – диагностикалық сұрақнамасы (Климов әдістемесі) Мақсаты: Мамандық таңдауда бағыт-бағдар беру.

2. «Темпераменттің әлеуметтік түрлері» сауалнама (Дэвид Кейрси әдістемесі).

Мақсаты: Жеке тұлғалық ерекшеліктеріне қарай мамандық таңдауда бағыт-бағдар беру.

Қорытынды: Зерттеуге 9 сынып оқушыларынан 101 оқушы қатыста, 11 сынып оқушыларынан 75-оқушы қатысты. Барлығы 176 оқушы қатысты.

Логикалық-сенсорлық экстраверт - бұл «Ұйымдастырушы» деп те аталатын әлеуметтік типтердің бірі. Жылдамақылмен, логикаға сүйене

ойластырылған әрекеттермен ерекшеленеді. Асығыс немесе негізсіз шешімдерге жол бермейді. Табиғатынан бойларында барлаушылық қабілеті бар. Олар тек қалаған жұмысына ғана басты назар аударады және қолға алған жұмысын тиянақты орындайды.

33-оқушы осы типке сәйкес келді зерттеу қорытындысы бойынша.

Логикалық-сенсорлық интроверт - бұл «инспектор» деп те аталатын әлеуметтік типтердің бірі. Логикалық-сенсорлық интроверт үшін ең қолайлы жұмыс көбінесе нақты ғылымдар немесе құқықтық істер саласымен байланысты. Логикалық-сенсорлық интроверт - бұл өз мүмкіндіктеріне сәйкес өмір сүретін және армандауға бейім емес реалист адам. Ол кез-келген тапсырманы жеңілдете алады және қиын жағдайдан шығудың ең қысқа жолын таба алады. Мұндай адам дүрбелеңге берілмейді және бәрі логикалық түсініктеме табуға тырысады.

21-оқушы осы типке сәйкес келді зерттеу қорытындысы бойынша.

Логикалық-интуитивті экстраверт - бұл «кәсіпкер» деп те аталатын әлеуметтік типтердің бірі және рационализаторлар (адамның іс-әрекет ережелері). Олардың барлығын бір сөзбен сипаттауға болады-еңбекқор жандар. Алайда, олар мағынасыз әрекеттерді ұнатпайды, әр нәрсенің түпкі мақсаты болуы керек деп біледі. Бастары компьютерге ұқсайды (логиканың күшті арнасы). Олар мәселенің мәнін тез түсінуге, бөлшектерді есептеуге және мәселені шешудің оңтайлы жолдарын есептеуге қабілетті (интуицияның көрінісі). Сонымен қатар, бұл түрдің өкілдері — саяхатқа, шытырман оқиғаға және тәуекелге бейім түзетілмейтін романтиктер. Олардың арасында көптеген каскадерлер, құтқарушылар, сынақшылар бар. Олар оңай және көңілді жұмыс істейді, олар үшін шындық пен жолдастық сезімі маңызды. Өздеріне көбіне көңіл бөлмейді, ас үйге жоқ, аспаздық кітапты алып, жазылған рецепт бойынша тағам дайындайды.

7-оқушы осы типке сәйкес келді зерттеу қорытындысы бойынша.

Логикалық интуитивті интроверт - бұл «аналитик» деп те аталатын әлеуметтік типтердің бірі. «Ой, демек, бар». Логикасы дамыған, талдау қабілеті күшті адам. Құбылыстардың мәніне логикалық түрде жете алады, олардың ішкі құрылымын аша алады. Әлемде бәрі қисынды, сондықтан әділ болуы керек деп санайды. Өзінің пайдасы мен қауіпсіздігін елемеуге, ренжігенді қорғауға қабілетті. Өзіне жоғары талаптар қояды.

10-оқушы осы типке сәйкес келді зерттеу қорытындысы бойынша.

Этикалық-интуитивті интроверт – бұл «гуманист» деп те аталатын әлеуметтік типтердің бірі. Этикалық және интуитивті интроверт-эмоцияларға негізделген адам. Ол өзінің сенімдеріне сәйкес әлемді өзгерткісі келеді. Ол барлық шешімдерді сезімдерді басшылыққа ала отырып қабылдайды. Этикалық және интуитивті интроверт - ізденімпаз, жаңалыққа құмар адам, сондықтан ол жаңа білімге қол жеткізіп, жаңа идеяларды жақсы көретіндіктен, бір нәрседен екіншісіне секіргенді ұнататын жандар.

Этикалық-интуитивті интроверт - айналасындағылар үшін сүйкімді және тартымды адам.

8-оқушы осы типке сәйкес келді зерттеу қорытындысы бойынша.

Этикалық-интуитивті экстраверт - бұл «тәлімгер» деп те аталатын әлеуметтік типтердің бірі. Бастама көтеруді ұнатпайды. Стратег өз күшін уақыт бойынша қалай бөлу керектігін біледі. Кез-келген жұмысқа байыпты, үлкен жауапкершілікпен қарайды, оны соңына дейін жеткізуге тырысады. Қандай жағдай болмасын жеңіске жетеді. Төтенше жағдайларда оның аса сақтығынан із қалмайды. Ол ешқашан зұлымдық деп санайтын нәрсені жасамайды, басқалардың зұлымдығына төзбейді. Алайда этикалық теорияны әдет-ғұрыптар мен билікке қарамай өзі жасайды. Кейде оның жақсылық пен жамандық мәселелеріне деген көзқарасы өте ерекше. Қалай болғанда да, оларды дәйекті түрде ұстанады және табандылықпен қорғайды.

9-оқушы осы типке сәйкес келді зерттеу қорытындысы бойынша.

Этикалық-сенсорлық интроверт - бұл «қамқоршы» деп те аталатын әлеуметтік типтердің бірі. Өте эмоционалды адам, ол үшін эмоциялар әлемі өте маңызды. Ол басқа адамдарды жақсы түсінеді және сезінеді. Тұлғаның бұл түрі-өмірді барлық түстерде және оның көріністерінде білуге тырысатын шығармашыл суретші. Барлық нәрседе сұлулық пен үйлесімділікке ұмтылады. Махаббатта оған сүйсінетін күшті эмоцияларды тудыратын муза қажет.

30-оқушы осы типке сәйкес келді зерттеу қорытындысы бойынша.

Этикалық-сенсорлық экстраверт - бұл «энтузиаст» (Іске, идеяға берілген ынтамен әрекет ететін адам) деп те аталатын әлеуметтік типтердің бірі. Бұл ашық, өте эмоционалды және епті, кез-келген іске араласқанды жаны сүйетін, тыным таппайтын адам. Оған өз сезімдерін білдіру оңай. Бұл оның эмоционалдылығының жоғарылауына байланысты, ол адамдардың тұрақты түріне жатпайды. Оның көңіл-күйі күніне бірнеше рет өзгереді, ол ашуланшақ және тіпті қатал болуы мүмкін, ашуын мейірімділікке тез өзгертеді.

17-оқушы осы типке сәйкес келді зерттеу қорытындысы бойынша.

Сенсорлық-этикалық интроверт - бұл «делдал» деп те аталатын әлеуметтік типтердің бірі. Мейірімді, үнемі жақсы және оптимист адам. Әрқашан жылы, қамқор, күлімсіреген кейіпте жүреді. Ол берілген тапсырмаларды сұрай да, талапта ете де алмайды, барлық қажеттіліктерін өз күшімен қанағаттандыруға тырысады.

2-оқушы осы типке сәйкес келді зерттеу қорытындысы бойынша.

Сенсорлық-этикалық экстраверт - бұл «саясаткер» деп те аталатын әлеуметтік типтердің бірі. Өз мақсатына тоқтаусыз ұмтылатын, әрқашан және кез келген жағдайда оған жетуге тырысатын күшті тұлға. Оның девизі: «Тек сәттілік, тек жеңіс!». Ол талапшыл және епті адам, әлемді күш, билік пен даңққа деген ұмтылыс басқарады деп санайды. Әрқашан көшбасшы, өршіл және өзіне сенімді, оның дұрыстығына өз басы сенімді.

5-оқушы осы типке сәйкес келді зерттеу қорытындысы бойынша.

Интуитивті-этикалық интроверт - бұл «лирик» деп те аталатын әлеуметтік типтердің бірі. Арманшыл, романтикалық, шығармашыл адам. Оған қолын ұстап, бақытқа жетелейтін күшті серіктес керек. Ол әрекет жасағаннан гөрі көбірек қиялдауға, ойлауға бейім. Өте эмоционалды жандар. Әрбір жан өз сезімдерін өздерінде ұстауы қажет деп санамайды. Ол үшін эмоциялардың дауылды

көрінісі-қарым-қатынас тәсілі деп біледі. Жақсының жақсылығын айт мерейі тасысын деген ұстаным қолданады.

15-оқушы осы типке сәйкес келді зерттеу қорытындысы бойынша.

Интуитивті-этикалық экстраверт - бұл «кеңесші» деп те аталатын әлеуметтік типтердің бірі. Жоғары рухани, көркем тұлға. Жеке қиындықтарды тез шешеді. Жанып тұрған энтузиаст (барлық күш-жігерін беретін, ынта-жігермен жұмыс істейтін адам.). Әрқашан жұмысты алдын ала дайындаудың орнына бірден импровизациялау қабілетіне сүйенеді. Ол жаңа, қызықты бастаманың жағдайларын жақсы көреді. Өзінің және басқалардың қабілеттерін көрсете алады, оқиғалардың ең керемет дамуын болжай алады. Ол үшін адамдардың пікірі өте маңызды. Дұрыс емес іс-әрекеттерді жасырмайды, өзін еркін ұстайды. Менмен емес. Ол достарынан, қоғамнан өзін риза ететін қызықты нәрселерді күтеді. Көңіл-күй адамы. Барлығы көңіл-күйге байланысты: болашаққа арналған жоспарлар, өзіне деген көзқарас, әлем туралы түсінік. Жоспарлары ауыр тәжірибелермен алмастырылуы мүмкін, бірақ қызықты жаңалық, мақтау, кенеттен пайда болған қызықты мүмкіндік көңіл-күйді бірден өзгертеді.

9-оқушы осы типке сәйкес келді зерттеу қорытындысы бойынша.

Интуитивті-логикалық интроверт - бұл, «иррационал» деп те аталатын әлеуметтік типтердің бірі. Мазасыз, күмәнді, циник (адамдар үшін аса қымбат жан-дүние жауһарларына, ішкі сезімдеріне суық қарап, олар бағалайтын құндылықтарға қол сілтейтін адам) әлемді біртұтас, өзін-өзі осы тұтастықтың бөлігі ретінде қабылдайды. Ол оқиғалардың үздіксіз ағынын бақылайтын философ. Ол үшін өмір өзенге ұқсайды, содан кейін тыныш, содан кейін дауылды, оның бетінде әр сәтте бәрі қозғалады және өзгереді. Сондықтан оған шешім қабылдау қиынға соғуы мүмкін. Ол оқиғалардың дамуын қамтамасыз ету үшін барлық мүмкіндіктерді ескеруге тырысады (және жағдай үнемі өзгеріп отырады).

3-оқушы осы типке сәйкес келді зерттеу қорытындысы бойынша.

Интуитивті-логикалық экстраверт - бұл «іздеуші» деп те аталатын әлеуметтік типтердің бірі. Идеялар әлемінде өмір сүреді, ол қоршаған әлемді бақылайды, қызықты, ерекше фактілерге назар аударады және оларды түсіндіреді. Ол бәріне қызығушылық танытады, оған кез - келген факт және оның миында пайда болатын әрбір идеяны перспективалық тұрғыдан бағалайды.

1-оқушы осы типке сәйкес келді зерттеу қорытындысы бойынша.

Сенсорлық-логикалық экстраверт - бұл «маршал» деп те аталатын әлеуметтік типтердің бірі. Түпкілікті нәтиже – оны қызықтыратын жалғыз нәрсе. Осы «түпкілікті нәтижеге» жету үшін қажет нәрсенің бәрі оның бірінші кезектегі мәселесі деп санайды. Ерік-жігері күшті, мақсатты адам. Жақсы тактик. Қалыптасқан жағдайды және күштердің орналасуын тез түсінеді. Тез шешім қабылдайды және әрекет етеді. Саяси шеберлікке қабілетті, бірақ ешқашан өз жеңісін жіберіп алмайды. Күшті логикаға ие. Оған мақсаттан гөрі логика жасау оңайырақ. Қорқыныш, жеккөрушілік және басқа да жағымсыз эмоцияларға бейім емес. Таң қалмайды және қызғанбайды. Жағдай неғұрлым қауіпті болса, соғұрлым ол жиналып, шешуші рөл атқаруға тырысады. Сезім туралы

сөйлескенді ұнатпайды. Ол серіктесінің эмоционалды қолдауын қажет етеді және оған эмоцияларын бағындыра біледі.

3-оқушы осы типке сәйкес келді зерттеу қорытындысы бойынша.

Сенсорлық-логикалық интроверт - бұл «шебер» деп те аталатын әлеуметтік типтердің бірі. Бұндай адамдар мұхиттағы Айсберг сияқты. Қыңыр, тұйық, әрқашан дерлік бірде суық және жұмбақ жан. Қозғалыстары дәл, не істесе де білдірмей, дымын шығармай жасайды және өте үнемшіл жандар.

3-оқушы осы типке сәйкес келді зерттеу қорытындысы бойынша.

Ұсыныс: Жеке тұлғалық ерекшеліктерін және жауапкершілік сезімі мен қызығушылығын ескере отырып мамандық таңдауға бағыт-бағдар беру.

Пайданылған әдебиеттер:

- 1) Иванова Е.М. Основы психологического изучения профессиональной деятельности. — М.: МГУ, 1987. — 208с.
- 2) Изотова Е.И Психологическая служба в системе образования, — М.: Академия, 2012 . — 304 с.
- 3) Климов Е.А. Как выбирать профессию. — М.: Просвещение, 1990. — 159с.
- 4) Климов Е.А. Образ мира в разнотипных профессиях. — М.: Издво МГУ, 1995. — 224с.
- 5) Климов Е.А. Психология профессионального самоопределения. — Ростов на Дону: 1996. — 512с.

КӘСІПТІК БАҒДАР-БОЛАШАҚҚА ЖОЛ

А.А. Жетибаева

педагог-психолог,

Абай атындағы мамандандырылған мектеп интернаты» КММ

Жезқазған қаласы, Ұлытау облысы, Қазақстан Республикасы

Аңдатпа: Мақалада мектеп оқушыларын кәсіби бағытқа баулаудың маңызды тұстары қарастырылған. Сонымен қатар, мектептегі мамандық таңдаудың ережесі мен кәсіптік бағдар беру жұмысының негізгі міндеттері негізінде білім алушыларды бағыттаудың түрлері қамтылған.

Тірек сөздер: Кәсіби бағдар беру, мамандық, қабілеттілік.

Аннотация: В статье рассмотрены важные моменты приобщения школьников к профессиональному самоопределению. Кроме того, на основе правил выбора профессии в школе и основных задач профориентационной работы рассматриваются виды ориентации обучающихся.

Ключевые слова: профориентация, профессия, способности.

Мектеп оқушыларын кәсіби бағытқа баулау – болашаққа жасалған дұрыс таңдау, балаларымыздың өзінше шешім қабылдауының алғашқы қадамы. Өскелең ұрпақты құбылмалы заманға қарай бейімдеу өзекті мәселе.

Ертеңгі күннің бүгінгіден нұрлы болуы үшін еліміздің ертеңгі болашағы бүгінгі жас ұрпақтың заманға лайықты білім мен мамандық таңдауда - өзекті мәселелердің бірі ретінде қарастырылуда. Сондықтан, бүгінгі таңда мемлекет тарапынан кәсіби білім берудің мазмұнын жаңғыртуы, оқушылардың мамандық

таңдауға көңіл бөлуі, білім саласын үлкен көлемде қаржыландыруы, қордаланған мәселелердің біртіндеп шешілуіне алғышарт жасап отыр.

Қазіргі таңда заман талабына сай тұлға болып қалыптасып, мақсат – арманына жету үлкен өнерді, өмір сүру өнерін меңгеруді қажет етеді. Әрбір адам өзін — өзі дамыта алу үшін білім алып, сол біліміне сай мамандыққа машықтану керек. Оқушыларымыздың көпшілігі негізгі пәндері таңдайды, ал қандай мамандық деген кезде ойланып қалатындықтары анық. Сондықтанда жас ұрпаққа мамандықты таңдауға мүмкіндік тудыруға көп ақпарат беруіміз қажет деп ойлаймын.

Мамандықты саналы таңдауда адамның қабілеттілігінің қалыптасуының да үлкен маңызы зор. Ол адамның психологиялық санасының қалыптасуына байланысты. Олар қабілеттілік, қызығушылық, бағыттың құндылығы, кәсіптік жоспар, идеялы сенім, т.б

Қабілеттілік дегеніміз белгілі қызметтің әдіс-тәсілдерін игерудегі тездік, тереңдік, икемділік болып есептеледі.

Сондықтан мамандық таңдауда қабілеттілік есепке алынады. Мысалы адамның ойлау жүйесі күшті дамығанмен практикалық істе қабілетсіз болуы мүмкін немесе өте жақсы білгенмен, ұйымдастыруды нашар атқаруы мүмкін. Сондықтан баланың оқудағы, еңбектегі, ойындағы қабілеттілігін біртұтас қарастыру қажет те, солай дамыту нәтижелі болмақ.

Кәсіби бағдар беру - жас ұрпақты өзіне ұнаған тиісті мамандықты саналы таңдап алуға дайындауға бағытталған іс-әрекет. Кәсіби бағдар беру арқылы оқушыларды мамандықтар әлемінде, олардың мазмұны, ерекшеліктері, жеке тұлғаға қоятын талаптарын өз бойындағы қасиеттер мен ұштастырып, өндіріс, шаруашылық салаларының даму міндеттеріне, оның нарықтық экономика жағдайындағы роліне сай саналы таңдалынып алынған мамандыққа мүдделілігін тәрбиелеуді қажет етеді.

Мамандықтың жаманы жоқ, бірақ мұның кез – келгеніне икемділік қажет, Бұл жай күнелту, тамақ асыраудың ғана жолы емес, үлкен өнерді, зор шеберлікті қажет ететін нәрсе. Кімде – кім өзінің ыңғайына қарай өз жолымен қызмет етсе, өз басына да, қоғамға да үлкен пайда.

Мамандық дегеніміз – адамның белгілі бір қызмет атқаруына мүмкіндік беретін материалдық не рухани өндірісте алған білімі мен өмірлік дағдысының жиынтығы.

Мамандық таңдау ережесі:

Барынша көптеген мамандықтарды зерттеу керек және сіз тіршілік еткен аймақта қандай мамандықтар керектігін анықтау қажет. Тұлға барынша өзіңе ұнамды және ыңғайлы мамандықты таңдауы керек.

Мамандық таңдау – бұл болашақ әл-ауқат көрсеткішін білдіретін өте маңызды және жауапты қадам. Сондықтан шешім қабылдамас бұрын, сіз алдымен қай салада жұмыс істегіңіз келетінін шешуіңіз керек. Ол үшін таңдаған мамандығыңыз болашақта тек қана материалды ғана емес, сонымен қатар моральдық қанағат сезімін де әкелетіндей дұрыс шешім қабылдауыңыз керек.

Мамандық таңдауда бітірген мектебіңіздің рөлі де өте маңызды. Өйткені, мектеп қабырғасында оқытылатын пәндер, мысалы, биология, химия, физика

сияқты пәндер баланы жансыз және тірі табиғат әлеміне, тарих, тілдер және әдебиет – қарым-қатынас пен әлеуметтік құбылыстар әлеміне, математика – сандық қатынастар мен кеңістіктік формалар әлеміне енгізеді. Бірақ әр балаға кездесетін тағы бір беймәлім дүние бар – бұл мамандықтар әлемі. Оның үстіне, әр мамандық – қызықты, әрі таңғажайып дүние.

Адамның әлеуметтік құндылығы, оның қоғамдағы орны, жұмысқа қанағаттануы, физикалық және жүйке-психикалық денсаулығы, қуанышы мен бақыты кәсіби жолдың қаншалықты дұрыс таңдалғанына байланысты. Дұрыс шешім қабылдау үшін мамандық таңдауға әсер ететін негізгі факторларды қарастырған жөн. Ата-анасы мен достарының, мұғалімдердің пікірі, материалдық жағдайы, жеке ерекшеліктері, денсаулық жағдайы, баланың жеке мүмкіндіктері – мұның бәрі оның қандай мамандықты таңдайтынына әсер етеді. Нұсқаулар неғұрлым көп болса, таңдау соғұрлым қиын болады.

Әрбір жеке тұлға өзінің болашақ мамандығынды таңдай отырып ойынды жүзеге асыруда және мамандықты жетік меңгеруде табандылық танытуы керек.

Кәсіби бағдар беру – жас ұрпақты өзіне ұнаған тиісті мамандықты саналы талдап алуға дайындауға бағытталған іс-әрекеті. Кәсіби бағдар беру арқылы оқушыларды мамандықтар әлемінде, олардың мазмұны, ерекшеліктері, жеке тұлғаға қоятын талаптарын өз бойындағы қасиеттерімен ұштастырып, өндіріс, шаруашылық салаларының даму міндеттеріне, оның нарықтық экономика жағдайындағы рөліне сай саналы таңдалып алынған мамандыққа мүдделілігін тәрбиелеуді қажет етеді. Мамандықты саналы таңдауда адамның қабілеттілігінің қалыптасуының да үлкен маңызы бар. Ол адамның психологиялық санасының қалыптасуына байланысты. Олар: қабілеттілік, қызығушылық, бағыттың құндылығы, кәсіптік жоспар, идеялы, сенімі, т.б. Мамандық туралы жеткіліксіз білу – мамандық таңдауда кездейсоқтыққа әкеліп соқтырады. Мамандық таңдауда қателесу сайып келгенде, таңдаған мамандығын жек көріп, жұмыс орнын жиі өзгертуге себепші болады. Мектептегі кәсіптік бағдар беру жұмысының негізгі міндеттері төмендегідей:

- оқушыларды көпшілік мамандықтар туралы түсінікпен қаруландыру;
- кәсіптік қызығуы мен бейімділігін, қабілеттілігін қалыптастыру және дамыту мақсатында оқушылардың дара ерекшеліктерін зерттеу;
- мектеп бітірушілерге мамандық таңдауға көмектесу;
- оқушыларды белгілі мамандықтың түрін меңгеруге бейімдеу.

Бүгінгі күні мектеп оқушыларына кәсіби бағдар беру жұмыстары қайтадан жандана бастады. Біз жоғарыда атап өтілген кезеңдерді талдай отырып, кәсіби бағдар беру жұмыстарының маңызын үлкен сұранысқа ие болуда деп білеміз.

Кәсіби бағдар жұмысын қорытындылай келе, қорытынды жасауға болады:

Мектепте қазіргі қоғам экономикасының сұранысын ескере отырып, білім алушыларды кәсіптік бағдарлау бойынша мақсатты жұмыстар жүргізілуде.

Кәсіби бағдар беру жұмысының жоспары жеткілікті деңгейде жүзеге асырылады. Білім алушылармен кәсіптік бағдар беру жұмыстарын ұйымдастыруда сыныптан тыс қызметтің әртүрлі нысандары, заманауи педагогикалық технологиялар қолданылады.

Пайдаланған әдебиет:

- 1) Қазақстан Республикасының «Білім туралы заңы»// Қазақстан 1999 ж.
- 2) Ж.Әбиев Педагогика: Оқу құралы – Алматы - Дарын 2004 ж.
- 3) Кәсіптік бағдар беру: дәрістер жинағы

КӘСІПТІК БАҒДАР БЕРУШІНІҢ ЖҰМЫСЫН ЖОСПАРЛАУ ЖӘНЕ КӘСІПТІК БАҒДАР БЕРУДІҢ ТИІМДІЛІГІН БАҒАЛАУ

М.О. Ибрагимова

ШҚО ББ Өскемен қаласы білім бөлімінің

«№27 орта мектебі» КММ

Өскемен қ., Қазақстан Республикасы

Аңдатпа. Жоғары сынып оқушыларына тән басты ерекшелік - бұл олардың өмірлік жоспарларының қалыптасуы. Бұл бір жағынан мақсаттардың тиянақтылығының, қорытылу нәтижесінде өмірлік жоспарлар туындап, олар өздеріне жеке тұлға, иерархизациялардың бағалы бағдарламасының тиянақты ядросын орнығуын келтіреді. Олар өздеріне жеке ұмтылыстарды бағындырады. Екінші жағынан мақсаттардың нақтылану мен даралану процестері жүріп жатады. өмірлік жоспар - бір мезгілдегі әлеуметтік және этикалық құбылыс.

Тірек сөздер: кәсіптік, жоспар, критерий, бағыт, бағдар т.б.

Аннотация. В данной статье отображаются актуальные проблемы профориентации старшеклассников в школе, важна психологическая готовность детей к выбору дальнейшей профессии, а также более углублённое расширение кругозора профессий и сфер их деятельности.

Ключевые слова: профессиональный, план, критерий, направление, ориентир и др.

Кәсіптік бағдар беру жұмысының негізгі нәтижелі критерийлері мен тиімділік көрсеткіштеріне, ең алдымен, мыналар жатады:

Мамандық және оны алу жолдары туралы жеткілікті ақпарат. Таңдалған кәсіптің мазмұны мен еңбек жағдайлары туралы нақты түсінік болмаса, оқушы оны дұрыс таңдай алмайды. Бұл жағдайда ақпараттың жеткіліктілігінің көрсеткіші оларға мамандықтың адамға қойылатын талаптарын, оны алудың нақты орнын, қоғамның осы мамандарға деген қажеттіліктерін нақты көрсету болып табылады.

Келесі тиімді критерий-мамандықты негізделген таңдау қажеттілігі. Кәсіпті негізделген кәсіби таңдау қажеттілігінің қалыптасу көрсеткіштері - бұл белгілі бір мамандық туралы қажетті ақпаратты алу үшін оқушының өз бетінше көрсететін белсенділігі, қызметтің нақты салаларында өз күштерінің сынамаларын қалауы (міндетті түрде жүзеге асырылмайтын, бірақ көрінетін), өзінің кәсіби жоспарын дербес құру [1].

Нәтижелі критерий-бұл оқушының еңбектің әлеуметтік маңыздылығына деген сенімділігі, яғни оған өмірлік құндылық ретінде қалыптасқан көзқарас. VIII-XI сынып оқушыларының өмірлік құндылықтарын зерттеуге сәйкес,

олардың өмірлік құндылығы ретінде жұмысқа деген көзқарасы олардың мамандық таңдау қажеттілігімен тікелей байланысты.

Тиімді критерий ретінде оқушының өзін-өзі тану дәрежесін де ажыратуға болады. Оның кәсіби маңызды қасиеттерін қаншалықты терең зерттей алатындығы көбінесе оның таңдауының дұрыстығына байланысты болады. Айта кету керек, тек білікті маман ғана оқушыға өзінің кәсіби маңызды қасиеттері туралы жеткілікті толық және барабар ақпарат бере алады.

Соңғы нәтижелі критерий – оқушының негізделген кәсіби жоспарының болуы.

Кәсіби таңдаудың негізділігі кәсіби бағдар беру жұмысының тиімділігінің негізгі критерийлерінің бірі болып саналады. Бұл Критерий Тәуелсіз емес, бірақ кәсіптік бағдар беру жұмысының негізгі бағыттарын жүзеге асыруға байланысты. Негізділіктің көрсеткіші-мамандықтың адамға қойылатын талаптарын өзінің жеке ерекшеліктерін, олардың кәсіби қызметтегі жетістікке тікелей әсер ететіндерін, яғни кәсіби маңызды қасиеттерін білумен байланыстыра білу. Соңғысының қалыптасуы-мамандық таңдаудың негізділігінің қосымша критерийі[2].

Кәсіптік бағдар беру жұмысының тиімділігінің іс жүргізу критерийлері ретінде мыналар ерекшеленеді:

- кез-келген Кәсіптік бағдар әсерінің жеке сипаты (оқушының жеке ерекшеліктерін, отбасылық қатынастардың сипатын, еңбек іс-әрекетінің тәжірибесін, кәсіби маңызды қасиеттерді дамытуды ескеру);

- кәсіптік бағдарлау әсерінің ең алдымен жеке тұлғаны жан-жақты дамытуға бағытталуы (мамандық таңдауда еркіндік беру, кәсіби қызметтің әртүрлі салаларында күштерді сынау үшін мүмкіндік жасау, кәсіби қызмет саласын өз бетінше таңдауда және кәсіби жоспарды анықтауда белсенділікті ояту)[3].

Кәсіптік бағдар беру жұмысы сабақта да, сабақтан тыс уақытта да жүзеге асырылуы мүмкін. Іс жүзінде барлық оқу пәндері оқушыларды әртүрлі кәсіби іс-шаралар туралы хабардар ете алады. Сабақта мұғалім студенттерге мамандықтар туралы белгілі бір білім беруі керек; кәсіптердің әлеуметтік, экономикалық және психологиялық жақтарын ашу; студенттерге таңдалған кәсіптерді игеру жолдары туралы хабарлау; құндылық бағдарларын, тұрақты кәсіби қызығушылықтар мен мамандық таңдау мотивтерін қалыптастыру. Сабақтағы кәсіптік бағдар беру жұмысының сәттілігі көбінесе мұғалімнің кәсіптік бағдар беру материалын бағдарламалық жасақтамамен байланыстыру қабілетіне, жоғары сынып оқушыларының белгілі бір қызмет түріне, оның білімі мен оқыту әдістерін меңгеруіне оң көзқарасын қалыптастыруға байланысты[4].

Студенттердің кәсіби бағдарлауының тиімділігі көбінесе білім беру процесін жақсы ұйымдастырылған басқаруға байланысты. Әр мектепте кәсіптік бағдарлауды педагогикалық басқарудың өзіндік жүйесі қалыптасады. Мақала авторы бұл жұмысты жалпы білім беретін мектепте ұйымдастыру тәжірибесімен бөліседі.

Нарықтық қатынастар еңбек сипаты мен мақсаттарын түбегейлі өзгертеді: оның қарқындылығы артады, шиеленіс күшейеді, жоғары кәсібилік, төзімділік

пен жауапкершілік қажет. Осыған байланысты мектепте білім алушылар арасында мақсатты кәсіптік бағдар беру жұмыстарын жүргізуге көп көңіл бөлінуі тиіс.

Кәсіптік бағдар беру жұмысы бірнеше қызмет бағыттарын қамтиды:

1. Ұйымдастыру-әдістемелік жұмыс:

- * білім алушылармен кәсіптік бағдар беру жұмысы бойынша үйлестірушілердің қызметі;

- * мұғалімдерге материалдар мен диагностикалық карталарды таңдауда әдістемелік көмек.

2. Білім алушылармен жұмыс:

- * кәсіптік диагностикалық іс-шаралар, мансапты жоспарлау бойынша сабақтар мен тренингтер түріндегі кәсіптік бағдарлау қызметтерінің кешені;

- * оқыту бейінін таңдау бойынша консультациялар (жеке, топтық), сауалнама;

- * экскурсияларды ұйымдастыру және өткізу (кәсіптік білім беру мекемелеріне, кәсіпорындарға);

- * кәсіптік білім беру кәсіпорындарының, мекемелерінің өкілдерімен кездесулер.

3. Ата-аналармен жұмыс:

- * ата-аналар жиналысын өткізу (жалпы мектеп, сынып);

- * дәрістер;

- * жеке әңгімелер;

- * сауалнама;

- * кәсіптік бағдар беру жұмысын ұйымдастыру және жүргізу;

- * үйірмелерді, спорт секцияларын, өнер студияларын, оқушылар театрларын, қоғамдық оқушылар ұйымдарын басқару;

- * кәсіпорындарда жоғары сынып оқушыларының кәсіби сынамаларын ұйымдастыруға көмек;

- * демалыс уақытында білім алушыларды уақытша жұмысқа орналастыруды ұйымдастыруға көмек;

- * ата-аналар комитеттерінің, мектеп Кеңесінің және мектептің басқа да қоғамдық құрылымдарының жұмысына қатысу.

Кәсіби қалыптасу-бұл жеке тұлғаны дамыту мен өзін-өзі дамытудың, кәсіптік бағдарланған қызмет түрлерін игерудің және өзін-өзі жобалаудың, Кәсіптер әлеміндегі өз орнын анықтаудың, кәсіпте өзін-өзі жүзеге асырудың және кәсібиліктің шыңына жету үшін өз әлеуетін жүзеге асырудың өнімді процесі.

Кәсіби қалыптасу-бұл кәсіби бағдарлауды, Кәсіби құзыреттілік пен кәсіби маңызды қасиеттерді қалыптастыруды, кәсіби маңызды психофизиологиялық қасиеттерді дамытуды, жеке тұлғаның жеке психологиялық ерекшеліктеріне сәйкес кәсіби маңызды қызмет түрлерін сапалы және шығармашылық орындаудың оңтайлы тәсілдерін іздеуді көздейтін жеке тұлғаны, барабар қызметті "қалыптастырудың" динамикалық процесі.

Қалыптасудың әртүрлі кезеңдеріндегі бұл процестің жүйе құраушы факторы өзара байланысты дамып келе жатқан кәсіби маңызды қызмет түрлері

мен жеке тұлғаның кәсіби белсенділігі кешенінің әлеуметтік жағдайының әсерінен қалыптасатын әлеуметтік-кәсіби бағыт болып табылады[5].

Қалыптасудың бір кезеңінен екінші кезеңіне көшу басталады; әлеуметтік жағдайдың өзгеруі, жетекші іс - әрекеттің өзгеруі және қайта құрылуы - бұл адамның психологиялық ұйымының дағдарысына, жаңа тұтастықтың қалыптасуына, кейіннен ұйымдаспауға және кейіннен жұмыс істеудің сапалы жаңа деңгейінің қалыптасуына әкеледі, оның орталығы кәсіби түрде анықталған психологиялық неоплазмалар болып табылады.

Тұлғаның кәсіби қалыптасуы-бұл кәсіби бағыттың, кәсіби құзыреттіліктің, Әлеуметтік және кәсіби маңызды қасиеттердің және кәсіби маңызды психофизиологиялық қасиеттердің деңгейін арттыру және олардың дамуының өзекті деңгейі, әлеуметтік жағдай мен дамушы жетекші қызмет арасындағы қайшылықтарды шешу арқылы жетілдіру процесі.

Кәсіби қалыптасу процесі кәсіби маңызды қызмет түрлерімен және әлеуметтік жағдаймен байланысты. Кәсіби қалыптасу динамикасы психикалық дамудың жалпы заңдылықтарына бағынады: сабақтастық, гетерохронизм, сана мен іс-әрекеттің бірлігі.

Жеке тұлғаның кәсіби қалыптасуының тиімділігі келесі шарттарға байланысты: кәсіпті психологиялық тұрғыдан негізделген таңдау; мамандыққа қызығушылық пен бейімділікке ие оптанттарды кәсіби таңдау, олардың кәсіби бағытын қалыптастыру, оқу орнында кәсіби-білім беру процесінің мазмұны мен технологиясын дамытушылық сипатта беру; маман мен кәсіпқой өзара байланысты қызмет түрлерін жүйелі түрде игеру.

Кәсіби қалыптасудың бастапқы кезеңдерінде жеке тұлға мен өмірдің сыртқы жағдайлары арасындағы қайшылықтар өте маңызды. Кәсібилендіру және әсіресе кәсіби шеберлік кезеңдерінде тұлғашылық қатығыстарға, олардың кәсіби өсу деңгейіне қанағаттанбауға, одан әрі өзін-өзі дамыту мен өзін-өзі жүзеге асыру қажеттілігіне байланысты субъектішілік сипаттағы қайшылықтар жетекші мәнге ие болады. Бұл қайшылықтарды шешу кәсіби қызметті жүзеге асырудың жаңа тәсілдерін табуға, мамандықты, лауазымды, кейде кәсіпті өзгертуге әкеледі.

Кәсіби қалыптасудың бір кезеңінен екінші кезеңіне өту дағдарыстармен бірге жүреді. Олар психологиялық тұрғыдан негізделген болғандықтан, оларды нормативті деп атайық. Кәсіптік ниеттердің құлдырауы, кәсіптік білім беруді тоқтату, мәжбүрлі түрде жұмыстан шығару, қайта даярлау дағдарыстармен бірге жүреді (оларды балағат сөздер деп атайық). Сондай-ақ, кез-келген кәсіби қызмет жеке тұлғаны деформациялайды, Әлеуметтік және кәсіби жағымсыз қасиеттердің, мінез-құлық ерекшеліктерінің қалыптасуына әкеледі.

Жасөспірімдердің кәсіби қалыптасу ерекшеліктерін қарастырыңыз. Оқу жасөспірімдердің өмірінде үлкен орын алады. Мұндағы жағымды нәрсе-жасөспірімнің оны өз көзімен ересек ететін оқу іс-әрекеттеріне дайындығы. Мұндай дайындық ілімнің мотивтерінің бірі болуы мүмкін. Бұл жаста өмірлік перспективаны, болашақтағы орнын, кәсіби ниетін, идеалын білуге байланысты ілімнің жаңа мотивтері пайда болады.

Жасөспірім кезінде тиісті дағдылар мен дағдылар, жеке тұлғаның қажетті іскерлік қасиеттері дамиды. Шынында да, жоғары сынып оқушылары әртүрлі іс-

шараларға деген қызығушылықтың жоғарылауымен, өз қолдарымен бірдене жасауға деген ұмтылысымен, қызығушылығы мен болашақ мамандық туралы армандарымен ерекшеленеді. Тиісті мүдделер мектепте, үйде, мектептен тыс жұмыстарда пайда болады; олардың қайнар көзі мұғалімдер, ата-аналар, басқа да үлкен адамдар болуы мүмкін. Көбінесе бастапқы, кәсіби қызығушылықтар өздерінің ілімдері мен еңбектерінде пайда болады және бұл жасөспірім негізінен енгізілген қызмет түрлерінде қажетті іскерлік қасиеттерді дамытуға қолайлы мүмкіндіктер туғызады.

Жоғары сыныптарда қызықты жұмыспен, тәуелсіз шығармашылық еңбекпен айналысуға мүмкіндік беретін білімді кеңейтуге байланысты ілімнің жаңа мотивтері пайда болады. Оқыту өзін-өзі тәрбиелеумен толықтырылып, тереңірек жеке мағынаға ие болады. Білім, білік және дағдылар осы жаста құндылық критерийіне, болашақ кәсіби өзін-өзі анықтауға қызығушылық танытуға негіз болады. Жасөспірім әр түрлі мамандықтарға қызығушылықпен қарай бастайды. Алдын ала таңдауды жүзеге асыра отырып, ол әр түрлі іс-әрекеттерді өзінің мүдделері мен бейімділігі, сондай-ақ әлеуметтік құндылық бағдарлары тұрғысынан бағалайды.

Бітіру сыныбында жасөспірімдер кәсіби өзін-өзі анықтауға назар аударады. Бұл өзін-өзі шектеуді, бала кез-келген, ең тартымды кәсіптің өкілі бола алатын жастық қиялдардан бас тартуды қамтиды. Жоғары сынып оқушысы әр түрлі мамандықтарды басшылыққа алуы керек, бұл оңай емес, өйткені мамандыққа деген көзқарас өз тәжірибесіне емес, басқа адамдардың тәжірибесіне негізделген - ата-аналардан, достардан, бұқаралық ақпарат құралдарынан және т.б. алынған ақпарат.

Пайдаланылған әдебиеттер тізімі:

- 1) Иовайша А.А. «Проблемы профориентационной ориентации школьников», 2014 г.
- 2) Самоукина Н.В. «Активизация школьников профессиональным самоопределением», 2010 г.
- 3) Симоненко В.Д. «Профессиональная ориентация учащихся трудового обучения», М., 2016 г.
- 4) Павлютенко Е.М. «Формирование мотивов выбора профессии», Киев, 2010 г.
- 5) Агутов П.Р., Климов Е.А. «Проблемы психологического обеспечения молодежи к труду и выбору профессий» //Вопросы психологии, 2014, №1.

РАННЯЯ ПРОФИЛИЗАЦИЯ УЧАЩИХСЯ МЛАДШЕГО ШКОЛЬНОГО ВОЗРАСТА В ФИЗИКО-МАТЕМАТИЧЕСКОМ ЛИЦЕЕ

К.Ш. Ибраева

КГУ «Физико-математический лицей»

отдела образования города Костаная

Управления образования акимата Костанайской области,

г. Костанай, Республика Казахстан

Аннотация. В статье рассматриваются основные направления работы по ранней профилизации детей младшего школьного возраста. Автором описывается опыт

взаимодействия с детьми начальных классов по созданию базы к профессиональному самоопределению ребенка. Профилизация с первых лет обучения открывает для детей новые возможности для комплексного развития, формируя у них важные навыки познавательной деятельности. В данной работе профилизация рассматривается как комплекс важных психолого-педагогических мероприятий, направленных на процесс социализации и профессиональной ориентации с младшего школьного возраста, расширяющая представления школьников о различных профессиях.

Ключевые слова: ранняя профилизация, начальные классы, предпрофильная подготовка, курсы внеурочной деятельности

Аннотация. Мақалада бастауыш мектеп жасындағы балаларды ерте профильдеу бойынша жұмыстың негізгі бағыттары қарастырылады. Автор бастауыш сынып балаларымен баланың кәсіби өзін-өзі анықтау базасын құру тәжірибесін сипаттайды. Оқытудың алғашқы жылдарынан бастап профильдеу балаларға танымдық іс-әрекеттің маңызды дағдыларын қалыптастыра отырып, кешенді дамудың жаңа мүмкіндіктерін ашады. Бұл жұмыста профильдеу бастауыш мектеп жасынан бастап әлеуметтену және кәсіби бағдар беру процесіне бағытталған, оқушылардың әртүрлі кәсіптер туралы түсініктерін кеңейтетін маңызды психологиялық-педагогикалық іс-шаралар кешені ретінде қарастырылады. Бастауыш мектеп білім беру мекемесіндегі бірінші кезең болуы керек, онда балалар өз бетінше ойлауды және белгілі бір таңдауға жауапкершілікпен қарауды үйренеді. Қазіргі жағдайда оқушыларды ерте даярлау әсіресе өзекті.

Тірек сөздер: ерте профильдеу, бастауыш сыныптар, бейін алдындағы дайындық, сабақтан тыс курстар.

В современном быстро меняющемся мире перед человеком, и цивилизованным обществом в целом, стоят сложные задачи. Появилась необходимость все более ответственного подхода при выборе профессии, ориентируясь на общественные тренды и спрос. Исходя из этого, профориентация сегодня стала важнейшей составляющей в учебно-воспитательном процессе.

В настоящее время в нашем лицее накоплен достаточно большой опыт форм и методов работы по профориентации старших школьников.

Несмотря на то, что младшим школьникам до выбора профессии весьма далеко, важно, чтобы именно на данном этапе начиналась подготовительная работа по профориентации. Ведь именно в начальных классах у ребенка можно выявить избирательное отношение к разным школьным предметам и обнаружить склонность к одному или нескольким из них. Таким образом, цель предпрофильной подготовки – это развитие внутренних психологических ресурсов ребенка, создание образовательной среды, насыщенной возможностями для выявления и реализации предпрофильных способностей, учащихся через развитие интереса к тому или иному предмету.

Уже на этой стадии создается определенная наглядная база, на которой и будет строиться дальнейшее развитие профессионального самосознания.

В силу своего возраста первоклассники мечтают стать артистами, фигуристами, космонавтами. Но, становясь старше, отказываются от своей мечты, боясь, что не смогут ее реализовать. Но доказательством того, что мечты сбываются, служит наглядный пример. В этом учебном году в лицее впервые прошла акция «Парта героя», где юным лицеистам рассказали о космонавте

Дмитрие Петелине, который родился в Костанае, учился в нашем лицее и сумел воплотить свою детскую мечту в реальность. Стоит отметить, что психологической особенностью младших школьников является подражание взрослым. И как результат - самоопределение учащихся на основе имеющихся познаний о видах труда и сравнения разных профессий. Поэтому ранняя профилизация в начальной школе важна и является стартовым этапом в профильном обучении.

Интеграция урочной и внеурочной деятельности учащихся в учебно-воспитательном процессе, а также сотрудничество со внешкольными организациями и взаимодействие с родителями позволяет эффективно вести работу по ранней профилизации.

Организация такой работы в начальной школе требует комплексного, системного подхода. В нашем лицее ведется опытно-экспериментальная работа «Ранняя профилизация учащихся начальных классов в области преподавания предметов естественно-математического направления». В связи с тем, что дети обучаются в лицее с физико-математическим уклоном, учителя больше внимания уделяют развитию логического, творческого, креативного мышления, поиска нестандартного решения поставленных задач. В данном случае, реализация ранней профилизации по предметам естественно-математического направления в начальных классах позволит создать условия для осуществления преемственности – основного принципа образовательного процесса, обеспечивающего повышение качества естественно – математического образования в целом.

Постоянной и целенаправленной работой по социализации личности и профориентации является учебный процесс. На всех уроках в начальной школе подчеркивается значимость и необходимость трудовой деятельности, воспитывается чувство ответственности за свою работу и свои решения. Одновременно с основной задачей решается и другая: дети, играючи, подводятся к одному из главных выборов в жизни – выбору профессии. Возможности казахстанских учебников начальной школы достаточно широки для работы в этом направлении. Например, на уроках математики встречаются текстовые задачи о профессиях, связанных со строительством. На уроках русского языка ведется тематическая словарная работа, на естествознании и познании мира дети открывают для себя мир интересных профессий. На уроке чтения изучаются разные произведения, в том числе и современные произведения казахстанских авторов о профессиях. На уроках трудового обучения, музыки, изобразительного искусства учащиеся могут на практике применить свои знания.

Элементом непрерывного профориентационного сопровождения младших школьников является также пропедевтика предпрофильной подготовки через внеурочную деятельность. Это позволяет учителю выявлять и учитывать индивидуальность каждого ребёнка, развивать креативность, навыки практической деятельности.

В начальных классах лицея успешно практикуется оптимизационная модель внеурочной деятельности, которая представляет учащимся возможность выбора различного спектра занятий, направленных на их развитие. Содержание

занятий формируется посредством различных форм организации, таких как спортивные секции, экскурсии, викторины, соревнования, конкурсы, акции и другие.

В рамках реализации инновационного проекта проводятся курсы внеурочной деятельности начального общего образования – это «Логика», «Школа грамотеев», «Основы геометрии», «Шахматы», «Робототехника». На этих курсах по выбору учащимся предоставляется возможность осознанно дифференцировать свои интересы и исследовать свои способности.

Учитель включает в уроки развивающие упражнения, в соответствии с рассматриваемой способностью и профессией. Например, спроектировать дом для сказочного персонажа, смоделировать одежду для куклы, расследовать несколько дел, вывести новое растение по заданным признакам, нарисовать транспорт будущего или даже проанализировать дорожно-транспортную ситуацию. Все они имеют игровой, занимательный, исследовательский характер.

Важно отметить, что особую роль в выборе школьниками профильных, а впоследствии и профессиональных предпочтений, играет и дополнительное образование. Большинство учащихся начальной школы нашего лицея, помимо школьных курсов и внеурочной деятельности, посещают художественную школу, детско-юношескую спортивную школу, музыкальную школу, Школу детского творчества, школу технического моделирования и другие.

Можно сделать вывод: в распоряжении учителя начальных классов имеется огромный арсенал педагогических подходов, методов взаимодействия, технологий, различных возможностей для того, чтобы ребенок уже на базовом этапе – начальной школе – знал и имел представления о профессиях и профориентации в целом.

Одна из акцентных форм работы с учащимися – это вовлечение в процесс обучения их родителей. Некоторые дети хотят идти по стопам родителей, им интересны профессии мам и пап. В будущем, это могут быть трудовые семейные династии. Но работу с родителями необходимо правильно и системно выстроить.

Немаловажной задачей ранней профориентации в начальной школе также является ориентация ученика на задания, которые побуждают его самостоятельно добывать знания, быть исследователем. Решению данной задачи способствует проектно-исследовательская деятельность младших школьников.

Ежегодно учащиеся начальных классов лицея представляют свои научно-исследовательские проекты на городской и областной научно-практической конференции, где занимают призовые места. Участие в проектной деятельности в лицее начинается с первых дней ребенка в школе. Таким образом, на протяжении четырех лет обучения у младших школьников накапливается довольно богатый запас сведений о профессиях.

Таким образом, можно сделать вывод о том, что профориентация с начальных классов является важной и неотъемлемой частью работы в общем учебном процессе. Поскольку школа – одна из главных институтов социализации личности, интеграции ребенка в общество и профессиональное пространство, в том числе.

Исходя из всего вышесказанного можно сделать вывод, что система профильного обучения старшей ступени должна обязательно базироваться на результатах предпрофильной подготовки в основной школе, которая в свою очередь невозможна без опоры на предпрофильное воспитание в начальной школе.

Список использованных источников:

- 1) Алешина Н.В. Ознакомление школьников с окружающим миром и социальной действительностью. Начальная школа. – М, 2003.
- 2) Кожяхметова К.Ж. Казахская этнопедагогика: методология, теория, практика. – Алматы, 1998.
- 3) Кузнецова Г.Н. Ранняя профориентация в дошкольном образовании: Сущностные характеристики // Современные проблемы науки и образования. – 2019. – № 2.
- 4) Панина С.В. Самоопределение и профессиональная ориентация учащихся: учеб. и практ. / С.В. Панина. - 3-е изд, перераб. и доп. -М.: Юрайт, 2017.
- 5) Профессии: изучаем и раскрашиваем // Серия «Окружающий мир» худ. Л. Ю. Тетерина и В. А. Аржевитин – М, 2011.
- 6) Пряхников Н.С. Школьная профориентация: мечты и реальность / Н.С.Пряхников // Школьный психолог. - 2003.- № 4.

БОЛАШАҚТА МАМАНДЫҚ ТАҢДАУ – ӨМІРІҢНІҢ БІР КІРПІШІН ДҰРЫС ҚАЛАУ

М.А. Ибраева

*ШЖҚ «Жоғарғы көлік және коммуникация колледжі» МКК,
Нұр-Сұлтан қ., Қазақстан Республикасы*

Аңдатпа. Бұл мақалада кәсіптік бағдар беру және жұмыспен қамту бөлімінің мақсаты атқарған жұмыстары қарастырылады.

Тірек сөздер: мамандық, түлектер, талапкерлер, жұмыспен қамту, мектеп. оқушы, мақсат, кәсіптік бағдар беру.

Аннотация. В данной статье рассматривается работа, сделанная отделом профориентации и занятости.

Ключевые слова: профессия, выпускники, абитуриенты, занятость, школа. школьник, цель, профориентация.

Бүгінгі таңда қоғамның басты талаптарының бірі әр азаматтың өмірде өз орнын тауып, қоғамдағы байлықты еселей түсуге үлесін қосуы және еңбекке адал, саналы қатынасу болып табылады. Еңбек тәрбиесінің басты мақсаты еңбекке даярлау ғана емес, сонымен қатар жас жеткіншектерді біліммен, іскерлікпен қаруландыру және мамандық таңдауға көмек беру болып табылады.

Мақсаттың өзара байланысты екі жағы бар, олар: маманның кәсіби дайындығының жоғары деңгейін қамтамасыз ету және жеке тұлғаның рухани дамуы.

Білім беру мақсаттары көпшілік жағдайда оның мазмұны мен құрылымын белгілейді, алайда онымен қатар мақсаттар талабына сәйкес мазмұнды

қалыптастыру және құрылымдау бойынша күрделі жұмысты талап етеді. Олай болмаған жағдайда, студенттің тұлғасын дамуға деген бағытты жариялап алып, тіпті кәсіби білім берудің жаңа сапалы мақсаттарын белгілесекте, біз оқу жоспарлары мен бағдарламаларының талапқа сай мазмұнын қамтамасыз ете алмаймыз.

Мектептерге кәсіптік бағдар беру жұмысының негізгі міндеттері төмендегідей:

Оқушыларды нарықта сұранысқа ие мамандықтар туралы түсінікпен қаруландыру.

Кәсіптік қызығуы мен бейімділігін, қабілеттілігін қалыптастыру және дамыту.

Мектеп бітіруші түлектерге мамандық таңдауға жан- жақты ақыл кеңес, бағыт бағдар беру.

Оқушыларды белгілі мамандықтың түрін меңгеруге бейімдеу.

Саналы түрде таңдалған мамандық жеке тұлғаның болашақ өміріне әсер етеді. Өз кәсібін дұрыс таңдай білген оқушы оған әр уақытта шығармашылықпен, жауапкершілікпен, қабілеті мен бейімділігі белгілі бір кәсіп саласына сай қалыптасқанда ғана сапалы маман болатыны белгілі. Сол себепті, қазіргі таңда мектеп түлектеріне кәсіби бағыт-бағдар беру, кәсіби ақыл-кеңес беру мәселесіне аса назар аударғанымыз жөн. Кәсіби бағдар беру – шешімі табылуға тиісті өте күрделі кешенді мәселе.

Заман талабына сәйкес кәсіптік білім беру саласында адамның табиғи ерекшеліктеріне сәйкес көптеген мамандықтар мен кәсіптерге дайындау – кезек күттірмейтін талап. Қазіргі таңда кәсіби бағдар беру мәселесі бірінші кезекте тұр, сондықтан білім саласының қызметкерлері – кәсіби бағдар берушілер, оқытушылар арнайы кәсіби бағдар беру терминдерін білулері қажет.

Кәсіптік бағдар беру — қоғамның қажеттілігіне қарай әрбір оқушының қабілеттілігі мен бейімділігін ескере отырып, кәсіпке қызығушылығын қалыптастыру мен болашақ мамандығын саналы түрде таңдауға көмектесу мақсатында атқарылатын жұмыс. Кәсіптік бағдар беру жұмысы жас ұрпақтың саналы түрде болашақ мамандығын қателеспей таңдауға үлкен мүмкіндік жасайды.

Қазақстанда кәсіптік білім беретін бірнеше оқу орындары бар, соның бірі білім нарығында 75 жыл сапалы білім мен саналы тәрбие беріп келе жатқан Жоғары көлік және коммуникация колледжі.

Колледжегі кәсіптік бағдар беру және жұмыспен қамту бөлімінің жұмысын жандандыру үшін ағымдағы оқу жылында мектеп оқушыларына кәсіптік бағдар беруге және колледж түлектерін жұмысқа орналастыруға бағытталған бірқатар іс-шаралар өткізу қарастырылып, жүзеге асуда. Атап өтетін болсам, 2019 жылдың 6 қарашасынан бастап біздің колледжге Сарыарқа ауданының 12 мектебінен оқушылар келді. Экскурсия барысында колледж оқытушылары мамандықтар, тәжірибе және әлеуметтік серіктестер туралы айтып, колледждің материалдық-техникалық базасын және мұражайын көрсетті.

Мектеп оқушылары «Радиоэлектроника және байланыс», «Электрмен жабдықтау», «Темір жол жылжымалы құрамын пайдалану, жөндеу және

техникалық қызмет көрсету» мамандықтары бойынша заманауи жабдықтармен жабдықталған зертханаларға, спорт және жаттығу залдарына, шеберханаларға барды. Мұражайда колледждің 75 жылдық тарихы, жетістіктері және колледждің бітіріп кеткен түлектері туралы баяндалды.

Кәсіби бағдар беру жұмысын екпінді жүргізу үшін оның ақпараттылығын қамтамасыз ету керек. Колледж мектеп түлектері мен ата-аналарға мамандықтар туралы ақпарат беру мақсатында Нұр-Сұлтан қаласы бойынша барлық мектеп-лицейлерге, Ақмола және Қостанай облыстары бойынша көптеген аудандарға хатпен қосымшалар (буклеттер колледж туралы видеороликтер, материалдық база туралы презентациялар, колледждегі мамандықтардың бағыттары бойынша видеороликтер) жіберілді.

Колледждің сайтына, сонымен қатар фейсбук, инстаграмм парақшаларына жанартылған мәліметтер үнемі салынып, оқырмандарды қызықтырған сұрақтарға уақытында толығымен жауап беріліп отырады.

Аталған білім ордасындағы кәсіптік бағдар және жұмыспен қамту бөлімінің негізгі мақсаты мектеп түлектеріне кәсіптік бағдар беру ғана емес, колледждің бітіруші түлектеріне дұрыс бағыт-бағдар бере отырып, жұмысқа орналастыру болып табылады.

Бүгінгі таңда қоғам алдына қойылған негізгі міндеттердің бірі жан-жақты дамыған жеке тұлғаны қалыптастыру. Қазіргі заман талабына сай мамандықтарды игерген жастарға сұраныс жоғары. Нарықтағы бәсекелестік күннен-күнге артып келеді. Бүгінгі заман талабы кәсіптік білім беру саласында адамның табиғи ерекшеліктеріне сәйкес мыңдаған мамандықтар мен кәсіптерге дайындау – кезек күттірмейтін талап.

Осыған орай, колледжде бітіруші түлектерді жұмыспен қамту мақсатында бірқатар жұмыстар жүргізілді. Әлеуметтік серіктестеріміз: «Қазақстан Темір Жолы» Ұлттық компаниясы» АҚ, «Қазақавтодор» РММ, «Транстелеком» АҚ, «ҚазАвтоЖол» Ұлттық компаниясы» АҚ, KEGOC АҚ, «АРЭК» АҚ-мен үнемі бітіруші түлектерімізбен кездесу ұйымдастырылып отырады. Атап айтатын болсақ, 2020 жылдың 4 ақпанында «Жолаушылар тасымалы» Акционерлік қоғамы «Экспресс» филиалының Нұр-Сұлтан телімі бойынша Сервистік қызмет көрсету бөлімі бастығының орынбасары Айдарбекова Керемет Шарипбайқызы және аға нұсқаушысы Мадина Женисбеков колледжде келіп, «Жастардың терең білімі – жарқын болашақтың кепілі» атты кездесу өткізді. Олар «Темір жол жылжымалы құрамдарын жөндеу және техникалық күту», «Жолаушылар мен жүкті тасымалдауды ұйымдастыру», «Темір жол көлігіндегі тасымалды ұйымдастыру және қозғалысты басқару» және «Темір жол құрылысы жол және жол шаруашылығы» мамандықтарының бітіруші түлектерімен кездесті.

К.Ш. Айдарбекова: «Болашақ жастар үшін бар мүмкіндік пен жағдайлар қарастырылған, әрі аянбай еңбек ету, білімді де білікті маман иелері болу өз қолдарында»- дей отырып, жоғарыда аталған филиалда 50 бос жұмыс орнының бар екенін тілге тиек етті. Бітіруші түлектерімізді жол серік ретінде жұмысқа қабылдауға дайын екендерін жеткізді. Болашақ мамандарға жұмыс беруші тарапынан қойылатын талаптармен және қызметтік нұсқаулықтармен таныстырды.

Түлектеріміз М. Женисбеков пен К. Ш. Айдарбековаға сұрақтарын қойып, қанағаттанарлық жауап алды. Кездесуге келген қонақтар колледж студенттерінің бәсекеге қабілетті, темір жол саласында қызмет істейтініне, Қазақстанның экономикасының көтерілуіне өз үлестерін қосуға дайын болатынына сенім білдірді. Бұл сөз біздің түлектерімізге жұмысқа орналасуларына үлкен мотивация берді.

2020 жылға 12 ақпанда ҚР Ұлттық ұланының әскери институтының подполковнигі А.Б. Сабыров және 4-курс курсанты М.Д.Оразов және ҚР Шекара қызметінің ҰҚК-нан Д.А.Терентьев колледж түлектерімен кездесті.

Кездесудің мақсаты - колледжді бітіргеннен кейін түлектерді жұмыспен қамтамасыз ету және түлектерді әскери бағыттардағы ЖОО-да білім алуға шақыру. Оқуға түсу үшін қандай құжаттар тапсыру керектігі туралы айтылып, сол қызметтің мақсаты мен талаптары талқыланды.

«Атамекен» жұмыспен қамту орталығымен де колледждің кәсіптік бағдар беру және жұмыспен қамту орталығы тығыз байланыста.

2020 жылғы 12 ақпанда "Атамекен" жұмыспен қамту орталығының өкілдері 1410000 "Автомобиль жолдары мен аэродромдар құрылысы" және 1107000 "Көтергіш-көлік, құрылыс, жол машиналары мен жабдықтарын теміржол көлігінде техникалық пайдалану" мамандықтарының бітіруші түлектеріне арнайы кездесу ұйымдастырды.

Кездесу барысында Нұр-Сұлтан қаласының Кәсіпкерлер палатасы директорының орынбасары А.А.Есентемиров - Мобильді жұмыспен қамту орталықтары, ондағы бос жұмыс орындары туралы айтып өтті.

Сондай-ақ, ол бизнес-жоспар жасауға, бизнесті жүргізуде қаржыландыру және одан әрі көмек пен қолдау көрсететіндігі туралы айтты.

Менеджер-кеңесшілері бітіруші түлектерге сауалнама жүргізу арқылы түлектердің жоғары оқу орындарында оқуын жалғастыруы немесе жұмысқа орналасуы, әскер қатарына қабылданғысы келетіндері туралы жоспарлары мен ақпараттарын білді.

Менеджер-кеңесшілері тікелей кәсіпорында жүргізілетін қысқа мерзімді оқыту курстарына жазылуға болатынын түсіндірді. Мұндай оқыту ұзақтығы алты айға дейін созылады, шәкіртақы және одан әрі жұмысқа орналастыру қарастырылған.

Қорыта айтқанда, мектеп түлектерінің кәсіби біліктілігі мен бағдарларын қалыптастыру - оқушы тұлғасының дамуымен байланысты. Ал, оқушылардың жеке басының дамуынан олардың кәсіби өзін-өзі анықтауын бөліп қарауға болмайды. Міне, осының негізінде ғана оқушылардың кәсіби бағдарының ұғымы анықталады.

Сондықтан да:

Көк жүзіне алаулы,

Міндет емес ай болу.

Ең бастысы қалаулы,

Кәсібіңе сай болу!-демекпін,

Әлемде өзі қаламайтын мамандық иесі болып жүрген қаншама адам бар, өз жұмысын жанымен сүйіп істейтін адамдардың да саны аз емес.

Жастарымыз басымдық беретін межелердің қатарында білім әрдайым бірінші орында тұруы шарт. Себебі, «Құндылықтар жүйесінде білімді бәрінен биік қоятын ұлт қана табысқа жетеді», - деген ұстанымды әрбір мектеп түлектері мен колледж студенттері жадынан шығармауы тиіс деп ойлаймын. Бүгінгі студент – ертеңгі маман еліміздің дамуына үлес қосатынын ұмытпағаны абзал.

Мамандық таңдаудан жаңылмай, өз өміріңіздің бір кірпішін дұрыс қалауыңызға тілектеспіз.

Қолданылған әдебиеттер тізімі:

- 1) Жолмұқан Түрікпенұлы. Кәсіптік бағдар. -Алматы: Санат, 2005-145 б.
- 2) Жарықбаев Қ.Б. Қазақ тәлім - тәрбиесінің ғылыми – педагогикалық негіздері. – Алматы, Рауан, 2000 – 120 б.
- 3) Әбілова З., Қалиева Қ. Этнопедагогика оқулығы. – Алматы: РБК, 2001-283 б.
- 4) Новые педагогические и информационные технологии в системе образования / под ред. Е.С. Полат – М.: 2000.

МЕКТЕПТЕГІ КӘСІПТІК БАҒДАР БЕРУ

С.Б. Ильяшова

«Сәлмия Саттаров атындағы мектеп-лицейі» КММ

Қарағанды қ., Қазақстан Республикасы

Аңдатпа. Мақала оқушыларға қатысты кәсіптік бағдар беру жұмыстарын қолдану қажеттілігін қарастырады, өйткені біз тұрақсыз, белгісіз, күрделі әлемде өмір сүріп жатырмыз. Адамға "кім болғысы келетіні", "қандай мамандық таңдағысы келетіні", "болашағыңды таңдауда қалай қателеспеу керек" туралы шешім қабылдау қиын, өйткені көп нәрсе кәсіби таңдауға байланысты. Кәсіптік бағдарлау қызметінің негізгі мақсаты талапкерлерді жеке қалауына негізделген және қоғам мен еңбек нарығының сұраныстарын қанағаттандыратын болашақ мамандықты саналы түрде таңдауға дайындау болып табылады.

Тірек сөздер: кәсіптік бағдар, мектеп, мамандық таңдау;

Аннотация. В статье рассматривается необходимость использования профориентационной работы в отношении учащихся, поскольку мы живем в нестабильном, неопределенном, сложном мире. Человеку сложно определиться с «кем он хочет стать», «какую профессию он хочет выбрать», «как не ошибиться в выборе будущего», ведь от профессионального выбора зависит многое. Основной целью профориентационной деятельности является подготовка абитуриентов к осознанному выбору будущей профессии, основанной на личных предпочтениях и удовлетворяющей запросы общества и рынка труда.

Ключевые слова: профориентация, школа, выбор профессии.

Кіріспе. Білім беру жүйесінде қайта құру процесі едәуір күшейуде-білім беру стандарттарының жұмысы жүзеге асырылады, мысалы, мамандықтар жиынтығы өзгеруде. Білім беру ұйымдарының түлектері өздерінің болашақ мамандықтары мен мансаптарын таңдауда белгісіздікке ұшырайтыны жиі байқалады. Әрбір екінші оқушы арнайы кеңес пен психологиялық көмекке мұқтаж. Осылайша, бүгінгі таңда проблема өте өзекті, өйткені оқушыларға қажет

болған жағдайда мамандық таңдауда психологиялық көмек пен қолдау көрсетілуі керек.

Негізгі бөлім. «Мамандық» термині белгілі бір дайындықты қажет ететін және өмір сүру көзі болып табылатын еңбек қызметінің түрін білдіреді.

Мамандық таңдау процесі көп өлшемшілікпен және жоспарлылықпен сипатталады. Дұрыс әрі салмақты таңдау жасау үшін мектеп түлегі үлкен және байыпты жұмыс істеуі керек:

1. Өзінің жеке ресурстарын талдау қажет (мүдделері, қабілеттері, жеке тұлғаның ерекшеліктері, дағдылары, бейімділіктері және т. б.);

2. Өзі таңдаған мамандықтың талаптарын білу және қабылдау;

3. Жеке физиологиялық және психологиялық ерекшеліктер мен мамандықтардың ерекшеліктерінің ықтимал сәйкессіздіктерін түсіну, ұнаған мамандықтағы өз мүмкіндіктеріне сәйкес келмейтін жақтарын түзету мүмкіндіктерін бағалау

Кәсіптік бағдар беру теориясында оқушылардың мамандық таңдауға дайындығының критерийлері мен көрсеткіштерін әзірлеу С.И. Вершина, Е.А. Климова, Н.С. Пряжникова және т.б. зерттеулерінде жүзеге асырылды.

1. Білім алушылардың кәсіптер және сол бағытта білім алу жолдары туралы хабардар болуы

2. Жоғары сынып оқушыларының мамандыққа негізделген таңдау қажеттілігінің болуы

3. Оқушылардың еңбектің әлеуметтік маңыздылығын түсінуі

4. Оқушының өзін-өзі тануының даму дәрежесі

5. Оқушыларда негізделген кәсіби жоспардың болуы.

Мектептегі кәсіптік бағдар беру жұмысының басты мақсаты – білім алушылардың әлеуметтік-кәсіптік өзін-өзі анықтауға психологиялық дайындығын қалыптастыру процесін белсендіру, жеке физикалық және психологиялық ерекшеліктеріне және жұмысшы кадрлар мен мамандардағы өңірдің еңбек нарығының сұраныстарына оңтайлы сәйкес келетін кәсіптік қызмет саласын таңдау.

Оқушылармен кәсіптік бағдар беру жұмысы келесі міндеттерді шешуді қамтиды: ақпараттық-анықтамалық, диагностикалық, психологиялық қолдау және мамандық таңдауда қатысушының нақты шешім қабылдауы.

1. Ақпараттық-анықтамалық міндет профессиограммалар, бейнепрофессиограммалар, анықтамалық әдебиеттер, ақпараттық-іздеу жүйелері арқылы шешіледі.

2. Диагностикалық тапсырма оқушының өзін тануға бағытталған, оны психодиагностикалық әдістердің көмегімен шешуге болады. Мысалы: әңгімелер, тесттер, сұхбаттар.

3. Өзін-өзі анықтайтын оқушыны психологиялық қолдау міндеті іскерлік, рөлдік кәсіптік бағдар беру ойындарының көмегімен шешілуі мүмкін. Мысалы: квест.

4. Мамандық таңдау туралы нақты шешім қабылдау шешім қабылдаудың әртүрлі схемаларымен қамтамасыз етілуі мүмкін, мысалы, балама деңгей схемасы, таңдалған мамандықты нақтылау әдістемесі.

Мектепте кәсіптік бағдар беру жұмысын жүзеге асыруда Қарағанды облысы бойынша енгізілген «Психолог жұмысын автоматтандыру жүйесі» (АСППМ) көмегі зор. Жүйеде кәсіптік бағдарды анықтауға арналған бес түрлі тест енгізілген. Одан басқа облыстағы барлық колледждер туралы толық ақпараттар бар. Оқушы тесттен өтіп болған соң өзіне сәйкес келетін мамандықтар тізімімен танысады және сол мамандықтар бойынша қай оқу орнынан білім алуға болатынын көре алады. Колледжі сайтына кіріп толық ақпарат алып, қажет деп тапқан жағдайда онлайн түрде өтініш қалдыра алады.

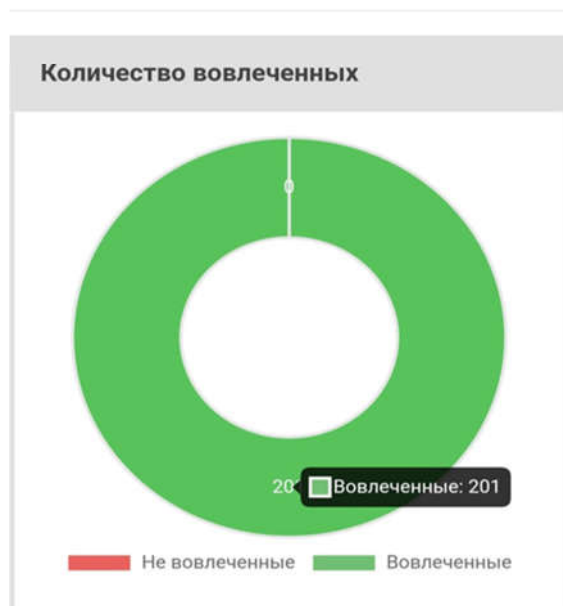
Төменде психолог жұмысын автоматтандыру жүйесі бойынша атқарылған жұмыстың диаграммалық көрсеткіштері:

Статистика диагностики - сколько всего целевых учащихся

Всего в 10-х классах - 50 уч.

Всего в 9-х классах - 85 уч.

Всего в 11-х классах - 66 уч.

Қорытынды. Осылайша, ұсынылған ақпарат мектеп адамның кәсіптік бағдар беру іс-әрекетінің құрамдас бөлігі ғана екенін көрсетеді және жеке тұлғаның кәсіби бағытын қалыптастыруда субъективті ұстаным адамның өзін-өзі жасау процесі маңызды екенін ескермеуге болмайды. Н.А. Льюри атап өткендей, «Қазіргі білім берудегі барлық жарылыстар мен диссонанстарды тұлғаның өзі жеңуі қажет және қандай да бір бойында бар мүмкіндіктерін анықтап, жарыққа шығарып, іске асыруы керек».

Қолданылған деректер тізімі:

- 1) Ананьева Е. Г. Выбор профессии. Энциклопедия для детей. Аванта. 3-е изд. СПб, 2014. – 564 с.
- 2) Коллективный автор. «Региональный подход к организации профессиональной ориентации молодежи», 2016. – 352 с.
- 3) Парнов Д. Кем быть? Секреты выбора профессии, 2014. – 71 с.
- 4) Романов Е. 99 популярных профессий. Психологический анализ и профессиограммы. 2-е изд. СПб.: Питер, 2008. – 464 с.

КӘСІБИ БАҒДАР БЕРУДІҢ ЗАМАНАУИ ТАЛАПТАРЫ

Г.М. Калжанова

*«Жезқазған гуманитарлық колледжі» КМҚК, оқытушы
Қазақстан Республикасы*

Аңдатпа. Мақалада білім алушылар арасында кәсіби бағдар беру мәселелері және осы қызметтегі ақпараттық технологияларды қолданудың жаңа формалары мен әдістері қарастырылған. Кәсіби бағдар беру мақсатты, жан-жақты кешенді іс-әрекет екендігі баяндала отырып, кәсіби бағдар берудің заманауи талаптары келтірілді.

Тірек сөздер: кәсіптік бағдарлау, кәсіптік бағдарлау әдістері, кәсіптік бағдарлау талаптары

Аннотация. В статье рассмотрены вопросы профориентации среди обучающихся и новые формы и методы применения информационных технологий в данной деятельности. Изложена цель и всесторонняя комплексная деятельность, а также приведены современные требования профориентации.

Ключевые слова: профориентация, методы профориентации, требования профориентации

Кіріспе. Қазақстан Республикасының «Білім туралы» заңында «Білім беру жүйесінің басты міндеті – ұлттық және жалпы адамзаттық құндылықтар, ғылым мен тәжірибе жетістіктері негізінде жеке адамды қалыптастыруға, дамытуға және кәсіби шыңдауға бағытталған білім алу үшін қажетті жағдайлар жасау, еңбек нарығында бәсекелесуге қабілетті білікті жұмысшылар мен мамандар даярлау, олардың біліктілігін арттыру» мәселесі аталып көрсетілген.

Жалпы білімнің басты үш міндеті бар олар:

- баланың өзіндік жалпы дамуы;
- жан-жақты дүниетанымын қамтамасыз ету;

- болашақ белгілі бір кәсіпке даярлау.

Осы үш міндеттің ішінде қоғамдық даму күрделенген сайын баланы жастай алдағы кәсіпке бағдарлап әзірлеу – ең көкейкесті мәселеге айналып отырғаны дәлелденді. Қазіргі кезеңде жалпы білімнің міндеті – баланың жалпылама дамуын қамтамасыз ету ғана емес, ең бастысы оларды жастай өз қабілеті мен қызығуына қарай белгілі бір мамандыққа арнайы бағыттай білу.

Кәсіби бағдар беру жұмысының мақсаты - қала мектептерімен үздіксіз байланыста болу және оқушылардың еңбек нарығындағы сұраныстар негізінде кәсіби бағдар беру жұмысын қамтамасыз ету.

Кәсіби бағдар беру жұмысының міндеттері:

– лицейлермен, мектептермен, гимназиялармен өзара іс-әрекетті ұйымдастыру және жүзеге асыру.

– колледж мамандықтары бойынша оқушыларды контингентін қалыптастыруды қамтамасыз ету.

– колледж талапкерлерін сапалы іріктеуде қабылдау комиссиясына көмек көрсету.

– колледж контингентін болжау.

– колледждің білім беру қызметінің деңгейі туралы ақпараттандыру.

– кәсіби білім беру аясында әлеуметтік серіктестікті дамыту.

– бұқаралық ақпарат құралдарымен (теледидар, баспа басылымдары, әлеуметтік желілер арқылы) қабылдауды және мамандықтар мен жалпы колледжді көпшілікке танымал етуді ақпараттық қамтамасыз ету бойынша жұмысын ұйымдастыру.

Кәсіби бағдар беру жұмысы төмендегі бағыттар бойынша жұмыс атқарады:

– кәсіби бағдар беру жұмысы ұйымдастыру;

– талапкерлерді колледжге оқуға түсуге тарту, әр мамандық, кәсіп бойынша белгілі бір акцентпен колледжге түсуші талапкерлердің кәсіби бағдарын жүзеге асыру;

– талапкерлерге дұрыс кәсіби өзін-өзі анықтауға көмек көрсету;

– білім алушыларды кәсіптік бағдар беру жұмысына тарту, еріктілер қозғалысын ұйымдастыру.

Негізгі бөлім. Кәсіпке баулу – бұл әрбір жеке тұлғаның ерекшеліктерін және халық шаруашылығына, жеке салаларға қажетті сұранысы бар мамандықтарды ескере отырып жастарды еркін және өзіндік мамандық таңдауға дайындаудың ғылыми негізделген жүйесі. Бұл жүйенің негізгі объектісі бастауыш сыныптан жоғарғы сыныпқа дейінгі оқушылардың тұлғасы болып табылады. Кәсіптік бағдар бұл – бір – бірімен тығыз әрекеттесетін қоғамдық және жеке тұлғалық жоспарда жүзеге асатын күрделі динамикалық жүйе. Оқушыда 14 – 18 жас өзін – өзі анықтау жасы. Кім болам? Қандай болу керек? Мен не нәрсеге қабілеттімін? Мен қай жерге керекпін?

Міне жоғары сынып оқушыларының алдында осы сұрақ тұрады. Қызықтыратын мыңдаған мамандық бар – олар қандай? Еңбектің түрі адамнан

түрлі қасиеттерді талап етеді. Бір жағдай адамнан қарым – қатынас, басқалардан бағынуды талап етсе, басқа кезде қозғалыстың мәдениетін, зейіннің өткірлігін талап етеді. Сүйікті мамандыққа сай қасиеттерді меңгермесе не істеу керек? Осындай көптеген сұрақтар жоғары сынып оқушысына көп ойлануды қажет етеді.

Қазіргі кезде мектептерде жоғарғы оқу орнына түсу үшін үгіт-насихат жүріп отыр. Осы арқылы оқушы өзі қалаған мамандықты таңдауға мүмкіндігі бар және қалаған мамандық туралы мәлімет жинап алуға болады.

Мектеп оқушыларына осындай бағыт – бағдар мектеп қабырғасында екі кезеңде іске асыруы қажет: біріншісі 5 – 9 сыныптарда кәсіпке бағдарлау болса, екіншісі 10 – 11 сыныпта кәсіпке оқыту болмақ. Әрбір пән мұғалімі өзі оқытатын пәннің бағдарламасы, оқулығы талаптарына сай білім мен тәрбие береді. Оқушының өзі қалаған пәндері бойынша оқытуды күшейтеді.

Мамандық туралы жеткіліксіз білу - мамандық таңдауда кездей соқтыққа әкеліп соқтырады.

Мамандық таңдауда қателесу сайып келгенде, таңдаған мамандығын жек көріп, жұмыс орнын жиі өзгертуге себепші болады. Мектептегі кәсіптік бағдар беру жұмысының негізгі талаптары төмендегідей:

- оқушыларды көпшілік мамандықтар туралы түсінікпен қаруландыру;
- кәсіптік қызығуы мен бейімділігін, қабілеттілігін қалыптастыру және дамыту мақсатында оқушылардың дара ерекшеліктерін зерттеу;
- мектеп бітірушілерге мамандық таңдауға көмектесу;
- оқушыларды белгілі мамандықтың түрін меңгеруге бейімдеу.

Кәсіптік бағдар беру жүйесінің құрамды бөліктеріне (компоненттерге), кәсіптік ақпарат, кәсіптік ағарту жұмысы, кәсіптік ақыл-кеңес және кәсіптік іріктеу (профотбор), кәсіптік бейімделу жатады.

Кәсіптік ақпарат — орта мектептегі кәсіптік бағдар берудің ең негізгі нысандарының бірі. Кәсіптік ақпарат арқылы оқушылар әр түрлі мамандықтардың маңызы мен мәні туралы түсініктер алады. Мамандық бойынша адамға қойылатын талаптармен таныстырылады. Мамандықтың ерекшелігі, оның қоғамда алатын орны туралы түсініктер беріледі. Кәсіптік ақпараттың өте көп тараған түрлерінің бірі — өндіріске саяхат жасау, әр түрлі мамандық иелерімен кездесу және кештер өткізу, жоғары сынып оқушылары мен өндіріс ұжымдары және кәсіптік-техникалық мектептердің оқушыларымен біріккен конференциялар, кәсіптік бағдар беру бойынша ашық есік күнін ұйымдастыру т.б. болып табылады.

Қорытынды. Бүгінгі күні білім беру мекемелерінің басым көпшілігі әлеуметтік желіні пайдалану арқылы жастарды колледж жайлы толыққанды ақпараттарға назарын аудартып, кәсіптік бағыттағы қызығушылықты арттырады. Жеке паракшаның болуы жылдам колледждің күнделікті тыныс тіршілігі бойынша ақпарат беруге, әріптестерімен тәжірибе алмасуға, кері байланыс беруге және жарнамалық акцияларды жүргізуге мүмкіндік береді. Оқу орнының zgk.myscollege.kz жеке сайтында қабылдау ережелері, жалпы

мамандықтары жайлы ақпараттар, кәсіби бағдар алу бойынша психологиялық тесттер, қосымша білім беру қызметтері және т.б. толық ақпаратты алады. Жарнамалық материалдар, (буклеттер, электронды тұсаукесерлер, бейнелер) колледж туралы ақпараты бар бейне-роликтер және тренинг бағыттары қазіргі уақытта жастар ортасында танымал әлеуметтік желілерде орналастырылған.

Оқу үдерісіндегі кәсіптік бағдарлау кезінде әртүрлі психологиялық тестілерге дайын бағдарламалық өнімдерді пайдалануға болады, мысалы: қызығушылық картасы (кәсіптік бағдарлау); және ұйымдастырушық қабілеттерін сынау тесті және тағы басқалар. Дұрыс таңдалған мамандық еңбек үдерісіне және оның нәтижелеріне қанағаттанушылықты арттырады, шығармашылық қабілеттердің барынша көрінуіне, эмоционалды көңіл-күйді жақсартуға, олардың өмірлік жоспарларын толығымен іске асыруға мүмкіндік береді. Осылайша, перспективалық мамандықты таңдау сияқты жеке даму саласындағы ақпараттық технологияларды енгізу кәсіби бағдар беру жұмыстарының тиімділігін айтарлықтай жақсартуға көмектеседі.

Қала мектептерімен үздіксіз байланыста болу және оқушылардың еңбек нарығындағы сұраныстар негізінде кәсіби бағдар беру жұмысын қамтамасыз етеді.

Кәсіби бағдар беру жұмыстарының нәтижесі:

- кәсіби білім беру аясында әлеуметтік серіктестік дамиды;
- лицейлермен, мектептермен, гимназиялармен өзара ынтымақтастық орнайды;
- колледж мамандықтары бойынша оқушылар контингентін қалыптастыруды қамтамасыз етеді;
- колледж контингентін болжау мүмкіндігі болады;
- колледждің білім беру қызметінің деңгейі туралы ақпараттанады;
- мектеп оқушылары мамандық таңдаудан қателеспейді;
- бұқаралық ақпарат құралдарымен (теледидар, баспа басылымдары, әлеуметтік желілер арқылы) қабылдауды және мамандықтар мен жалпы колледжді көпшілікке танымал етуді ақпараттық қамтамасыз етеді;
- колледж талапкерлерін сапалы іріктеуде қабылдау комиссиясына көмек көрсетіледі.

Ұрпақ тәрбиесі – болашақ қоғам тәрбиесі. Сол келешек қоғам иелерін жан-жақты жетілген, кәсіпке икемді, ақыл-парасты мол, мәдени ой-өрісі озық етіп тәрбиелеу – біздің де қоғам алдындағы борышымыз.

Қолданылған деректер тізімі:

- 1) Климов Е.А. Психолого-педагогические проблемы профессиональной консультации. – М.: Знание, 198
- 2) <http://proekt-pro.ru/project/company/news/737>
<http://www.profguide.ru/test/category/proforient/>

КӘСІПТІК БАҒДАР БЕРУ МАМАНДЫҚ ТАҢДАУДЫҢ НЕГІЗГІ ЖОЛЫ

Ш.М. Калиханова

директордың бейіндік оқыту жөніндегі орынбасары
«Абай атындағы мамандандырылған мектеп-интернаты» КММ
Ұлытау облысы, Қазақстан Республикасы

Аңдатпа. Бұл мақалада қазіргі уақытта білім берудің өзекті мәселелерінің бірі оқушыларға мектеп қабырғасында кәсіптік бағдар беру жұмысының негізгі бағыттары қарастырылады. Мектеп қабырғасында жүргізілетін кәсіптік бағдар беру жұмысының тиімділігі мен негізгі мектептің кәсіби бағдар берудегі жүргізілетін жұмыстар түрлері көрсетілген. Кәсіптік бағдар берудегі тиімді әдіс-тәсілдер түрлеріне мысалдар келтіріледі. Мақалада автор кәсіптік бағдар беру жұмыстарының бағыттарын көрсете отырып осы бағыттардың жұмыс барысында тиімділігін қарастырған. Кәсіптік бағдар беруде оқушалырман, ата-аналар мен жұмыстар жүргізу, жүргізілетін жұмыстарда мектеп әкімшілігі, ұстаздары, сынып жетекшілері, кітапхана қызметкерлері, педагог-психолог жұмыстары айтылады. Жалпы осы мақалада автор өз тәжірибесін көрсете отырып оңтайлы жақтары ұсынылған.

Тірек сөздер: кәсіптік бағдар, диагностика жүргізу, мониторинг, профайл, түлектер профайлы.

Аннотация. В данной статье рассматриваются основные направления профориентационной работы учащихся в стенах школы, одна из актуальных проблем образования в настоящее время. Отражена эффективность проводимой профориентационной работы в стенах школы и виды проводимой работы по профориентации основной школы. Приводятся примеры видов эффективных методов и приемов профориентации. В статье автор рассмотрел эффективность этих направлений в работе с указанием направлений профориентационной работы. В профориентации речь идет о работе с учащимися, родителями, педагогами, классными руководителями, библиотекарями, педагогами-психологами. В целом в данной статье автором представлены оптимальные стороны, отражающие его опыт.

Ключевые слова: профориентация, проведение диагностики, мониторинг, профайл, профайл выпускников.

Кіріспе. Қазақстан Республикасының «Білім туралы» заңында «Білім беру жүйесінің басты міндеті – ұлттық және жалпы адамзаттық құндылықтар ғылым мен тәжірибе жетістіктері негізінде жеке адамды қалыптастыруға, дамытуға және кәсіби шыңдауға бағытталған білім алу үшін қажетті жағдайлар жасау, еңбек нарығында бәсекелесуге қабілетті білікті жұмысшылар мен мамандар даярлау, олардың біліктілігін арттыру» мәселесі аталып көрсетілген.

Жалпы білімнің басты үш міндеті бар олар: баланың өзіндік жалпы дамуын, жан-жақты дүниетанымын қамтамасыз ету және оны болашақ белгілі бір кәсіпке даярлау. Осы үш міндеттің ішінде қоғамдық даму күрделенген сайын баланы жастай алдағы кәсіпке бағдарлай әзірлеу ең көкейтесті мәселеге айналып отырғаны дәлелденді.

Кәсіптік бағдар бұл – бір-бірімен тығыз әрекеттесетін қоғамдық және жеке тұлғалық жоспарда жүзеге асатын күрделі динамикалық жүйе. Оқушыда 14-18 жас өзін-өзі анықтау жасы. Кім болам? Қандай болу керек? Мен не нәрсеге қабілеттімін? Мен қай жерге керекпін? Міне жоғары сынып оқушыларының

алдында осы сұрақ тұрады. Қызықтыратын мыңдаған мамандық бар-олар қандай? Еңбектің түрі адамның түрлі қасиеттерін талап етеді. Сүйікті мамандыққа сай қасиеттерді меңгермесе не істеу керек? Осындай көптеген сұрақтар жоғары сынып оқушысына көп ойлануды қажет етеді.

Негізгі бөлім. 2.1. Мамандық туралы жеткіліксіз болу – мамандық таңдауда кездейсоқтыққа әкеліп соқтырады. Кәсіби бағдар беру — жас ұрпақты өзіне ұнаған тиісті мамандықты саналы талдап алуға дайындауға бағытталған іс-әрекеті. Кәсіби бағдар беру арқылы оқушыларды мамандықтар әлемінде, олардың мазмұны, ерекшеліктері, жеке тұлғаға қоятын талаптарын өз бойындағы қасиеттерімен ұштастырып, өндіріс, шаруашылық салаларының даму міндеттеріне, оның нарықтық экономика жағдайындағы рөліне сай саналы таңдалып алынған мамандыққа мүдделілігін тәрбиелеуді қажет етеді. Мамандықты саналы таңдауда адамның қабілеттілігінің қалыптасуының да үлкен маңызы бар. Ол адамның психологиялық санасының қалыптасуына байланысты. Олар: қабілеттілік, қызығушылық, бағыттың құндылығы, кәсіптік жоспар, идеялы, сенімі, т.б.

Бейінді оқытудың негізгі мақсаты - оқушылардың қызығушылық бағытының, қабілетінің дамуына жағдай жасай отырып, олардың өзіндік білім алуына арналған бағдарламаларын құру, келешекте ие болатын кәсібіне бейімдеуді қамтамасыз етуге бағдарлау. Дарынды балалармен жүргізілетін жұмыс жоспарын іске асыру.

Аталған мақсаттарға жету үшін алға келесі міндеттер қойылды:

1. Бейінді оқытуды басқаруды ұйымдастыру;
2. Мамандық таңдауға бағыт беру;
3. Сапа көрсеткішін арттыру;
4. Жетістіктер портфолиосын дамыту;
5. Жұмыс оқу жоспарының вариативтік компонентін қамтамасыз ету үшін қолданбалы курстар мен таңдау курстарының мәліметтер қоры ретіндегі тізбесін жасау;
6. Бейінді оқыту бағдарламаларын ресурстық тұрғыда қамтамасыз ету;
7. 7-11 сынып оқушыларына бағдарлы оқыту бағдарламаларын дұрыс таңдауға мүмкіндік беретін бағдаралды дайындықты жүргізу;

2.2. Мектебімізде кәсіптік бағдар жұмысының жүргізілуімен бөлісетін болсам, мектебіміз 2021-2022 оқу жылдарында «Ұстаз-Ұлытау» жобасы мен бірлесе «Кәсіптік бағдар беру» жұмыстарын жүргізуде. Осы орталықпен келісе отырып «Кәсіби бағдарлау қызметін мектепке енгізу» жобасы бойынша кәсіптік бағдар беру жұмысының ережесі құрылып, ережеге сәйкес «Кәсіби бағдар беру іс-шараларының жоспары» жасалды. Негізінен жұмыс 5-бағыт бойынша іске асырылуда.

1. Ақпарат жинау орталығы.
2. Диагностикалық қызмет және іріктеу орталығы.
3. Кеңес беру орталығы.
4. Кәсіптік бағдар беру іс-шаралар орталығы.
5. Мансаптық даму қоры немесе түлектер қауымдастығы.

1 – бағыт: Ақпарат жинау. Ақпараттық орталық мектеп мұғалімдеріне,

ата-аналарға, оқушыларға, кәсіби білім беруді ұйымдастыру, олардың еңбек нарығы туралы түсініктерін кеңейту мақсатында құрылды. Негізгі ақпараттық ресурстарды қалыптастыру және оларға ашық қол жеткізуді қамтамасыз етіп отыр. Ақпарат Гугл диск папкаларында сынып бойынша жиналған. Мектеп сайтында кәсіптік бағдар бойынша ақпараттар, жаңалықтар жинақталған. Әр болашақ түлекке жеке профайл қалыптастырылған. Профайл кәсіби қызығушылықтарын, өзгерістерін, сынып профилін, ҰБТ ға таңдаған пәндерін көрсетіп отырады. Сауалнама нәтижелері, тест нәтижелері, психологтардың ұсыныстары Гугл-диск папкаларына енгізіледі.

Сонымен қатар келесі міндеттер алға қойылған:

- ақпараттық технологияларды пайдалан отырып, ақпаратқа еркін қол жеткізу негізінде ата-аналар мен оқушыларды толық және шынайы ақпаратпен қамтамасыз ету.

- оқушылардың белгілі бір қызмет түріне қызығушылықтарын, қабілеттерін анықтау.

- орта және жоғары мектепте оқыту бейінін таңдауға бағытталған танымдық және кәсіби қызметтің әртүрлі салаларына тәжірибені қалыптастыру.

- оқушыларды аймақтың, облыстың, елдің оқу орындары туралы ақпаратпен таныстыру.

- қоғамда сұранысқа ие мамандықтар туралы еңбек нарығындағы жағдай туралы білімді насихаттау,

- оқушыларға мамандық таңдауда көмек көрсету,

- мектептің кәсіби бағдар беру жұмысын және түлектердің кәсіби өзін-өзі анықтауын бақылау.

Мектебімізде ақпараттық-орталықты іске асыруға қатысушылар:

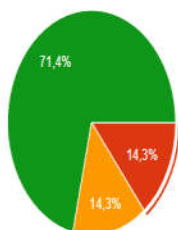
- мектеп әкімшілігі; пән мұғалімдері; сынып жетекшілері; әлеуметтік педагог;

- кітапханашылар; ата-аналар; педагог-психолог; оқушылар;

Ақпараттық орталықты іске асыруға қатысушылары барлық ақпаратты жинап қорытынды шығарып, қорытынды нәтижесі бойынша жұмыстар жүргізеді. Осындай жүргізген ақпараттар арқылы біз мониторинг жасап отырамыз. Мысалы (1,2,3)

Мен кәсіби болашағыма алаңдамаймын

14 ответов

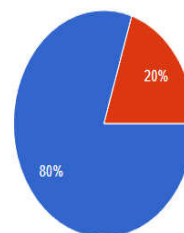

- мен кәлісемін: қайда оқуды немі жұмыс істеуді шешетін уақыт емес
- Мен кәлісемін, менің кәсіби болашағыма ата-анам көмектесетініне сенімдімін
- мен кәлісемін өйткені мен кәсіби болашағым туралы бәрін бұрыннан шешіп қойғаным және уайымдауды
- Мен кәлісеймін, өйткені егер сіз болашақ үшін қазір алаңдасңыз бо...

4. сынып бағыты

35 ответов

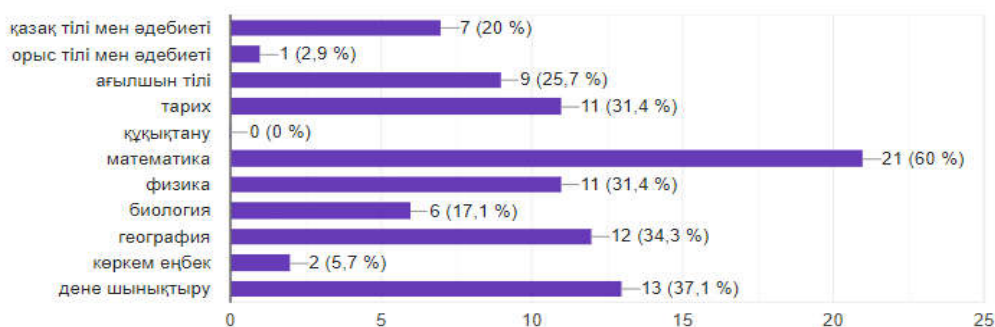

- жаратылыстану
- гуманитарлық

5. Ұнататын пәндеріңіз

Копия

35 ответов

2 – бағыт: Диагностикалық қызмет және іріктеу орталығы бағыты бойынша білім-алушылардың дарындылығын дамыту үшін жағдай жасау және дарынды балаларды қолдау, оларды оқыту сапасын арттыру, жеке қабілеттерін дамыту мүмкіндіктерін кеңейту. Осы бағыт бойынша мектептің педагог-психологы оқушылардың дарындылығын анықтау бойынша, қабілеттерін анықтауда бірнеше психологиялық сауалнамалар алып, сауалнама қорытындылары бойынша оқушы қабілеттері мен дарындылығы анықталып сол бағыттар бойынша оқушыларға кеңес беріліп отырды. Диагностикалық орталық қызметінің негізгі мазмұны оқушы қабілеті бойынша оқушы мен ата-аналарына кеңес беру. Диагностика жүргізу арқасында болашақ түлек картасы әзірленеді.

3 – бағыт: Кеңес беру орталығы. Осы бағытта директордың бейіндік оқыту жөніндегі орынбасары кеңес беру күні графигі жасап, әр келген оқушыға ақпарттаық кеңестер беріліп, болашақ мамандықтар бойынша мәліметтер беріліп отырды. Консультациялық орталықтың мақсат-міндеттері кәсіптік бағдар беру бойынша ата-аналар мен жоғары сынып оқушыларына консультациялық көмек көрсету мақсатында құрылды. Орталықтың негізгі міндеттері: ата-аналарға және жоғары сынып оқушыларына кәсіби бағдар берудің әртүрлі мәселелері бойынша консультациялық көмек көрсету;

- кәсіптік бағдар беру;

- мамандық таңдауда уақытылы көмек көрсету бойынша жеке ұсыныстар әзірлеу;

Кеңес беру орталығы қызметі бойынша тақырыптық ата-аналар жиналысы, жоғары сынып оқушыларына тақырыптық сынып сағаттары мен әңгімелер мен тренингтер өткізілді. Осындай кеңес беру жұмыстарын жүргізу арқылы біз мектебімізде бірнеше оқушылардың мамандық таңдауына көмек көрсетудеміз, оның дәлелі жалпы таңдау пәнін толық анықтай алмай жүрген оқушыларға көмект көрсетіп бағытын өзгерту арқылы сол өзгерткен бағыт бойынша оқушылардың ғылыми жобалар байқауы мен жалпы білім беретін пәндер олимпиадасы бойынша жетістіктерге жетудеміз.

4 – бағыт: кәсіптік бағдар беру іс-шаралар орталығы қызметі. Кәсіптік бағдар беру жөніндегі іс-шаралар мен сағаттар орталығы кәсіптік бағдар беру жөніндегі жоспарды іске асыру бойынша қызметтер көрсету мақсатында құрылды. Мектебіміздің кәсіптік бағдар бойынша жылдық жоспарына сәйкес іс-шаралар мен сынып сағаттары ұйымдастырылуда. Кәсіптік бағдар беру

бойынша іс-шаралар мен сағаттар орталығы қызметі өткізген негізгі іс-шаралар:

- «Өнегелі- өмір» жобасы бойынша әр түрлі сала мамандарымен кездесулер;

- мамандықтар туралы сыныптық әңгімелер;
- тақырыптық кештер, викториналар;
- мамандықтар бойынша презентациялар дайындау;
- оқушыларға және олардың ата-аналарына кеңес беру;
- мамандық әлемін ашамыз байқауын ұйымдастыру;
- мамандықтарға арналған стендтерді безендіру.
- тақырыптық сынып сағаттары;
- байқауларға қатысу;

Осындай іс шаралар өткізу арқылы мектебімізде кәсіптік бағдар беру іс-шаралар орталығы қызмет жасауда.

5 – бағыт: түлектер қауымдастығы . Бұл бағыт бойынша мектебімізде түлектер қауымдастығы және және жұмысқа орналастыру – бұл өзін-өзі басқару негізінде оқушылар мен түлектер мүдделерінің ортақтығымен анықталатын қызметті жүзеге асыру мақсатында құрылған ерікті қоғамдық бірлестік. Түлектер қауымдастығының қызмет ету мерзімі мен жұмысқа орналасы шектелмеген. Мектебімізде биылғы оқу жылында алғашқы 11 сынып түлектері шықпақшы, осы кезден бастап түлектер қауымдастығы қалыптасары сөзсіз. 9 сынып оқушылары бойынша 2020-2021 оқу жылында барлығы 50 оқушы аяқтап оның 3 оқушы колледжге оқуға түссе, 2021-2022 оқу жылында 95 оқушы аяқтап 12 оқушы тандаған мамандықтары бойынша колледжге оқуға түсті.

Қорытынды. Әлемдік білім беру кеңістігіне бағытталған білім берудің негізгі мақсаты білімді меңгеріп қана қоймай, білік пен дағды арқылы дербестік, ізденімпаздық, дені сау, өзгермелі жағдайда білімді де білікті жасөспірімдерді жан-жақты жеке тұлға ретінде даярлау. Осы мақсаттарды іске асыруда бүгінгі мектеп оқушыларына қойылып отырған мәселелер күн сайын талаптануда. Өйткені келешек қоғамымыздың басты тұлғасы бүгінгі мектеп оқушылары. Біз жоғарыда атап өтілген кезеңдерді талдай отырып, кәсіби бағдар беру жұмыстарының маңызын үлкен сұранысқа ие болуда деп білеміз. Сондықтан мектепте берілетін кәсіби бағдар жұмыстарының бүгінгі күні маңызы зор болып табылады.

Қолданылған деректер тізімі

1) Қазақстан Республикасының «Білім туралы заңы»// Қазақстан Республикасы, 1999 ж.

2) Н.Ә.Назарбаев Президентінің Қазақстан халқына жолдауы: Бәсекеге қабілетті Қазақстан үшін бәсекеге қабілетті экономика үшін, бәсекеге қабілетті халық үшін // Егемен Қазақстан. Астана №65-68 2004ж

3) Ж.Әбиев Педагогика: Оқу құралы – Алматы - Дарын 2004 ж.

4) Кәсіптік бағдар беру: дәрістер жинағы.

ОҚЫТУ САПАСЫН АРТТЫРУ ҮШІН ПЕДАГОГИКАЛЫҚ ӨЛШЕУЛЕРДІҢ НӘТИЖЕЛЕРІН ПАЙДАЛАНУ

Т.К. Кашкенов

Л.Н.Гумилев атындағы Еуразия ұлттық университеті
Астана қ., Қазақстан Республикасы

***Аңдатпа.** Бұл мақалада оқыту сапасын арттыру үшін педагогикалық өлшемдердің нәтижелерін пайдалану мәселесі қарастырылады. Тестілеу, оқушылардың жұмысын бағалау және бақылау сияқты білім берудегі әртүрлі өлшеу әдістері сипатталған. Сондай-ақ, өлшеу нәтижелері әртүрлі деңгейдерде, соның ішінде оқу сапасын бағалауды, оқушылармен жеке жұмысты және жеке оқыту бағдарламаларын әзірлеуді қалай пайдалануға болатыны және педагогикалық өлшемдердің бағалаудың субъективтілігі және нәтижелерді тек оқушылардың жұмысын бағалау үшін пайдалану мүмкіндігі қарастырылады.*

***Тірек сөздер:** Педагогикалық өлшемдер, оқыту сапасы, тестілеу, оқушылардың жұмысын бағалау, бақылау, жеке жұмыс, жеке оқыту бағдарламалары.*

***Аннотация.** В данной статье рассматривается проблема использования результатов педагогических измерений для повышения качества обучения. Описаны различные методы измерения в образовании, такие как тестирование, оценка и контроль успеваемости учащихся. Также рассматриваются результаты измерений на разных уровнях, в том числе как можно использовать оценку качества обучения, индивидуальную работу с учащимися и разработку индивидуальных программ обучения, а также субъективность оценки педагогических критериев и возможность использования результатов только для оценки работы учащихся.*

***Ключевые слова:** педагогические критерии, качество обучения, тестирование, оценка работы учащихся, контроль, индивидуальная работа, индивидуальные программы обучения.*

Кіріспе. Оқыту сапасын арттыруда педагогикалық өлшемдер маңызды рөл атқарады. М.И. Махмутов атап өткендей, «Педагогикалық өлшемдер бұл білім беру процесінің тиімділігін анықтау мақсатында педагогикалық деректерді жинау, өңдеу және түсіндіру процесі» [1].

Қазіргі әлемде білім сапасы елдің экономикалық өсуін анықтайтын маңызды факторлардың бірі болып табылады. Сондықтан көптеген сарапшылардың пікірінше, оқыту сапасын арттыру үшін педагогикалық өлшемдердің нәтижелерін пайдалану қажетті шарт болып табылады. Бұл мақалада біз білім беруде қандай өлшемдер қолданылатынын, оларды оқыту сапасын жақсарту үшін қалай пайдалануға болатынын және оларды пайдалану кезінде қандай мәселелер туындауы мүмкін екенін қарастырамыз.

Білім берудегі өлшемдер оқыту сапасын бағалау үшін әртүрлі өлшемдер жүргізу қажет. Педагогикалық өлшеудің негізгі құралдарының бірі – тесттер. А.И. Подласый атап өткендей, «Тестілеу-бұл стандартталған тесттер арқылы жүзеге асыралатын оқушылардың білімін, дағдыларын өлшеу процесі» [2]. Тестілеу белгілі бір білім саласында оқушылардың білімі мен дағдыларын бағалауға мүмкіндік береді. Алайда, тестілеу әрдайым сенімді әдіс бола бермейді, өйткені ол әр оқушының жеке ерекшеліктерін ескермейді. Тағы бір әдіс-оқушылардың жұмысын бағалау. Оқушылардың жұмысын бағалау тек білімді ғана емес, сонымен қатар оқушылардың қабілеттерін де бағалауға

мүмкіндік береді, мысалы, аналитикалық дағдылар, шығармашылық және т.б. алайда, бұл әдіс идеалды емес, өйткені бағалау субъективті болуы мүмкін.

Үшінші әдіс-оқушыларды бақылау. Оқушыларды бақылау олардың сыныптағы мінез-құлқын, және басқа оқушылармен және мұғалімдермен қарым қатынасын және мотивация деңгейін бағалауға мүмкіндік береді. Алайда, бұл әдіс де мінсіз емес, өйткені бақылау тиісті деңгейде болмауы мүмкін.

Негізгі бөлім. Оқыту сапасын арттыру үшін педагогикалық өлшеулердің нәтижелерін пайдалану оқыту сапасын жақсарту үшін педагогикалық өлшеу нәтижелерін пайдалану бірнеше деңгейде болуы мүмкін. Бірінші деңгей оқыту сапасын бағалау үшін өлшеу нәтижелерін пайдаланады. Бұл мұғалімдер мен мектеп әкімшілігіне қандай оқыту әдістері жақсы жұмыс істейтінін және қандай әдістерді жақсарту керектігін бағалауға мүмкіндік береді.

Екінші деңгейде өлшеу нәтижелері оқушылармен жеке жұмыс жасау үшін қолданылады. Мысалы, егер оқушы белгілі бір салада білім деңгейінің төмендігін көрсетсе, онда мұғалім қосымша сабақтар өткізе алады немесе оқушының білімін жақсарту үшін қосымша тапсырмалар бере алады.

Үшінші деңгейде өлшеу нәтижелері жеке оқыту бағдарламаларын әзірлеу үшін қолданылады. Мысалы, егер студент белгілі бір салада жоғарғы білім деңгейін көрсетсе, онда мұғалім оған күрделі тапсырмалар немес курстар ұсына алады.

Педагогикалық өлшеулердің нәтижелерін пайдаланумен байланысты проблемалар. Педагогикалық өлшемдердің нәтижелерін пайдаланумен байланысты негізгі мәселелердің бірі бағалаудың субъективтілігі болып табылады. Жоғарыда айтылғандай, студенттердің жұмысын бағалау субъективті болуы мүмкін, бұл дұрыс емес тұжырымдарға әкелуі мүмкін. Тағы бір мәселе, кейбір мұғалімдер өлшеу нәтижелерін оқу сапасын жақсарту үшін емес, оқушылардың жұмысын бағалау үшін ғана пайдаланады. Бұл студенттердің білімі мен дағдыларының деңгейіне емес, тек дұрыс жауаптар санына қарау бағалануына әкелуі мүмкін.

Қорытынды. О.В.Болотова атап өйткендей, «Педагогикалық өлшеулердің нәтижелері мұғалімдерге оқушылардың біліміндегі әлсіз жақтарын анықтауға және осы кемшіліктерді жоюға бағытталған оқу жоспарлары мен бағдарламаларын жасауға мүмкіндік береді». [3] Оқыту сапасын арттыру үшін педагогикалық өлшеулердің нәтижелерін пайдалану қазіргі әлемде қажетті шарт болып табылады. Алайда, өлшеу нәтижелері субъективті болуы мүмкін екенін ескеру қажет, ал кейбір мұғалімдер оларды тек оқушылардың жұмысын бағалау үшін қолданады. Өлшеу нәтижелері мүмкіндігінше тиімді болуы шарт. Сондықтан өлшеу нәтижелері мүмкіндігінше тиімді болуы үшін әр оқушының жеке ерекшеліктерін ескеріп, оқу сапасын жақсарту үшін өлшеу нәтижелерін қолдану қажет. Алынған тестілеу нәтижелері оқу процесін түзету және оқу сапасын жақсарту үшін пайдаланылуы мүмкін.

Қолданылған деректер тізімі

1) М.И.Махмұтов. Педагогикалық өлшемдер = Педагогические измерения: оқу құралы. Мәскеу: Академия баспасы, 2013.12-б.

2) А.Подласый. Педагогикалық зерттеулердегі тестілеу = Тестирование в педагогических исследованиях. Мәскеу: МГУ баспасы, 2009.9-б.

3) Болотов О. Педагогикалық өлшемдер = Педагогические измерения: оқу құралы. Мәскеу: Юрайт баспасы, 2018. 45-б.

ПРОФОРИЕНТАЦИОННОЕ СОПРОВОЖДЕНИЕ КАК ИНСТРУМЕНТ РАННЕГО САМООПРЕДЕЛЕНИЯ ОБУЧАЮЩИХСЯ

А.М. Керибаева

КГУ «Жамбылская основная средняя школа»

отдела образования Карасуского района

Управления образования акимата Костанайской области

Республика Казахстан

Аннотация. В данной статье рассматривается опыт работы по профориентационному сопровождению обучающихся школы. Сейчас профориентационной работе в школе отводится одна из приоритетных задач в образовании. Одной из особенностей организации учебно-воспитательного процесса является ранняя профориентационная работа.

Ключевые слова: профориентация, профориентационное сопровождение, ранняя профориентация.

Аңдатпа. Бұл мақалада мектеп оқушыларын кәсіби бағдарлау бойынша жұмыс тәжірибесі қарастырылады. Қазір мектепте кәсіптік бағдар беру жұмысына білім берудегі басым міндеттердің бірі беріледі. Оқу-тәрбие процесін ұйымдастырудың бір ерекшелігі-ерте кәсіптік бағдар беру жұмысы. Сондықтан біз мектепте ерте кәсіптік бағдар беру жұмыстарын жүргіземіз.

Тірек сөздер: кәсіптік бағдар беру, кәсіптік бағдар беру, ерте кәсіптік бағдар беру.

Введение. В базовом направлении «Саналы Азамат» подпрограммы «Тәрбие және білім» Программы «Рухани жаңғыру» отмечено, что «Профориентационная поддержка школьников проводится в целях профессионального самоопределения в условиях свободы выбора сферы деятельности, в соответствии с их возможностями, способностями и с учетом требований и перспектив развития рынка труда». [1].

На этапе развития современного общества проблема выбора профессии очень сложна и ответственна. Ведь многие профессии, востребованные сегодня, не будут столь же актуальны завтра. Сложность выбора будущей профессии еще и обуславливается огромным количеством современных профессий. Немаловажную роль играет и возможность получения профессионального образования в условиях его постоянной модернизации. Это большой выбор профессиональных учебных заведений с выгодными условиями для поступления. И тогда главная задача перед школой: помочь учащимся сделать правильный выбор профессионального пути. От этого зависит то, насколько человек будет успешен, удовлетворен своей жизнью, каких результатов он добьется.

Поэтому мы считаем, что профориентационная работа в школе помогает определиться с выбором будущей профессии, подобрать специальности, максимально соответствующие интересам и профессиональным ожиданиям учащихся, соотнести свои желания и способности, сориентироваться в дальнейшей учебной и профессиональной деятельности. Внедрение профориентации позволит школьникам раскрыть способности и таланты, определиться с той профессиональной сферой, где бы они смогли бы реализовать весь свой потенциал. Такую работу необходимо проводить уже на этапе дошкольных организаций и усиливать в средней школе. Все это позволяет не только ознакомиться с профессиями, но и спланировать будущую успешную карьеру. [2]

Сложность организации профессиональной ориентации с подростками требует решения двойственной задачи: с одной стороны, она должна отвечать запросам рынка труда, с другой - соответствовать способностям, наклонностям, навыкам и личным качествам молодежи при выборе будущей профессии.

Основная часть. Профориентационная работа занимает важное место в деятельности школы, так как она связывает систему образования с экономической системой страны, потребностями учащихся, с их будущим. Для благополучия общества необходимо, чтобы каждый выпускник образовательного учреждения находил, возможно, более полное применение своим интересам, склонностям, не терял напрасно время, силы (да и средства) в поисках своего места в системе общественного производства, на котором мог бы принести наибольшую пользу и получить глубокое удовлетворение от своего труда.

Эти факторы нашли отражение в программе курса по выбору «Моя профессия- мой выбор!». Данная программа курса по выбору проводится за счет вариативного компонента для учащихся 9 класса.

Цели:

- помочь учащимся в формировании профессиональных намерений и успешном профессиональном самоопределении;
- оказать помощь в определении своих жизненных планов, и в соответствии с ними выстроить алгоритм действий выбора профессии.

Задачи:

- формирование информации о мире профессий, о правилах выбора профессии, о путях профессионального образования;
- формирование профессиональных намерений учащихся с учетом имеющихся у них интересов и способностей, через проведение диагностик интересов и их склонностей;
- выявление индивидуальных психологических способностей учащихся;
- обеспечение подростков средствами самопознания, развитие навыков и умений по целеполаганию и планированию;
- оказать эффективную психолого-педагогическую поддержку учащимся 9 класса;

Ожидаемые результаты:

- формирование знаний учащихся о специфике современного рынка труда и его развитии;
- формирование у учащихся представлений о себе и своём профессиональном соответствии;
- принятие учащимися осознанного решения о выборе направления дальнейшего обучения;
- создание условий для повышения готовности подростков к социально-профессиональному самоопределению.

Данный курс получил одобрение РУМС протокол № 6 от 29.06.2020 г. (с. Карасу), также получил одобрение ОУМС протокол № 2 от 01.03.2021 г. (г. Костанай).

В нашей школе на протяжении последних 5 лет проводится целенаправленная профориентационная работа среди уч-ся 1-9 классов. Срок небольшой, но результаты имеются. Здесь можно отметить не только правильно выбранная профессия, но и последующее трудоустройство по данной специальности:

2018 год- 5 выпускников. Из них 5 учащихся поступили в колледжи на бюджетной основе;

2019 год- 13 выпускников. Из них 11 учащихся поступили в колледжи, 2 продолжили обучение в школе;

2020 год- 5 выпускников. Все поступили в колледжи на бюджетной основе;

2021 год- 9 выпускников. Все поступили в колледжи на бюджетной основе на специальности, которые они выбрали сами осознанно, востребованные на рынке труда;

2022 год- 9 выпускников. Также все учащиеся поступили в колледжи по выбранной профессии.

Это результат профориентационной работы в школе. Данная работа проводится системно и преемственно, начиная с 1 класса. В этом направлении в школе разработана программа по профориентационной работе «Я выбираю профессию!» для учащихся 1-9 классов.

В рамках данной программы профориентационная работа в школе организована на трех уровнях:

- Педагоги
- Родители
- Учащиеся

Педагоги:

- способствуют развитию познавательного интереса, творческой направленности личности школьников, используя разнообразные методы и средства: проектную деятельность, деловые игры, семинары, круглые столы, конференции, предметные недели, олимпиады, факультативы, конкурсы стенных газет, домашние сочинения и т.д.:

Педагог- психолог:

– проводят наблюдения по выявлению склонностей и способностей учащихся;

- проведение тренинговых занятий по профориентации учащихся;
- проводит беседы, психологическое просвещение для родителей и педагогов на тему выбора;
- осуществляет психологические консультации с учётом возрастных особенностей учащихся;
- способствуют формированию у школьников адекватной самооценки;

Классные руководители:

- организуют тематические и комплексные экскурсии учащихся на предприятия села;
- оказывают помощь школьному психологу в проведении анкетирования, учащихся и их родителей по проблеме самоопределения;

Работа с учащимися:

- комплекс профориентационных услуг в виде профдиагностических мероприятий, занятий и тренингов по планированию будущей профессии;
- участие в конкурсах по профориентации: районный конкурс проектов «Моя будущая профессия – переводчик»; конкурс проектов среди учащихся «Мой выбор будущей профессии».

Встречи с представителями колледжей области.

Школьная библиотека организует тематические выставки-встречи по профессиям, лектории о мире труда, читательские конференции. Обеспечивает учителей методической, популярной и художественной литературой для работы на профориентации.

Работа с родителями:

- родительские собрания совместно с учащимися по профориентации;
- лектории для родителей по профориентации;
- индивидуальные беседы педагогов с родителями школьников по вопросам профориентации;
- привлечение родителей учащихся для работы руководителями кружков, спортивных секций, художественных студий, ученических театров, общественных ученических организаций;
- помощь родителей в организации профессиональных проб старшеклассников на предприятиях;
- создание попечительского совета, включающего работников общеобразовательного учебного заведения, родителей учащихся, частных предпринимателей, оказывающих спонсорскую помощь школе, представителей шефских организаций и т.д.
- «день открытых дверей». [3]

Заключение. Главная наша задача в профориентационной работе помочь учащимся выбрать профессию по душе и заниматься тем, что нравится и интересно. Реализуя себя в профессиональной деятельности, занимаясь своим делом, человек живет в гармонии со своим «я» и стремится к дальнейшему личностному росту и самосовершенствованию. Большую часть жизни мы так или иначе проводим на работе, и те люди, которые нашли себя, свое место в трудовой деятельности, счастливы и во всех остальных сферах социума.

Список использованных источников:

- 1) Статья «Рухани Жангыру» (12.04.2017 г.)
- 2) Савченко М.Ю. Профориентация. Личностное развитие. Тренинг готовности к экзаменам. (9 – 11 класс).
- 3) Практическое руководство для классных руководителей и школьных психологов /Под науч. ред. Л. А. Обуховой. – М., ВАКО, 2005 г.

ФОРМИРОВАНИЕ ПРОФЕССИОНАЛЬНЫХ ПРЕДПОЧТЕНИЙ ОБУЧАЮЩИХСЯ НА УРОКАХ ФИЗИКИ

Д.К. Кошкарбаева

ТОО «Smart technological school», Республика Казахстан

Аннотация. В данной статье описаны основные направления профориентационной работы и методы, используемые для формирования профессиональных предпочтений и компетенций обучающихся на уроках физики в школе. Описаны различные формы организации образовательного процесса, которые способствуют повышению интереса к техническим, инженерным профессиям, а также формирует внутреннюю мотивацию обучающихся.

Ключевые слова: профориентационная работа, профессиональные компетенции, профессиональное самоопределение.

Аңдатпа. Бұл мақалада кәсіптік бағдар берудің негізгі бағыттары және мектептегі физика сабақтарында оқушылардың кәсіби бейімділіктері мен құзыреттіліктерін қалыптастыру үшін қолданылатын әдістер сипатталған. Техникалық және инженерлік мамандықтарға қызығушылықты арттыруға ықпал ететін, сонымен қатар оқушылардың ішкі мотивациясын қалыптастыратын оқу процесін ұйымдастырудың әртүрлі формалары сипатталған.

Тірек сөздер: кәсіптік бағдар беру, кәсіби құзыреттіліктер, кәсіби өзін-өзі анықтау.

Введение. Путь к выбору той или иной профессии проходит через развитие у учащихся интереса к учебным предметам. В формировании профессиональных компетенций и предпочтений важную роль играет мотивационная готовность обучающихся.

Профессиональное становление человека охватывает длительный период. Во время обучения в школе закладываются профессиональные предпочтения и компетенции, которые являются составляющими профессионального самоопределения обучающихся. Под профессиональным самоопределением понимают процесс формирования учащимся личного отношения к трудовой сфере, а также способ его самореализации через согласование профессиональных потребностей. Одним из возможных вариантов решения проблемы профессионального самоопределения обучающихся и развития профессиональных предпочтений является политехническая направленность предметов физика, химия, биология и др.

В содержании курса физики рассматриваются вопросы, тесно связанные с технологическими процессами различных промышленных подразделений, а именно механические, термические и электрические способы обработки

металлов, обработка металлов давлением и с использованием различного рода излучений и др. Курс физики предусматривает изучение физических процессов, закономерностей, лежащих в основе многих технологических процессов и соответственно предоставляет возможность знакомства с профессиями технической направленности.

Основная часть. Для организации профориентационной работы при изучении физики выделяют учебную и внеучебную деятельности.

В рамках учебной деятельности осуществляется предметная профориентация через:

- изучение физических процессов и закономерностей лежащих в основе технологических процессов;
- решение и составление задач производственного содержания; выполнение лабораторных и практических работ производственно-технического содержания;

- решение исследовательских задач;
- организация и проведение учебных экскурсий на предприятия;
- проведение учебных конференций, семинаров.

Внеучебная деятельность может быть организована в следующих формах:

- кружки, факультативы;
- вечера;
- декады, недели «Физика в моей профессии», выставки;
- викторины, конкурсы;
- научные общества учащихся;
- диспуты; ролевые игры;
- встречи со специалистами; экскурсии и др.

Использование различных форм организации образовательного процесса способствует повышению интереса к техническим, инженерным профессиям, а также формирует внутреннюю мотивацию обучающихся.

Хорошим мотивационным потенциалом обладает самостоятельная работа обучающихся при знакомстве с видами профессий, востребованных в данный момент. Обучающиеся составляют описание производственно-технических сведений о профессиях, включающих в себя следующее:

- название, основные технические устройства и технологические процессы, обслуживаемые рабочими этих профессий;
- теоретические и практические сведения, необходимые рабочим этих профессий.

Для успешного решения задач по формированию мотивации, профессиональных предпочтений в программе по физике отражены следующие моменты:

- ознакомление учащихся с профессиями в процессе прохождения программного материала;
- изучение и развитие интересов, склонностей, и способностей учащихся в процессе обучения на уроке;

- в ходе выполнения лабораторно-практических работ способствовать выявлению интересов учащихся в данной области деятельности;
- включение профориентационной тематики в наглядно-информационный, демонстрационный материал.

Большая роль отводится учителю физики в поддержании мотивации у обучающихся. Поэтому при подготовке к обобщающему уроку по теме, разделу необходимо продумать комплекс творческих домашних заданий, развивающих профессиональные предпочтения обучающихся. Это могут быть мини сообщения, доклады по конкретным темам о профессиях, презентации, представляющие физические законы и явления, знание которых необходимо для тех или иных профессий. Например, видеоролики об использовании физических закономерностей в производстве, фотовыставки технических устройств, работающих на основе физических закономерностей, практические задачи по теме, с которой может столкнуться специалист в той или иной профессии.

Организованная профориентационная работа должна осуществляться в неразрывном единстве с общим физическим образованием, трудовым и нравственным воспитанием на основе реализации политехнического принципа в обучении физике. При обучении физике важное значение приобретает формирование у учащихся экспериментальных умений и навыков. Практические занятия и лабораторные опыты способствуют как усвоению учебного курса, так и воспитанию общей культуры труда, также формируют умение планировать работу, содержать в чистоте рабочее место, соблюдать правила техники безопасности, аккуратно проводить трудовые операции, осуществлять контроль результатов выполняемого трудового процесса.

Для отслеживания необходимых результатов сформированности профессиональных предпочтений широко используется метод проектов по физике. Виды проектов бывают различными, но всегда предполагают оформление результатов в виде конечного продукта. Обучающиеся создают презентации, буклеты по описанию различных профессий, баннеры о современных, востребованных профессиях, а также пишут научные проекты.

Проектная деятельность повышает общую учебную мотивацию, интерес к физике. А это в свою очередь способствует активизации самостоятельности, усилению вовлеченности в образовательный процесс, формированию профессиональных предпочтений.

Одним из результатов профориентационной работы выступают метапредметные компетентности. В данном случае обучение физике ориентировано не только на осознание и осмысление учебной информации, но и на формирование профессиональных компетенций и предпочтений.

Метапредметный результат позволит детям в дальнейшем самостоятельно расширять и изменять собственную квалификацию, а, следовательно, сохранять свою ценность в мире стремительного изменения содержания профессий.

При правильной организации профориентационной работы на уроках физики:

- увеличится число учащихся, которые пожелают работать над индивидуальными исследовательскими проектами, связанными с различными техническими процессами, профессиями и специальностями;
- увеличивается число выпускников, которые выбирают итоговую аттестацию и ЕНТ по физике для дальнейшего поступления в учебные заведения на технические специальности;
- повысится количество участников школьного этапа предметной олимпиады по физике.
- улучшатся результативность участия учащихся на городских и областных этапах предметной олимпиады по физике и конкурсах научных проектов.

Таким образом, выбирая профессию, человек в первую очередь занимается реализацией своего потенциала, способностей и достижением личных желаний. А задача школы помочь обучающимся с профессиональным самоопределением, учитывая их предпочтения, уровень развития и возможности.

Заключение. Профориентационная работа в процессе преподавания физики заключается в повышении заинтересованности учащихся в изучении предмета. Учителю необходимо показать востребованность знаний по предмету в различных профессиях. Научить видеть и понимать, где и какие полученные знания по предмету понадобятся учащимся в их будущей профессии. У учащихся должны быть сформированы навыки использования приобретенных знаний для решения различных практических задач, для самостоятельной творческой работы, исследовательской деятельности, стремления к саморазвитию и самосовершенствованию. А также уметь анализировать свои способности и определять траекторию дальнейшего обучения и выбора будущей профессии.

Для формирования профессионального самоопределения и познавательных способностей, обучающихся необходим особый подход, который бы помогал решать задачу, стоящую перед школой по воспитанию личности способной творчески подходить к решению практически важных задач.

Выбор будущей профессии проходит через развитие у школьников интереса к учебным предметам. Интерес к физике обуславливается, прежде всего, практической значимостью этой дисциплины.

Один из главных путей зарождения профессиональных интересов - увлекательное яркое преподавание. Полюбив физику, ученики хотят сделать ее основой своей будущей профессии, начинают узнавать, какие существуют специальности, связанные с этой наукой, и готовятся к поступлению в соответствующее учебное заведение. Как правило, это проявляется, прежде всего, в том, что они с большим желанием и активностью изучают физику.

Таким образом, суть профориентационной работы в процессе преподавания физики заключается в том, чтобы помочь ученикам глубоко и прочно усвоить основной учебный материал, научить их самостоятельно добывать информацию, пользоваться приобретенными знаниями для решения различных практических задач.

Список использованных источников

- 1) Шагиахметова Л.М. Организация профильного обучения школьников: Учебно-методическое пособие / Костанай: КГПУ им. У. Султангазина, 2019. – 106 с.
- 2) В. Е. Гаврилов «Мир профессий. Человек-техника». М. Молодая гвардия 2007.
- 3) И. Ю. Ланина, Л. А. Ларченкова «Учение с увлечением на уроках решения задач по физике». С-Пб. О.О.О. Миралл» 2015. - 85 с
- 4) Степанова Г. Н. «Выявление и развитие компетенций учащихся». ООО «Русское слово», 2013.

ПРОФЕССИОНАЛЬНАЯ ОРИЕНТАЦИЯ: РАВНЫЕ ВОЗМОЖНОСТИ, ДОСТУПНАЯ СРЕДА ДЛЯ ВСЕХ УЧАСТНИКОВ ОБРАЗОВАТЕЛЬНОГО ПРОЦЕССА

Ю.Б. Лысенко

*КГУ «Силантьевская общеобразовательная школа»
отдела образования Алтынсаринского района
Управления образования акимата Костанайской области
Республика Казахстан*

Аннотация. В настоящей статье рассматривается одно из важных актуальных направлений современного образования – профессиональная ориентация обучающихся школ. Определяется важность профориентационной работы с обучающимися с особыми образовательными потребностями. Освещаются основные принципы профориентационной работы: доступность и инклюзивность. Рассматриваются основные направления в работе педагога-профориентатора с детьми с особыми образовательными потребностями.

Ключевые слова: инклюзивная среда, педагог-профориентатор, профессиональная ориентация, инклюзивность, доступность, обучающиеся с особыми образовательными потребностями.

Аннотация. Бұл мақалада қазіргі білім берудің маңызды өзекті бағыттарының бірі – мектеп оқушыларының кәсіби бағдары қарастырылады. Ерекше білім беру қажеттіліктері бар білім алушылармен кәсіптік бағдар беру жұмысының маңыздылығы айқындалады. Кәсіптік бағдар беру жұмысының негізгі принциптері: қолжетімділік және инклюзивтілік қамтылады. Педагог-кәсіби бағдар берушінің ерекше білім беру қажеттіліктері бар балалармен жұмысының негізгі бағыттары қарастырылады.

Тірек сөздер: инклюзивті орта, педагог-кәсіптік бағдар беруші, кәсіптік бағдар, инклюзивтілік, қолжетімділік, ерекше білім беру қажеттіліктері бар білім алушылар.

Введение. Задачей каждой организации образования является создание образовательной среды, благоприятной для гармоничного становления и развития личности обучающегося, обеспечения доступности качественного образования обучающимся и обеспечение инклюзивной среды обучения [1]. В современном мире не менее важной задачей выступает получение и применение профессиональных знаний и навыков всеми обучающимися школ.

В своем Послании народу Казахстана «Единство народа и системные реформы – прочная основа процветания страны Глава государства Касым-Жомарт Токаев отметил: «Особую значимость приобретает ранняя

профориентация детей. Подрастающее поколение должно осознанно относиться к выбору будущей профессии... Следует обеспечить стопроцентный охват бесплатным ТиПО по востребованным специальностям» [2]. Отсюда следует, что необходимо начинать проводить профориентационную работу уже с начальной школы, так как интересы и склонности закладываются у ребенка с младшего школьного возраста и их нужно развивать постепенно, к моменту поступления у подростка уже будут заложены основные представления о профессиональном выборе.

Вопрос выбора профессии становится актуальным для учеников старших выпускных классов, когда они должны определиться с поступлением в колледж или высшее учебное заведение. Однако, многие из них сталкиваются с трудностями из-за недостаточного знания о ситуации на рынке труда, устаревших представлений педагогов и родителей о перспективных профессиях на будущее. Важно, чтобы педагоги и родители постоянно развивались профессионально и помогали ученикам выбрать профессию в соответствии с их потенциалом, интересами и желаниями, в этом им может помочь педагог-профориентатор. Государство и общество также должны поддерживать развитие всех участников образовательного процесса. Проведение профориентационной работы начиная с младшей школы поможет будущим профессионалам определиться с направлением своего обучения и карьерного роста.

Основная часть. Стоит отметить, что профессиональная ориентация является важным этапом в жизни каждого обучающегося. Она помогает определить свои профессиональные интересы и возможности, а также выбрать наиболее подходящую профессию для своего будущего. В общеобразовательной школе профориентационное направление играет значимую роль в формировании профессиональных навыков и компетенций учеников. Однако, не все школьники имеют равные возможности для получения качественной профессиональной ориентации.

Инклюзивность профессиональной ориентации является важным фактором. Однако, для обучающихся с особыми образовательными потребностями или инвалидностью доступность профориентационных услуг является проблемой. Чтобы выпускник, имеющий ООП, был успешен в жизни и конкурентоспособен, необходимо уже в раннем возрасте формировать у него профессиональную мотивацию посредством эффективной системы предпрофессионального ориентирования. Правильная работа специалистов, учитывающая нозологию и возраст ребенка с особыми потребностями, а также формы взаимодействия с родителями, которые могут иметь свои профессиональные предпочтения в отношении к ребенку, также является важным фактором в эффективности профориентации.

Для успешной профориентации обучающихся с ООП необходимо учитывать их индивидуальные особенности, такие как состояние здоровья, психофизиологические возможности, способности, интересы и склонности. Важно помочь им осознать свои возможности и потребности, а также развить позитивное отношение к себе. Для этого профессиональная ориентация должна проводиться комплексно, с участием различных специалистов и родителей.

Необходимо также адаптировать методический инструментарий для определения типологических особенностей личности, выбирающей профессию, и корректировать профессиональные планы обучающихся с ООП в соответствии с их возможностями. В инклюзивной среде профориентация может помочь обучающимся с ООП выбрать направление подготовки, которое будет соответствовать их интересам и поможет им трудоустроиться по желаемой профессии [3]. В целом, профориентация для обучающихся с ООП должна быть индивидуальной, комплексной и адаптированной к их потребностям и возможностям. Это позволит им сделать осознанный выбор профессии и успешно реализоваться в жизни.

Необходимо уделить большое внимание такому этапу профессиональной ориентации, когда обучающиеся уже определились с выбором профессии. Следует составить профессиограмму выбранной профессии и соотнести ее с возможностями обучающихся, учитывая медицинские противопоказания, содержание деятельности, требования к знаниям и умениям, индивидуальные особенности, условия работы, пути получения профессии, области применения профессиональных знаний и перспективы дальнейшего роста. Важно проводить целенаправленную профориентационную работу с детьми с ООП, начиная со старшего дошкольного возраста, включая широкое профессиональное информирование, основанное на сюжетно-ролевых играх и упражнениях. Важно на протяжении всего периода профориентации корректировать профессиональные планы каждого обучающегося в соответствии с его особенностями. Кроме того, важно учитывать, что рынок труда постоянно меняется и требует от профессионалов новых знаний и навыков. Поэтому, помимо выбора профессии, важно также обеспечивать обучение на протяжении всей жизни, чтобы люди могли адаптироваться к изменениям на рынке труда и развиваться профессионально.

Заключение. Таким образом, профессиональное ориентирование является важным направлением в общеобразовательной школе. Доступность и инклюзивность профессиональной ориентации являются ключевыми факторами ее эффективности. необходимо формировать у учащихся необходимый объем профессиональных знаний и общетрудовых умений, отрабатывая их на материале конкретной профессии. Важно обеспечить доступность профориентационных услуг для всех участников образовательного процесса, учитывая особенности каждого ученика. Эффективная и мотивированная система обучения может помочь обучающимся ориентироваться на рынке труда, принять обоснованное решение по выбору будущей профессии и достигать новых целей.

Следует отметить, что для успешной профориентационной работы с детьми и подростками, имеющими особые образовательные потребности, необходимо проводить комплексную работу. Профориентация должна начинаться как можно раньше и охватывать учеников во всех типах учебных заведений. Цель профориентации – помочь определиться с выбором наиболее подходящей работы и позволить выполнять ее в соответствии с знаниями и умениями. Важно учитывать индивидуальные особенности каждого ребенка и

основываться на тщательной оценке профессиональных склонностей и медицинском диагнозе. Таким образом, школа должна выпускать готовых к жизни и работе людей, отвечающих запросам времени, обладающих широким кругозором, гибким мышлением, стать людьми готовыми реализовать себя и способными преуспеть в условиях быстро меняющегося мира.

Список использованных источников

1) Инструктивно-методическое письмо «Об особенностях учебновоспитательного процесса в организациях среднего образования Республики Казахстан в 2022-2023 учебном году». – Нур-Султан: НАО имени И. Алтынсарина, 2022. – 320 с.

2) Токаев К.К. Послание Президента РК народу страны от 1.09.2021г. «Единство народа и системные реформы – прочная основа процветания страны» // <https://www.akorda.kz/ru/poslanie-glavy-gosudarstva-kasym-zhomarta-tokaevanarodu-kazahstana-183048>

3) Методические рекомендации по профориентационной работе в организациях среднего образования (для руководителей методических кабинетов, заместителей директоров школ, классного руководителя, педагогов-предметников, педагогов-психологов). – Астана: НАО имени И. Алтынсарина, 2022. – 82 с.

ЖОҒАРЫ КОЛЛЕДЖ ЖАҒДАЙЫНДА КӘСІПТІК БАҒДАР БЕРУ ЖҰМЫСЫНЫҢ ТИІМДІЛІГІН АРТТЫРУ ЖОЛДАРЫ

Ж.М. Макажанова, А.М. Жакина

Мағжан Жұмабаев атындағы жоғары колледжі

Петропавл қ., Қазақстан Республикасы

Аңдатпа. Мақалада авторлар жоғары колледж жағдайында кәсіптік бағдар беру жұмысын жоспарлау және тиімді өткізу мәселелерін қарастырады. Колледждің кәсіби білім беру жүйесі болашақ маманның тұлғалық-кәсіби өсуіне, өмірлік және кәсіби мәселелерді шешу қабілеттілігінің дамуына бағытталған болуы керек, ол үшін кәсіптік бағдар беру жұмысын жоспарлау келесідей бағытта жүзеге асырылуы тиіс: белсенді кәсіптік ағартушылық жұмысын өткізу, кәсіптік кеңес беру және түлектердің жұмысқа орналасуы бойынша ықпал жасау, кәсіптік диагностиканың өзектелігін арттыру, кәсіби сынамалар (кәсіптік практика) ұйымдастыру. «Мектеп – колледж – университет - кәсіпорын» интеграциялық жүйе білім алушылардың практикалық қызметтің нақты тәжірибесін алуға және мамандыққа қалыпты түрде кіруге мүмкіндік береді. Заманға сай маман даярлау мақсатын жүзеге асыру үшін жоғары колледж мектептермен, университеттермен және әлеуметтік серіктестермен ынтымақтасып жұмыс атқарады.

Тірек сөздер: жоғары колледж, кәсіптік бағдар беру жұмысы, колледж білім алушылары, болашақ педагог.

Аннотация. В статье авторы рассматривают вопросы планирования и эффективного проведения профориентационной работы в условиях высшего колледжа. Система профессионального образования колледжа должна быть ориентирована на личностно-профессиональный рост будущего специалиста, способного решать жизненные и профессиональные проблемы, и для этого планирование профориентационной работы должно осуществляться по следующим направлениям: активация профессиональной просветительской работы, проведение профессионального консультирования и содействие в трудоустройстве выпускников, повышение актуальности профессиональной диагностики,

организация профессиональных практик на базе предприятий. Интегрированная система «школа – колледж – университет - предприятие» позволяет обучающимся получить реальный опыт практической деятельности и естественным путем вводит в специальность. Для реализации цели подготовки современного специалиста высший колледж сотрудничает со школами, университетами и социальными партнерами.

Ключевые слова: *высший колледж, профориентационная работа, обучающиеся колледжа, будущий педагог.*

Кіріспе. ХХІ ғасыр – бәсеке ғасыры, олай болса, ұлттық тарихымызды, мәдениетімізді қастерлейтін, ертеңгі Қазақстанның тізгінін ұстайтын, өмірдің әр түрлі мәселелерінен хабардар, кез келген тапсырманы орындауға қабілетті, қолынан іс келетін құзырлы азаматтарды тәрбиелеу қоғамның негізгі мәселелерінің бірі. Соның ішінде педагогтың алар орны ерекше.

Жаңашыл педагог даярлауға қойылатын талаптар студенттерді – ертеңгі мұғалімдерді оқытудың жаңа түрлерімен қаруландыра отырып, қазіргі уақыттағы кәсіптік дағдыларды игеруге бағытталған оқытудың жаңа жолдарын енгізуді көздейді. Болашақ мұғалімдерді кәсіби әрекетке даярлау аса өзекті, кезек күттірмейтін өткір мәселе екендігін айғақтайды. Нарық жағдайындағы мұғалімдерге қойылатын талаптар: мұғалімдердің бәсекеге қабілеттілігі; білім беру жүйесінің сапалылығы; мұғалімнің кәсіби шеберлігі.

Мемлекетіміздің алға қойған мақсаттарының бірі - әлемдегі білім кеңістігінің деңгейіне жете алатын мамандар дайындау сапасын арттыру. Қоғамдағы болып жатқан өзгерістер кәсіби білім беру саласында болашақ мұғалімдердің шығармашыл, бәсекеге қабілетті, жылжымалы жағдайларға тез бейімделетін, дамуға ұмтылатын, өз еркімен шешім қабылдауға қабілетті, кәсібилігі жоғары болуын көздейді. Заманауи қоғам дәл осындай мұғалімді қажет етеді [1].

Негізгі бөлім. Мемлекеттің талаптарын қанағаттандыру мақсатымен кәсіби білім беру ортасы жаңа үлгідегі, кәсіби шығармашылыққа бейім, кәсіби дамуға және жетілуге қабілетті маман дайындап шығару тиіс. Ол үшін кәсіби білім беру жүйесі болашақ маманның тұлғалық-кәсіби өсуіне, өмірлік және кәсіби мәселелерді шешу қабілеттілігінің дамуына жағдай жасайды. Сондықтан білім берудің сапасына ерекше назар аударғаны жөн.

Білім беру сапасы дегеніміз нақты мақсатқа жету, өмірдің сапасын арттыру үшін белгілі жағдайда, қолдану кезінде алынған білімнің қажеттілігі. Әлемдік деңгейде кәсіби білім беру сапасын арттырудың негізгі жолы – болашақ маманның тұлғалық жағына назар аударып, оның таным процестерін, менталитетін, интеллектісін қозғайтындай, дамытатындай оқыту-тәжірибелік іс-әрекетті ұйымдастыру. Сонда ғана педагог өзінің білім мен біліктілігін толықтыру, кәсіби-тұлғалық қасиеттерін дамыту, өзіндік кәсіби-шығармашылық даму мен жетілу жұмыстарын көздеп, өзінің іс-әрекеттерін мақсатты түрде бағыттап отырады. Болашақ педагогтың іс-әрекеті көпқырлы үрдіс, ол өзінің кәсіби саласында әртүрлі педагогикалық жағдайларымен танысады [2].

Мұғалім дайындау жөнінде көптеген ойшылдар өз пікірлерін мұра ретінде қалдырған еді. Алғашқы сондай ойлардың бірі әл-Фарабидің идеялары:

«болашақ маманның бойында он екі қасиетті ұштастырып, жетілдіру негізінде мінсіз адамды қалыптастыруға болады. Олар келесідей:

- адам мүшелерінің мінсіз болуы;
- айтылғанның түгелін түсініп, сөйлеушінің ойындағысын ұғып алуы;
- түсінгенін, көргенін есінде жақсы сақтап, ешнәрсе ұмытпайтын болуы;
- алғырлық пен аңғарымпаздықтың болуы;
- өткір сөзді, анық сөйлейтін тілмаштай болуы;
- білімге құштар, үйренуге шаршамайтын, жетістікке жеңіл жететін болуы;
- тағам мен ішімдікте қанағаты бар, сауыққұмарлықтан жат болуы;
- шындықты сүйетін, өтірік пен жалғанды жек көретін;
- игі істерді ынтамен орындауы;
- ақша сияқты нәрселерге жиреніп қарауы, жұртқа жақсылық жасауы;
- әділ болып, қыңырлық танытпауы;
- пасықтыққа, әділетсіздікке рақымсыздық көрсетуі және қажетті жағдайда

шешімпаз болуы қажет», - деген екен [3].

Бұл жерде қосарымыз, ұстаз тұлғасынан аталып өткен қасиеттер жиынтығы анықталса, оның кәсіби іс-әрекеті нәтижелі болып, тұлға ретінде кемелденуі жүзеге асар еді. Ұлы ойшыл адамның жетістікке жетуінің формуласын сол кезден-ақ белгілеп қойған, «өсемін, жетілмін» деген тұлғаның бойында осы қасиеттерінің жиынтығы - оның өмірлік ұстанымына айналуы керектігі өте жақсы көрсетілген.

Ойшылдың идеясын И. Кант бір сөйлеммен дәл түсірген: «Біздің іс-әрекетіміз біздің кім екенімізді көрсетеді» [4]. Байқағанымыздай, адамның тұлғалық қасиеттері оның маман ретінде өсуіне үлкен ықпалын тигізеді. Философ Сократтың есептеуінше, адам қандай қасиет туралы білім жинаса, сол қасиетке өзі жетеді; адам әрқашан рухын-жанын шыңдап отыруы тиіс, өйткені бақытты таныған адам ғана бақытты ой білдіреді [5]. Ал Аристотельдің айтуынша, болмыс жетіліп, адам өмірінде әдемілік орнаса, адам да жетіледі, оның іс-әрекеті мен қызметі де сондай деңгейде болады. Адамның рахатқа бөленуі - асыл қасиеттерге жетуі [6]. Ұлы ойшылдар пікірлерінің түйінін шығаратын болсақ, маманның өз кәсібінде жетістіктерге жетуі оның өмірде қанағаттану, ләззаттану сезімдерге бөленуіне жағдай жасайды. Яғни өзіне, өміріне қанағаттанған, риза болған адам ғана белгілі өмірлік шыңдарға жететіні сөзсіз.

Кез келген адам маман иесі атанар алдында, сол кәсіпке дайындалады, ұстазынан таңдаған мамандығының ерекшелігін игереді. Сондықтан кәсіби дайындық мәселесі әрқашанда өзекті сұрақтардың қатарында болады. Кәсіби дайындық, кәсіби бағдар мәселелеріне көптеген зерттеушілер мән береді: отандық ғалымдар А.Р.Ерментаева, С.М.Жақыпов, Х.Т.Шерьязданова, ресейлік ғалымдар: А.И. Азимова, Е.П. Ильин, И.С. Кон, А.А. Петрусович, М.В. Ретивых, Н.Б. Трофимова және т.б.

Кәсіби бағдар беру жұмысының мақсаты білім алушылардың қабілеттері мен қызығушылықтарына және еңбек нарығының сұраныстарына сәйкес кәсіби сүйемелдеудің тиімді жүйесін құру болып табылады. Осыған орай келесі міндеттерді іске асыруды көздейді:

– аймақтың экономикалық және әлеуметтік даму талаптарына сәйкес студенттер контингентін жасақтау, сондай-ақ кәсіпорындар мен мекемелердің кадрларын сапалы қалыптастыру, білім алушыларға кәсіптік қалыптасуда, оқудың және еңбек қызметінің бастапқы кезеңінде әлеуметтік және психологиялық бейімделуде көмек көрсету;

– кәсіптік білім беру және оқыту саласында әлеуметтік әріптестікті дамыту;

– мектептермен бірлесіп бейіндік, кәсіпке дейінгі, кәсіптік даярлықты ұйымдастыру;

– жалпы оқу-тәрбие үрдісін, оқу жұмыс бағдарламаларының кәсіби бағдарлануын қамтамасыз ету.

«Техникалық және кәсіптік, орта білімнен кейінгі білім беру ұйымдарының түрлері қызметінің үлгілік қағидаларын бекіту туралы» нормативтік-құқықтық актілерге сәйкес жоғары колледж – бұл техникалық және кәсіптік, орта білімнен кейінгі білімнің интеграцияланған модульді білім беру бағдарламаларын іске асыратын оқу орны. «Мағжан Жұмабаев атындағы жоғары колледж» ҚМҚМ аталмыш нормативтік құжаттың талаптарын толығымен орындап, кәсіптік бағдар беру жұмысына аса назар аударады.

Мағжан Жұмабаев атындағы жоғары колледж жағдайында кәсіптік бағдар беру жұмысын жоспарлау келесі бағытта жүзеге асады:

1. Белсенді кәсіптік ағартушылық жұмысын өткізу («Талапкер – 2023» операциясы, қала және аудан мектептерінде кәсіби бағдар жұмысын жүргізу және оқушылары үшін колледжде экскурсия ұйымдастыру, үгіт-насихат тобының кәсіби бағдар жұмысы, жарнамалық проспектілер дайындау, кәсіби бағдар жүргізуге арналған бейнероликтер жасау, БАҚ-на колледж туралы ақпарат дайындап жариялау, Ашық есік күнін өткізу).

2. Кәсіптік кеңес беру, түлектердің жұмысқа орналасуы бойынша ықпал жасау («Жас маманға көмек» тақырыптық кітап көрмесін ұйымдастыру, «Менің еңбегім менің Республикамын дамуына ықпал етеді» тақырыптық сынып сағаттары, «Түлектің кәсіби күзиреттілігі» дөңгелек үстел, жас мамандарды жұмысқа орналастыруға көмектесетін ұйымдардың өкілдерімен кездесу, «Бос орындар жәрмеңкесі» сұхбат-алаңы, «Жұмыс іздеу дағдыларына үйрету» тренингін ұйымдастыру және үйрету, білім берудің аудандық бөлімдері өкілдерінің қатысуымен «Жас маманмен кездесу» дөңгелек үстелін ұйымдастыру, «Жас маманға көмек» заңды кеңес беру).

3. Кәсіптік диагностиканың өзектелігін арттыру (қала мектептерінде түлектердің қандай мамандықтарды қалайтынын зерттеуге арналған кәсіби бағдар жұмысы, колледж білім алушыларымен диагностикалық жұмыстар жасау, мамандарды дайындау сапасымен жұмыс берушілердің қанағаттанушылық мониторингісін өткізу).

4. Кәсіби сынамалар ұйымдастыру (колледж білім алушыларының кәсіптік практикалары: сыныптан тыс жұмыс технологиясы, байқау және бақылау практикасы, сауықтыру лагерінде жазғы пратиканы ұйымдастыру, дипломалды практикасы).

Кәсіптік бағдар беру жұмысының тиімділігін арттыру мақсатымен «мектеп-колледж-университет-кәсіпорын» интеграциялық жүйе негізге алынған. Сондықтан өз тарапынан жоғары колледж білім алушылардың болашақ мамандықтарына деген қызығушылығын арттырып, заманға сай маман даярлау мақсатын жүзеге асыру үшін мектептермен, университеттермен және әлеуметтік серіктестермен ынтымақтасып жұмыс атқарады. Бұл жүйе білім алушылардың практикалық қызметтің нақты тәжірибесін алуға және мамандыққа қалыпты түрде кіруге мүмкіндік береді. Сондай-ақ, дайын білімді жинақтаудан гөрі шығармашылық қызмет технологияларын қолдана алатын тұлғаны қалыптастыру дағдыларына баса назар аударылады.

Түлектерді жұмысқа орналастыру көрсеткіштері мамандарды даярлау сапасының негізгі өлшемдерінің бірі болып табылады. Сондықтан колледж жұмыспен қамту мониторингіне және еңбек нарығымен тікелей және кері байланысқа ерекше назар аударады, бұл стратегиялық жоспарлардың еңбек нарығындағы нақты сұранысқа сәйкестігін бақылауға мүмкіндік береді. Колледж түлектерін жұмысқа орналастыру мониторингі көрсеткендей, олардың 97%-ында кәсіби жағынан дайындықтары байқалады. Колледжде жыл сайын "Мектепке дейінгі тәрбие және оқыту", "Бастауыш білім беру", "Негізгі орта білім беру" мамандықтары бойынша оқитын түлектер мониторинг деректері бойынша еңбек нарығында сұранысқа ие екендігі анықталды. Білім беру жүйесіне, білім беру мекемелеріне жаңа талаптар қоятын қазіргі жағдайда еңбек нарығының талаптарына әлеуметтік - кәсіби бейімделген және бәсекелестікке төтеп бере алатын кадрларды даярлау қажеттілігі туындайды. Біздің түлектердің сұранысы әлеуметтік серіктестер мен жұмыс берушілердің оң пікірлерімен расталады.

Қорытынды. ХХІ ғасырды «ақпараттық ғасыр» деп атайды, сонымен қатар «білімділер ғасыры» деп айтсақ артық болмайды. Себебі өркениеттің дамуы адамзат алдында білімді болу қажеттілігін туындатып отыр. Жас ұрпақты заман талабына сай оқытып, білім беретін ұстаздар еліміздің болашағы үшін елеулі іс атқарады. Мұғалім дайындау, оның бойына адамгершілік-рухани құндылықтарды дарытып, дамыту жауапкершілікті талап ететін үрдіс.

Қолданылған деректер тізімі:

- 1) Макажанова, Ж.М., Сеңкібаев, С.Т. Мұғалімдердің акмеологиялық дайындығын қалыптастыру мәселелері: Монография. - Петропавл, 2018. - 141 б.
- 2) Макажанова, Ж.М. Колледж жағдайында болашақ педагогтардың акмеологиялық дайындығын қалыптастырудың маңыздылығы // *Современные тенденции развития науки. Материалы Международной научно-практической конференции.* 2018. – Нефтекамск: Научно-издательский центр «Мир науки». С. 121-125.
- 3) Әл-Фараби. Әлеуметтік этикалық трактаттары. – Алматы: Ғылым, 2001. – 305 б.
- 4) Зорин В.И. «Евразийская мудрость от А до Я» философский словарь. Алматы: Сөздік-Словарь, 2002. -406 с.
- 5) Сократ. Новая философская энциклопедия/ предс. научно-ред. совета В.С.Стёпин. - 2-е изд., Инс-т философии РАН. Нац. обществ.-науч. фонд.- Москва: Мысль, 2010.–2816 с.
- 6) Аристотель. Сочинения. - Москва: Мысль, 2001.- Т.1.–550 с.

ОСОБЕННОСТИ ОРГАНИЗАЦИИ ПЕДАГОГИЧЕСКОГО СОПРОВОЖДЕНИЯ ПРОФЕССИОНАЛЬНОГО САМООПРЕДЕЛЕНИЯ УЧАЩИХСЯ В МАЛОКОМПЛЕКТНЫХ ШКОЛАХ

С.Т. Маликова

Директор КГУ «Общеобразовательная школа №12
отдела образования Житикаринского района»

Управления образования акимата Костанайской области
г. Житикара, Костанайская область, Республика Казахстан

Аннотация. В настоящей статье рассматривается одна из актуальных тем практической реализации педагогического сопровождения в рамках сотрудничества ведущей школы с партнёрскими малокомплектными школами с целью социализации и профессионального самоопределения будущих выпускников основной школы. Анализ методической и воспитательной деятельности партнёрских малокомплектных школ в вопросах профессионального самоопределения будущих выпускников, показал, что не у каждой школы имеется возможность предоставления учащимся свободного выбора профилей, предметов, различных видов практической деятельности. Небольшое количество класс-комплектов, нехватка специалистов, отсутствие кабинетов новой модификации, широкополосного интернета, ограниченная материально-техническая база сельских малокомплектных школ практически лишают обучающихся возможности обучения с целью удовлетворения профильных интересов, направленных на выбор будущей профессиональной деятельности.

Ключевые слова: малокомплектная школа, партнёрская школа, ведущая школа, межсессионный период, профессиональное самоопределение, социализация, педагогическое сопровождение.

Аңдатпа. Бұл мақалада негізгі мектептің Болашақ түлектерін әлеуметтендіру және кәсіби өзін-өзі анықтау мақсатында жетекші мектептің серіктестік шағын жинақты мектептермен ынтымақтастығы шеңберінде психологиялық-педагогикалық қолдауды практикалық іске асырудың өзекті тақырыптарының бірі қарастырылады. Болашақ түлектердің кәсіби өзін-өзі анықтау мәселелерінде шағын жинақты серіктестік мектептердің әдістемелік және тәрбиелік қызметін талдау әрбір мектепте оқушыларға бейіндерді, пәндерді, әртүрлі практикалық қызмет түрлерін еркін таңдау мүмкіндігі жоқ екенін көрсетті. Сынып жиынтықтарының аз саны, мамандардың жетіспеушілігі, жаңа модификация кабинеттерінің, кең жолақты интернеттің болмауы, ауылдық шағын жинақты мектептердің шектеулі материалдық-техникалық базасы болашақ кәсіби қызметті таңдауға бағытталған бейіндік мүдделерді қанағаттандыру мақсатында білім алушыларды оқыту мүмкіндігінен іс жүзінде айырады.

Тірек сөздер: шағын жинақталған мектеп, серіктестік мектеп, жетекші мектеп, сессияаралық кезең, кәсіби өзін-өзі анықтау, әлеуметтену, педагогикалық сүйемелдеу.

Введение. Кардинальные изменения социального и экономического плана, которые происходят в Казахстане в последнее время, вызвали острую необходимость реорганизации и обновления содержания всей парадигмы образования, а также перехода от устаревших традиционных форм преподавания к активному поиску инновационных и эффективных форм его осуществления. Следовательно, прослеживается тенденция улучшения качества процесса самоопределения будущего выпускника организаций основного и общего среднего образования с целью развития его способностей, удовлетворения

профильных интересов и осознанного выбора будущей профессии. Для достижения этой цели предназначено введение на старшей ступени школы профильного обучения и профориентационного направления воспитательной работы по профессиональному самоопределению учащихся.

Анализируя методическую и воспитательную деятельность школ в вопросах самоопределения будущих выпускников, можно сказать, что не у каждой сельской малокомплектной школы имеется возможность предоставления учащимся свободного выбора видов практической деятельности, индивидуальных образовательных маршрутов. Отсутствие параллельных классов, небольшой контингент учащихся, отсутствие специалистов по конкретному общеобразовательному предмету, специализированных кабинетов новой модификации, интерактивного оборудования и широкополосного интернета, практически лишают обучающихся возможности выбора индивидуальной траектории обучения, учиться в соответствии со своими возможностями и потребностями с целью удовлетворения профильных интересов.

Депрессивное состояние сельских регионов и необходимость возрождения села стало одной из главных причин появления Стратегии развития современной малокомплектной школы. На сегодняшний день это является одним из важных и значимых направлений образовательной политики Республики Казахстан. «Концепция развития малокомплектных школ в Республике Казахстан» послужила основной мотивацией к обновлению содержания современного образования, интенсификации образовательного процесса в малокомплектной школе. Как показывает статистика, за последние годы количество основных малокомплектных школ увеличилось в 2 раза. Практически каждый четвёртый учитель осуществляет свою профессиональную деятельность, и каждый шестой казахстанский школьник обучается в малокомплектных организациях образования.

Использование интеграции внутренних и внешних ресурсов целесообразно применять для решения вопросов, связанных с нехваткой кадровых и материальных ресурсов малокомплектных школ. В качестве оптимального варианта привлечения и использования внешних ресурсов можно рассматривать создание активного сотрудничества ведущей и партнёрских школ, в котором будет происходить увеличение доли самостоятельной работы обучающихся на основе индивидуальных образовательных траекторий и маршрутов.

Основная часть. Организация специфического образовательного пространства на базе ведущей школы, предусматривает сессионную и межсессионную форму проведения образовательной и воспитательной работы. В межсессионный период учебно-воспитательный процесс осуществляется на основе индивидуального обучения с использованием технологических карт и информационно-коммуникационного взаимодействия всех участников образовательного процесса, с учётом усиления практической и профильной направленности за счет использования активных методов обучения и проектно-исследовательской деятельности.

Выбирая вид будущей профессиональной деятельности, выпускники основной школы зачастую не осознают степени возможности осуществления

своих намерений. Ребят не знакомят с определёнными требованиями, предъявляемыми данной профессией к физическим и психическим особенностям будущего специалиста. Кроме этого, будущие выпускники не подготовлены также и к тому, чтобы объективно понимать особенности своей индивидуальности и соотнести их с требованиями конкретной профессии.

Следовательно, основной упор в реализации профориентационной работы в малокомплектных школах необходимо делать с помощью следующих форм профориентационной работы с обучающимися:

- учебные занятия в предпрофильных классах;
- посещение факультативов и дополнительных курсов;
- тематические классные часы и беседы о профессиях;
- тренинговые тематические и практические занятия;
- целевые встречи с сотрудниками организаций ТиПО;
- сотрудничество со службой занятости, сельскими акиматами, летнее трудоустройство подростков на крестьянские фермы, лесные и рыболовные хозяйства и др.;
- посещение местных фермерских и крестьянских хозяйств;
- встречи с людьми востребованных профессий;
- обзор книжных и виртуальных выставок - «Білім және мансап», «Мансап және білім»;
- целевые экскурсии на промышленные предприятия города и района;
- научно-исследовательская работа учащихся в составе школьных научных сообществ;
- обзор художественной и научно-популярной литературы по профессиональному самоопределению на тематических сайтах интернета;
- профориентационные недели и декады (игры, конкурсы, выпуск листовок, буклетов, газет, буккроссингов и др.);
- тематические родительские собрания, конференции, лектории.

На каждом возрастном периоде школьного этапа необходимо осуществлять практическую реализацию запланированных целей профориентационной работы с помощью вышеперечисленных форм и методов работы:

- **Начальная школа (1 – 4кл.)** – формирование и расширение представлений о многогранном мире профессий, понимании роли трудовой деятельности в жизни человека и общества, через участие в различных видах познавательной и игровой деятельности.

На этап этапе младшего школьного возраста создается конкретный наглядный фундамент, на основе которого, в дальнейшем, формируется последующее развитие профессионального самосознания подростка. Исходя из этого важно воссоздать многообразный спектр детских воспоминаний о разнообразии мира профессий, чтобы затем, на фундаменте наглядного материала, взрослеющий ребёнок имел возможность анализировать профессиональную и трудовую сферу более осмысленно и ощущать себя уверенно в будущем трудовом коллективе.

Проводя работу по профессиональному самоопределению в младшем школьном звене, педагогам необходимо создать оптимальные условия для воспитания у школьников осознанного и ответственного отношения к трудовой деятельности, осознанное и ценностное отношение к выбору будущей

профессии, уважения к работе и людям рабочих специальностей, бережного отношения к государственной собственности, к природным богатствам и окружающей среде.

Первая ступень основной школы (5 – 7 кл.) – развитие познавательных интересов, мотивации, интеллектуальных и творческих способностей, связанных с предстоящим выбором будущей профессии.

Работа педагогов в профориентационном направлении продолжается через деловые и профориентационные игры, игры-погружения, игры-путешествия, игры-квесты и др. Использование активных методов обучения позволяют обучающимся более подробно и детально изучить всё разнообразие мира существующих профессий, представить своё место в этом профессиональном мире. Ученики 5-7 классов получают представление о многообразии рабочих профессий, востребованных в своей местности, делают первые шаги в проектной и научной деятельности.

Вторая ступень основной школы (8 – 9 кл.). На данном этапе школьной жизни у ребят происходит дальнейшее развитие вторичной социализации, саморегуляции, профессиональной мотивации и самоопределения, готовности к детальному анализу своих собственных способностей и склонностей.

На данном школьном этапе должна идти качественная профориентационная работа среди обучающихся, которая должна быть направлена на своевременную помощь и содействие осознанному выбору профиля обучения, а в дальнейшем – и выбору будущей профессии.

Необходимо отметить, что практически на каждом уроке необходимо уделять внимание знакомству с новой профессией в форме проведения профессиональных проб.

На второй ступени основной школы также целесообразно проводить психологическую диагностику личностных качеств обучающихся, проводить детальный анализ полученных результатов профессиональной направленности, выдавать рекомендации детям, родителям и классному руководителю по вопросам профессионального самоопределения и осознанного выбора дальнейшей профессиональной деятельности.

Заключение. Для управления профориентационным процессом в малокомплектных школах одними из приоритетных необходимо рассматривать вопросы определения критериев и показателей эффективности профессионального самоопределения обучающихся. Достижение поставленных целей профориентационной работы возможно только при системной и целенаправленной работе с обучающимися, при своевременном определении их реальных познавательных интересов, уровня мотивации, творческих и интеллектуальных способностей, формировании твёрдых убеждений и ценностного отношения к выбору будущей профессии. Следовательно, с точки зрения педагогики, правильность выбора будущей профессиональной деятельности означает меру соответствия индивидуального выбора профессии рекомендациям классного руководителя или педагога-психолога. При этом подразумевается, что педагогические рекомендации должны быть основаны на учёте как личностных, так и социальных потребностей. Соответственно, чем больше число обучающихся избирают рекомендованные им профессии в организациях ТиПО или профильное обучение в 10-х классах средних

общеобразовательных организаций для дальнейшей учёбы и поступления в ВУЗы, тем выше качество и плодотворность профориентационной работы педагогов, и, в целом, школы.

Сформированность социализации и профессионального самоопределения будущего выпускника основной школы однозначно считается одним из главных критериев эффективности работы педагогического коллектива школы в профориентационном направлении. Показателем сформированности служат навыки соотносить главные требования конкретной профессии к человеку со знаниями своих индивидуальных особенностей и интеллектуальных способностей, а конкретно тех из них, которые непосредственно влияют на успех в дальнейшей профессиональной деятельности, т.е. профессионально важные качества будущего специалиста.

Список использованных источников:

- 1) Концепция развития малокомплектных школ в Республике Казахстан на 2011-2020 годы – Астана, 2010.
- 2) Малокомплектная школа: проблемы и перспективы. Сер. «Прикладные исследования в области образовательной политики // Авторский коллектив: Нурахметов Н.Н, Караев Ж.А. и др. – Алматы, 2002. – 44 с.
- 3) Пряхников, Н.С. Оценка эффективности профессионального самоопределения / Н.С. Пряхников // Школа и производство - 1997. № 7. - С. 92-95.
- 4) Немова Н.В. Профильная ориентация девятиклассников: элективные курсы и «образовательные информационные карты» / Н.В. Немова // Директор школы. – 2005, № 6.
- 5) Степанский В. И. Психологические факторы выбора профессии: теория, эксперимент: учебно-методическое пособие. - Москва: Московский психолого-социальный ин-т, 2006. - 108 с. 29.

ПОГРУЖЕНИЕ В ПРОФЕССИЮ

Т.М. Мельникова

*КГУ «Октябрьская общеобразовательная школа»
отдела образования города Лисаковска
Управления образования акимата Костанайской области
Республика Казахстан*

Аннотация. В настоящей статье рассматривается опыт взаимодействия школы и местных учреждений, и предприятий в области профориентации выпускников школ. Описывается подготовительная работа мероприятия и его итоги.

Ключевые слова: профориентация, профориентационная работа в выпускных классах.

Аннотация. Бұл мақалада мектеп тұлғаларын кәсіптік бағдарлау саласындағы мектептер мен жергілікті мекемелер мен кәсіпорындардың өзара іс-қимыл тәжірибесі қарастырылады. Іс-шараның дайындық жұмыстары және оның нәтижелері сипатталған.

Тірек сөздер: кәсіптік бағдар беру, бітіру сыныптарындағы кәсіптік бағдар беру жұмысы.

Выбор профессии — одно из самых важных решений, которое мы принимаем в нашей жизни. И, несмотря на всю важность и судьбоносность этого

решения, проблема выбора возникает перед человеком в то время, когда он еще не имеет достаточного личного опыта, не владеет специфическими предметными знаниями и навыками, характерными для той или иной профессии.

Задача педагогического коллектива школы – помочь ученикам выбрать тот путь, на котором они смогут максимально реализовать себя и продолжить развиваться после выпуска из школы. Для решения этой задачи важна слаженная командная работа школьной психологической службы, администрации школы и, в первую очередь, педагогов, которые работают с детьми ежедневно и на уроках как предметники, и как классные руководители. Конечно, помощь в профориентировании и формировании у ребенка первичных представлений о видении себя в той или иной профессиональной деятельности мягко и поэтапно оказывается на всех уровнях образования. Однако, наиболее остро данная проблема встает при достижении детьми 14-15 летнего возраста. Именно в этом возрасте они должны принять решение – что же дальше?

Наиболее информативными методами изучения будущей профессии являются те, которые позволяют увидеть профессию «изнутри»: как происходит добыча полезных ископаемых, как оказывается неотложная медицинская помощь, как работает конвейер по фасовке готовой продукции и т.д. Это возможно только при посещении реального производственного объекта и, возможно, номинального участия в процессе. Именно с этой целью в начале октября в КГУ «Октябрьская общеобразовательная школа ОО г. Лисаковска» проводит мероприятие «Погружение в профессию», в котором принимают участие учащиеся 9-х, 10-х и 11-х классов. Главная цель данного мероприятия заключается в оказании реальной помощи подростку в выборе вариантов профессионального образования.

Дата проведения мероприятия выбрана не случайно. Именно в начале учебного года выпускник должен определиться с выбором профессии. Это ему поможет сконцентрироваться на выборе учебного заведения и предмета по выбору на итоговой аттестации. Таким образом, учащийся целенаправленно готовится к выпускным экзаменам и ЕНТ. Так же данное мероприятие приурочено ко Дню Труда РК, который отмечается в последнее воскресенье сентября.

Мероприятию предшествует большая подготовительная работа. Психологическая служба школы проводит диагностическое анкетирование на профессиональные склонности учащихся. Каждый ученик анализирует итоги своего анкетирования и рекомендации к ним.

На предложение – показать тонкости своей профессии ученикам выпускных классов, откликнулись сразу десять предприятий и учреждений п. Октябрьский. Мы выражаем огромную благодарность руководителям и всем тем, кто встречал учеников на своём рабочем месте:

- детский сад «Балапан»;
- аппарат акима п. Октябрьский;
- филиал №1 Лисаковской Центральной Библиотечной Системы;
- садовый кооператив «Боксит»;
- амбулатория п. Октябрьский;

магазин «Рад и Рам»;
дворовый клуб «Олимп»;
Дом культуры «Россия»;
Аптека;

КБРУ (Краснооктябрьское бокситовое рудоуправление – градообразующее предприятие нашего рабочего посёлка).

Учащимся был представлен на выбор список предприятий и профессий. На основании предпочтений учащихся были сформированы группы для посещения предприятий поселка. При этом посещение не было обычной экскурсией. С учащимися была проведена подготовительная работа: они получили информацию о деятельности предприятия, штатной численности и функциональных обязанностях работников, прошли инструктаж по технике безопасности на территории и во время выполнения работ. Работникам на местах было предложено дать возможность учащимся прочувствовать их профессию «изнутри»: на пару часов заняться профессиональными обязанностями. Руководителями предприятий совместно с ответственными работниками школы были определены направление и функционал, выполнение которого можно доверить подростку под наблюдением специалиста. Также школьники получили предварительное задание, согласно которому они должны были сформулировать и систематизировать интересующие их вопросы, касающиеся профессиональной деятельности, определить, что именно они хотели бы попробовать сделать и т.д.

Так учащиеся десятого класса в полном составе участвовали в работе аппарата акима. Одна группа с Акимом работала с письмами и заявлениями жителей, поступивших в аппарат акима (фото 1). Вторая группа ребят работала в бухгалтерии, разбираясь в тонкостях государственных закупок. Третья группа отправилась с главным специалистом по социальным вопросам с инспектированием в семьи, стоящие на социальном учёте.

Будущие врачи познакомились с прививочной программой маленького пациента (фото 2). Те ребята, кто был в аптеке, даже не подозревали, какими глубокими познаниями в области химии, биологии и латинского языка должен обладать профессиональный фармацевт.

Будущие библиотекари, культработники и педагоги дворового клуба в течение недели подготовили и провели для второклашек и третьеклашек библиотечное, познавательное мероприятия, посвящённые празднованию Дня Республики (фото 3). Те, кто выбрал детский сад, после инструктажа заведующей, распределились по группам, и в качестве помощника воспитателя читали сказки, проводили зарядку для пальчиков и играли с малышами на прогулке.

В садовом кооперативе «Боксит» мальчишкам показали разнообразную технику, планировку сетей летнего полива, план участков садового общества и топографическую карту местности. Также дети имели возможность ознакомиться с условиями заготовки и хранения семенного и посадочного материала овощных культур и плодовых деревьев, декоративных растений и цветов.

Будущим продавцам доверили приклеить ценники на расфасованный товар и поработать с весами, а также попробовать себя в роли консультанта торгового зала (фото 4).

Учитывая, что Октябрьский – это горняцкий поселок, большая часть родителей учащихся занята именно на горнодобывающем производстве. Соответственно и наибольший интерес у детей вызывает именно эта сфера деятельности. Многие дети видят себя в будущем в роли маркшейдера, машиниста экскаватора, машиниста большегрузного транспорта, горного инженера и других профессий, связанных с добычей и переработкой полезных ископаемых (фото 5). Учащиеся, ориентированные на горняцкие профессии, своими глазами увидели карьеры, проследили всю технологическую цепочку от добычи руды до отправки её на Павлодарский алюминиевый завод.

На следующий день все ребята делились своими впечатлениями. Многим это мероприятие помогло с выбором своей будущей профессии и учебного заведения, в которое они будут поступать. Каждый для себя определился с выбором предметом итоговой аттестации и даже с выбором места своей преддипломной практики.

Хочется верить, что уже через несколько лет они вернуться в родной поселок, уже в качестве дипломированных специалистов.

МОДЕЛЬ ПРОФОРИЕНТАЦИОННОЙ РАБОТЫ В ОРГАНИЗАЦИЯХ СРЕДНЕГО ОБРАЗОВАНИЯ РК

С.В. Мурзакулов, А.К. Тастанова

***Аннотация.** В статье рассматривается текущее состояние профориентации в стране, приводятся причины слабой профориентационной политики. Продемонстрированы нормативные документы, разработанные сотрудниками Национальной академии образования имени И.Алтынсарина. Указывается роль Национальной палаты предпринимателей «Атамекен» при проведении профориентационной работы. На основании изученной информации предлагается внедрение разработанной Модели профориентационной работы в организациях среднего образования.*

***Ключевые слова:** профориентация, НАО им.И.Алтынсарина, модель профориентационной работы, Концепция развития профориентации*

***Аннотация.** Мақалада елдегі кәсіптік бағдарлаудың қазіргі жағдайы қарастырылады, әлсіз кәсіптік бағдарлау саясатының себептері келтірілген. Ы. Алтынсарин атындағы Ұлттық білім академиясының қызметкерлері әзірлеген нормативтік құжаттар көрсетілді. Кәсіптік бағдар беру жұмыстарын жүргізу кезінде «Атамекен» Ұлттық кәсіпкерлер палатасының рөлі көрсетіледі. Зерттелген ақпарат негізінде орта білім беру ұйымдарында кәсіптік бағдарлау жұмысының әзірленген моделін енгізу ұсынылады.*

***Тірек сөздер:** кәсіптік бағдар беру, оларға КЕАҚ.И. Алтынсарин, кәсіптік бағдар беру жұмысының моделі, кәсіптік бағдар беруді дамыту тұжырымдамасы.*

Осознанный выбор молодыми людьми своей будущей профессии является одним из важных решений, во многом определяющих их дальнейшую жизненную стратегию. Глобализация, возросший уровень конкуренции на рынке труда, отмирание «старых» и появление новых профессий – это та реальность, для ориентации в которой необходимы соответствующие знания и навыки. Как показывает опыт многих стран, предоставление качественных услуг по профессиональной ориентации на всех уровнях образовательной системы относится к числу неотъемлемых функций государства.

Сегодня наблюдается ужесточение требований рынка труда к уровню профессиональной подготовленности кадров, и это привело к тому, что обществом все чаще и чаще поднимаются вопросы о проблемах профориентации молодежи. В этой связи развитие системы профессиональной ориентации в школах закладывает основу для развития кадрового потенциала страны, приобретая первостепенное значение в формировании будущего рынка труда.

По данным на 2022 год общий уровень безработицы в стране составляет 4,9%, причем 3,8% - это уровень молодежной безработицы (в возрасте от 15 до 28 лет), при этом необходимо отметить, что на сегодняшний день по республике имеется большое количество вакантных мест в таких отраслях, как инженерное дело, промышленность, научные специалисты, коммунальные услуги, врачи, сельскохозяйственные специалисты, педагогика и т.д. (использованы данные Бюро национальной статистики агентства по стратегическому планированию и реформам республики Казахстан).

Работодатели при найме персонала зачастую сталкиваются с трудностями, вызванными отсутствием подготовленных специалистов для работы на различных предприятиях и организациях. В свою очередь выпускники организаций профессионального образования также испытывают трудности с трудоустройством по полученной специальности, а ученикам выпускных классов организаций среднего образования, ввиду отсутствия достаточной информации, нелегко определиться с выбором профессии.

Выделим **5 основных причин**, из-за которых в текущее время политика профориентации не реализована на должном уровне.

Причина 1. Отсутствие соответствующего законодательного обеспечения.

В Республике на сегодняшний день не вполне ясно, за каким ведомством закреплена и осуществляется профориентационная деятельность – за Министерством просвещения, Министерством высшего образования и науки, либо Министерством труда и социальной защиты. В связи с чем представители данных ведомств по вопросам профориентации зачастую отсылают друг к другу и не владеют полной информацией о том, что происходит в регионах страны. Причиной данного препятствия является отсутствие единого положения, регулирующего деятельность профориентации в РК. Предоставление качественных услуг по профессиональной ориентации не может быть осуществлено на уровне одного министерства или ведомства. Данная политика требует общегосударственного подхода, с участием заинтересованных сторон из различных секторов. Эффективное решение проблемы предполагает внедрение и

развитие профориентационной системы на государственном, региональном (департаменты и управления образования, региональные палаты предпринимателей) и местном (школы, работодатели) уровнях.

Причина 2. Отсутствие актуальной информации о рынке труда и востребованных профессиях.

Современный рынок труда и современный рынок образования сегодня сильно разбалансированы. Подготовка кадров в ТиПО и ВУЗах РК ведется без учета нужд экономики, что привело к дисбалансу в требуемых и выпускаемых специалистах. Отсутствие единой информационной среды для взаимодействия представителей разных ведомств, недоступность имеющейся информации для широкого круга заинтересованных сторон, отсутствие открытых диалоговых площадок привели к тому, что подавляющее большинство выпускников организаций среднего образования делают свой выбор профессии «на ощупь», руководствуясь советами семьи и друзей.

Причина 3. Отсутствие материально-технической базы для повышения квалификации школьных профориентаторов.

В Республике функции профориентатора формально закреплены за педагогами школ (в основном это завучи либо школьные психологи), которые вследствие перегруженности обязанностями ограничиваются организацией презентаций ВУЗов в школах. На данный момент сотрудникам школ не предоставляется возможности повышения квалификации по профориентации в соответствии с требованиями современного рынка труда.

Также на сегодняшний день отсутствует методическая база по подготовке профориентаторов. В республике действует Национальный центр повышения квалификации педагогических работников, но, к сожалению, его деятельность не предусматривает работу с профориентаторами. Без всесторонней подготовки квалифицированных кадров развитие профориентационной системы в РК не представляется возможным.

Причина 4. Профориентационные функции переданы в частные руки/коммерциализация.

Сегодня на рынке профориентационных услуг в РК активными игроками выступают частные компании, НПО, общественные фонды, которые предлагают свои услуги в области профориентации на коммерческой основе. И это было бы неплохо, если бы не отсутствовали механизмы мониторинга деятельности частных поставщиков профориентационных услуг в стране, проводился бы контроль содержания данных услуг. Таким образом, причиной торможения профориентации молодежи является отсутствие доступа к необходимой экономической информации по РК, а также отсутствие четких государственных механизмов мониторинга деятельности частных поставщиков профориентационных услуг.

Причина 5. Незначительный охват профориентационными мероприятиями.

Национальная палата предпринимателей «Атамекен» активно поддерживает школы страны в вопросах профориентации; в некоторых регионах ими открыты школьные профориентационные кабинеты, которые предлагают

вниманию школьников ознакомительные видеоролики о текущем экономическом положении и предприятиях труда конкретного региона/области.

Также ключевыми игроками в ведении профориентации остаются колледжи, ВУЗы, которые посещают школы и проводят презентации своего учебного заведения, имеющих специальности и условий поступления. Тем не менее охват данными мероприятиями в стране остается крайне низким, подавляющее большинство областных и районных школ не оснащены кабинетами профориентации, не имеют доступа к информации, не проводят встреч обучающихся с представителями организаций профессионального образования, представителями работодателей.

Одним из наиболее весомых препятствий по принятию и реализации профориентационной политики является отсутствие комплексного подхода, административных и финансовых ресурсов в государственных ведомствах РК. Для успешной реализации политики необходим штат квалифицированных работников, не обремененных иными обязанностями. Реализация политики по развитию системы школьной профориентации требует существенных гос.затрат, к примеру, на переподготовку педагогов в квалифицированных профориентаторов.

В 2022 году сотрудниками Национальной академией образования им. И.Алтынсарина, в частности научными сотрудниками лаборатории «Развития человеческого капитала и профориентации» была разработана и научно обоснована Концепция профориентационной деятельности в РК.

На основе данной Концепции также нашими сотрудниками были разработаны методические рекомендации к построению национальной практикоориентированной Модели профориентации, которая предполагает создание централизованной национальной системы профориентационной работы с научно-методическим и информационно-аналитическим сопровождением, с учетом распределения трудовых ресурсов на уровне страны и потребностей конкретного региона в кадровом обеспечении.

Нами предлагается создание *единого государственного информационно-аналитического и методического Центра профессиональной ориентации*.

Государственную систему профориентационной работы предлагается реализовать следующими уровнями:

Верхним уровнем в такой системе является государственный центр профессиональной ориентации, который является учреждением, координирующим информационно-аналитическую, методическую и организационную деятельность 20-ти региональных центров профориентации. Последние, в свою очередь, курируют научно-образовательную профориентационную работу в общеобразовательных организациях.

Государственный Центр профессиональной ориентации следует рассматривать как особый вид социального института общества в решении проблем профессиональной ориентации молодежи.

Государственный Центр профессиональной ориентации должен стать научным, информационно-аналитическим, центром, деятельность которого

будет направлена на обеспечение качественной профориентационной работы на высоком уровне во всех организациях образования страны.

В задачи Государственного Центра профориентации входит:

- общая координация профориентационной работы республики;
- организационное, информационно-аналитическое, методологическое и методическое сопровождение профориентационной работы в РК;
- разработка, апробация и проведение модельных профориентационных мероприятий;
- ведение базы данных всех стейкхолдеров профориентации в РК (портфолио обучающихся, сведения организаций профессионального образования, данные МТСЗН, работодателей, диагностические инструменты и т.д.);
- комплексная оценка результативности деятельности центров в регионах, и в целом по республике, мониторинг;
- анализ качества функционирования системы профориентации;
- аналитика рынка труда республики;
- планирование работы государственного Центра профориентации;
- организация научно-исследовательской деятельности в области профориентации.

Сотрудники региональных центров будут являться координаторами профориентационной работы в регионе во взаимодействии со всеми стейкхолдерами.

Нормативно-правовая работа

Государственный Центр профориентации будет инициировать разработку целей реализации комплексных профориентационных программ и принятие нормативно-правовых документов, необходимых для функционирования системы региональных центров профориентации (положения, уставы, должностные инструкции, формы отчетности и контроля и др.).

Научно-исследовательская деятельность

Государственный Центр профориентации будет инициировать разработку, подбор, экспертизу программ, методик, сценариев мероприятий по профориентации обучающихся, проводить аналитические обзоры профориентационной работы в РК, анализ рынка труда, и оформлять результаты аналитических материалов для использования в профориентационной работе, мониторинг.

Организационно-методическая поддержка профориентационной работы

Государственный Центр профессиональной ориентации, выполняя свои функции, осуществляет консолидирующую и интеграционную роль всех заинтересованных в качественной профориентационной работе участников.

Программно-техническая поддержка профориентационной работы

Государственный Центр профориентации будет осуществлять функционирование за счет использования передовых ИТ-технологий. Головной системой управления является цифровая информационная система профориентации, которая централизует деятельность остальных направлений

информационного обеспечения процесса функционирования национальной Модели профориентации.

Также в методических рекомендациях представлены Топ 10 инструментов профориентационной деятельности и формы взаимодействия со всеми стейкхолдерами.

Полное реформирование профориентационной системы подразумевает проведение огромной работы по введению законодательного обеспечения, регулирующего работу в сфере профориентации школьников; принятию решения по закреплению профориентационных функций за определенным государственным органом (что отсутствует на данном этапе); созданию единого государственного (национального) профориентационного центра; подготовке школьных профориентаторов; привлечению представителей рынка труда к профориентационным мероприятиям; проведению психологического тестирования; обеспечению экономического анализа и прогнозирования.

Таким образом, взаимодействие основных участников, вовлеченных в предоставление профориентационных услуг в РК, должно во многом соответствовать мировым моделям и включать в себя:

1. Создание единого государственного (национального) центра по профориентации, ответственного за централизованное ведение и реализацию профориентационной политики, осуществление общей методической работы и координации по всей стране.

2. Качественное профессиональное образование

3. Представителей рынка труда, оказывающих услуги по организации практики и участвующих в профориентационных мероприятиях.

Список использованных источников:

1) Национальный доклад «Молодежь Казахстана – 2021» // <https://eljastary.kz/ru/reports/18762/>.

2) Национальный доклад «Рынок труда Казахстана: развитие в условиях новой реальности», 2021 г., <https://iac.enbek.kz/ru/node/1179> с. 125.

3) Сайт Национальной академии образования имени И. Алтынсарина <https://uba.edu.kz>.

РАЗВИТИЕ ИНФОРМАЦИОННОЙ ГРАМОТНОСТИ У СТУДЕНТОВ В ЦИФРОВОЙ ЭПОХЕ

Ш.С. Мурсалимова

КГКП «Высший строительно-экономический колледж»

г.Петропавловск, Республика Казахстан

Аннотация. Статья посвящена развитию информационной грамотности у студентов в цифровой эпохе. В современном мире доступ к информации стал всеобщим явлением, и овладение навыками информационной грамотности становится важным фактором успешного обучения и профессиональной деятельности. Статья подчеркивает необходимость внедрения обучения информационной грамотности в учебные планы и программы образовательных учреждений, включая школы и вузы. Также необходимо

обратить внимание на важную роль родителей и общества в развитии информационной грамотности у студентов. Овладение навыками информационной грамотности позволяет студентам эффективно находить, оценивать, использовать и коммуницировать с информацией, что способствует их успешному учебному и профессиональному росту.

Ключевые слова: *информационная грамотность, цифровая эпоха, студенты, методы развития, педагогические рекомендации.*

Аңдатпа. *Мақала цифрлық дәуірде оқушылардың ақпараттық сауаттылығын дамытуға арналған. Қазіргі әлемде ақпаратқа қол жеткізу әмбебап құбылысқа айналды, ал ақпараттық сауаттылық дағдыларын меңгеру табысты білім беру мен кәсіби қызметтің маңызды факторына айналуда. Мақалада ақпараттық сауаттылықты оқытуды білім беру ұйымдарының, оның ішінде мектептер мен университеттердің оқу жоспарлары мен бағдарламаларына енгізу қажеттігі атап көрсетілген. Оқушылардың ақпараттық сауаттылығын дамытуда ата-ана мен қоғамның маңызды рөліне де назар аудару қажет. Ақпараттық сауаттылық дағдыларын меңгеру студенттерге ақпаратты тиімді табуға, бағалауға, пайдалануға және онымен байланысуға мүмкіндік береді, бұл олардың табысты оқу және кәсіби өсуіне ықпал етеді.*

Тірек сөздер: *ақпараттық сауаттылық, цифрлық дәуір, оқушылар, дамыту әдістері, педагогикалық ұсыныстар*

Введение. Современная цифровая эпоха сопровождается быстрыми и масштабными изменениями в информационной сфере, что оказывает существенное влияние на образовательный процесс. В современном мире доступность и объем информации непрерывно растут, и студентам, подготавливающимся к профессиональной деятельности, необходимо развивать информационную грамотность, чтобы эффективно ориентироваться в множестве информационных источников, анализировать и оценивать информацию, принимать осознанные решения и критически мыслить.

Основная часть. Сущность и важность информационной грамотности.

Информационная грамотность - это компетенция, которая предполагает умение эффективно и ответственно работать с информацией, определять ее потребности, искать, оценивать, выбирать, анализировать, организовывать и использовать информацию для достижения определенных целей. В условиях цифровой эпохи информационная грамотность становится особенно важной, так как студентам приходится сталкиваться с огромным объемом информации из различных источников, включая интернет, социальные сети, базы данных, электронные ресурсы и другие.

Развитие информационной грамотности является неотъемлемой частью процесса образования и подготовки студентов к профессиональной деятельности. Она позволяет студентам стать активными и самостоятельными пользователями информации, способными критически оценивать информацию, различать факты от мнений, анализировать и аргументировать свои решения на основе доступных данных. Она также способствует развитию творческого мышления, коммуникативных навыков, самоорганизации и саморегуляции в процессе работы с информацией.

Особенности цифровой эпохи. Цифровая эпоха отличается рядом особенностей, которые оказывают существенное влияние на развитие

информационной грамотности у студентов. Некоторые из основных особенностей включают:

1. Объем информации: Современный мир характеризуется огромным объемом информации, доступной в сети интернет. Студенты сталкиваются с огромным количеством информации из различных источников, и им необходимо развивать навыки поиска, оценки и выбора релевантной информации.

2. Быстрота изменений: Технологии и информационная среда быстро меняются, и студенты должны быть готовы к постоянному обновлению своих навыков и знаний, чтобы оставаться информационно грамотными.

3. Разнообразие источников: В цифровой эпохе студенты имеют доступ к разнообразным источникам информации, включая блоги, социальные сети, форумы и другие непроверенные источники. Это требует от студентов развития навыков оценки надежности и достоверности информации.

4. Фильтрация информации: Студенты должны быть в состоянии отличать факты от мнений, оценивать информацию на основе ее источника, авторитетности и достоверности, и анализировать ее критически перед использованием в своих работах.

5. Коммуникация и коллаборация: В цифровой эпохе коммуникация и сотрудничество происходят в онлайн-среде, и студенты должны развивать навыки эффективной коммуникации, цифрового взаимодействия и коллаборации с другими людьми.

Пути развития информационной грамотности у студентов

Для успешного развития информационной грамотности у студентов в цифровой эпохе, необходимо применять разнообразные подходы и методы. Некоторые из путей развития информационной грамотности у студентов включают:

1. Интеграция в учебный процесс: Информационная грамотность должна быть интегрирована в учебные программы на всех уровнях образования. Это может включать обучение навыкам поиска и оценки информации, критическому мышлению, коммуникации и коллаборации.

2. Обучение критическому мышлению: Студентам следует развивать навыки анализа, оценки и интерпретации информации, особенно при работе с интернет-ресурсами.

3. Оценка надежности и достоверности источников: Студентам следует учиться оценивать надежность и достоверность источников информации, проверять их авторитетность, актуальность, достоверность и применимость к своим исследованиям или задачам.

4. Учение навыкам поиска информации: Студентам следует развивать навыки эффективного поиска информации в сети интернет, использования различных поисковых систем, баз данных и библиотечных ресурсов. Это включает такие навыки, как формулирование ключевых слов, фильтрация результатов поиска, оценка релевантности найденной информации и ее сохранение для последующего использования.

5. Обучение эффективной коммуникации и коллаборации: Студентам следует развивать навыки эффективной коммуникации и коллаборации в

онлайн-среде, включая умение представлять свои идеи и аргументы, работать с другими людьми на проектах, обмениваться информацией и конструктивно взаимодействовать в цифровых коммуникационных средах.

6. Обучение критическому чтению: Студентам следует развивать навыки критического чтения, включая анализ текстов на предмет авторства, цели и качества аргументации, а также способности к критическому мышлению и оценке информации, представленной в текстовой форме.

7. Практическое применение навыков информационной грамотности: Студентам следует давать возможность практически применять свои навыки информационной грамотности в реальных проектах, исследованиях, презентациях или других задачах, чтобы они могли видеть непосредственную ценность этих навыков и их применимость в реальном мире.

Заключение. Информационная грамотность является неотъемлемой частью современного образования, особенно в цифровой эпохе, где доступ к информации является всеобщим явлением. Овладение навыками информационной грамотности позволяет студентам эффективно находить, оценивать, использовать и коммуницировать с информацией, что является важным фактором успешного обучения и профессиональной деятельности.

Образовательные учреждения, включая школы и вузы, должны активно внедрять обучение информационной грамотности в свои учебные планы и программы. Это может включать разработку специальных курсов или интеграцию элементов информационной грамотности в существующие предметы. Также важно проводить систематическую оценку уровня информационной грамотности учащихся и предоставлять дополнительные ресурсы и поддержку тем, кто в этом нуждается.

Кроме того, родители и общество в целом также играют важную роль в развитии информационной грамотности у студентов. Родители могут поощрять своих детей к активному поиску и оценке информации, а также к этичному использованию источников. Общество может поддерживать и активно участвовать в программах и инициативах, направленных на повышение информационной грамотности населения.

В целом, развитие информационной грамотности является важным аспектом образования в современном мире. Овладение навыками информационной грамотности позволяет студентам быть более успешными и критически мыслящими потребителями информации, а также эффективными участниками современного информационного общества.

Список использованных источников:

- 1) Алимова, О.А. Информационная грамотность как ключевая компетенция современного образования / О.А. Алимова // Информатика и образование. - 2017. - №1. - С. 32-37.
- 2) Бонк, К.О. Основы информационной грамотности / К.О. Бонк, М.В. Самойлова. - М.: Юрайт, 2016. - 256 с.
- 3) Крицкая, О.В. Информационная грамотность и ее развитие в цифровой среде / О.В. Крицкая // Новая наука: от идеи к результату. - 2019. - № 3. - С. 45-50.

4) Листова, Е.Н. Формирование информационной грамотности студентов на основе информационных технологий / Е.Н. Листова // Современные наукоемкие технологии. - 2017. - № 3. - С. 82-87.

5) Павлова, И.Н. Формирование информационной грамотности студентов в условиях цифровой среды / И.Н. Павлова // Вестник Московского государственного областного университета. Серия: Педагогика. - 2019. - № 1. - С. 91-97.

6) Чистович, И.А. Развитие информационной грамотности в контексте цифровой компетенции педагога / И.А. Чистович // Информационные технологии и образование. - 2019. - № 4. - С. 100-106.

7) Шелег, Е.Ю. Информационная грамотность как ключевая компетенция современного образования/ Е.Ю. Шелег // Образование в современном мире: опыт, тенденции и перспективы: материалы Международной научно-практической конференции. - М.: Изд-во "Букмекер", 2017. - С. 168-171.

ҚАБІЛЕТ ЖӘНЕ ДАРЫНДЫЛЫҚ КӘСІБИ БАҒЫТ ЖОЛЫНЫҢ БАСТАУЫ

А.М. Муханбет

«Қызылтөбе лицейі» КММ

Ақтау қ., Қазақстан Республикасы

Аңдатпа. Бұл мақалада білім саласындағы ауқымы кең тақырыптарының бірі - кәсіптік бағдар беруде қолданылған әдістері, нәтижелері ұсынылған. Кәсіби бағдар беру жұмыстары арқылы оқушылардың педагогикалық-психологиялық білімдері мен түсініктерін кеңейте отырып, кәсіптік бағытқа деген ынта ықыласын, қызығушылықтарын арттыру қарастырылған. Бұл дегеніміз оқушылардың мамандықты дұрыс таңдауына ниеттілігі мен қажеттілігін, дарындылығы мен қабілеттерін, олардың кәсіби мүдделерін неғұрлым толық ескеруге мүмкіндік береді. Болашақтағы кәсіби мақсатына дұрыс бағыт алу үшін, оқушы бойындағы қарым қабілетін шығармашылықпен дамыта білуге жол ашады.

Тірек сөздер: қабілет, дарындылықты айқындау, кәсіби бағдар, мотивация, қызығушылық.

Аннотация. В данной статье представлена одна из обширных тем в сфере образования - методы и результаты, используемые в профориентации. Планируется повысить энтузиазм и интерес студентов к профессиональному направлению за счет расширения их педагогических и психологических знаний и понимания через профессиональное руководство. Профориентация позволяет учащимся учитывать свои намерения и потребности, таланты и способности, свои профессиональные интересы, сделать правильный выбор профессии.

Ключевые слова: способность, выявление талантов, профориентация, мотивация, интерес.

Кіріспе. Жоғары деңгейдегі жеке жетістіктер әдетте тұлғаны өзін-өзі қолға алуға ықпал ететін және қоғамды алға жылжытатын қозғаушы күш. Қай елдің болмасын өсіп-өркендеуі, өнуі, әлемде өзіндік орын алуы оның ұлттық білім жүйесінің қалыптасуына, даму бағытына тікелей байланысты. Сондықтан да жас жеткіншектің бойындағы табиғат берген ерекше қабілетті, дарындылықты тани білу, оның одан әрі дамуына бағыт - бағдар бере білу, балалардың жеке қабілеттілігін, бейімділігін анықтау және психологиялық дамыту, соның

негізінде олардың болашағына бағыт беру, өз заманының озық өнегесін санасына сіңіру маңызды үрдіс болып табылады [1]. Ал, болашаққа бағыт берудің ең негізгі және едәуір күрделі міндеттерінің бірі – оқушылардың танымдық процесін дамыту, қызығушылығына, қабілеттілігіне, саналы тұрғыда жан дүниесіне жақын істі таңдауы, оны өз бетінше ары қарай жетілдіруді қалыптастыру деп ойлаймын. Әрине, мұндай міндеттерді шешу көбінесе оқушылардың өзіндік ұстанымдары мен ниеттеріне байланысты болып келеді. Десек те, әрбір жеке тұлға әлеуметтік қоғамда өзінің қабілетін шыңдай алса ғана, кейінгі өмірі мен жылдарын сүйіспеншілікпен жасай алады. Сүйіспеншілікпен жасалынған жұмыстар ғана өз нәтижесін беретіні сөзсіз. Бұл жағдайда адам жұмысқа ерекше құлшыныспен кірісіп, жұмысынан ләззат алады. Сондықтан да, өсіп келе жатқан жастардың талпынысы мен қажеттіліктерін қолдау, өмірге өз беттерінше дайындалуға моральдық-психологиялық дайындықтарын жоғарылату, кәсіби бағдарлануын қалыптастыру маңызды мәселелердің негізгісіне айналу қажет.

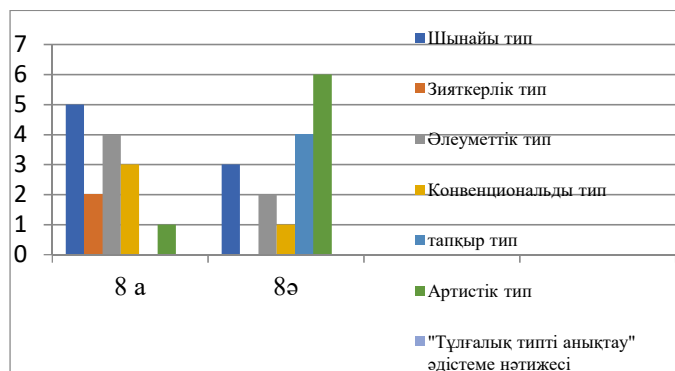
Негізгі бөлім. Кәсіптік бағдар беру – қоғамның қажеттілігіне қарай әрбір оқушының қабілеттілігі мен бейімділігін ескере отырып, кәсіпке қызығушылығын қалыптастыруға және болашақ мамандығын саналы түрде таңдауға көмектесуде, мақсатты атқарылатын жұмыс. Кәсіптік бағдар беру ісін анда – санда бірнеше шаралармен немесе оқушылардың мектепті бітіріп шығу кезіндегі түсінік жұмысымен ғана шектеуге болмайды [1]. Сол себепті жұмыс барысында нәтижелі болған әдіс тәсілдерімді тілге тиек етіп кетсем.

С.Н.Чистякованың пікірінше кәсіби бағыттың мазмұны: оқушылардың қажеттіліктері мен қабылдаулары, бейімділігі мен қабілеттері, олардың кәсіби қызығушылықтары білім беруді жалғастырудың басты мәні болып табылатындығын атап өтті. Оқушыларға осы көлемдегі тәжірибелік жұмыстарды жүргізуде төмендегідей педагогикалық-психологиялық бағыттарды қамтимыз:

1. Диагностикалық әдістемелер жүргізу;

Балалармен жұмыс істеу дарындылықты айқындаудан басталады. Ол үшін алдымен бала бойындағы қабілеттілікті, бейімділікті тани білуіміз қажет. Бейімділік – бұл адамның белгілі бір іс-әрекетпен айналысуға бет бұрысы, оянып келе жатқан қабілетінің алғашқы белгісі. Ал қабілет – іс-әрекетті ойдағыдай нәтижелі етіп орындауда көрінетін жеке қасиет. Дарындылықты анықтау екі кезеңде ұйымдастырамын:

Диагностикалық кезең. «Тұлғалық типін анықтау», «Қызығушылық картасы». Баланың психологиялық ерекшеліктері мен шығармашылық мүмкіншілігін бағалаумен сипатталады [2].

Танымды процестерді дамыту кезең.

Еркін серуен ұйымдастырылады. Ғимаратта төрт қабырғаға қапталған бөлмеде тренингті өткізгеннен гөрі, балалардың ақыл ойын дамытатын, қиялы, еркін, зейінін тұрақтандыратын табиғат аясында психологиялық тренингті өткізудің маңыздылығы жоғары («**Iris Folding**» «**Дәнді дақыл**» жаттығулары)[3].

2. Кәсіби психологиялық кеңес беру;

Кез келген арманы анық қадамы нық адамға өмірде мотивация керек. Ең алдымен адамды болашаққа жетелейтін оның арманының айқын болуы. Ойындағы арманыңды көз алдында елестудегі алғашқы қадам *Арман картасы*.

Оқушының досы мен дос болу. Оқушыларды түбегейлі ғаламтор, әлеуметтік желіден алыстату мүмкін емес, бірақ желі арқылы оқушылар үшін қызығушылық тудыруға болады. Бұл күнделікті ауызекі сұхбаттасудан әлдеқайда эффекті. Әлеуметтік желі арқылы балаларға таңдаған мамандығы, кәсіби бағытының дұрыс шешім екендегіне сенім білдіруде *аффирмациялық сөздерді* жіберіп отыру.

3. Өзіндік тануға бағыттау;

Шығармашылық бұл адамның өмір шындығында өзін өзі тануға ұмтылуы, ізденуі. Дұрыс жол табу үшін дұрыс ой түюі, өздігінен сапалы шешімдер қабылдай білуі. Өзіндік көзқарастары қалыптасқан, батыл тұлға ретінде рөлін айқындауда басты іс- шара **кездесу кештері, семинарлар, дәрістер**. Басты қаруы: Республикалық, халықаралық деңгейде жетістікке жеткен жүйріктер, қазіргі таңда білікті маман иесі атанған жұмысшы, жүз пайыз грант алған талапкер, сонымен қатар кез келген сайыста оза шапқан жеңімпаздар, бір сөзбен айтқанда мотивацияға толы спикерлер. Кездесу барысында шығармашылық шабыт, ерекше серпіліс, болашаққа мотивация беріледі. Жеңіс пен жеңіліс, кәсіби мақсаттар және ертеңнен күтетін жарқын үміт туралы сөз қозғалып, кәсіби шыңдалуда кездескен қиындықтары туралы пікір алмасып, ой бөліседі.

4. Кәсіптік бағдарлау жұмысында орай таңдаған мамандықтары пен қосымша пәндері бойынша сәйкесінше жоғары оқу орындарын ұсыну.

«Табыстың психотехнологиясы: менің 5 жылға жоспарым» – алты сабақтан тұратын табыс, мақсат қою, жоспарлау, мінез-құлық икемділігі, ақпараттық құзыреттілік тақырыптары бойынша тәжірибелік сабақ ұйымдастырылады. Оқушылармен жұмыс істеу – кәсіптік бағдар беру бағыттарының бірі, ал екіншісі ата – аналармен жұмыс жасау болып табылады. Ата – аналар арасында түсіндірме

жұмыстарын жүргізіп, ата – аналарды оқушыларға кәсіптік бағыт беру ісіне белсенді қатысуға тартудың маңызы зор. Әрбір ата-ана кәсіптік бағдар беру жұмысын өздерінің мамандықтарымен таныстырудан бастауы керек [4, 312 б.]. Оларды өздері жұмыс істейтін кәсіпорындардағы еңбектің мазмұны мен механизмдерімен, өндірістің принципімен және технологиялық процестерімен таныстырады. Мәселен, «10 күн ата-ананың кәсіпорнында» және «Ата-анамен 1 күн жұмыста» сияқты әлеуметтік жобалар іске қосылды.

Қорытынды. Қорыта айтқанда, өзіңе дұрыс таңдауға жол сілтеу - өміріңіздің бір кірпішін дұрыс қалау. Ал, сол кірпішті дұрыс қалауда кәсіби бағдар жұмысының атқарар рөлі зор. Оқушылардың дұрыс таңдауы көп жағдайда олардың кейінгі өмір сүруінің сапасын, табысты болуын, белгілі бір қызмет саласында өзін-өзі барынша жүзеге асыру қабілетін анықтайды. Бұл кәсіптік бағдар беру мәселесінің айрықша өзектілігін көрсетеді. Мектеп түлектері сапалы білім алу жолында әлемді тануға, өзі өскен ортаға қызығушылық таныта отырып, білім ауқымын кеңейте отырып дамыса, алдағы қадамдарында дұрыс әрі жылдам шешім қабылдай алатыны анық.

Қолданылған деректер тізімі:

- 1) <https://bilimainasy.kz/>, <https://egemen.kz/>, әлеуметтік парақшалары.
- 2) Фатима Бизақова «Психологиялық тест» Сенім, Тараз, 2012ж.
- 3) http://www-pinterest-com.translate.google/heirloomsewer/iris-folding-cards/?_x_tr_sl=en&_x_tr_tl=ru&_x_tr_hl=ru&_x_tr_pto=sc [google account]
- 4) А.И.Доровской Сто советов по развитию одаренности детей. Родителям, воспитателям, учителям/ 1997. - 312 б.

АУЫЛ МЕКТЕБІНДЕ КӘСІБИ БАҒДАР БЕРУ ЖҰМЫСТАРЫН ҰЙЫМДАСТЫРУ ЖОЛДАРЫ

Т.Ч. Мұратбай

Қызылорда облысы, Қазалы ауданы, №102 орта мектебі

Қазақстан Республикасы

Аңдатпа. Мақалада оқушыларға кәсіптік бағдар беру жұмысы ұйымдастыру және ауыл мектебінде жүргізіліп жатқан кәсіптік бағдар беру жұмыстар мәселесі туралы қарастырылады. Қазіргі кезеңде жалпы білімнің міндеті – баланың жалпылама дамуын қамтамасыз ету ғана емес, ең бастысы оларды жастай өз қабілеті мен қызығуына қарай белгілі бір мамандыққа арнайы бағыттау білу. Балаға кәсіптік бағдар беру жұмыстарының жүйелі жүргізілуі арқылы бала бойындағы тұлғалық құзыреттілікті қалыптастырып, болашақта мамандық не кәсіп таңдауда оқушының өзіндік нақты бағыты айқындалады. Ауыл мектебіндегі кәсіптік бағдар беру жұмыстарының бағыттары көрсетілген. Ерте жасан кәсіптік бағдар беру жұмыстарын ұйымдастыру жолдары көрсетіледі. Мектеп оқушыларына кәсіптік бағдар беруде оқу орындарымен, кәсіпорындармен, кәсіпкерлермен әріптестік орнатып, кәсіби бағдар беру жұмысын жетілдіруге болады.

Тірек сөздер: кәсіптік бағдар беру, тұлғалық құзыреттілікті қалыптастыру, кәсіптік бағдар берудің бағыттары, әріптестік орнату.

***Аннотация.** В статье рассматриваются вопросы организации профориентационной работы учащихся и проводимой профориентационной работы в сельской школе. На современном этапе задачей общего образования является не только обеспечение общего развития ребенка, но и, самое главное, умение специально ориентировать его на ту или иную профессию, исходя из собственных способностей и увлечений. Через систематическое проведение профориентационной работы с ребенком формируется личностная компетентность ребенка, в дальнейшем определяется специфическая направленность учащегося в выборе профессии или профессии. Показаны направления профориентационной работы в сельской школе. Указываются пути организации профориентационной работы в раннем возрасте. В профориентации школьников возможно сотрудничество с учебными заведениями, предприятиями, предпринимателями, совершенствование профориентационной работы.*

***Ключевые слова:** профориентация, формирование личностных компетенций, направления профориентации, партнерство.*

Кіріспе. Мектеп оқушыларын ерте жастан мамандықтарын дұрыс таңдауға бағыт беру - маңызды істердің бірі. Саналы түрде таңдалған мамандық жеке тұлғаның болашақ өміріне әсер етеді. Болашақтағы кәсіби мақсатына дұрыс бағыт алған оқушы бойындағы қарым қабілетін шығармашылықпен дамыта білсе сапалы маман ретінде қалыптасатыны белгілі. «Адам өзінің ыңғайымен, еркімен қызмет ететін зат. Іштен туғаннан – ақ белгілі бір өнерге, қызметке икемді болып туады. Басқаша айтқанда әр адамда бір нәрсе - талап, ыңғай, қабілет, яғни зеректік болады. Біреуі бала оқытуға, біреуі әкім болуға, біреуі дәрігерлікке берілуге, біреуі саудаға, біреуі сөзге ыңғайланып жаралады. Кейде кім өзіне біткен ыңғайына қарай өз жолымен жүріп қызмет етсе, өз басына, әлеуметке де көп пайда келтірмек», -деп педагогика мен психологияда өзіндік із қалдырған Жүсіпбек Аймауытов айтқандай, мектеп оқушысын кіші жасынан бастап белгілі бір кәсіпке бағдарлау- бүгінгі мектептің басты мақсаты. Жалпы білімнің басты үш міндеті бар, олар: баланың өзіндік жалпы дамуын, жан-жақты дүниетанымын қамтамасыз ету және оны болашақ белгілі бір кәсіпке даярлау. Осы үш міндеттің ішінде қоғамдық даму күрделенген сайын баланы жастай алдағы кәсіпке бағдарлай әзірлеу – ең көкейкесті мәселеге айналып отырғаны дәлелденді.

Негізгі бөлім. Қазіргі кезеңде жалпы білімнің міндеті – баланың жалпылама дамуын қамтамасыз ету ғана емес, ең бастысы оларды жастай өз қабілеті мен қызығуына қарай белгілі бір мамандыққа арнайы бағыттай білу. Балаға кәсіптік бағдар беру жұмыстарының жүйелі жүргізілуі арқылы бала бойындағы тұлғалық құзыреттілекті қалыптастырып, болашақта мамандық не кәсіп таңдауда оқушының өзіндік нақты бағытының айқындалуына жол ашамыз. Оқушылардың кәсіптік бағдар беру жұмыстарын қандай бағытта жүргізуге болады? Оқушы өз бойындағы белгілі мамандыққа деген кәсіби бағыттылығын айқындау үшін оқушыларға мамандықтар туралы ақпараттар беру, олардың бейімділігіне байланысты кәсіп түрлері туралы қосымша сабақтар жүргізілгені дұрыс.

Мектепте бастауыш сыныптан бастап кәсіби бағдар жұмыстарын түрлі формадағы жұмыстар арқылы ұйымдастыруға болады. Сынып сағаттары мен үйірме жұмыстарында, факультатив сабақтарда, пәндер бойынша кәсіптік

бағдарлау жұмыстарын кіріктіре аламыз. Кәсіптік бағдар беруде мектеп психологі жұмыстарының дұрыс ұйымдастырылуы оқушының бойындағы мамандық таңдауға байланысты қызығушылықты оятып, оның мамандықты таңдаудағы өзіндік табандылығы мен кәсіби ой-ниетінің қалыптасуына оң әсерін тигізеді деп ойлаймын.

Ауыл мектебінде кәсіптік бағдар беру жұмыстарын ұйымдастыру жұмысында оқушыларды, ең алдымен, білім алушының пәндік құзыреттіліктерін қалыптастыру қажет. Білім алушының жеке-тұлғалық құзыреттіліктерін қалыптастыруда кәсіби бағыт-бағдар беру дұрыс жолға қойылғаны дұрыс. Кәсіби бағдар беру жұмысы тек сыныптан тыс іс-шарада емес, пән мазмұнының ерекшелігіне сәйкес білім алушыға берілгені дұрыс. Мектеп бағдарламасы бойынша әрбір пән мұғалімі өз пәнінің ішінде білім алушының кәсіби бағыттылығын ескеріп, өз сабақтарында кіріктіріп отыру қажет. Оқушы алған білімін өмірде қолдана алып, өзі таңдаған мамандыққа қарай бағыттап алса, онда білімнің нәтижесін көруге болады. Сондықтан қазіргі таңда берілетін білім алушының пайдасына жарап, өзі таңдаған мамандықтың алғашқы бастауы болады деп ойлаймын.

Білім алушылардың кәсіби бағыттылығын анықтау барысында диагностикалау жұмыстары жүйелі жүргіліп келеді. Оқушылардың кәсіби ой-ниеті, табандылығы, қызығушылығы, кәсіпке бейімділігіне бағытталған сауалнамалар іс-шаралар, тренингтер өткізу арқылы білім алушыларға психологиялық қолдау көрсетіліп отырады.

Кәсіптік бағдар беруде түрлі формадағы жұмыстарды жүргізу арқылы оқушының өзіндік мамандық таңдауына жол ашылады. Білім алушыларға кәсіптік бағдар беру жұмыстарын 4 бағытта жүргіземіз:

1. Кәсіби бағдарды пән мазмұнына кіріктіре оқыту;
2. Кәсіптік бағдар беруді диагностикалау;
3. Кәсіптік бағдар беру бойынша ақпараттық жұмыстар;
4. Кәсіптік бағдар бойынша кеңес беру жұмыстары.

Кәсіптік бағдарды пән мазмұнына кіріктіру жұмыстарында білім алушылар пән бойынша тәжірибелік жұмыстар, зерттеу жұмыстары бойынша жұмыс жасай алады. Мектеп мұғалімдері білім алушыларға пәнді оқытуда кәсіптік бағдар беру жұмыстарын негізге алып отырады. Қазіргі таңда мектеп оқушылары түрлі білім сайыстарында, шығармашылық және өнертапқыштық жобаларда, бизнес-жоспарлар байқауларында жақсы жетістіктерге жетіп жүр. Мектебіміздегі бастауыш сынып оқушыларын зерттеу жұмысында дағдыландырып жүрген мектеп мұғалімдері С. Есет пен Г. Сембаеваның дайындаған оқушылары республикалық «Зерде» ғылыми жобалар және шығармашылық жобаларының конкурсында жүлделі орындарды иемденді. Оқушылардың техникаға деген қызығушылықтарын арттыруға арналған «Ұлы өнертапқыштыққа алғашқы қадам» инновациялық идеялар мен техникалық шығармашылық және өнертапқыштардың байқауында 10-сынып оқушысы Тілеген Ерасыл өзі дайындаған жүк көліктерімен жүлделі II, III орындарды иемденді. Жетекшісі: физика пәнінің мұғалімі С. Жанназарова.

Білім алушыларға кәсіптік бағдар беруде өзара әріптестік жұмыстары да оқушылардың түрлі мамандық туралы ақпараттар алуына жол ашады. Ауыл мектептерінде оқушыларды жеке кәсіпкерлердің жұмыстарымен таныстыру арқылы кәсіпкерліктің қыр-сырын үйренудің шеберлік сағаттары ұйымдастырылды. «Алтын өрнек» тігін цехының иесі, қолөнер шебері Балапан Назерке шеберлік сабақтарын өткізіп, оқушыларға кәсіпкерліктің өзіндік ерекшеліктерін таныстырды. Өзара әріптестіктің нәтижесінде оқушылар өздерінің шеберліктерін шыңдауда. 11- сынып оқушысы Серікболқызы Аружан «Алтын ине» жобасымен «Мамандықтар әлемін ашамыз» атты республикалық форумның аудандық кезеңінде І орын иеленіп, облыстық кезеңде сертификат иеленді.

Мектеп оқушыларына кәсіптік бағдар беруде арнаулы оқу орындарының және жоғары оқу орындарының кәсіби бағдар беру топтарымен байланыс орнатылып, оқушыларға жоғары және арнаулы оқу орындарында даярланатын мамандықтар туралы кәсіби бағдар беру топтары ақпараттық сағаттар өткізді. Сонымен қатар жыл сайын мектептің 11-сынып оқушылары жоғары оқу орындары ұйымдастырған пәндік олимпиадаларға қатысып, мектеп абыройын асқақтатып жүр. 2021 жылғы мектеп түлегі Сүлейменқызы Аида еліміздегі 5 жоғары оқу орнының грантын жеңіп алды. Биылғы жылы 11-сынып оқушысы Меңдіқара Саят Әл-Фараби атындағы Қазақ Ұлттық Университеті ұйымдастырған халықаралық «Әл-Фараби-2023» олимпиадасында ІІІ орын иеленді. Жетекшісі: тарих пәнінің мұғалімі Жұбаниязова Бақыткүл.

Мектеп түлектерінің орналасуын ұйымдастыру жұмыстары, негізінен, негізгі мектеп пен жалпы орта мектепті бітіргеннен кейін атқарылады. 9- сыныпты бітірген оқушылар арнаулы оқу орындарында білім алып, кәсіби тұрғыдан өзгермелі қоғамға бейімделе бастайды. Жалпы орта мектепті бітіретін оқушылардың басым көпшілігі жоғары оқу орындарына түсуге талпынады. Осы орайда 10- 11 – сынып оқушыларына жүргізілетін оқу жоспарының вариативті компонент сағаттары есебінен жүргізілетін арнайы курстар оқушылардың болашақ таңдаған мамандықтарына байланысты ұйымдастырылғаны дұрыс. Мысалы, жаратылыстану-математика бағытының биология-химия бейіні бойынша «Генетика негіздері», «Күрделілігі жоғары химиялық есептерді шығару», «Микробиология» атты курстар арқылы таңдау пәндері «химия-биология» болатын мамандықтарды таңдаған оқушылардың осы пәндер бойынша білімдерін тереңдетуге негіз салады.

Білім алушыларға жеке, топтық, жалпы сыныптық кеңес беру сағаттары өткізіліп, оқушыларға жаңа мамандықтар, сұраныстағы мамандықтар, мамандық таңдауда қажетті ақпараттар мен кеңестер беріліп отырады. Білім алушының таңдаған мамандығы бойынша елімізде жүргізілген статистикалық ақпараттар, белгілі мамандардың, мектеп түлектерінің кәсіби бағыттылық туралы кеңестері туралы ақпараттық стенд дайындалған.

Мектебіміздің бітіруші түлектері соңғы 3 жылда Ұлттық Бірыңғай Тестілеуге түгел қатысты. Бітіруші түлектердің басым көпшілігі мемлекеттік білім гранттарының иегерлері атанды. Нәтижелі жұмыс мектеп ұжымының оқушыларға кәсіби бағыт-бағдар берудегі қажырлы еңбектерінің жемісі деп ойлаймын.

Қорытынды. Бүгінгі оқушы- ертеңгі ел тұтқасы. Сондықтан оқушыларға кәсіптік бағдар беру жұмыстарының дұрыс ұйымдастырылуы - болашаққа бағытталған жол. Білім алушыларға кәсіптік бағдар беру жұмыстарын нақты бағыттарды саралай отырып ұйымдастырып, олардың келешекте белгілі бір мамандықты игеруіне ықпал ету - мектеп ұжымының басты міндеттерінің бірі. Білім алушы кәсіптік бағдарды мектеп қабырғасынан алады. Кез келген мектеп білім алушыларға кәсіптік бағдар беру жұмысын жүйелі жүргізгені дұрыс. Себебі бүгінгі жеткіншек өз мемлекеті үшін еңбек істейтін ертеңгі маман.

Қолданылған деректер тізімі:

- 1) Ж. Аймауытов. Шығармалары. Алматы. “Жазушы” баспасы
- 2) Кәсіби бағдар беру жұмысын ұйымдастыруда қолдануға арналған тыңдаушыға арналған нұсқаулық, Нұр -Сұлтан, 2019 жыл
- 3) Қазақстан Республикасының Президенті Қ.Қ.Тоқаевтың Қазақстан халқына «Халық бірлігі және жүйелі реформалар - ел өркендеуінің берік негізі» атты Жолдауы.2021 жыл 1 қыркүйек.

ПРОФОРИЕНТАЦИЯ В НАЧАЛЬНОЙ ШКОЛЕ-ПЕРВЫЙ ШАГ К ВЫБОРУ ПРОФЕССИИ

О.Ю. Нагноенко

*КГУ «Гимназия №2 отдела образования города Рудного» Управления
образования акимата Костанайской области, Республика Казахстан*

Аннотация. В настоящей статье рассматривается одна из актуальных тем современного образования – профориентационная работа в школе. На примерах из опыта работы автор доказывает, что работу по профориентации необходимо начинать уже в начальной школе. На основе собственных, разработанных программ факультативов, автор показывает различные формы и методы профориентационной работы с младшими школьниками. В целях изучения данной темы проанализированы различные аспекты учебной и внеучебной деятельности обучающихся и предложены три направления работы.

Ключевые слова: профориентация, младшие школьники, учебная и внеучебная деятельность, работа с родителями, факультативы.

Аңдатпа: Бұл мақалада қазіргі білім берудің өзекті мәселелерінің бірі – мектептегі кәсіптік бағдар беру жұмыстары қарастырылған. Жұмыс тәжірибесінен мысалдар келтіре отырып, автор кәсіптік бағдар беруді бастауыш мектептен бастау керек екенін дәлелдейді. Өзіндік әзірленген таңдау бағдарламалары негізінде автор кіші жастағы оқушылармен кәсіптік бағдар беру жұмысының әртүрлі формалары мен әдістерін көрсетеді. Бұл тақырыпты зерделеу мақсатында оқушылардың оқу-тәрбие және сыныптан тыс жұмысының әртүрлі аспектілері талданып, жұмыстың үш бағыты ұсынылған.

Тірек сөздер: кәсіптік бағыт бағдар беру, кіші мектеп оқушылары, сыныптан тыс жұмыстар, ата-аналармен жұмыс, факультатив.

В настоящее время все большую актуальность приобретает вопрос становления гармонично-развитой, социально-ответственной, коммуникабельной и успешной личности, уверенно адаптирующейся к изменяющимся условиям современного мира. Подготовка школьников к обоснованному выбору профессии представляется одной из важных задач школьного обучения и воспитания. Профориентационная работа сегодня – неотъемлемая часть программы повышения качества образования.

С раннего детства, в процессе развития, ребенок накапливает разнообразные представления о мире профессий. Он в виртуальной форме пытается проиграть действия водителя, врача, учителя, опираясь на свои наблюдения за взрослыми. Уже на этой ступени создается определенный фундамент знаний, на котором базируется дальнейшее развитие профессионального самосознания.

Цели профориентационной работы в начальной школе:

- формирование у детей представлений о различных сторонах профессий;
- понимание роли труда в жизни человека и общества;
- развитие интереса к профессиям родителей и наиболее распространенным профессиям ближайшего окружения.

База к профессиональному самоопределению должна закладываться на стадии конкретно-наглядных представлений о мире профессий еще задолго до подросткового возраста. Поэтому, важное место в профориентации занимает профориентационная работа с младшими школьниками. Учеба выявляет избирательное отношение школьника к разным учебным предметам. У отдельных детей очень рано обнаруживается интерес к некоторым из них, склонность к определенному виду деятельности. Ранняя профориентация детей характеризуется в основном выявлением сферы интересов детей и обогащением этой сферы знаниями о новых профессиях.

Профориентационная работа представляет собой систему мер, способствующих профессиональному самоопределению личности, формированию будущего профессионала, умеющего с наибольшей пользой для себя и общества применить свои знания и способности. Профориентация у учащихся начальных классов, в связи с психологическими особенностями, носит информационно-просветительский характер и осуществляется через учебные предметы, внеурочную деятельность, работу с родителями. Основная задача профориентационной работы в начальных классах – расширение кругозора и

осведомленности ребенка о профессиях в процессе непосредственного общения со взрослыми или наблюдения за их работой.

В нашей гимназии знакомство учителя с интересами и увлечениями ребёнка осуществляется уже в классе предшкольной подготовки. Имея представление об интересах детей, учитель получает возможность создавать максимально разнообразную палитру впечатлений о мире профессий, чтобы затем, на основе этого материала, обучающийся мог анализировать профессиональную сферу более осмысленно. Так под руководством воспитателя, совместно с родителями проводятся различные мастер-классы, экскурсии, праздники, которые погружают детей в мир профессий и помогают более полно и ярко представить их особенности.

Направления профориентационной работы в начальной школе:

Направление на получение знаний:

- знаний о труде людей;
- знаний основных профессий региона;
- знаний основных требований, которые предъявляет к человеку та или иная профессия.

Направление мотивационное:

- формирование мотива подготовки к трудовой деятельности;
- положительного отношения к труду и результатам труда других;
- стремление к совместной творческой деятельности

Деятельностное направление:

- стремление получать знания с целью применения их в дальнейшей трудовой деятельности,
- активность и самостоятельность в освоении различных видов труда посредством занятий в кружках и на факультативах
- чтения произведений научно-познавательной литературы и др.

Говоря о профориентационной работе с обучающимися 1-4 классов, следует подчеркнуть, что перед младшими школьниками не стоит проблема выбора профессии. Однако этот возраст и не является малозначимым с точки зрения профессиональной ориентации.

Для детей 7-10 лет характерен высокий уровень любознательности. Они охотно выполняют трудовые поручения, стремятся к активной деятельности. Следовательно, при подборе форм и методов профориентационной работы, которые в наибольшей степени соответствуют психологическим особенностям младших школьников, и закладывается основа для профессионального самоопределения ребёнка в будущем.

В процессе обучения в начальной школе все учебные предметы можно использовать как возможность формирования у младших школьников интереса к труду взрослых. Значительным потенциалом в направлении профориентации обладают внеклассные формы работы. Так в нашей гимназии уже на протяжении нескольких лет для младших школьников проводится факультатив «Наш дом-планета Земля», и с недавних пор проходит апробацию программа факультативного курса по краеведению для обучающихся 1-4 классов «С чего

начинается Родина...». Обе программы авторские, разработаны учителями гимназии Нагноенко О.Ю., Жила И.В.

Вследствие изучения этого курса ученик осознаёт важную роль наследия родного края. Что значит для ребенка «Малая Родина»? Прежде всего – это, окружающая его природа, семья, родной дом, школа, а также - памятные места города и области, исторические и культурные центры, промышленные предприятия родного края, это выдающиеся люди, гордость и слава нашей Родины. Этот курс побуждает ребёнка интересоваться жизнью своего города и края, предприятиями, которые есть в родном городе, людьми, которые работают на этих предприятиях и в организациях, видеть и понимать проблемы окружающего его мира и самостоятельно искать пути их решения.

Краеведение также значимо для нравственного и духовного развития личности. Если ребенок будет понимать, что его родной край и люди, живущие с ним рядом, имеют особую роль в истории Казахстана, он, несомненно, будет ощущать гордость, как за свою землю, так и за себя. Местный краеведческий материал доступен ребёнку для понимания, что позволяет на конкретных примерах объяснить ему достижения всего человечества, раскрыть преемственность и определить место своего края в истории страны.

Внеурочная профориентационная работа включает разные направления: экскурсии, коллективные творческие дела, тематические праздники, фестивали, ярмарки, встречи со специалистами в разных сферах труда, конкурсы, выставки, деловые игры. Посещая музеи и библиотеки младшие, школьники не только приобщаются к миру прекрасного, но и имеют возможность получить информацию о профессии экскурсовода, художника, библиотекаря. Во время проведения праздников, устных журналов, школьники читают стихи о разных профессиях, разгадывают загадки, инсценируют произведения, составляют пословицы о труде, рассказывают о профессиях своих родителей. Пробуют себя в роли работников возможных профессий.

В начальной школе проходят встречи с родителями, профессионалами в разных сферах труда, а также специалистами дорожной полиции, школьным библиотекарем, фельдшером. Для детей младшего школьного возраста экскурсии на станцию МЧС – это не только игра, но и увлекательное знакомство с благородной и опасной профессией. Современные дети очень любят смотреть мультфильмы про героев, которые спасают мир, борются со злом. В реальном мире такие герои есть и с ними можно познакомиться. Сотрудники службы не только рассказывают о своей работе, но и демонстрируют практическую часть. Всё это украшено интересными и реальными историями, которые, несомненно, вызывают у ребят живой интерес к профессии пожарный, спасатель.

При изучении темы «Моя школа» на занятиях факультатива, обучающиеся не только узнают историю родной школы, но и знакомятся с выпускниками школы, добившимися высоких целей в жизни, их профессиями и достижениями. Несомненно, это играет важную роль в становлении личности детей.

Учащиеся начальных классов принимают активное участие в конкурсах сочинений, рисунков на темы «В мире профессий», «Моя будущая профессия», «Профессия моих родителей». Также проектная деятельность в начальных

классах частично направлена на профориентационную работу. Грамотно построенная система профориентационной работы в начальном звене способствует формированию в сознании школьников разнообразных представлений о мире труда и профессий, воспитывает у них бережное отношение к результатам труда, а также понимание значимости труда специалистов для жизни и развития общества.

Хотя выбирать профессию учащимся начальной школы придется еще не скоро, но уже сейчас учитель нацеливает на то, что нужно готовиться к выбору профессии:

- собирать информацию о профессиях,
- наблюдать за трудом взрослых в жизни,
- посещать специальные музеи, в которых можешь «прикоснуться» к профессиям,
- пробовать себя в разных видах деятельности, чтобы понять, что тебе больше всего нравится делать;
- и, самое главное, учиться! Ведь школа – это первый шаг в любую профессию.

Требования по профориентации учащихся начальной школы:

- расширение знаний о профессиях;
- знакомство с рынком труда и профессий города;
- развитие самосознания и собственной готовности к выполнению различных видов деятельности;
- воспитание ценностного отношения к труду;
- подготовка к профориентационной деятельности на следующей ступени школьного обучения;
- формирование у детей представлений о различных сторонах профессий
- понимание роли труда в жизни человека и общества
- развитие интереса к профессиям родителей и наиболее распространенным профессиям ближайшего окружения.

Проводя профориентационную работу с учащимися начальных классов, мы помним о том, что «Чем больше профессий будет знакомо ребенку и чем шире его представления о мире профессий, тем меньше ошибок он совершит в дальнейшем в процессе формирования профессионального выбора».

Список использованных источников:

- 1) Боцманова М.Э., Захарова А.В. Показатели и уровни рефлексии в оценке и самооценке качеств личности в младшем школьном возрасте // Новые исследования в психологии. 1983, № 2. - С.45-48.
- 2) Бондарев В. П. Выбор профессии. – М.: Педагогика, 2000. – 128 с.
- 3) Котельникова Г. Н. Формирование интереса к трудовой деятельности младших школьников в процессе выполнения профессиональных проб: Дисс. к. п. н. – М.: 1996. – 208 с.
- 4) Лушников Н.Д. Традиционное и новаторское в современном образовании.// Педагогика. – 2000, № 10. – С.21-25.
- 5) Формы и методы профессиональной работы и во внеурочное время.// Начальная школа. – 2005, №5. – С. 42-45.
- 6) Школа и выбор профессии./ Под ред. В. А. Полякова, С. Н. Чистяковой, Г.Г. Агаповой. – М.: Педагогика, 1997. – 176 с.

О ПРОФОРИЕНТАЦИОННОЙ РАБОТЕ В ШКОЛЕ

А.Ж. Нурғалиева

Vinom school имену Кадыра Мырза Али

г.Астана, Республика Казахстан

Аннотация. В настоящей статье рассматривается вопрос выбора профессии выпускниками школ. Обучающимся очень сложно ориентироваться в мире профессий, в собственных предпочтениях, склонностях и способностях. Ориентация детей в выборе своей профессиональной деятельности выступает как целостная часть образовательного процесса, поэтому основной целью школы является не только дать прочные знания обучающимся, но и оказать им психологическую помощь при выборе профессии.

Ключевые слова: профильное обучение, профессиональное самоопределение, индивидуальные особенности, профориентация.

Аңдатпа Бұл мақалада мектеп түлектерінің мамандық таңдау мәселесі қарастырылады. Білім алушыларға мамандықтар әлемінде, өз қалауы, бейімділігі мен қабілеттерінде шарлау өте қиын. Балалардың кәсіби қызметін таңдаудағы бағыты білім беру процесінің ажырамас бөлігі болып табылады, сондықтан мектептің негізгі мақсаты студенттерге берік білім беріп қана қоймай, оларға мамандық таңдауда психологиялық көмек көрсету болып табылады, ал мектептің міндеті-оқушыға үш ұғымды біріктіруге көмектесу: «Мен қалаймын», «Мен істей аламын» және «керек», және тек сонда түлектің кәсіби таңдауы сәтті болады.

Тірек сөздер: бейіндік оқыту, кәсіптік өзін-өзі анықтау, жеке ерекшеліктері, кәсіптік бағдарлау.

Вопрос выбора профессии встает перед каждым человеком. Обучающимся очень сложно ориентироваться в мире профессий, в собственных предпочтениях, склонностях и способностях. Ориентация детей в выборе своей профессиональной деятельности выступает как целостная часть образовательного процесса, поэтому основной целью школы является не только дать прочные знания обучающимся, но и оказать им психологическую помощь при выборе профессии, а задача школы - помочь ученику совместить три понятия: «Хочу», «Могу» и «Надо», и только тогда профессиональный выбор выпускника будет успешным.

В новых условиях меняются и акценты в системе казахстанского образования, которые поменялись от целей образования, ориентированных на знание предмета, к целям, логически следующим за группой первых – ориентированным на приобретение ключевых компетенций.

В условиях модернизации образования ключевой фигурой проведения в жизнь этих идей как эволюционного процесса развития образования является учитель. Мы должны помочь обучающемуся определить направленность своих профессиональных склонностей, интересов, личностных качеств, необходимых для получения выбранной профессии, информировать выпускников о содержании и требованиях профессий, познакомить обучающихся с правилами планирования своего профессионального пути, помочь сделать осознанный, самостоятельный отбор и быть ответственными за свой выбор.

Осуществление нового подхода в образовании осуществимо в условиях профильного обучения. Именно профильное обучение призвано обеспечить социальное и профессиональное самоопределение выпускника, в новой модели общего среднего образования. Содержание профильного образования, модели и технологии обучения должны соответствовать его сущности, способствовать достижению его основной цели. В истории развития образования всегда было стремление для создания оптимальных условий освоения содержания образования каждым учащимся, или удовлетворение их различных образовательных потребностей.

Современная экономическая и политическая обстановка заставляет предъявлять все более высокие требования к индивидуальным психофизиологическим особенностям человека. Рыночные отношения кардинально меняют характер и цели труда: возрастает его интенсивность, усиливается напряженность, требуется высокий профессионализм, выносливость и ответственность.

В связи с этим огромное внимание необходимо уделять проведению целенаправленной профориентационной работы в школе, которая должна опираться на глубокое знание всей системы основных факторов, определяющих формирование профессиональных намерений личности и пути ее реализации.

Профориентация – это научно обоснованная система социально-экономических, психолого-педагогических, медико-биологических и производственно-технических мер по оказанию личностно-ориентированной помощи в выявлении и развитии способностей и склонностей, профессиональных и познавательных интересов в выборе профессии, а также формирование потребности и готовности к труду в условиях рынка, многоукладности форм собственности и предпринимательства. Она реализуется через учебно-воспитательный процесс, внеурочную и внешкольную работу с учащимися.

Особое внимание уделяется консультационной помощи в выборе профессии, определении плана действий по использованию запасного варианта, чтобы не быть выброшенным за борт. То есть, педагоги школы должны рассматривать работу по профориентации в школе как систему воспитательных, социально-психологических и обучающих мероприятий.

Профессиональная ориентация – это многоаспектная система, включающая в себя просвещение, воспитание, изучение психофизиологических особенностей, проведение психодиагностики, организация элективных курсов, а также, что особенно важно, занятий по психологии. Это неслучайно, т. к. только на них происходит прямое воздействие на психику через специально организованную деятельность общения.

Аспекты: социальный, экономический, психолого-педагогический, медико-физиологический.

Социальный аспект заключается в формировании ценностных ориентации в профессиональном самоопределении, где делается акцент на изучении требований к квалификации работника той или иной сферы.

Экономический аспект – это процесс управления выбором профессии молодежи в соответствии с потребностями общества и возможностями личности (изучение рынка труда).

Психологический аспект состоит в изучении структуры личности, формировании профессиональной направленности (способность к осознанному выбору).

Педагогический аспект связан с формированием общественно значимых мотивов выбора профессии и профессиональных интересов.

Медико-физиологический аспект выдвигает такие основные задачи как разработка критериев профессионального отбора в соответствии с состоянием здоровья, а также требований, которые предъявляет профессия к личности кандидата.

В связи с этим огромное внимание необходимо уделять проведению целенаправленной профориентационной работы на всех ступенях образования, начиная с дошкольного образования и заканчивая выпускниками школ.

С учётом психологических и возрастных особенностей школьников работа в школе по профориентации строится по следующим этапам: 1-4 классы; 5-7 классы; 8-9 классы; 10-11 классы. На каждом этапе предусмотрено решение определённых целей и задач.

1-4 классы: формирование у младших школьников ценностного отношения к труду, понимание его роли в жизни человека и в обществе; развитие интереса к учебно-познавательной деятельности, основанной на активной практической включённости в различные ее виды, в том числе социальную, трудовую, игровую, исследовательскую.

5-7 классы: формирование интереса к выбору профессии, а также развитие профессионального самосознания учащихся. Задачами профориентационной работы с учащимися средних классов являются формирование информационной основы выбора профессии, формирование установки на самооценку своих возможностей, представлений о самом себе, о своих знаниях, умениях, физических и психологических качествах и свойствах.

8-9 классы: формирование готовности обучающихся к осознанному выбору профиля обучения в старшей школе и дальнейшей формы обучения; оказание обучающимся психологической, педагогической и информационной поддержки в принятии решений о выборе направления обучения в 10 классе, пути дальнейшего образования и профессиональном выборе. Важная роль на этапе профориентационной работы, особенно в 9-х классах, отводится социальному педагогу и психологу школы, которые оказывают педагогическую поддержку детям группы риска в процессе их профессионального и жизненного самоопределения и учащимся, которые сомневаются в выборе дальнейшей формы обучения.

10-11 классы: формирование готовности обучающихся к осознанному выбору профессии и путей получения дальнейшего образования; оказание обучающимся психологической, педагогической и информационной поддержки в принятии решений о выборе профессии, пути получения дальнейшего образования в избираемой сфере деятельности. Внутренними факторами,

препятствующими достижению положительных результатов, являлось, в основном, использование словесных методов в профориентационной работе. Тут отводится огромная роль учителю-предметнику: очень важно с самого начала заинтересовать ребенка предметом, постепенно привести в мир науки через мотивацию, привлечение к участию в олимпиадах, различных конкурсах, созданию научных и творческих работ. И уже к 9-му классу данная категория учащихся определяется с выбором профессии, и мы имеем резерв учащихся, способных результативно выступать в различных этапах олимпиады и конкурсах. К концу обучения в школе ребята успешно поступают в учебные заведения по специальности с выбранным профильным предметом.

Ожидаемым итогом всей системы профориентационной работы школы должна являться качественная сдача обучающимися итоговой аттестации и выбор профессии с учетом трех составляющих: «Хочу», «Могу», «Надо».

Список использованных источников:

- 1) Митина Л.М. Психологическое сопровождение выбора профессии. Москва, 2013.
- 2) Павлова Т.А. Профессиональная ориентация старшеклассников. Москва, 2005.
- 3) Ретивых Е.М. Культура профессионального самоопределения. – Брянск, 1999.

ОҚУШЫЛАРДЫ ХИМИЯ ПӘНІНЕН БЕЙІНАЛДЫ ДАЯРЛАУ

А.А. Оспанова, Г.Б. Аубакирова

*М. Қозыбаев атындағы Солтүстік Қазақстан университеті, Петропавл қ.,
Қазақстан Республикасы*

Аңдатпа. Оқушыларды негізгі және жалпы білім беру деңгейінде химия пәні бойынша бейіналды даярлау мәселелері қарастырылған. Осындай даярлықтың негізінде элективті курстардың бағдарламалары, оқушылардың білімін бекітетін тапсырмалар, кәсіби құзыреттілігін арттыратын шаралар зерттелді. Сонымен қатар, бейіндік және бейіналды даярлау оқыту тұжырымдамаларының артықшылықтары сараланды. Мектепте өткен тәжірибенің нәтижесі көрсеткендей, оқушылардың химия пәніне деген қызығушылықтары анықталды. Жалпы, оқушыларды химиядан бейіналды даярлаудың әрбір кезеңі сәйкес формалармен, әдіс-тәсілдермен және мазмұнымен сүйемелденді.

Түйін сөздер: бейін, бейіналды даярлық, элективті курс, факультативтік сабақ, тәжірибелік жұмыс, кәсіптік бағдар беру, пәнаралық байланыс, саралап оқыту.

Аннотация. В статье рассмотрены вопросы предпрофильной подготовки учащихся на базе основного и общего образования. На основе профильного обучения изучаются программы элективных курсов, даются задания, закрепляющие знания учеников, проводятся мероприятия по повышению их профессиональной подготовки. Кроме того, в исследовательской работе содержатся толкование понятий профильного и предпрофильного обучения. Результаты проведенных работ демонстрируют повышение интереса у учащихся к изучению химии. Таким образом, каждый этап предпрофильной подготовки учащихся по химии сопровождается соответствующими формами, методами и содержанием профориентационной работы.

Ключевые слова: профиль, предпрофильная подготовка, элективный курс, факультативное занятие, практическая работа, профориентация, межпредметные связи, дифференцированное обучение.

Кіріспе. Қазіргі таңда, мектептерде бейіндік оқыту тұжырымдамасы жүзеге асырылуда. Бейіндік деңгейдегі химия, химия-биологиялық, химия-математикалық және физика- химиялық профильдер кластарында оқытылады. Химия эксперименттік ғылым болғандықтан, бағдарламаларда практикалық және зертханалық жұмыстарға көбірек уақыт бөлінуі, демонстрациялық эксперименттің қарқынды және жан-жақты болуы күтілді. Дегенмен, бейіндік сабақтарға арналған бағдарламаларда оқушыларға практикалық жұмыс үшін аз уақыт беріледі. Тәжірибе көрсеткендей, мұғалімдер «жанды» демонстрациялық экспериментті бейне көрсетіліммен көбірек ауыстырады [1, 2].

Ғылыми зерттеу жұмысының мақсаты: 7-10 сынып оқушыларымен бейіналды даярлау және кәсіптік білім беру бағдарламалары жұмыстарын атқара отырып, оларды химия, химия-биологиялық, химия-математикалық немесе физика-химиялық профильдерді таңдауға ынталандыру.

Міндеттері:

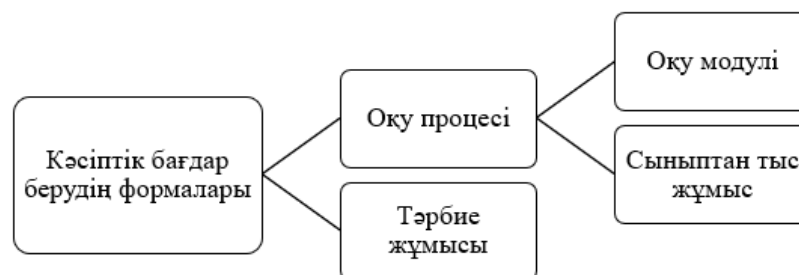
1. Бейіндік білім беру түсінігін зерттеу.
2. Оқушылардың химия пәніне кәсіби бағдарлануын жүзеге асыру.
3. Бейорганикалық химиядан химиялық экспериментті ұйымдастыру мақсатында оқушылардың танымдық және практикалық белсенділігін арттыру.
4. Мектеп бағдарламасынан бөлек, 9-10 сыныптарға арналған элективті курстарды даярлау.

9-10 сынып оқушыларға өз профилін саналы түрде таңдау, әлі күнге дейін қиынға соғады. Осындай мәселені шешу үшін оқушылардың қабілеттерін ашуға, болашақ мамандықты таңдауға саналы түрде келуге мүмкіндік беретін элективті курстарды, кәсіптік бағдар беру жұмыстарын енгізуді ұсынып отырмын. Ғылыми жаңалық ретінде, оқушылардың химияға деген қызығушылықтары мен бейімділіктеріне эксперименттер мен бейіналды даярлау жұмыстарының әсері анықталды. Элективті курс бағдарламалары жасалды [3].

Негізгі бөлім. Мектептердің бейіналды және бейіндік оқытуға көшуіне байланысты, оқушыларға ерте кәсіптік бағдар берудің рөлі айтарлықтай артып келеді. Бұл оқу бейінін дұрыс таңдау үшін де, оқуға күшті ішкі мотивация жасау үшін де қажет. Оқушылардың бейіналды даярлығы, олардың химияға деген қызығушылығын дамытуға, сәйкес бейінді таңдау туралы шешім қабылдау үшін осы оқу пәні бойынша білімін тереңдету және кеңейтуге ұмтылысын оятуға, болашақ мамандығын таңдауға көмектеседі [4].

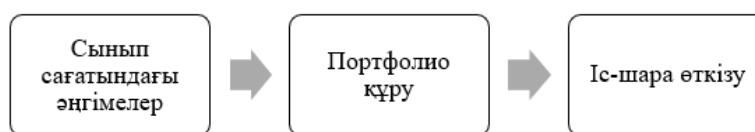
Мамандық таңдау, бұл күрделі, әрі тағдырлы мәселе. Шын мәнінде, жоғары сыныптың оқушылары бейіндік пәндері бойынша шешім қабылдаса да, әлі де толық сенімді болмайды. Сондықтан да, орта буын кезінде әр баланың психологиялық және физиологиялық ерекшеліктерін зерттеу негізінде оқушыларға дұрыс және сауатты кәсіптік бағдар берудің маңызы бар.

Зерттеу жұмысымыз, төмендегі суретке негізделіп зерттелді (1 сурет). Мұнда кәсіптік бағдар берудің түрлі формалары көрсетілген.

1 сурет – Кәсіптік бағдар берудің формалары

Басқа мамандықтармен байланысты химия есептерін оқушыларға ұсынуға болады. Бұл оларды кәсіби бағдарлап қана қоймай, жан-жақты ізденушілігі мен шығармашылығын кеңейтеді [5]. Тәрбие жұмысындағы кәсіптік бағдар беру жұмыстарының түрлерін келесі суреттен байқаймыз (2 сурет).

2 сурет – Тәрбие жұмысы негізінде кәсіптік бағдар беру жұмыстарының түрлері

Атқарылған іс-әрекеттер:

1. «Қандай мамандық түрін ұнатасыз?», «Химия пәнінен оқу үлгерімін қалай жақсартуға болады?» сауалнамалары;
2. Қосымша ретінде «Катиондарға сапалық реакция» зертханалық тәжірибе жұмысы;
3. «Химия – өзге әлем, өзге туынды» апталығы.

Оқу процесінде оқушылардың химияға деген қызығушылығын арттыруға тырыстық. Мұндай кәсіптік бағдар беру формасының жұмыстары төмендегі суретте көрсетілген (3 сурет).

3 сурет – Оқу процесіндегі кәсіптік бағдар беру жұмыстары

Кәсіптік бағдар беруге байланысты тәрбие жұмысында, оқушылардан сауалнама №1 және сауалнама №2 алынды. Мұның оларға пайдасы тиді деген ойдамыз. Себебі, болашақ мамандықты таңдау, ол оңай нәрсе емес. Өзім оқушы болғанда, қандай мамандық түрін таңдасам екен, болашақта өз жолымды дұрыс таңдап, қателеспесем екен деп ойлағанмын. Бірақ, менің әрдайым химия және

биология пәндеріне қызығушылығым мол болды. Қазіргі күні химия мұғаліміне оқығаныма өкінбеймін, бұл мені күн өткен сайын қызықтырып келеді. Өзімнің қызығушылығым мол болғандықтан, оқушыларды да тәжірибе кезінде химия пәніне тарттым.

Оқушылар стикерлерге «Химия несімен қызық?» деген сұраққа жауаптарын жазды. Стикерлерге жазылған пікірлер: «Маған химия әртүрлі эксперименттермен, химиялық реакциялармен қызықты; химия практикалық жұмыстармен қызық; ерекше пән, теория, есеп шығару, реакция теңдеулерін теңестіру ұнайды; химиялық эксперименттер жиі болса, қызық болар еді; бір заттың екінші затқа айналуы, түсті реакциялармен қызық». «Химия қызық емес» деген пікірлер де болды. Мұндай пікірлерді болдырмас үшін, оқушылармен көптеп практикалық жұмыстарды, әсіресе, эксперименттік жұмыстарды жүргізуге тырысу керек. Оқушылардың сауалнамаға жауаптары мен стикерлерге жазған пікірлерін төмендегі суреттен байқаймыз (4 сурет).

The image shows two identical survey forms titled "САУАЛНАМА" (Survey). Each form has a header with a name and a date. The questions are as follows:

1. Қандай мамандық сізге ең қызықты? (Which profession is most interesting to you?)
2. Бұл мамандықты бақылау аяқталғаннан кейін, сіз қандай жұмыс істейсіз? (After completing this profession, what work will you do?)
3. Сізге қандай мамандық бойынша жұмыс істеу қызық? (Which profession is interesting for you to work in?)
4. Бұл мамандықты қандай қызықты етеді? (What makes this profession interesting?)
5. Бұл мамандықты алған кезде қандай қиындықтарға күтесіз? (What difficulties do you expect when you get this profession?)
6. Бұл мамандықты мектепте үйреніңіз бе? (Did you learn this profession in school?)
7. Ата-аналарыңыз қандай мамандық таңдауына кеңес берді? (Which profession did your parents advise you to choose?)
8. Осы мамандықты таңдауыңызға толық сенесіз бе? (Do you fully trust your choice of this profession?)

Handwritten answers and sticky notes are present on both forms. The left form has a pink sticky note with the text "Химия (эксперименттер, реакциялар, есеп шығару) қызық". The right form has a yellow sticky note with the text "Химия (эксперименттер, реакциялар, есеп шығару) қызық".

4 сурет – Сауалнама №1 нәтижелері

Сауалнама №1 нәтижесі бойынша, тек екі оқушының химияға деген қызығушылығы бар. Бекшенова Камила және Садвакасова Маржан химия-биология пәндерін таңдап, болашақта медицина саласында жұмыс жасағылары келеді. Ал қалған 90%-ы көбінесе математика, физика, география, биология пәндерін таңдаған. Себебі, олар IT-маман, программист, әскери, әуе қорғаныс қызметшісі, архитектор, дипломат және мұғалім (география, биология және т.б. бірақ химия емес) мамандықтарын таңдап отыр. Сауалнама №2 бойынша оқушылар «Химия пәнінен оқу үлгерімін қалай жақсартуға болады?» төңірегінде қысқаша сұрақтарға жауаптарын білдірді (5 сурет).

5 сурет – Сауалнама №2 нәтижелері

Тәжірибелік жұмыстар өткізілді.

Тақырыбы: «Катиондарға сапалық реакция».

Оқу мақсаттары:

10.2.1.14 – калий, натрий, кальций иондарының сапалық реакциясын зерттеу (жалынды бояу);

10.2.1.17 – Cu^{2+} , Zn^{2+} , Fe^{2+} , Fe^{3+} , Cr^{3+} иондарын тани білу.

Оқушыларды химия пәнінен кәсіби бағдарлау үшін «Химия – өзге әлем, өзге туынды» атты апталығын ұйымдастырдық. Бұл апталықта 9-10 сыныптарға химия пәнінен өткен тақырыптар бойынша шығармашылық-өнерлік тапсырмалар бердік.

7-8 сыныптармен кәсіптік бағдар беруге байланысты көптеген қызықты шаралар ұйымдастыруға болады. Бұл әлі бейінді сынып болмағандықтан, оларға мамандықтар бойынша жалпылама шолу жасап кетуге болады. Мысалы, тәрбие сағаты, конкурстар, химиялық кештер, жарыстар және т.б. Тәрбие сағатында жұмбақтар, ойындар, әңгімелер, сонымен қатар ата-аналардың қатысында да кеш ұйымдастыруға болады. «Шығармашылық және талант», «Есейгенде өзімді қалай көремін», «Отбасымның мамандықтары» деген конкурстар мен тақырыптық сынып сағаттарын өткізу, оқушылардың болашақтарына өте пайдалы болады.

6 сурет – 9 сыныптардың жұмыстары

Оқушылар тақырыпты өз еріктері бойынша таңдады. Біреулері галогендерді сипаттаса, екіншілері бейорганикалық немесе органикалық заттардың атомдық модельдерін жасады (6 сурет).

10 «Ә» сынып оқушысы Садвакасова Маржан «Көмірқышқыл газымен майшамды сөндіру» экспериментін үйінде өткізіп, оны бізге мектепте көрсетті. Тәжірибеге қажетті құрал-жабдықтарды үйінен алып келді: майшам, стақан ас содасы, сірке қышқылы және сіріңке. Ол тәжірибе барысын бізге түсіндіріп, қорытындылады.

Оқушылармен химиядан бейіналды жұмыстарын бастамас бұрын, олардың химияға пәніне деген қызығушылығын арттырып алып, қосымша кәсіптік бағдар беру жұмыстары жүргізіп, жоғарыда атап өтілгендей белсенді іс-әрекеттерді іске асырып отыру қажет. Содан кейін ғана олар бар ынтасымен химия пәнін таңдауға талпынады. Осы сәтте бейіналды даярлау жұмыстарын бірге ұштастыра білу керек. Егер бейіналды даярлау мұғалімнің жоспарымен дұрыс іске аспай жатса, онда бейіндік даярлауда ондай көп мотивация болмайды.

Бейіндік дайындық үшін курстарды (элективті, факультативті) енгізген маңызды. Мұғалім химия пәнінен бейіндік элективті курстың бағдарламасын әзірлеуге кірісе отырып, келесі сұрақтарға жауап беруі пайдалы.

– Химиядан бейіндік оқытудың міндеттерін қандай мазмұндық материал және жұмыс формалары арқылы барынша толық жүзеге асыруға болады?

– Бейіндік даярлау курсының мазмұны негізгі мектептің химия курсының мазмұнынан сапалық жағынан қалай ерекшеленеді?

– Бұл курсқа қандай оқу материалдары беріледі? (оқулықтар, проблемалық әдебиеттер, химиядан қызықты әдебиеттер, дидактикалық материалдар және т.б.)

– Осы факультатив курсының мазмұнымен жұмыс істеу барысында жаратылыстану-ғылыми пәндер сабағында химияны оқытудың ерекшелігіне бағыт-бағдар беретін іс-әрекеттің қандай түрлері болуы мүмкін?

– Оқушының элективті курсты меңгерудегі дербестігінің үлесі қандай?

– Мұғалім мен оқушыға қандай критерийлер бейіндік элективті курсты оқуда, оның жетістігін бағалауға мүмкіндік береді?

– Мұндай курс оқушы үшін қалай аяқталуы мүмкін? Есеп берудің формасы қандай?

Осы сұрақтарға жауап бере отырып, мұғалім іс жүзінде химиядан бейіндік даярлауға дейін элективті курстың бағдарламасын жасауға дайындалады. Мұндай бағдарлама титулдық бетті, түсіндірмен жазбаны, оқытылатын курстың мазмұнын, оқу-тақырыптық жоспарлауды және бағдарламаны ақпараттық қамтамасыз етуді қамтуы керек.

Таңдау курстарының бағдарламасын жасаудың келесі алгоритмін анықтауға болады:

1) элективті курстың міндеттерін анықтау керек;

2) таңдау курсына дейінгі қалыптасқан білім мен дағдыны анықтау;

3) бейіналды элективті курстың мазмұнын әзірлеп, қолданатын оқу материалын топтастыру қажет;

4) бағдарлама мазмұнындағы тақырыптар мен бөлімдерді жинақтау;

5) іс-әрекетті жүзеге асыру үшін қолайлы әдіс-тәсілдерді анықтау;

6) курс кезіндегі материалды меңгерудің қысқа тақырыптық жоспарын құру керек.

Зерттеу нәтижелері: аталып өткен №1 және №2 сауалнамалар, практикалық жұмысымның бастапқы кезеңінде алынған еді. 1 диаграммадағы көрсеткіш бойынша оқушылардың 62 %-ында химияға деген қызығушылығы орташа, 10 %-ында жоғары, ал 28 %-ында төмен. Тек 2 оқушы ғана белсенділігін жақсы танытады. Осыған негізделе отырып, 10 сынып оқушыларының химия пәніне деген қызығушылықтарының төмен екенін байқаймыз. Сондықтан, химияға деген ынталарын дамыту үшін басқа да іс-әрекеттерді жүзеге асырдық.

1 диаграмма – Оқушылардың «Химия» пәніне қызығушылықтары

Химия пәніне деген қызығушылығы орташа оқушылар, «Химияны оқытуда нені өзгертер едіңіз?» деген сұраққа осылай жауап береді:

- тұрақты қатысу;
- көбірек практика;
- кейбір тақырыпты қайта өту;
- практикалық жұмысты көбейту;
- эксперименттерді жиі жасау және т.б.

Оқушылардың химия мамандықтарына кәсіби бағдарлануы» атты сынып сағатында сауалнамамен қатар, ребустар, сұрақ-жауаптар ұйымдастырылып, буклеттер тараттым. Мұндағы басты мақсатымыз: оларды химия бойынша білім беру бағдарламаларына қызықтыру болды. «Мамандығым – менің мақтанышым!» атты өзім туралы бейнебаян көрсетілді.

Жоғарыда аталып өткен сауалнамалардың, практикалық және зертханалық жұмыстардың пайдасы тиді. Осындай қызықты жұмыстардың нәтижесінде, оқушылардың химияға ынтасы арта түсті. Сол себепті, олардан қайта сауалнама алдым. Сол сауалнаманың нәтижесін 2 диаграммада байқаймыз.

2 диаграмма – Оқушылардың «Химия» пәніне қызығушылықтары

1 және 2 диаграммадағы көрсеткіштерді салыстыра отырып, эксперименттік жұмыстардың қызығушылықты дамытқанын, мүлдем қызықпаған оқушыларда белсенділіктің артқаны дәлелденді. Оқушылардың химия пәніне ынталарын арттыратын басқа да белсенді іс-әрекеттер бар.

Өз зерттеу жұмысымда, оқушыларды химия пәнінен даярлаудың әртүрлі әдістерін пайдалануға тырыстық. Мұны әрдайым практикада қолдану, оң нәтижені көрсетеді деп ойлаймыз. Теориялық концепцияның негізгі ережелеріне сүйене отырып, таңдау курсының мазмұны 9 сынып жағдайында, шын мәнінде жүзеге асады. Эксперимент жүзінде дәлелденгендей, оқушылардың жаратылыстану бейіні бойынша сәтті дайындалуына әкеледі. Элективті курс және кәсіптік бағдар беру аясында, оқушыларды химиядан бейіналды даярлаудың тиімділігі дәлелденді. Бұл химияны оқуға деген ішкі мотивацияның, эмоционалдық жағдайдың, бейінді және бейіналды даярлық кезіндегі химиялық білімнің жоғарылауымен ерекшеленеді.

Қорытынды. Осылайша, зерттеудегі гипотезамыз жүргізілген алуан түрлі бейіналды даярлау жұмыстарының негізінде біртіндеп расталды. 10 сынып оқушыларына зертханалық жұмыс көрсете отырып, оқушыларының танымдық қызығушылықтары оқытылатын материалдың практикалық маңыздылығы арқылы ашылып, қалыптасатыны анықталды. 7 сыныптан бастап-ақ, оқушыларға химиялық білімді әртүрлі практикалық тапсырмалар, эксперименттер, көрсетілімдер және қосымша тапсырмалармен сауатты түрде жеткізу керек. Оқушыларды кәсіптік бағдарлайтын іс-әрекеттер (сауалнамалар, сынып сағаты, химия апталығы) жүзеге асырылды. Бұл шын мәнінде, оқушылардың химияға деген қызығушылығын арттырғанын дәлелдеді. Химия пәнінің қолданбалы, теориялық және эксперименттік аспектілерін қамтитын 9 және 10 сынып оқушыларына бейіналды даярлыққа арналған пәндік элективті курстың бағдарламалары әзірленді. Бейіналды кезеңдегі таңдау курстары, оқушыларға оқу бейінін саналы түрде таңдауына ықпал ететіні дәлелденді.

Қолданылған деректер тізімі:

1) Білім мазмұнын жаңарту аясында (7-9 сыныптар) «Химия» оқу пәнін оқыту бойынша әдістемелік ұсынымдар. Әдістемелік ұсынымдар. – Астана: БІ. Алтынсарин атындағы Ұлттық білім академиясы, 2018. – 8 б.

2) ПАК М.С. Теория и методика обучения химии. Учебник для вузов. – М.: Феникс, 2018. – 115 б.

3) Шабанова И.А. Элективные курсы по химии часть 1. 2010. – 6-9 б.

4) Шабанова И.А. Элективные курсы по химии часть 2. 2011. – 118 б.

5) Бекоева М.И. Основные направления профориентационной деятельности в современной общеобразовательной школе. Балтийский гуманитарный журнал. 2016. – 16 б.

МЕКТЕПТЕГІ КӘСІБИ БАҒДАРЛАУ ЖҰМЫСЫН ҰЙЫМДАСТЫРУ ЖОЛДАРЫ

А.М Оспанова

тарих пәні мұғалімі

Қадыр Мырза Әли атындағы Vinom School мектеп-лицейі

Астана қ., Қазақстан Республикасы

Аңдатпа. Бұл мақалада кәсіби бағдарлау жұмыстарының қажеттілігі туралы зерттеу деректері көрсетіліп, ықпалдас топтар туралы айтылып, Қазақстан қоғамы үшін бұл мамандықтың маңыздылығы айтылады. Бүгінгі таңның өткір тақырыбы колледжде оқудың тиімділігі мен артықшылығы айтылады. Ата-аналар мен оқушыларға кеңес беру жолдары көрсетіледі. Бұл мақала автордың 1 жылдық кәсіби бағдарлаушы маман тәжірибесін бөлісу болып саналады.

Кілт сөздер: кәсіби бағдар, қоғам, ықпалдастар, ата-ана, оқушы, колледж.

Аннотация. В данной статье отражены данные исследований специалиста по профориентации по вопросам необходимости профориентационной работы, обсуждены интеграционные группы, подчеркнута важность правильного выбора профессии для казахстанского общества. Острой темой сегодняшнего дня является эффективность и преимущества обучения в колледже. Родителям и учащимся представлены возможные пути консультирования.

Ключевые слова: профориентация, общество, влиятельные лица, родители, ученик, колледж.

Өмірде таңдау мүмкіндігі туғанда мейлінше мүлт кетпеуге мән беретін маңызды нәрсенің бірі – мамандық. Зерттеу деректері бойынша, елімізде еңбекке қабілетті халықтың 60%-ы өз мамандығы бойынша жұмыс істемейді. Жыл сайын 70 мыңнан аса түлек жұмысқа орналаса алмайды. Бұған қоса НЕЕТ санатындағы жастар да аз емес. Еңбек нарығындағы бұл олқылықтың орнын толтыру үшін, жалпы адам капиталын тиімді дамыту үшін қазіргі кезде сапалы кәсіптік бағдарлауға барынша көңіл бөліне бастады. «Жаңа мамандықтар атласы» зерттеу жобасындағы деректер де бейжай қалдырмайды. Осы зерттеуде оқушылардың 87%-ы ата-аналары мен мұғалімдерінің ықпалымен мамандық таңдайтыны көрсетілген. Бұл ретте ата-аналардың 75%-ы балаларының қандай мамандықты қалайтынын толық түсіне алмағанын мойын-даған. Аталған сауалнамаға қатысқан оқушылар мен олардың ата-аналарының 90%-ы кәсіптік бағдарлау туралы біле бермейтінін және бұған қатысты ақпаратты мақсатты түрде іздемегенін айтқан [1].

Жалпы, еңбек нарығындағы бәсекеге қабілетсіз мамандардың көбею мәселесінің тамыры тереңде жатыр. Яғни болашақ мамандардың іске алғысыз кадр болмауына жол бермеу үшін мектеп табалдырығынан бастап қай салаға бейімділігін анықтау маңызды. Мемлекет басшысы Қасым-Жомарт Тоқаев 2021 жылдың қыркүйегіндегі халыққа Жолдауында: «Балаларды ерте жастан мамандыққа бейімдеу айрықша маңызға ие болуда. Өскелең ұрпақ өзінің болашақ кәсібін саналы түрде таңдай білуге тиіс», деп атап өтті [2].

Кәсіптік бағдар - бұл мамандық таңдаудағы жеке икемділіктерінің, қызығушылығының, кәсіптік ынтасына және қоғамның әр-түрлі деңгейдегі квалификациялы және әр-түрлі мамандық кадрларына сұранысымен жастарды дайындаудағы бағытталған іс-әрекет [3].

Әрбір он жыл сайын әлемде тың жаңа мамандықтар пайда болады. 21-ғасырда жаңа мамандықтардың пайда болуы жаппай жұмыссыздықпен, бос орындардың тапшылығымен, жаңа технологиялардың қарқынды дамуымен және де жаһандық компьютерлендірумен тікелей байланысты. Осы орайда қазақстандық қоғамның қазіргі даму жағдайында мектеп оқушыларының кәсіби бағдары өзекті мәселелердің біріне айналды.

Оқушыны кәсіби бағдарлау әлеуметтік мәселе ғана емес, бүкіл қоғамдық жайт. Өз ісін адасусыз таңдаған адам қоғам үшін пайдалы тұлға болады. Сондықтан да ел экономикасы үшін де өз мамандығын сүйетін, өз ісін ұнататын жұмысшы еңбек өнімділігін тудырады. Осыдан шығып, кәсіби бағдарлау жұмысы педагогтардың ғана немесе бір ғана министрлік жұмысы емес. Бұл қоғам болып көтеретін, қауым болып шешетін ауқымды іс. Әсіресе бұл жолда ата-аналар маңызды рөл атқарады.

Мәселен, бүгінгі таңда өзекті тақырып негізгі мектепті бітіріп, колледжге бару немесе бармау таңдауы. Мектеп мұғалімдері тәрбиесі қиын, оқу үлгерімі төмен оқушыларды кәсіптік-техникалық колледждерге жіберуге асығатыны жасырын емес. Бірақ бұл ұсынысқа ата-ағалар қарсы шығып жатады. Осындай сәтте кәсіби бағдарлау маманы жүйелі кеңестер бере білуі тиіс. Мәселен,

- колледждің рейтингісіне, кадр құрамына, аккредитациядан өткендігіне, мемлекеттік немесе меншіктің қай түрінде екеніне мән беріңіз;

- қандай бағдарлама бойынша оқу жүргізілетінін қараңыз. Себебі мамандықтардың атауы бірдей естіліп, бірақ мазмұна айтарлықтай өзгеше болуы мүмкін. Колледжге түсетін балаңыз болса модульді оқыту бағдарламасы және дуалды оқыту туралы білгеніңіз дұрыс. Бұл – әлемдік тәжірибеде дәлелденген тиімді оқыту әдістері болып табылады;

- колледжді лайықты бағалау үшін оқушылардың өздерін де тыңдау керек, ал олар колледжде оқу өте қиын емес, шәкіртақы алады, ал оқытушылармен қарым-қатынас «ересек адам – ересек адам» моделі бойынша өтеді.

- кейбірінің пайымдауынша, колледжде білім, тәртіп жоқ. Ол қате пікір дер едім. Ол жерде де темірдей тәртіп пен білікті мамандар жеткілікті. Бұл жерде үйдегі тәрбие басты құрал екені дәлелденеді. Санасы бар, ата-анасын ойлайтын жанашыр балалар не болса да шектен шықпайды. «Мінезіне қарай тағдыры»

деген сөз бар. Бұзықтық мінезі тыйылмаса ол колледжде болмасын, мектепте немесе басқа жерде бәрібір сыр берері анық;

- колледжде тек нашар оқитын оқушылар оқиды деген де қате түсінік. Бұл пікірдің қате екені күнделікті өмірде дәлелденіп жүр. Керсінше, қазір бүкіл әлемде жоғары білімнен колледждегі білімге бет бұру басталды. Жастарды жұмыспен қамту және қоғамның толыққанды мүшесі етіп баулу барысында кәсіби білімнің маңызы зор. Бүгінде үкімет колледждерді сұранысқа ие кәсіп иелерін тәрбиелеп шығаратын ордаға айналдыру үшін бар мүмкіндікті жасап, мол қаржы бөліп отыр;

- колледжді тәмамдаған студенттер ерте есейеді. Мектепте оқыған сыныптастары студенттік өмірдің дәмін енді сезінуге аттанғанда бұлар үлкен өмірге аяқ басуға дайын тұрады. Жұмыс істеп, ақша табуды ойлайды. Әрі қарай көлік алу, жоғарғы білім алу деген сияқты мақсаттарды іске асыра алады.

Міне, кеңес сұраған ата-анаға осыны жіберсеңіз болады.

Колледждерге кәсіби бағдарлау жүргізу үшін нақты колледждермен меморандумға отыру арқылы бастаған жөн. Сол меморандум ішіне тәжірибе алмасу, тәжірибедегі бір күн, арнайы мамандықтың мастер-класс, практикалық базасына саяхат жасау, олардың мастер-оқытушыларының мектепке келіп шеберлік класстарын көрсетуі, студенттермен байланыс сынды пункттердің қосылуына назар аударуды ұмытпаңыз.

Жастардың кәсіби өзін-өзі айқындауы өзара байланысты кезеңдерден тұратынын ескерсек, негізгі мектептің бірінші сатысы (V–VII сыныптар) – жеткіншектерде кәсіби ниеттер пайда болады, олар мамандық таңдауға байланысты өз мүдделерін, қабілеттері мен қоғамдық құндылықтарын бірте-бірте түсіне бастайды. Осының барлығы жетекші танымдық және еңбек әрекеттерінде жүзеге асады [4]. Негізгі мектептің екінші кезеңі (VIII–IX сыныптар) – бұл кезеңде мектеп оқушыларының кәсіби сана-сезімі дамиды, оларда мамандық таңдаудың тұлғалық мәні пайда болады, өз идеялары мен нақты мүмкіндіктерін болашақ қызмет саласын таңдаудың қоғамдық мақсаттарымен байланыстырады; бұл кезеңде оқушыларды белсенді танымдық және еңбек әрекетіне баулиды, оларға мамандық таңдаудың ғылыми негіздерін зерделеуге, диагностика мен өзін-өзі диагностикалау әдістерін меңгеруге қолдау көрсетеді. Жалпы орта білім беру мекемелерінде оқу (мектеп, гимназия, лицей) - жекелеген оқу пәндерін тереңдетіп оқыту негізінде кәсіби бағдарлау жүзеге асырылады, кәсіби маңызды қасиеттердің қалыптасуына назар аударылады; оқушыларға өзін-өзі дамытуға және таңдаған кәсіби қызметіне өздігінен дайындалуға көмек көрсетіледі [5].

Қорыта айтқанда, кәсіби бағдарлау жұмысы бір ғана маманның жұмысы емес, бұл ұжым болып, қоғам мен мемлекеттік деңгейде атқарылатын жұмыс болып табылады. Ал оқушыны колледжге бағыттау аса жауапты іс. Сондықтан кең көлемді зерттеу мен ыждағаттылықты талап етеді. Болашақ маманның өз ісін ұнатып атқаруы оның алдыңғы маман болуына жол ашады. Сондықтан да бұл кәсіптің арқалаған жүгі ауыр әрі салмақты.

Қолданылған деректер тізімі:

- 1) Орынбек Өтемұрат «Кәсіптік бағдарлау білікті маман болуға жол ашады», Егемен Қазақстан, 20.02.2023 жыл
- 2) ҚР Президенті Қ.К.Тоқаевтың Қазақстан халқына Жолдауы, 2021 жыл
- 3) Жолмұқан Түрікпенұлы. Кәсіптік бағдар. -Алматы: Санат, 1995-145 бет.
- 4) Мектеп және мамандық таңдау. Мектеп баспасы, Алматы: 1973-207 бет
- 5) Сейтешов А.П. Пути профессионального воспитания учащихся молодежи. - Алматы: Мектеп, 1988-189 с.

ОҚУШЫЛАРДЫ КӘСІБИ БАҒДАРЛАУДА ТӘЖІРИБЕДЕГІ ІЗДЕНІСТЕР

Ә.Ә. Пірімова

*Абай атындағы №138 орта мектебі
Қызылорда қ., Қазақстан Республикасы*

Аңдатпа. Бұл мақалада оқушыларға кәсіби бағдар берудің тәжірибедегі озық үлгілері баяндалады. Әрбір баланың мамандыққа, кәсіпке қызығушылығын, бейімділігін анықтау жан-жақты, үздіксіз жүргізілетін жұмыс. Кәсіби бағдар беру педагогикалық, психологиялық әлеуметтік серіктестік байланыс, оқушымен сұхбат, ақпараттандыру, насихаттық топ бойынша жүзеге асырылады.

Тірек сөздер: кәсіби бағдар, кәсіби ойлау, тұлғалық қабілет, үгіт-насихат.

Аннотация: В статье описаны практические примеры профессиональной ориентации учащихся, представлена непрерывная работа по выявлению интереса, склонностей каждого ребенка к той или иной профессии. Профориентация осуществляется при педагогическом, психологическом социальном партнерском контакте, диалоге с учеником и информатизации данного процесса.

Ключевые слова: профориентация, профессиональное мышление, личностные способности, пропаганда.

Кіріспе. Ғылым мен техника қарыштап дамыған жылдам өзгермелі заманда жаһандық сын-тегеуріндерге төтеп беру үшін тұлға бойынан ХХІ ғасыр адамына қажетті бәсекеге қабілеттілік сапалары мен зияткерлік білімді қажет етеді. Өйткені адами капиталдың нақты көрсеткіші болып табылатын білім қай кезеңде де салтанат құрып, жарқын жетістіктерге жол ашады. ҚР тұңғыш Президенті Н.Назарбаев Қазақстан халқына «Қазақстанның үшінші жаңғыруы: жаһандық бәсекеге қабілеттілік» Жолдауында төртінші басымдық ретінде адами капиталдың сапасын жақсартуды атап көрсетті [1]. Сондықтан тұлғалық құндылықтарды жетілдіруге бағытталған қазақстандық білім беру жүйесінде болашақта қоғамның әлеуметтік және экономикалық дамуына қатысуға қабілетті, тіршілік және кәсіптік проблемаларды шешуге құзыретті, өмір бойы тиімді еңбек етуге және оқуға дайын тұлғаларды даярлау аса маңызды. Осы талапқа сай бүгінгі таңда білім беруде жеке тұлғаны дамыту, дана және дара ойлай алатын баланы оқыту мен тәрбиелеу жолдарын айқындау, жетілдіру, тәжірибе алмасу қажеттігі туындайды. Өз қатарластарынан интеллектуалды қабілетімен ерекшеленіп, ішкі потенциалын жоғары деңгейде таныта алатын

оқушылардың қабілетін дамытуды жүзеге асыру – мектептің және әрбір мұғалімнің жұмысындағы басым бағыттардың бірі.

Тәуелсіз Қазақстанның әлеуметтік-экономикалық дамуы әрбір маманның кәсіби біліктілігімен тығыз байланысты. Сондықтан бүгінгі таңда орта білім беру жүйесінде оқушылардың тұлғалық қабілеттерін дамытып, ерте жастан кәсіби бағдарлау басты назарда. Олардың қарым-қабілетін ескере отырып, сұранысқа ие мамандықтарға баулу – бала болашағын айқындайтын жауапты іс.

Негізгі бөлім. Балалардың бойындағы қабілетті анықтау мен дамытуды қамтамасыз ететін жағдайлар жасау, олардың әлеуетті мүмкіндіктерін іске асыру Қазақстан Республикасының басым міндеттерінің бірі болып табылады. Мектепте кәсіби бағдар беру жұмысы жүйелі жүргізілгенде ғана оқушы болашақ мамандығы туралы дұрыс шешім қабылдайды. Қоғам қайраткері Ж.Аймауытұлы: «Адамның өзін тану, өз жолын табуы өте қиын. Бұл қиындық әсіресе жастардың басында: Олар тәжірибесіз, олар көңілі, ойы құбылмалы, толқымалы, сондықтан өзін сынай алмайды», - деген болатын [2]. Сондықтан оқушының икеміне қарай мамандық таңдауына көмектесу – педагогтен аңғарымпаздықты, шеберлікті, жауапкершілікті қажет етеді. Бұл орайда оқушы, ата-ана, кәсіби бағдарлаушы маманның бірлескен әрекеті нәтижелі болады.

Тәжірибемізде оқушыларды кәсіби бағдарлауды шартты түрде 3 топқа бөліп қарастыруға болады:

1. Пән мұғалімдері тақырыпқа сәйкес белгілі бір мамандықтар туралы мәлімет беріп, сабақ процесінде оқушылардың пәнге қызығушылығы, сабақтағы әрекеті арқылы кәсіп, мамандыққа икемділігін анықтайды. Балалардың қабілетін дамыту, белгілі бір мамандыққа баулудың іргетасы мектеп қабырғасында қаланады. Бұл ұзақ та күрделі үдеріс болғандықтан, мұғалім ең алдымен бұл бағыттағы жұмысын кезең-кезеңімен жүзеге асыру қажет деп ойлаймын.

Бірінші, *мұғалімнің пәндік, педагогикалық, технологиялық білімінің тереңдігі.* Педагогтың кәсіби ойлауы - бірегей құрылыммен сипатталатын, маңызды және іс жүзінде тиімді қорлары, сапалық сипаттамалары және оқушының іс-әрекетін және жеке басын өзгертудегі практикалық мәселелерді шешуге бағытталған кешенді білім [3]. Себебі жеке тұлғаның рухани жан дүниесі бай, парасатты, саналы азамат болып өсуінде мұғалімнің психологиялық танымы, тәрбиесі мен тағылымы оқушыға үлгі болып, өмірлік көзқарасының қалыптасуына әсер етеді. Мәселен, 8-сыныпта «Қазақ тілі» пәнінен «Кәсіп пен еңбек. Болашақ мамандықтар» бөлімінде мамандық, кәсіпке байланысты 8 тақырып берілген. Бұл – оқушылардың мамандықтар туралы ақпарат алуына, болашақ мамандығы туралы ойлануына түрткі болатын, білім беру тұрғысынан ықпал ететін факторлардың бірі. Бұл бөлімдегі тақырыптардың тыңдалым, оқылым мәтіндері мамандық, кәсіп түрлерін қамтиды. Мысалы: «... еліміздің ертеңгі тірегі, сенім артар болашағы саналатын, егемен Қазақстанымыздың дамуы мен гүлденуі жолында аянбай еңбек ететін келешек маман иесі – жастарымыз мектеп бітірген сәттен өз мамандықтарын дұрыс таңдауы керек» деген мәтін үзінділерін талқылаудың мәні зор. Көркем еңбек пәнінде де мамандық түрлеріне байланысты тақырыптар берілген. Оқытудағы мұндай

тақырыптар оқушыны кәсіби бағдарлаудың педагогикалық аспектісі болып табылады.

Екінші, оқушының белгілі бір кәсіпке, мамандыққа қызығушылығын анықтау. Бұл кезеңге мектеп психологінің психологиялық сауалнамасы, сынып жетекшімен сұхбат, сыныптан тыс жұмыстар, сабақ барысында тапсырма нәтижелерімен танысу әрекеттерін жүзеге асыру жатады. Мысалы: мектепте жылына 2 рет кәсіби бейімділікке байланысты сауалнама алынады. Атап айтқанда, «Л.Йовайшидің кәсіби бейімділік» тақырыбында жүргізілген сауалнамада оқушылардың кәсіпке бейімділігі төмендегідей санаттар бойынша анықтау мүмкіндігі туды.

- 1)Адамдармен жұмыс істеуге бейімділік
- 2)Зерттеу қызметтеріне бейімділік;
- 3)Өндіріске жұмысқа бейімділік;
- 4) Іс-әрекеттің эстетикалық түрлеріне бейімділік
- 5)Іс-әрекеттің экстремалды түрлеріне бейімділік
- 6)Іс-әрекеттің жоспарлық-экономикалық түрлеріне бейімділік

2022-2023 оқу жылында желтоқсан айында алынған бұл сауалнамаға 15 оқушы қатысты. 10-12 ұпай: ашық профессионалды бейімділікті білдіреді. 7-9 ұпай: орташа профессионалды бейімділікті білдіреді. 4-6 ұпай: әлсіз профессионалды бейімділік. Сауалнама бойынша сынып жетекшіге мектеп психологі төмендегідей ұсыныс берді:

1.Бейінді оқу ісі жөніндегі орынбасар кәсіби бейімділігін жетілдіру мақсатында сала мамандарымен кездесу өткізу;

2.Сынып жетекші ата-аналармен тығыз байланыс орнату.

Үшінші, *оқушының тұлғалық құзыреттілігін зерделеу.* Мұнда оқуға, күрделі тапсырмаларды құштар, ерекше қабілетімен көзге түскен оқушыны жан-жақты зерттеп, оның қызығушылығы мен қабілеттілік бағытын анықтау қажет.

Төртінші, 10-сыныпта оқушыларды таңдаған мамандығына қарай жаратылыстану-математикалық, қоғамдық-гуманитарлық бағытта өз өтініштері бойынша бөліп оқытудың да маңызы зор. Тәжірибемізде қоғамдық-гуманитарлық бағытта оқытылатын пәннің мазмұны Ұлттық бірыңғай тестілеуде кеңінен қамтылады.

2.Сынып жетекші, мектеп психологі сауалнама, әңгімелеу, тәрбие бағыттары бойынша мамандықты таңдауына немесе мамандыққа бейімділігін байқайды, бағыттау да артық етпейді. Мектебімізде әлеуметтік серіктестермен байланыс жолға қойылған. Атап айтсақ, Н.Бекежанов атындағы Қызылорда облыстық музыкалық драма театрының шығармашылық ұжымымен бірлесіп, «Абай» драмасын мектептің акт залында сахналау актерлік таланты бар оқушыларды кәсіби бағдарлауға мүмкіндік береді. Сонымен қатар түрлі кулинариялық цехтарға, облыстық «Қазақстан-Қызылорда» телеарнасының жұмысымен танысу, музейлерге саяхат оқушылардың қызығушылығын, сол мамандық туралы түсінік қалыптасуына ықпал етеді. Еңбек нарқының, жекеленген оқыту негізінде оқушыларды өзін-өзі дамытуға және өзін-өзі іске асыруға даярлаудағы әлеуметтік серіктестер қажеттілігі, кәсіптік білім беруге

дайындықтары кәсіби педагогиканың ғылыми зерттеулерінің маңызды және өзекті бағыттары болып табылады [4].

3. Мектеп директорының бейінді оқу ісі жөніндегі орынбасарының кең ауқымды жұмыстары – мамандықтар атласын құрайды. Бұл бағыттарды санамалап төмендегідей көрсетуге болады:

1) Түлектерге арналған мамандықтар туралы ақпараттық тақта. Ақпараттық тақтадағы мәліметтер жыл сайын толықтырып, жаңарып отырады. Мектептің фойесіне ілінеді.

2) Жоғары, орта арнаулы оқу орындарының үгіт-насихат тобымен кездесу; Мұнда оқу орындарының жоспарына сәйкес, жыл бойы насихаттық топтар мектепке келіп, оқушыларға оқу орындарындағы мамандықтармен таныстырып, тиімді жеңілдіктерді де баяндайды.

3) Түрлі мамандық иелерімен кездесу кешін өткізу; Тәрбие бағыты бойынша жүргізілетін мамандық иелерімен кездесу кештері оқушылардың мамандық таңдауда шешім қабылдауына түрткі болары сөзсіз.

4) Оқушылармен сұхбат жүргізу, кәсіби бағдар беру.

Мәселен, 8-сыныпта «Қазақ тілі» пәнінен «Кәсіп пен еңбек. Болашақ мамандықтар» бөлімінде мамандық, кәсіпке байланысты 8 тақырып берілген. Бұл – оқушылардың мамандықтар туралы ақпарат алуына, болашақ мамандығын айқындауына білім беру тұрғысынан ықпал ететін факторлардың бірі. Мысалы: «... еліміздің ертеңгі тірегі, сенім артар болашағы саналатын, егемен Қазақстанымыздың дамуы мен гүлденуі жолында аянбай еңбек ететін келешек маман иесі – жастарымыз мектеп бітірген сәттен өз мамандықтарын дұрыс таңдауы керек» деген мәтін үзінділерін талқылаудың мәні зор.

Қорытынды. Қорыта келе, Кәсіби бағдар беру жұмысы – көп аспектілі қызмет бағыты. Оқушымен жүргізілетін кәсіби бағдар беру жұмысы қоғамның дамуына өзінің қосатын үлесін және жауапкершілігін сезіне алатын, ерекше және қайталанбас тұлға ретінде адамның жаңа қырларын көруге мүмкіндік береді. Сондай-ақ оқушының тұлғалық қабілетін, ынтасын нақты анықтап, қажетті ақпараттармен қамтамасыз ету, оның ішкі ресурстарын терең білім, шығармашылық ізденіспен дамытып қана қоймай, алған білімін, дарынын азаматтық ұстанымына сай өмірлік мақсатына, ел игілігіне қолдануға дайын саналы азаматты дайындау – әрбір мұғалімнің педагогикалық ұстанымына айналуы тиіс.

«Ұстазы пейілді болса, шәкірті зейінді болады» демекші, оқу-тәрбие үдерісінде әрбір оқушымен жұмыс дұрыс ұйымдастырылғанда ғана өз нәтижесін береді. Заман талабына сай білім беру - бұл қоғам мүшелерінің адамгершілік, интеллектуалдық, мәдени дамуының жоғары деңгейлік және кәсіби біліктілігін қамтамасыз етуге бағытталған тәрбие беру мен оқытудың үздіксіз үрдісі екендігі белгілі. Осы орайда оқушылардың танымдық қабілетін дамыту, білім сапасын арттырумен қатар, ақыл-ой шығармашылық белсенділіктерін жетілдіру үшін жеке пәндерді оқытудың тиімді әдістері мен тәсілдерін іздестіру, оны тәжірибеге тиімді енгізу арқылы жаңа құзыретті идеяларды түрлендіруге және жүзеге асыруға қабілетті, әдеттен тыс шешімдер

табатын және қабылдай алатын креативті тұлғалар тәрбиелеу негізінде Қазақстанның табысты, серпінді, инновациялық экономикасы құрылады.

Қолданылған деректер тізімі:

- 1) «Қазақстанның Үшінші жаңғыруы: жаһандық бәсекеге қабілеттілік» Қазақстан Республикасының тұңғыш Президенті Н.Ә.Назарбаевтың Қазақстан халқына Жолдауы. «Егемен Қазақстан» 31 қаңтар, 2017 жыл №20 (29001)
- 2) Аймауытұлы Ж. Психология. – Алматы: Рауан, 1995, 312 б.
- 3) «Ұстаз – өзгертуші тұлға. Педагогтардың санасын жаңғырту» әдістемелік ұсынымдамалары – Астана: Б.Алтынсарин атындағы ҰБА, 2018.-87 б.
- 4) «Саналы азамат»: Оқушының білім алуы мен кәсіби дамуының жеке бағыты әдістемелік ұсынымдамалары – Астана: Б.Алтынсарин атындағы ҰБА, 2018. – 128б.

ҒЫЛЫМДАР ТОҒЫСЫНДАҒЫ ЖАҢА МАМАНДЫҚТАР

А.Ж. Раева

Қадыр Мырза Әлі атындағы Vinom School мектеп-лицейі

Қазақ тілі мен әдебиеті пәні мұғалімі

Педагогика ғылымдарының магистрі

Астана қаласы, Қазақстан Республикасы

Аңдатпа. Бұл мақалада тіл білімі саласындағы өзекті бағыттар талқыланды. Бүгінгі күні лингвистиканың басқа ғылым салаларымен тоғысуынан жаңа бағыттар, сәйкесінше жаңа мамандықтар да пайда болуда. Атап айтқанда, нейролингвистика, юрислингвистика, лингвокриминалистика, компьютерлік лингвистика т.б. Аталған бағыттар әлемдік білім беруде жаңа сала болып табылмауы да мүмкін. Десек те, біздің елімізде бұл бағытта мамандар даярлау өзекті мәселе. Осыған орай, мақаланың жалпы мазмұнында тіл білімінің басқа салалармен тоғысуынан пайда болған бағыттардың ғылыми мәні сипатталады.

Тірек сөздер: лингвистика, лингвист, нейролингвистика, психолінгвистика, юрислингвистика

Аннотация. В данной статье обсуждались актуальные направления в области языкознания. На сегодняшний день из переплетения лингвистики с другими областями науки появляются новые направления и, соответственно, новые специальности. В частности, нейролингвистика, юрислингвистика, лингвокриминалистика, компьютерная лингвистика и др. Данные направления могут не являться нововведением в мировом образовании. Однако, в нашей стране подготовка специалистов в этом направлении является актуальным вопросом. В общем содержании статьи описывается научная сущность направлений, возникших в результате переплетения языкознания с другими областями.

Ключевые слова: лингвистика, лингвист, нейролингвистика, психолінгвистика, юрислингвистика

Лингвистика саласы бүгінгі таңда жаңа бағыттармен толығуда. Атап айтқанда, құқықтану, заң, неврология, әлеуметтану, психология т.б. салалармен интеграциялану нәтижесінде жаңа бағыттар қалыптасуда. Осыған сәйкес, жаңа бағыттың мән-мазмұнын игерту, тәжірибеде қолдану тұрғысында да жаңа мамандықтар қалыптасуда. Білім беру үдерісінде ғылым мен технологияның жетістіктерін назарға ала отырып, мектеп бітіруші түлектердің кәсіби бағдарлану

жұмысында олардың қабілет, дағдыларын есепке ала отырып, ғылымдағы жаңа бағыттар мен еліміз үшін өзекті әрі жаңа мамандықтарды таңдауларына дұрыс бағыт-бағдар берілу қажет. Ол үшін пән мұғалімі өз саласындағы өзекті мәселелерді талқылай отырып, жаңа мамандықтар және сол мамандыққа даярлаудағы озық ЖОО туралы да жан-жақты әрі ресми ақпарат беруі қажет деген пікірдеміз.

Лингвистика саласындағы бүгінгі күннің өзекті мәселелерін қарастыра отырып, біз мақалада юрислингвистика және лингвист-сарапшы туралы, сонымен қатар нейролингвистикаға арнайы тоқталамыз.

Ғалым А. Оразбаева «Юрислингвистика» деп аталатын еңбегінде: «Юрислингвистика – тіл білімінің жаңа саласы. Бұл сала тіл мен құқықтың тоғысында пайда болғандықтан пән аралық сипаттарға ие. Лингвистика және юриспруденцияның әрқашанда ортақ салалары болды және оларды объективті түрде жақындастыратын тенденциялары бар», - деген тұжырымын айтады [1, 5].

Қазіргі таңда тіл мен құқықтың өзара байланысты мәселелерімен заңгерлер де, лингвистер де айналысуда. Заң лингвистика саласындағы мамандарға қазіргі қоғамда сұраныс үлкен болып отыр. Филологиялық факультеттер мен заң факультеттерінің ынтымақтастығы аталған мәселені қанағаттандыра алады, сондай-ақ, оның болашағы қазіргі білім беру жүйесіне байланысты болады және қажеттілігі өткір мамандарға бағыт береді.

Ғалымдардың тұжырымдауы бойынша, юрислингвистика — қазақ тіл білімінде соңғы кездерде ғана қарастырыла бастаған өзекті мәселе, лингвистика мен юриспруденцияның тоғысындағы проблемаларды қамтитын сала. Бұл салада белгілі бір мақсат-міндеттерді басшылыққа ала отырып жұмыс істеу нәтижесінде ғылыми тұжырымдарға қол жеткізу үшін көп істер жасалуы тиіс.

Тіл мен заңды объекті етіп алатын тіл білімінің жаңа саласы - юрислингвистика деп аталса, заманауи және қазіргі таңдағы өзекті сараптамалардың бірі азаматтық және қылмыстық істерді шешуде: авторлық құқықтың бұзылулар, жалған сөз бен халықтар арасындағы қарым-қатынасты бұзу және т.б. адами құндылықтарды шешуде лингвистикалық сараптамаға деген қоғам алдындағы қажеттілік күн санап артып келеді. Лингвистикалық сараптаманың зерттеу пәніне жағдайлар мен фактілердің заңнамалық тұрғыдан тілдік қызметтерді зерттеу болса, сараптаманың объектісін тіл қызметі бойынша кез-келген тасымалдаушы мәтіндер, атап айтқанда, бейне, аудио құрылғылардағы визуалды мәтіндер, ғаламтор желісіндегі және баспасөз беттеріндегі мақалалар құрайды. Бұл тұрғыдан келгенде, лингвистикалық сараптама өндірісі тіл теориясында осы уақытқа дейін қалыптасқан лингвистикалық нысандарды зерттеудің тіл біліміндегі әдістемелерін негізге алады.

Осы бағытқа сәйкес бүгінгі күні өзекті деп танылған мамандықтар: лингвокриминалист, лингвист-сарапшы.

Тіл лингвистиканы зерттеудің негізгі нысаны ретінде бүгінгі таңда әртүрлі аспектілерде қарастырылады. XX ғасырдың тіл білімінің экспансионизмі жаңа ғылыми бағыттардың пайда болуына әкелді. Тілдің, ойлаудың және сөйлеудің өзара әрекеттесуіне бағытталған танымдық зерттеулер ерекше қызығушылық

тудырады. Мұндай зерттеулерге когнитивті лингвистика, психолінгвистика, нейролінгвистика жатады. Дәлірек, қазақстандық ғылымдағы бұл бағыттар даму сатысында биологиядан, неврологиядан, психологиядан материалдар, талдау әдістері мен жабдықтарды қолдануды талап етеді. Бұл жағдай арқылы тілді зерттеудегі пәнаралық көзқарасыты байқауға болады. Мұндай пәнаралық ғылымның бірі – нейролінгвистика.

Мидың жұмысы биологияда, медицинада, неврологияда қарастырылатыны белгілі. Алайда мидың тұтастай алғанда тілді меңгеруде, жеке алғанда, ана тілін, бірінші тілді, екінші тілді, шет тілдерін меңгеруде орасан зор рөлі бар.

Нейролінгвистика – бұл ми мен байланысты тіл жүйесін зерттейтін ғылым саласы. Біздің миымыз сөйлейтін, оқитын, жазатын тіл жайында білімдерімізді қалай және қайда сақтайды (немесе тілдер), осы білімді алған кезде және оны күнделікті өмірде пайдаланған кезде миымызда не болып жатады. Нейролінгвисттер адам тілін мүмкін ететін ми туралы мынадай сұрақтарға жауап беруге тырысады: Біздің қарым-қатынас жүйеміз неге соншалықты күрделі және басқа жануарлардан өзгеше? Тіл музыка, математика немесе басқа когнитивті жүйелер сияқты нейрондық есептеулердің бірдей түрін қолданады ма? Біздің үйренген сөздеріміз мидың қай бөлігінде орналасқан? Нейролінгвистика сөздер мен сөйлемдерді түсіну үшін қажет тілдік өңдеудің кезеңдерін, бірінші және кейінгі тілдерді, сонымен қатар сөйлеу, тіл және оқудың бұзылуын зерделеумен айналысатын психолінгвистикамен тығыз байланысты.

Нейролінгвистикалық зерттеулер. Нейролінгвистика саласындағы зерттеулер жүз жылдан астам уақыт бойы афазиясы бар адамдардың тілдік түсінігін және өндірісін зерттеуге толығымен тәуелді болды және олардың тілдік қабілетін зерттеу жарақаттың бас миының қай бөлігінде орналасқаны туралы біршама өрескел ақпаратпен толықтырылған. Неврологтар бұл ақпаратты мысалы, басқа қандай қабілеттердің жоғалғандығын және көбінесе қол жетімді болмайтын аутопсия туралы ақпаратты анықтауы керек еді.

Ерте буындағы компьютерленген рентгендік зерттеулер (компьютерлік томография) және ми қан ағымының рентгенологиялық зерттеулері (ангиограммалар) 1970-ші жылдардағы афазияның эксперименттік және обсервациялық зерттеулерін толықтырған, бірақ олар мидың зақымдалған бөлігінің табылғандығы туралы өте өрескел ақпарат берді. Ми визуализациясының мұндай ерте әдістері елеулі зақымдалған немесе қан айналымы шектеген ми бөліктерін ғана көре алды. Бұл әдістер мидағы нақты белсенділік туралы ақпарат бере алмады, сондықтан олар тілді өңдеу кезінде қалыпты немесе афазиялық науқастар миында не болғанын қадағалай алмады. Сол кезеңде қалыпты сөйлеушілердің ми жартышарларының қай жағы жазбаша немесе ауызша тілді өңдеуге атсалысатынын зерттеу кең тартылғаны анықталды, өйткені бұл ақпаратты күрделі жағдайларда оқуға немесе тыңдауға байланысты зертханалық тапсырмалардан алуға болады, мысалы, бір уақытта екі құлаққа ұсынылатын әртүрлі ақпаратты тыңдау (дикотикалық тыңдау) [2, 1-20 б.].

XX ғғ. 90 жылдардан бастап нейролінгвистика саласында үлкен өзгерістер болды. Заманауи технологияның көмегімен зерттеушілер қалыпты сөйлеушілердің миы тілді қалай өңдейтінін, зақымдалған мидың тілді қалай

өңдейтінін және жарақаттың орнын қалай қалыпқа келтіретінін көре алады. Бұл жаңа технология оқу, тыңдау және сөйлеу кезінде мидың белсенділігін бақылауға, сондай-ақ мидың зақымдалған аймақтарының орналасуы туралы өте нақты әрі ауқымды ақпарат алуға мүмкіндік береді. Нақты аймақтық орналасуды анықтау магниттік-резонанстық томография (МРТ) арқылы жүзеге асады және ол мидың қай аймақтарының зақымдалғанын суретте айқындап береді; компьютерлі томографияның мүмкіндігі де айтарлықтай жақсарды. Мидың үздіксіз әрекетін бақылау бірнеше әдістермен жасалуы мүмкін:

Кейбір мақсаттар үшін ең жақсы әдіс нейрондардың бас сүйегінің сыртындағы датчик көмегімен бір-біріне жіберетін электрлік және магниттік сигналдар көмегімен анықтау болып табылады (функционалды магниттік-резонанстық томография(ФМРТ); электроэнцефалография (ЭЭГ); магнитоэнцефалография(МЭГ); және шақырылған потенциалдар (ШП)).

Тағы бір әдіс - шақырылған оптикалық сигналды бақылау(ШОСБ); бұл жүйке тіндерінің инфрақызыл сәулені шашыратуы жолындағы жылдам өзгерістерді анықтайды, олар бас сүйегіндегі миға шамамен бір дюймге (25 мм) енеді.

Әдістердің үшінші тобына оттегінің концентрациясына (ОК) немесе қанның инфрақызыл жарыққа жақын сіңу жолын (инфрақызыл спектроскопия (ИС)) қарау арқылы мидың әртүрлі аймақтарындағы қан ағымының өзгеруін бақылау жатады.

Мидың белсенділігін транскраниалды магниттік ынталандыру арқылы да өзгертуге болады (бас сүйегінің сыртынан қоздыру, БССҚ), сондықтан зерттеушілер бұл қоздырғыштың арқасында адамдардың тілді қаншалықты жақсы сөйлейтіндігіне, оқи алатындығына және түсінуіне әсерін көре алады. ИС, ШОСБ, ШП және ЭЭГ әдістері қатерге ұшыратуы мүмкін емес, сондықтан этикалық тұрғыдан оларды қалыпты адамдарға, сондай-ақ афазиясы бар адамдарға да зерттеу мақсатында пайдалануға болады. БССҚ-те қауіпсіз болып есептеледі [3].

Мидың әртүрлі бөліктеріндегі ақпараттың нақты уақытта қалай бірігетіні жайлы мәліметтерді анықтау өте күрделі, сондықтан мидың сөйлеу немесе оқу кезінде жұмыс істеп жатқан бөлігін модельдеу үшін компьютерлерді қолдану тәсілдерін дамытудың тағы бір жетістігі пайда болды [4].

Афазия және тілдің басқа да бұзылулары кездесетін адамдардың не істей алатынын және не істей алмайтынын зерттеу – ми мен тілдің байланысын түсінуге өз септігін тигізуде. Мысалы, афазиясы бар адамдардың миын егжей-тегжейлі бейнелей отырып синтаксистік сынақтарды қалай жүргізетінін салыстыру, грамматиканы қолданумен байланысты ми бөліктерінде маңызды жеке айырмашылықтар бар екенін көрсетті. Сондай-ақ, афазиясы бар адамдардың тілдері бойынша салыстыру әр түрлі афазиялардың әр тілде жіберілетін қателіктерге байланысты түрлі белгілерге ие екендігін көрсетеді.

Нейролингвистика саласындағы мәселелерді қорыта келе айтарымыз, бұл біздің елімізде дамытуды және осы салаға мамандарды арнайы даярлауды қажет ететін бағыттардың бірі. Біздің еліміздің ЖОО бұл мамандықты арнайы оқытатын, әлемдік тәжірибені қолдана отырып енгізу қажет. Нейролингвист өз

саласындағы өзекті мәселелерді шешуге ықпал етсе, білім беру жүйесіндегі инклюзивті оқытуға да бұл сала мамандарының қосар үлесі зор болмақ.

Ғылымдардың түйісуінен пайда болып жатқан жаңа бағыттарға бірнеше мысал келтіруге болады. Біз жоғарыда атап өткендеріміз бүгінгі күні қазақ тіл білімі үшін маңызды бағыттардың бірі. Сонымен қатар бұл қатарға компьютерлік лингвистика, психолінгвистика, социолінгвистика т.б. қосуымызға болады. Ал енді, біз, өзіміз білім беріп отырған шәкірттеріміздің білік, дағдыларына сәйкес, болашақтың маңызды мамандықтары, ғылымдағы өзекті мәселелер туралы ғылыми ақпарат бере білсек, кәсіби бағдарлау жұмысын жүргізсек, аталған салалардағы маман тапшылығын жоюға өз үлесімізді қосар едік.

Пайдаланылған әдебиеттер тізімі:

1) Оразбаева А. Юрислингвистика: оқу құралы. А. Байтұрсынов ат. Қостанай өңірлік университеті, Қостанай, 2021 ж.

2) Түркен, А.У. & Дронкерс, Н.Ф. Тілді түсіну желісінің нейрондық архитектурасы: зақымдану мен байланыстыру талдауларынан дәлелдерді жинақтау. Жүйелік неврологиядағы шекаралар, 2011, 5, 1-20 [ағыл]

3) Афазиялық тілді модельдеу: <http://langprod.cogsci.illinois.edu/cgi-bin/webfit.cgi> [ағыл]

4) Мигабилингвиялық эффекттер <http://www.nih.gov/researchmatters/may2012/05072012bilingual.htm> [ағыл]

5) Жақсылықова Қ. Тіл мен ми нейролингвистика аспектісінде//Қазақстанның ғылымы мен өмірі//№4/1 2021.

СРЕДСТВА КОМПЬЮТЕРНОЙ ГРАФИКИ ПРИ ПОДГОТОВКЕ СПЕЦИАЛИСТОВ СФЕРЫ УСЛУГ

Г.Н. Рахимбердиева

ГККП «Жамбылский политехнический высший колледж»

г.Тараз, Республика Казахстан

Аннотация. В данной статье рассматриваются условия использования компьютерной графики при подготовке молодых специалистов. Изменения в современной системе образования обуславливают необходимость активизации теоретических и практических исследований педагогических условий использования информационных технологий для решения образовательных задач. Разнообразие компьютерных технологий позволяют рассматривать компьютер как учебно-развивающую среду для творчества, и образования учащихся и преподавателей.

Ключевые слова: информационно-коммуникационные технологии, компьютерное искусство, компьютерные графические программы.

Андатпа. Бұл мақалада жас мамандарды даярлау кезінде компьютерлік графиканы қолдану шарттары қарастырылады. Қазіргі білім беру жүйесіндегі өзгерістер білім беру мәселелерін шешу үшін ақпараттық технологияларды қолданудың педагогикалық жағдайларын теориялық және практикалық зерттеулерді жандандыру қажеттілігін анықтайды. Компьютерлік технологиялардың алуан түрлілігі компьютерді білім алушылар мен оқытушылардың шығармашылығы мен білімі үшін оқу-дамыту ортасы ретінде қарастыруға мүмкіндік береді.

Түйінді сөздер: ақпараттық-коммуникациялық технологиялар, Компьютерлік өнер, компьютерлік графикалық бағдарламалар.

Введение элементов компьютерных технологий позволяет значительно разнообразить учебный процесс, выводит его на качественно новый уровень, восполняет несовершенство учебных пособий, а также развивает личность, формирует её познавательную активность, творческий потенциал.

Причем внедрение современных информационных технологий обучения должно быть постепенным: от использования некоторых элементов урока с использованием ИКТ в привычном учебном материале до использования электронных учебников.

Компьютерное искусство стало существенной реальностью жизни человека. Мы все сталкиваемся с его произведениями практически в любой сфере деятельности. Современный ученик обречен на их эстетическое, семантическое, смысловое освоение. Задача воспитания - оптимизировать это освоение в управляемом педагогическом процессе в целях гармонического, творческого развития будущего специалиста.

Технология эстетического воспитания посредством компьютерной графики - «это технология профессионализма, в основе которой точный, прицельный расчет воспитательных воздействий, сочетание самовоспитания с «внешним подталкиванием», диагностирование, прогнозирование, проектирование сдвигов на каждом этапе, своевременная поддержка и коррекция хода воспитательного процесса» [1].

Современные компьютерные системы дают учащемуся реальную возможность реализовать себя не только в качестве зрителя, но и непосредственно войти в творческую лабораторию создателя графических изображений.

Программы, ориентированные на компьютерное рисование, компьютерный дизайн, объемное моделирование и т.д., охватывают весь круг возможных приложений компьютера в области визуального творчества и позволяют учащемуся самореализоваться в области искусства.

Компьютерные графические программы - это своего рода помощники и конструкторы для преподавателей, которые помогают равномерно и экономно распоряжаться академическим временем, значительно повышают наглядность изучаемого материала и заинтересованность студентов в усвоении новой информации, снижают трудоемкость обучения. Как правило, преподаватели для использования компьютера в своей работе изучают и анализируют специальную литературу из курса информатики, посвященной изучению работы в графических редакторах. Так, например, в учебном пособии «Специальная информатика» авторов Симонович С.В., Евсеева Г.А., Алексеева А.Г. подробно описываются приемы и методы работы в различных видах компьютерной графики. По указанному пособию, на профессиональном уровне, можно освоить и углубить знания по работе за компьютером, и, в частности, освоить компьютерную графику.

Процесс создания компьютерного рисунка значительно отличается от традиционного понятия «рисование». С помощью графического редактора на экране компьютера можно создавать сложные многоцветные композиции, редактировать их, меняя и улучшая, вводить в рисунок различные шрифтовые

элементы, получать на основе созданных композиций готовую печатную продукцию. За счет автоматизации выполнения операций создания элементарных форм - эллипсов, прямоугольников, треугольников, а также операций заполнения созданных форм цветом и других средств создания и редактирования рисунка становится возможным создание достаточно сложных изобразительных композиций.

Новые компьютерные технологии позволяют ярко и образно представить событие или эпоху, помогают лучше понять основы какого-либо явления, процесса, расширяют кругозор студентов. Осваивая изобразительную грамоту за компьютером, они не только овладевают достаточно высоким уровнем умений, навыков реалистического рисования, но и глубоко понимают сущность творчества, ясно представляют процесс формирования художественного образа, являющегося специфической формой отражения объективной действительности в изобразительном искусстве, готовясь к профессиональной деятельности.

Умение учащихся работать с компьютером, свободное владение современными компьютерными технологиями, несомненно, будут способствовать их творчеству, осознанию своей индивидуальности, желанию мечтать, изобретать, создавать, созидать.

В научных трудах Машбица Е.И. [2], Полата Е.С. [3] указывается, что интеллектуальная работа за компьютером активизирует творческие функции мышления.

Современные компьютерные графические программы позволяют создавать графические и анимационные экранные образы с использованием выразительной линии, формы, объёма, цвета, движения, музыки, повествования, что дает реальную возможность реализовать себя не только в качестве зрителя, но и непосредственно войти в творческую лабораторию создателя мультфильмов. Они предоставляют возможность экспериментировать с различными вариантами изображений, синтезировать разнообразные виды визуальной информации. Процесс компьютерного моделирования, основанный на современных графических инструментах, создаёт атмосферу творчества и позволяет взглянуть на мир глазами созидателя. Новые компьютерные технологии не заменяют и не подменяют творческий процесс создания произведения искусства, но и не являются безразличными к нему, открывая новые возможности, предлагая новые задачи, определяя новые закономерности построения художественного образа.

По-прежнему в основе восприятия и создания произведений искусства лежит потребность человека выявить свои глубинные личностные смыслы в чувственной форме, характер и степень развитости эстетического чувства, и художественный вкус.

Общеизвестно, что основная задача эстетического воспитания - развивать потребность воспринимать, понимать и создавать прекрасное. Тема восприятия прекрасного прослеживается в книге Громова Е.С. «Начала эстетических знаний», где он подчеркивает, что глубокое, комплексное знание мирового искусства является важнейшим условием их эстетического исследования [4].

При обучении рисованию на компьютере важен поиск таких заданий, которые можно было бы выполнить быстро и одновременно многому научиться. Учащимся средне-специальных учебных заведений можно смело пробовать свои силы в векторной компьютерной графике, работая с программой CorelDraw и используя практически весь арсенал компьютерного инструментария, всех изобразительных возможностей компьютера [5]. В своей работе мы используем данную графическую программу при интегрировании специальных предметов, изучаемых по специальностям «Дизайн одежды» и «Дизайн интерьера» с предметом «прикладная информатика». Используя такие инструменты как «трехточечная кривая», «прямоугольник», «эллипс», «преобразовать в кривую», «контур», «интерактивная прозрачность», возможности цветовой палитры, учащиеся нашего колледжа выполняют изображения моделей одежды, причёсок, элементов интерьера.

Не только обрабатывая готовые изображения, но и при рисовании моделей одежды в растровой графической программе Adobe Photoshop инструментами «кисть» с различными эффектами можно добиться фотографического качества изображения.

Развитию эстетического вкуса будущих профессионалов способствует и обучение приемам работы с фотографиями в программах по компьютерному подбору моделей одежды.

Заключение. Можно сделать следующие выводы и выделить ряд преимуществ интегрированного урока с применением компьютерных технологий:

- улучшается усвоение нового материала, так как в результате преобладания наглядно-образного мышления легче воспринимается подаваемая таким образом информация;
- в ходе работы формируется пространственное и логическое мышление;
- появляется возможность с помощью компьютерной анимации создавать на уроке игровую познавательную ситуацию, в результате чего урок приобретает характер учебной игры, и у большинства учащихся повышается мотивация учебной деятельности.

Таким образом, широко применяя компьютерную графику при изучении специальных дисциплин, соблюдается основной принцип дидактики - наглядность, что обеспечивает оптимальное усвоение материала учащимися, повышает их эмоциональное восприятие, развивает все виды мышления и эстетический вкус.

Список использованных источников:

- 1) Подласый И.П. Педагогика. Новый курс. М., Владос, 2004. -185с.
- 2) Машибиц Е.И. Психолого-педагогические проблемы компьютеризации обучения. Москва, 1998. -192с.
- 3) Полат Е.С. Типология телекоммуникационных проектов//Наука и школа. № 4, 1997.
- 4) Громов Е.С. Начала эстетических знаний: Эстетика и искусство. - 2-е изд., доп. - М.: Сов. художник, 1983. - 335с.
- 5) Симонович С.В., Евсеев Г.А., Алексеев А.Г. Специальная информатика: Учебное пособие. - М.: Аст-пресс книга, 2005. - 480 с.

МОЯ ПРОФЕССИЯ - УЧИТЕЛЬ

А.Т. Рахматуллина

ТОО «Smart technological school», Республика Казахстан

Аннотация. В данной статье описаны Психологические аспекты выбора профессии учителя. Так же статья направлена на формирование основных направлений профориентационной работы, используемые для формирования правильного мировоззрения будущего поколения.. Описаны выводы личностного развития педагогов и общественного мнения через статус педагога.

Ключевые слова: личностный рост, индивидуальное мировоззрение, профориентационная работа, педагогические компетенции, профессиональное самоопределение – через выбор профессии.

Аңдатпа. Бұл мақалада мұғалім мамандығын таңдаудың психологиялық аспектілері сипатталған. Сондай-ақ мақалада болашақ ұрпақтың дұрыс дүниетанымын қалыптастыруда қолданылатын кәсіптік бағдар беру жұмысының негізгі бағыттарын қалыптастыруға бағытталған. Мұғалім мәртебесі арқылы педагогтардың тұлғалық дамуы мен қоғамдық пікірінің тұжырымдары баяндалған.

Тірек сөздер: тұлғалық өсу, жеке дүниетаным, кәсіптік бағдар беру жұмысы, педагогикалық құзыреттілік, мамандық таңдау арқылы кәсіби даму.

**«Нет более благородного и ценного занятия,
чем человек, обучающий подрастающее поколение»**

Цицерон.

Введение. Когда – то слова римского политического деятеля, оратора, философа Марка Туллия Цицерона повлияли на мой личный выбор сферы профессиональной деятельности. И вот, Я – Педагог. Сколько бы времени не прошло с того самого дня, я убеждаюсь вновь и вновь, что люди выбирают педагогическую профессию по зову сердца! Нельзя не согласиться с высказыванием Цицерона, даже по прошествии веков актуальность и верность этих слов не изменилась. Ведь сколько бы человек ни пытался, но роль учителя сложно преуменьшить. Педагог является одним из ключевых звеньев во всей системе развития индивида и социума в целом.

Основная часть. В настоящее время в нашей стране происходит реформирование системы образования, смысл которой в психологическом изменении целевых установок, содержания и технологий школьного образования, определяемых его гуманизацией. Особая роль в этой ситуации отводится нам – учителям школьного образования. Школа является основой психического развития личности, духовного и интеллектуального потенциала ученика, а учитель школы выступает социально значимой фигурой в целостном педагогическом процессе. Именно психологические особенности школьного обучения и воспитания под руководством учителя опосредуют направленность социального развития личности ребенка и его дальнейшее самоопределение и становление. В связи с этим изучение социально-психологических особенностей представлений о статусе педагога в обществе является актуальной проблемой современного общества.

А что же значит статус? Из Википедии можно подчеркнуть такое определение, как «статус – это социальное положение, занимаемое индивидом

или социальной группой в обществе или отдельной социальной подсистеме общества. Определяется по специфическим для конкретного общества признакам, в качестве которых могут выступать экономические, национальные, возрастные и другие признаки».

Так значит, можно прийти к выводу, что статус педагога – это социальное положение определяющее будущее развитие будущего поколения, не так ли? Ведь сколько бы мы ни пытались, но роль учителя сложно преуменьшить. Педагог является одним из ключевых звеньев во всей системе жизнедеятельности человека. Так как образование – это не только получение знаний, но и воспитание порядочных, культурных, разносторонне развитых личностей, которые могут свободно ориентироваться в условиях постоянно меняющейся реальности.

Давайте попробуем ответить на самый главный вопрос: каков статус педагога в обществе? Общество меняется, меняется роль педагога, но фактом является то, что во все времена учитель – надежный проводник в мир знаний! Еще недавно профессия учителя была самой уважаемой. В последние годы, к сожалению, часто наблюдаем негативное отношение родителей к педагогам. И здесь возникает очередной вопрос. А задумывался ли этот родитель о том, что негативным отношением к педагогическому статусу он ломает выстроенную веками, доказанную не раз истину о том, что развитие и становление личности на прямую зависит от восприятия им Учителя?!

Каждый ребенок, собираясь в первый класс, обязательно задумывался над вопросом «Какой же он, его учитель?». И с каждым годом, взрослея, человек понимает, что от того насколько умным и интересным окажется учитель, зависит, подчас, и успеваемость учеников, и выбор его дальнейшей профессии, и отношение к школе, да и к жизни в целом. Ещё Альберт Эйнштейн сказал: «Целью школы всегда должно быть воспитание гармоничной личности, а не специалиста». На мой взгляд, автор совершенно чётко отразил идею о том, что безусловно важно воспитывать профессионалов, но на уровне с этим нужно воспитывать и гармоничную личность. А этого мы можем добиться через воспитание уважения к образовательной системе и профессионализму педагога. Профессионализм педагога – это фактор, определяющий развитие человеческого капитала. От квалифицированных педагогических кадров зависит успешность, готовность к постоянным изменениям будущего поколения. Профессионализм работников образования во многом детерминирован современным социальным статусом педагога. Привлекательность профессии педагога, ее популярность в социуме, место в иерархии других сфер деятельности зависит от сложившихся традиций, общественного мнения, позиции СМИ, условий труда, уровня доходов и других факторов.

Заключение. На мой взгляд, профессия педагога в обществе играет очень важную роль, именно эта профессия формирует будущее общества, будущее его науки и культуры, взаимосвязь поколений и воспитание осознанности индивидуальной личности.

А осознание педагогами значимости своего труда, заслуженного уважения и признания со стороны общества стимулирует их на профессиональное

развитие и совершенствование. Поэтому современному обществу необходимо формирование уважительного отношения к педагогу в целом, как необходимого фактора для построения успешного, эффективного общества.

Список использованных источников:

- 1) Маршалл Марвин «Дисциплина без стресса. ...
- 2) Дэвид Берджес «Обучение как приключение, как сделать уроки интересными и увлекательными»
- 3) Дуг Лемов «От знаний к навыкам. ...
- 4) Кен Робинсон «Школа будущего. ...
- 5) Аманда Рипли «Лучшие в мире ученики, или как научить детей учиться»
- 6) Ш.Амановичи «Педагог»

ОҚУШЫЛАРҒА КӘСІПТІК БАҒДАР БЕРУДЕ МЕКТЕП ПЕН ЖОҒАРЫ ОҚУ ОРНЫНЫҢ АРАСЫНДАҒЫ БАЙЛАНЫСТЫҢ ӘСЕРІ

А.Ж. Садыбекова

*Абай облысы Абай ауданы Қарауыл ауылы. Абай облысы білім басқармасының
Абай ауданы білім бөлімінің «Жалпы орта білім беретін мектебі» КММ
директоры, педагогика ғылымдарының магистрі
Қазақстан Республикасы*

Аңдатпа. Жоғары сынып оқушыларының кәсіби өзін-өзі анықтауы білім беру ұйымының сонымен қатар әрбір адам үшін және қоғам мен мемлекет үшін ең маңызды міндеттерінің бірі болып табылады. Кәсіби таңдау жасауға қажетті ресурстарды қалыптастыруда жетекші рөл орта мектепте жүзеге асырылады.

Осыған байланысты, мектеп, мамандық таңдау үшін бағытталған ғылыми-негізделген мереке жүйесін ұйымдастыру қажет, мұнда басты назарға еңбек нарығындағы әлеуметтік-экономикалық жағдайды ескере отырып, оқушыларға кәсіби өзін-өзі анықтауға жол беру керек.

Тірек сөздер: кәсіптік бағдар, кәсіптік бағдарлық жұмыс, бағдарлама, серіктестік, ынтымақтастық, мектеп, жоғары оқу орны, өнімділік, ресурстар, модульдік бағдарлама, презентация, кеңес беру, айырбастау, жоба, білім беру.

Аннотация. Профессиональное самоопределение старшеклассников является также одной из важнейших задач организации образования для каждого человека и общества и государства. Ведущую роль в формировании ресурсов, необходимых для профессионального выбора, играет средняя школа.

В связи с этим необходимо организовать научно-обоснованную праздничную систему, направленную на выбор школы, профессии, где основной упор делается на допуск учащихся к профессиональному самоопределению с учетом социально-экономической ситуации на рынке труда.

Ключевые слова: профориентация, профориентационная работа, программа, партнерство, сотрудничество, школа, высшее учебное заведение, производительность, ресурсы, модульная программа, презентация, консультирование, обмен, проект, Образование.

Жоғары мектеп оқушыларының кәсіби таңдауы бағытындағы әлеуметтік тапсырысты тиісті және уақытылы жағдайда жүзеге асыру тиімділігі, мектептің

басқа да субъектілермен, атап айтқанда, ЖОО-мен өзара іс-әрекет ұйымдастыруына үлес қоса алады.

Сонымен қатар, кәсіби бағдар және кәсіби өзін-өзі анықтау аясында және ЖОО мен мектептің қарым-қатынасы жайында жазылған жүргізілген талдау нәтижесі бойынша, келесілер анықталды:

- кәсіптік бағдар жұмысында негізгі бағыты (мысалы, кәсіби таным, кәсіби кеңес беру, психологиялық кеңес беру) мен іс-әрекет (жіктеудің көптеген түрі кездесетін жерлерде) түрі қарастырылады, бірақ көбіне қазіргі заманғы гуманистік білім беру мақсаттары контекстен тыс болғанда немесе тікелей олармен қақтығыс кезінде кездеседі;

- кәсіби бағдарлы жұмыс жоғары сынып оқушыларының тапсырмадан кәсіби оқытуға көшкенде немесе жоғары сыныпта кәсіби оқытудың дәстүрлі емес (нормативтік құжаттарға қайшы) жүйесінде қарастырылады;

- өзара қарым-қатынастың әр-түрлі нұсқаларын ұсыну барысында, авторлар бір жақтың қызығушылықтарын ғана сипаттайды немесе форма, мақсат, міндет, педагогикалық іс-әрекет, серіктестер іс-әрекеті бағыттылығы жайлы сипаттап, мектеп пен ЖОО-нан өзге де потенциалды серіктестер жайлы сипаттап өтеді.

Осылайша, кәсіби бағдарлы жұмыстың нәтижелілігін жоғарлату мақсатында жоғары оқу орындары мен мектеп арасындағы тиімді ынтымақтастық қажеттігі негізінде қарама-қайшылық ғылыми әдебиеттерде туғаны біздің жұмысымыздың мәселесін көрсетті.

Теориялық тұрғысынан – бұл кәсіби бағдарлы жұмыстың нәтижелігін жоғарылату мақсатында, ЖОО мен жалпы білім беретін орта мектеп арасындағы ұйымдастыру мәселесі.

Практикалық тұрғыдан – қажетті педагогикалық-ұйымдастыру шарттарының мәселесін шығару.

Егер жоғары сынып оқушыларымен атқарылған кәсіптік бағдар жұмысы тиімді болса:

- орта мектеп пен жоғары оқу орындарының өзара іс-қимылы серіктестік қарым-қатынасы ретінде құрылады;

- кәсіби бағдар шеңберінде мектеп және университет арасындағы өзара іс-қимылда жоғары сынып оқушылары өз мүмкіндіктерін саналы таңдау жасауға, сонымен қатар олардың қабілетін оқыту және қалыптастыру мазмұны зерттеу қарастырылады.

Мектеп пен жоғары оқу орнының серіктестік қарым-қатынастарының негізінде ұйымдастыру-педагогикалық шарттар құрылады және жоғары сынып оқушысы өзі тағдау жасай алатындай ЖОО-мен бірге модульді кәсіби бағытталған элективті курстар құрылады.

Жоғары оқу орны мен мектеп арасындағы өзара іс-қимыл тұрғысында және «әріптестік» түсінігі айқындалды (Мектеп және ЖОО арасындағы әріптестік екі жақ үшін де маңызды мақсаттарға жетуе көзделген үрдіс);

- жоғары сынып оқушылары мен ЖОО-ның кәсіптік бағдар жұмысының тиімділігін арттыру мақсатындағы тәсіл құрылған (мұнда негізгі мақсаты

серіктестік болып табылатын ЖОО-ның негізгі мақсаттары анықталады, ақпарат көздері анықталады);

- жоғары сынып оқушылары мен ЖОО-ның кәсіптік бағдар жұмысының тиімділігін арттыруда айырбастауға келетін көздерді табу,

- жоғары сынып оқушылары мен ЖОО-ның кәсіптік бағдар жұмысының тиімділігін арттыруда қазіргі жағдайда жоғары сынып оқушыларының кәсіптік білім беруде қалыптастыру кеңінен қарастырылуда. Ал ЖОО-ның ресурстарының негізі болып кадрлық, әдістемелік ресурстар жатады (жоғарғы сынып оқушыларының дәрісханаларға еш кедергісіз кіре алуы және ұйымдастырушылық көз);

- жоғары сынып оқушылары мен ЖОО-ның кәсіптік бағдар жұмысының тиімділігін арттыруда айқындалған ұйымдастырушылық және педагогикалық шарттар (жоғары сынып оқушыларының өз бетімен таңдай жасай алуы қасиетін қалыптастыру мақсатында, кәсіби бағдарлы бағдарлама құрастыру және оны жүзеге асыру, әр модуль элективті курс болып табылады, модуль мазмұны мамандықтарға, ЖОО-ның бағытына сай құрастырылады; оқушыларға педагогикалық кеңес алу мүмкіндігі туады; жоғары сынып оқушыларына арналған қажетті жұмыс орындарына апаратын саяхат, оқуын ары қарай жалғастыруға болатындығы жайлы ақпарат).

Кәсіптік бағдар тиімділігін арттыру факторы ретінде мектеп және ЖОО арасындағы қарым-қатынасты ұйымдастырудың теориялық негіздерін дамыту болып табылады.

Жоғары сынып оқушыларымен кәсіптік бағдар беру кезінде байқағаным:

Оқушылар көбіне ата-ананың таңдауымен санаса келе мамандық таңдайды. Ата-анасының айтуымен түскен ЖОО орнын бітіргеннен кейін ол мамандықты өз қалауымен таңдамағандықтан, қайта екінші рет жоғары оқу орына түскендері көп.

Сондықтан мамандық таңдау жұмыстарын мектеп қабырғасында ата-аналармен бірге тренингтер өткізу арқылы да ұйымдастыру қажет.

Тағы да бір ерекше орын алатын жағдай: ЖОО тарапынан кәсіптік бағдар беру жұмысының тиімді ұйымдастырылуы. Мысалы: «Семей қаласының Шәкәрім университеті» КЕАҚ кәсіптік бағдар беру жұмысын жүйелі түрде «Шәкәрім керуені Абай ауданында» «Мектеп - ЖОО» кластері аясында жұмыс жүргізіп, кәсіптік бағдар беру іссапарының аудан орталықтарына университеттің басшылығы студенттермен бірге аудандарды аралап, оқушыларға кәсіптік бағдар беру жұмысын ұйымдастырып, семинарлар, шебер-сыныптар өткізу арқылы үгіт-насихат жұмысын өткізу жақсы жолға қойылған, сондықтан мектеп бітіруші түлектердің басым көпшілігі Шәкәрім университетін таңдайды. Оның дәлелі, 2022 жылы біздің мектепті бітірген 18 оқушының 5-уі (4-уі мемлекеттік грант иегері) «Семей қаласының Шәкәрім университеті» КЕАҚ білім алуда.

2023 жылдың сәуір айында «Семей қаласының Шәкәрім университеті» КЕАҚ аудан мектептерімен меморандумға қол қойды.

Оқушыларға мамандық таңдауда ықпал ететін факторлардың бірі ЖОО дұрыс ұйымдастырылған серіктестік екендігінің бір дәлелі осы.

Қолданылған деректер тізімі:

- 1) Брылёва Т.Г. Организационно-педагогические условия эффективного профессионального самоопределения старшеклассников в лицее : автореф. дис. канд. пед. наук. - Магнитогорск, 2006.
- 2) Вершинин С.И. Педагогические основы формирования у школьников готовности к принятию решения о профессиональном выборе : дис. д-ра пед. наук. - М., 1997
- 3) Воронина Е.В. Профильное обучение: модели организации, управленческое и методическое сопровождение. - М.: 5 за знания, 2006.
- 4) Голомшток А.Е. Содержание и методы профориентационной работы в школе / А.Е. Голомшток, О.А. Черник, Л.В. Ботякова. - М. ; Калуга : Приок-ское кн. изд-во, Калужское отделение, 1972.
- 5) Кузнецова В.Н. Совместная работа школы и вуза по профессиональному самоопределению учащихся : автореф. дис. ... канд. пед. наук / В.Н. Кузнецова. - Саратов, 2008.
- 6) Мороз Е.А. Формирование готовности старших подростков к профессиональному самоопределению в условиях предпрофильной подготовки в системе «школа - вуз» : автореф. дис. ... канд. пед. наук / Е.А. Мороз. -М., 2005.

ПРОФЕССИОНАЛЬНОЕ САМООПРЕДЕЛЕНИЕ ЛИЧНОСТИ - ОДИН ИЗ КОМПОНЕНТОВ ВЫБОРА БУДУЩЕЙ ПРОФЕССИИ

К.Т. Сеитова

*Высший колледж транспорта и коммуникации
г. Астана. Республика Казахстан*

Аннотация. В настоящей статье рассматривается один из актуальных аспектов выбора профессии обучающихся - профессиональное самоопределение личности. дается анализ внутренних факторов профессиональное самоопределение. Определяются компоненты основными составляющими процесса профессионального самоопределения на этапе выбора профессии. Выделяется и определяется отличие между понятиями профессиональное и личностная самоопределения.

В статье представлены некоторые итоги данного исследования, в частности результаты исследования профессиональное самоопределение это понятия сложное и многогранное которые в процессе самоопределения заполняет друг – друга.

Ключевые слова: профессиональное самоопределение, личностная самоопределения, выбор профессии, психология.

Аңдатпа. Бұл мақалада білім алушылардың мамандығын таңдау аспектілері-жеке тұлғаның кәсіби өзін-өзі анықтауы қарастырылады. С.Н.Чистякова, Е.Ю.Пряжникова, Н.С.Пряжников сияқты орыс ғалымдарының мысалында кәсіби өзін-өзі анықтау компоненттерінің ішкі факторларына талдау жасалады. Мамандық таңдау кезеңінде кәсіби өзін-өзі анықтау процесінің негізгі компоненттерімен анықталады. Кәсіби және жеке өзін-өзі анықтау ұғымдарының арасындағы айырмашылық ерекшеленеді.

Мақалада осы зерттеудің кейбір нәтижелері, атап айтқанда зерттеу нәтижелері келтірілген кәсіби өзін – өзі анықтау бұл өзін-өзі тану процесінде бір-бірін толықтыратын күрделі және көп қырлы ұғымдар.

Тірек сөздер: кәсіби өзін-өзі анықтау, жеке өзін-өзі анықтау, мамандық таңдау, психология.

Введение. Профессиональное самоопределение (ПС) личности – сложный и длительный процесс, охватывающий значительный период жизни. Его эффективность, как правило, определяется степенью согласованности психологических возможностей человека с содержанием и требованиями профессиональной деятельности, а также сформированностью у личности способности адаптироваться к изменяющимся социально-экономическим условиям в связи с устройством своей профессиональной карьеры.

Профессиональная ориентация (ПО) необходимо способствовать на активизацию внутренних психологических ресурсов личности. В такой ситуации особа важным, качествами личности, считается «предприимчивость, интеллектуальность, ответственность, социально-профессиональная мобильность, склонность к коммерческому риску, способность принимать самостоятельные решения» [4, с.183-184]. Необходимо обратить внимание свободу личности в выборе жизненного и профессионального пути, т.е. школа призвано оказывать учащимся помощь для личностного психологического роста и информированности о различных аспектах мира современного труда [1, с.183-184]. Таким образом, внутренний психологический ресурс личности такие как: предприимчивость, интеллектуальность, ответственность, социально – профессиональный мобильности человека должно иметь особый характер в выборе профессии.

Основная часть. Результатом процесса Профессиональное самоопределение (ПС) в старшем школьном возрасте является выбор будущей профессии.

Помощь учащимся в правильном выборе профессии предполагает: необходимость специальной организации их деятельности, включающей получение знаний о себе («образ, Я») и о мире профессионального труда; анализ профессиональной деятельности, с последующим знанием о себе со знаниями, об этой деятельности. Эти компоненты являются основными составляющими процесса ПС на этапе выбора профессии. Изучая психологические механизмы ПС школьников, в ранней юности автор дает анализ внутренних факторов ПС активности школьника как субъект выбора профессии. Видный Российский исследователь С.Н. Чистякова, выделяет две группы внутренних факторов и делит их на два фактора:

1. Субъективные, которые оказывают опосредованное воздействие на возможность успешного решения, ситуации выбора профессии, к ним относятся: способность вычленять и анализировать требования профессии к человеку, исходя из анализа ведущего предмета, основывает цели, орудий и условий труда выбираемой профессии.

2. Объективные составляющие: потребность в выборе профессии, профессиональные интересы; представления о жизненных ценностях, идеалах. Эти факторы, обуславливают выбираемую сферу, область, привлекательную для человека, избирательность профессионального выбора [4, с.36-37]. Таким образом, в ПС опирается на внутренний фактор, и делятся на две группы, такие как субъективные и объективные факторы.

Взаимосвязь личности и внешней по отношению к ней системы профориентационных воздействий возникает только в процессе деятельности в ранней юности существенно изменяются внутренние условия, опосредующие внешние воздействия на личность.

Потребность в самоопределении становится стрессовой в личности. Возникает, внутренняя тенденция к интеграции уже имеющихся свойств и отношений, поскольку формулирования жизненного плана, оснований (мотивов) выбора требует внутренней согласованности и целостности.

Как указывают Е.Ю. Пряжникова, Н.С. Пряжников, что «И профориентация, и профконсультация – это ориентирование школьников (оптанта), тогда как профессиональное самоопределение больше соотносится с самоориентированием учащегося, выступающего в роли субъекта самоопределения». Профессиональное и личностное самоопределения имеют между собой очень тесное отношение, а в высших своих проявлениях они почти сливаются. Авторы выделяют следующие два характерных отличия:

Во-первых, ПС – понятие более конкретное, например, как, проще его оформить как официально (получить диплом и т.п.); а «личностное самоопределение» – более сложное и многогранное понятие (диплом «на личность», по крайней мере, его еще людям не выдают как психически здоровым);

Во-вторых, как подчеркивают авторы, профессиональное самоопределение больше зависит от внешних факторов (благоприятных условий, а личностное самоопределение – от самой личности) [2, с.30]. Из этих определений видно, что ПС это понятие сложное и многогранное которые в процессе самоопределения заполняет друг – друга.

Е.А.Климов «выделяет три основные составляющие выбора профессии:

- 1) учет своих желаний («хочу»);
- 2) учет своих способностей и возможностей («могу»);
- 3) учет потребностей общества, или, как сейчас говорят, потребностей рынка («надо»). Это и есть три важнейшие основы – «три кита» – профориентации» [4, с.40].

Е.А. Климов на конкретных примерах доказывает, основные составляющие выбора профессии.

«Профессиональная направленность, выражаясь в целом склонностях, интересах и ценностях личности, является содержательной стороной профессионального развития.

Психологическая готовность или зрелость при выборе профессии, является фактором формирования профессионального самосознания, и способствует правильному выбору профессии выражается в силе, устойчивости, напряженности, что обеспечивается сознательностью, независимостью стремлений и относится к формально-динамическим аспектам психологии профессионального выбора». Таким образом, все содержательные и формально-динамические аспекты профессионального выбора в целом способствуют формированию определённой стратегии профессионального развития личности.

Е.А.Климов отмечает, многоаспектная проблематика профессионального самоопределения школьников педагогическими руководителями профессии представляет с акцентом на ее психологической стороне, поскольку основная предметная область здесь фактически находится во внутреннем мире подрастающего человека отношения к миру профессий представления о разнотипных профессиях, проекты профессиональных жизненных путей, соответствие человека как субъекта требованиям деятельности, самооценки, изменения самосознания, развитие личности.

Профессиональное самоопределение рассматривается как звено психологического развития [3, с.2]. Как видно из этого определения внутренний мир человека влияет на человека профессиональном самоопределении и выборе жизненного пути.

Через определения критериев профессионального самоопределения можно определить различные группы по уровню его сформированности (высокий, средний, низкий) [4, с.30-86].

Заключение. Таким образом, профессиональное самоопределение (ПС) личности – сложный и длительный процесс, охватывающий значительный период жизни. Его эффективность, как правило, определяется степенью согласованности психологических возможностей человека с содержанием и требованиями профессиональной деятельности, а также сформированностью у личности способности адаптироваться к изменяющимся социально-экономическим условиям в связи с устройством своей профессиональной карьеры. Успешное решение проблем профессионального самоопределения учащихся предполагает сформированность у школьника.

Список использованных источников:

- 1) Пряжникова Н.С. Методы активизации профессионального и личностного самоопределения. - Москва-Воронеж: 2002- 400 с.
- 2) Пряжникова Е.Ю., Пряжников Н.С. Профориентация. - Москва: Академия, 2005 г. - 496 с.
- 3) Климов Е.А. Психология профессионального самоопределения. Ростов Н/Дону: Феникс, 1996 г. – 512 с
- 4) Чистякова С. Н, Н. Захарова Профессиональная ориентация школьников: организация и управления. - Москва: Педагогика, 1987 86 с.

СИСТЕМНЫЙ ПОДХОД В ПРОЦЕССЕ ФОРМИРОВАНИЯ ПРОФЕССИОНАЛЬНОГО САМООПРЕДЕЛЕНИЯ СТАРШИХ ШКОЛЬНИКОВ

Е.Г. Сон

*КГУ «Гимназия имени Каныши Сатпаева»
г.Караганда, Республика Казахстан*

Аннотация. В настоящей статье рассмотрены проблемы профессиональной ориентации в школе, роль родителей и педагогического коллектива в вопросе выявления

потенциала учащихся старших классов и их дальнейшее развитие. Представлены и проанализированы различные формы работы, показана связь всех структурных частей учебно-воспитательного процесса в профессиональном самоопределении учащихся старших классов. На примере работы гимназии показано эффективное взаимодействие с вузам. В статье представлены итоги исследований учащихся одиннадцатых классов по выбору будущей профессии, мотивов, определяющих этот выбор.

Ключевые слова: профориентация, учебно-воспитательный процесс, сотрудничество, развитие интересов, выбор.

Аннотация. Осы мақалада мектептегі кәсіби бағдарлау мәселелері, жоғары сынып оқушыларының әлеуетін анықтау және оларды одан әрі дамыту мәселесіндегі ата-аналар мен педагогикалық ұжымның рөлі қарастырылған. Жұмыстың әртүрлі формалары ұсынылған және талданған, жоғары сынып оқушыларының кәсіби өзін-өзі анықтауындағы оқу-тәрбие процесінің барлық құрылымдық бөліктерінің байланысы көрсетілген. Гимназия жұмысының мысалында жоғары оқу орындарымен тиімді өзара іс-қимыл көрсетілген. Мақалада болашақ мамандықты таңдау бойынша он бірінші сынып оқушыларының зерттеулерінің нәтижелері, осы таңдауды анықтайтын мотивтер келтірілген.

Тірек сөздер: кәсіптік бағдар беру, оқу-тәрбие процесі, ынтымақтастық, мүдделерді дамыту, таңдау.

В связи с переходом образования на новые стандарты и содержание, которые предусматривают обучение по выбранному профилю на старшей ступени, проблема личностного и профессионального самоопределения будущих выпускников стала весьма актуальной. Как показали результаты исследования среди выпускных классов, ввиду неразвитой системы профориентации, ученики школ РК при выборе будущей профессии совершенно не ориентируются в потребностях рынка труда, не знакомы с предлагаемыми ВУЗами и колледжами специальностями, не владеют информацией о наиболее востребованных профессиях. Свой выбор выпускники часто строят на советах родных и близких, друзей. Это привело к тому, что рынок труда стал перенасыщен одними специалистами, а в других областях возник дефицит. В связи с этим остро стал вопрос развития системы профориентации в школе.

Профориентационная работа должна быть реализована через все структурные части учебно-воспитательного процесса: учебную деятельность, воспитательный процесс, внеурочную и внешкольную работу с учащимися. Успех в данном направлении будет достигнут только при условии использования системно-деятельностного подхода и современных образовательных технологий. Таким образом, профориентационная работа на современном этапе должна быть не простым придатком или незначительным составляющим звеном учебной работы, а важным компонентом, охватывающим все направления учебного процесса. В этом будет прослеживаться системный подход в работе по профессиональному самоопределению выпускников школы.

Профоориентационная работа в КГУ «Гимназия имени Каныша Сатпаева» направлена на развитие интересов учащихся к профессиональному самоопределению. В рамках учебной деятельности профессиональная ориентация школьников возможна через преподаваемый предмет. Современный метапредметный подход позволяет проводить работу по знакомству с профессиями на уроках различных учебных дисциплин. Например, в курсе предметов языковых дисциплин включены разделы «Мир профессий», при изучении темы «Космос» по английскому языку можно составить разговор о профессиях будущего в освоении Космоса. На уроках биологии при изучении раздела «Генетика» можно использовать материал из «Атласа новых профессий» (<https://new.atlas100.ru/>) и рассказать о профессиях будущего: ИТ-медик, биоэтик, генетический консультант, клинический биоинформатик, оператор медицинских роботов, ИТ-генетик. И это можно использовать на любом предмете и при изучении различных тем. Это зависит о желания педагога говорить на своем уроке о профессиях и профессиональном выборе.

Сотрудничество с Карагандинским техническим университетом имени Абылкаса Сагинова позволило определить точки взаимодействия на основе специальности «Геология и разведка месторождений полезных ископаемых» и школьного предмета «География». Это стало предпосылкой для развития связи между школами и кафедрой ГРМПИ с целью профориентации и выявления профессиональных интересов учащихся, два года подряд проводилась Городская предметная олимпиада по геологии для учащихся 10-11 классов, приуроченная ко «Дню геолога». Задания и положение к данной олимпиаде составлялись учителем географии при согласовании с профессорско-преподавательским составом кафедры. Таким образом определилась еще одна эффективная форма профориентационной работы – предметная олимпиада. Она позволяет активизировать творческие и познавательные способности учащихся, оживить их интерес к изучению предметов, проверить уровень подготовленности по предметам в целом или по отдельным темам. Цель предметных олимпиад заключается в том, чтобы дать импульс к саморазвитию и творческому поиску, в котором рождается подлинный интерес к науке, познанию. Предметные олимпиады не только поддерживают и развивают интерес к предмету, но и стимулируют активность, самостоятельность учащихся и могут способствовать профессиональному самоопределению учащихся.

В январе 2021 года наша гимназия была удостоена права носить имя ученого-геолога Каныша Имантаевича Сатпаева. Традиция проведения олимпиады продолжилась новым начинанием – Межпредметной олимпиады «Сэтбаев дарыны». В рамках этого интеллектуального конкурса проверяются

знания учащихся по предметам география, история, казахский язык и химия. Это именно те предметы, которые были созвучны научным изысканиям великого ученого.

Еще одной интеллектуальной традицией стало проведение олимпиада «Бизнес START» по предмету «Основы предпринимательства и бизнеса». С 2019 года эта олимпиада вошла в состав городских интеллектуальных конкурсов. Участникам предлагаются задания, которые отражают специфику нашего региона. Примерами

служат те торговые марки, которыми представлен бизнес нашего города. Целью Олимпиады является пропаганда финансовой культуры и развитие интереса у учащихся к экономическим специальностям. В рамках олимпиады проводится и методическая работа с учителями. В первый год проведения был организован круглый стол, где учителя, преподающие этот предмет, делились своими проблемами, интересными находками. В работе круглого стола приняли участие и бизнес-тренеры, и преподаватели вузов.

Уже много лет существует Учебно-методический научно-производственный комплекс (УМНПК) при КарУ имени Е.А.Букетова. Гимназия и вуз заключили договор о сотрудничестве, которое предполагает:

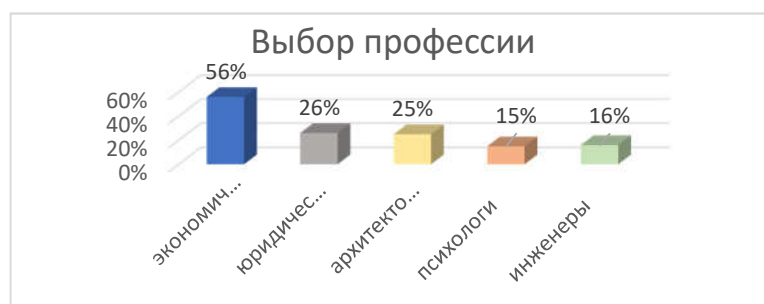
- развитие сотрудничества в области научно-педагогических исследований;
- участие в разработке учебно-методического комплекса;
- организация работы научного общества гимназистов на факультетах;
- проведение занятий в школе по профильным дисциплинам;
- осуществление профориентационной работы, включая комплексное тестирование обучающихся;
- проведение обучающих семинаров для педагогов;
- участие педагогов школы в научно-практических конференциях, проводимых в вузе.

В сотрудничестве с вузами тоже должен прослеживаться системный подход и решаться задачи всех направлений: учебного, воспитательного и методического.

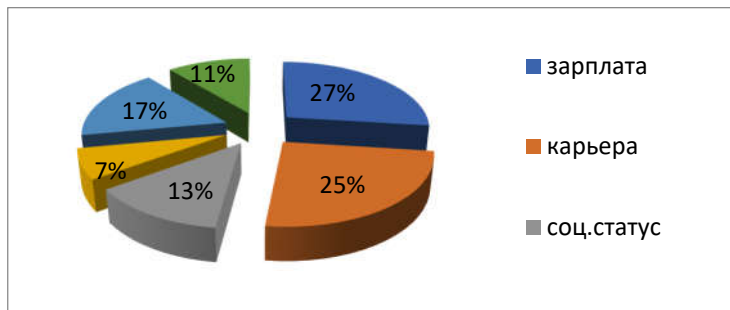
Рисунок 1. Взаимодействие ВУЗа и школы

Перед каждым высшим учебным заведением всегда стоит проблема обеспечения качественного набора абитуриентов. Организация образования выполняет свою роль в решении данной проблемы, связанной с профориентационной работой. Основная цель такой работы: профориентация выпускников, подготовка их к осознанному выбору жизненного пути и одновременно обеспечение вуза качественным пополнением абитуриентов, сознательно выбравших себе те или иные специальности, что должно привести к повышению качества учебной деятельности. Нам, педагогам, не безразлична дальнейшая судьба наших выпускников, поэтому считаем, что в некоторой степени мы можем помочь тем учащимся, кто затрудняется в своем личном профессиональном самоопределении. С этой целью проводятся беседы в рамках классных часов, индивидуальных встреч о том, есть ли у учеников вопросы относительно выбора своей будущей профессии? Какие сложности они испытывают в этом вопросе на данный момент? Для более полного анализа интересующей нас «картины» проводятся психолого-педагогические исследования. Интересно было узнать, что на вопрос «По какой профессии вы хотели бы получить образование и работать в будущем» диапазон профессий, указанный учащимися, оказался в пределах 11-ти, где на первом месте

экономические специальности (56% респондентов), на втором – юристы и архитекторы (26,4%), на третьем – психологи, журналисты, лингвисты. Несколько человек указали специальности в области нефте- и газохимии.

Один из вопросов анкеты звучал так: «Что привлекает вас в выбранной вами профессии?» Из всех вариантов ответов наиболее часто встречаемые были - заработная плата, возможность сделать карьеру. Анализируя ответы на вопрос по поводу того, кто или что является источником информации о вашей будущей профессии, неудивительно было узнать, что в первую очередь – это родители (61,7%) и информация из источников Интернет (41,1%), а учителя - 14,7%. Это говорит о том, что профессиональное самоопределение зависит не только от индивидуальных качеств личности, о чем сказано выше, но и во многом от приоритетов семьи, но в тоже время роль школы, учителя – не последняя. Все по анкете в целом понятно: и выбор профессии и мотивы и т.д., но в то же время данный опрос показал, что у учащихся есть огромное желание получить ответы на интересующие их вопросы относительно профориентации от преподавателей ВУЗов и специалистов соответствующих профессий, о чем было сказано в анкетах у 85,2 % респондентов. Это навело нас на мысль о том, что необходимо организовать встречу с такими людьми, помочь учащимся, предоставить им возможность задать интересующие их вопросы и получить ответы. В рамках проекта «Өнегелі өмір» организуется встречи с успешными бизнесменами, выпускниками, представителями государственных служб, преподавателями вузов, колледжей.

На определённом этапе жизни каждому человеку приходится принимать одно из наиболее важных решений в своей жизни: определиться со сферой образования и выбрать профессию. Мы надеемся, что наша работа в этом направлении служит для наших выпускников надежным помощником и ориентиром в этом быстро меняющемся и технологически развивающемся мире.

Список использованных источников:

- 1) Атлас новых профессий <https://new.atlas100.ru/>
- 2) Атлас новых профессий и компетенций в Республике Казахстан Казахстан <https://www.enbek.kz/atlas/>
- 3) Карушева А.В., Севостьянова Е.П. Особенности профессиональной ориентации старшеклассников в условиях общеобразовательных учреждений // Молодой ученый, 2016. No 4. С. 687-691
- 4) Волегов В.С. Подходы к определению пространства профессионального самоопределения/ под. ред. В.С. Волегов. Вестник Пермского национального исследовательского политехнического университета: Социально-экономические науки, 2016. С. 53-61.
- 5) Пряжников Н.С. Методы активизации профессионального и личностного самоопределения. — М. Изд-во Московского психолого-социального института. Воронеж: НПО «МОДЕК», 2002. 218 с

КӘСІПТІК БАҒДАР БЕРУ ЖҰМЫСЫН ИННОВАЦИЯЛЫҚ ЖОБАЛАР АРҚЫЛЫ ЖҮРГІЗУДІҢ МАҢЫЗЫ

А.З. Сулейменова

«Жезқазған Бизнес және көлік колледжі» ЖММ

Жезқазған қ., Қазақстан Республикасы

Аңдатпа. Кәсіптік бағдар жұмысы білім беру ұйымдарында, оның ішінде, әсіресе, орта буын сыныптарында қарқынды нақты бағыттарда жүзеге асырылуы қажет. Қазіргі әлем, оның ішінде нарық, тез өзгеріп жатқан жағдайда, кәсіптік бағдар жұмыстарының маңызы өте зор.

Тірек сөздер: кәсіби бағдар, мектеп, колледж, техникалық кәсіптік білім беру, ынтымақтастық, жоба, мамандық.

Аннотация. Профориентационная работа должна интенсивно проводиться в организациях образования, особенно в средних классах, в конкретных направлениях. В условиях стремительных изменений современного мира, в том числе рынка труда, значение профориентационной работы бесспорно велико.

Ключевые слова: профориентация, школа, колледж, техническое профессиональное образование, сотрудничество, проект, специальность.

Кіріспе. Кәсіптік бағдар беру – қоғамның қажеттілігіне қарай әрбір оқушының қабілеттілігі мен бейімділігін ескере отырып, кәсіпке қызығушылығын қалыптастыруға және болашақ мамандығын саналы түрде таңдауға көмектесуде, мақсатты атқарылатын жұмыс. Кәсіптік бағдар беру жұмысы жас ұрпақтың саналы түрде болашақ мамандығын қателеспей таңдауға мүмкіндік жасайды. Кәсіптік бағдар беру ісін анда – санда бірнеше шаралармен немесе оқушылардың мектепті бітіріп шығу кезіндегі түсінік жұмысымен ғана шектеуге болмайды.

Сол себепті колледжде кәсіптік бағдар беру жұмысы жоспарлы түрде жыл бойы жүргізіледі. Оқу жылының басында «Қабылдау кампаниясы» СМК-КП-04, «Қабылдау комиссиясының Ережесі» СМК-ПП-12, «Кәсіби бағдар жұмысы» СМК-ПО-15 Ережелеріне сәйкес кәсіптік бағдар беру жұмысының жоспары құрылып, бекітіледі. Кәсіптік бағдар беру жұмысының негізгі мақсаттары мынадай: болашақ талапкерлер ішінен колледжге қабылдау барысында сапалы таңдау жасау; колледждегі мамандықтарды насихаттау, бітіруші түлектерді дәріптеу, жарнамалау, танымал ету; мектеп оқушылары арасында кәсіби бағдар жүргіздің жүйесін құру. [1].

Негізгі бөлім. Ертеңгі күннің бүгінгіден нұрлы болуына ықпал етіп, адам баласын алға жетелер құдіретті күштің бірі білім болса, сол білім дінгегінің мықты да, сапалы капиталға айналуы үшін жастарымызға заманауи жаңартылған мазмұндағы білім мен тәрбие беру елімізде бүгінгі күні өзекті мәселелерінің біріне айналып отыр. Осы орайда, Мемлекет басшысы Қасым-Жомарт Тоқаев «Жаңа жағдайдағы Қазақстан: іс-қимыл кезеңі» атты халыққа Жолдауында кәсіби білім берудің маңызына да тоқталып, «Кәсіби білім берудің бүкіл жүйесін еңбек нарығында сұранысқа ие білікті мамандар қалыптастыруға бағыттағанымыз жөн» екенін баса айтты. Осы мақсатта арнайы мамандар даярлайтын білім мекемелерінің алдына үлкен перспективалық мақсат-

міндеттер қойған болатын. Қазіргі кезеңде жастарға сапалы кәсіптік-техникалық білім беру – заман талабы [2].

Осы тұрғыда, біздің Жезқазған Бизнес және көлік колледжі аймағымыздағы жастарға қоғам сұранысына қажет деп танылған жол құрылысы, теміржол, байланыс, көлік және коммуникация, оның ішінде туризм, тігін өндірісі сияқты салаларға арналған мамандар дайындау бойынша жемісті еңбек етуде.

Колледжде бүгінгі күні 9 мамандық 19 біліктілік бойынша 933 техникалық және кәсіптік, орта білімнен кейінгі орта буын мамандары мен жұмысшы мамандар даярлайды. Олардың 854 студенті мемлекеттік тапсырыспен білім алуда. Осы жылға дейін 3550 түлек өз мамандықтарының иесі атанып, бүгінде аймағымыздағы беделді кәсіпорындарда еңбек етуде. Қазіргі таңда колледж түлектерінің еңбекпен қамтылу көрсеткіші - 85% құрап отыр.

Колледж кәсіби бағдар жұмысын тек жылдық жоспарларға ғана емес, арнайы құрылған жобалар, іс-шаралар арқылы жүзеге асырады. Мәселен, үздіксіз білім беруде мектеп- колледж арасындағы сабақтастықты ұштастыру мақсатында «Көптілділік - біздің стратегиялық бағытымыз», «Зиялы ұлт болашағы», «Кәсіби бағдар- болашаққа бағдаршам» атты жобалар аясында облыс мектептеріне кәсіби бағдар жұмыстары жүргізіледі. [3].

Бүгінгі таңда қоғамда орын алып отырған әлеуметтік жаңғырту үдерісері шеңберіндегі маңызды міндеттердің бірі- жастар мәселесі, оның ішінде оларға қолжетімді сапалы білім алуға мемлекеттік және қоғамдық, жекеменшіктік білім беру мекемелері тарапынан толыққанды жағдай жасау болып табылады. Осы мақсатта арнайы құрылған колледж құрылтайшысының «Зиялы ұлт болашағы» инновациялық жобасының маңызы зор. Жобаның негізгі мақсаты: дарынды жастарды анықтау және қолдау, олардың шығармашылық әлеуеті мен жеке құзыреттерін, әлеуметтік аз қамтылған отбасыларды қолдау. Осы мерзімге дейін колледж құрылтайшысы Б.К.Алтынбековтың демеушілігімен ақылы негізге түскен 100- ден астам студент тегін және жеңілдіктермен білім алды.

Біздің халықта «Кәсібі бардың – нәсібі бар» деген тамаша нақыл сөз бар. Соған қарағанда, кәсіп пен нәсіп ажырамас егіз ұғым. Қолыңнан іс келсе, қарның тоқ, келешегің жарқын болмақ. Ал қолыңнан ештеңе келмесе, ешкімге өкпелеудің керегі жоқ. Сондықтан да бүгінгі күні баланы жастайынан кәсіпке баулудың маңызы зор. Бірақ кәсіптің де кәсібі бар екенін естен шығармағанымыз абзал. Бүгінде еңбек нарығында сұранысқа ие мамандықтар қайсы? Өз Жолдауында Мемлекет басшысы да осыны айтып отыр.

«Кәсіби бағдар - болашаққа бағдаршам» жобасының мақсаты - колледж оқытушылары құрастырған арнайы курс бағдарламалары негізінде мектеп оқушыларына дәрістер, сауалнама, экскурсия, кездесу кеші т.б. әртүрлі формада кәсіптер (мамандықтар, біліктіліктер) туралы мағлұматтар беру. Жоба бірнеше кезеңнен тұрады және әр сынып оқушыларына сатылау өткізіледі. Білім мазмұны жаңаруда мектепте кәсіптік бағдар берудің ұйымдастыру жұмыстарына өзгерістер енгізу қажет. Ал кәсіп туралы сол кәсіптің иесі немесе сол кәсіп иесін оқытушы инженер- педагогтер ғана мәлімет бере алады. Мектеп қабырғасында кәсіби бағдар нақты нәтижелі жұмыспен өз шешімін таппай жүргенде, осы жоба

аясында аймағымыздағы орта мектептерде оқу бағдарламасының таңдау курстары негізінде оқушылар сұранысындағы мамандықтар туралы колледж оқытушылары арнайы курс бағдарламаларын құрастырып, дәріс беріп қана қоймай, сол кәсіптен нәсібін алып, үлкен жетістікке жетіп жүрген мамандар иесі: кәсіпкер, дәрігер, мұғалім, жұмысшы т.б. кейіпкерлермен кездесулер де ұйымдастыруды да жоспарлаған.

Инновациялық үдерістің даму сатысында өзіндік бағытын айрықша танытқан Жезқазған Бизнес және көлік колледжінде «Көптілділік - біздің стратегиялық бағытымыз» жобасы дәстүрлі түрде жүзеге асырылады. Ұлытау өңіріндегі мектеп оқушылары арасында білімді жас дарынды анықтау мақсатында өткізілетін зияткерлік байқау. Байқаудың межелі мақсаты- мемлекетіміздің тіл саясатының стратегиялық міндетін ұғындыру, жастар арасында көптілділікті насихаттау, әлеуметтік серіктес форматында мектептермен сабақтастықты дамыту, кәсіби бағдар жұмысын жүргізу.

Қорытынды. Мектеп оқушыларына кәсіптік бағдар берудің жалпы міндеттері: оқушыларға мамандықтардың жеке тұлғаға қойылатын талаптары туралы барынша ақпараттандыру; бітірушілердің «өз» мамандығын іздеудегі танымдық белсенділігін дамыту; әр түрлі іс-әрекеттегі күштің тәжірибелік сынағы үшін жағдайлар жасау; жеке тұлғаның кәсіби бағытын, мамандық таңдаудың әлеуметтік маңызды мотивтерін қалыптастыру; кәсіптік бағдар беру үшін мектеп оқушыларының қызығушылықтарын зерттеу; кәсіптік кеңестер жүргізу, оқушыларға олардың белгілі бір жұмыс түрлеріне байланысты олардың қабілеттері мен қасиеттерін бағалауға көмектесу.

Колледжде кәсіптік бағдар беру жұмысын жетілдіру мақсатында жүргізілетін барлық инновациялық жоба жұмысының негізгі мақсаты – оқушылады дұрыс таңдау жасауға бағыттау.

Қорыта айтқанда, мамандық таңдау – өміріңіздің бір кірпішін дұрыс қалау. Ал, сол кірпішті дұрыс қалауда кәсіби бағдар жұмысының атқарар рөлі зор. Кәсіптік білім берудің мақсаты мен маңыздылығында қазіргі заманауи кәсіптік білім беру жүйесін дамыту мен білікті мамандарды даярлау қажеттілігі қарастырылған. Сондықтан да кәсіптік бағдар беру жұмысын жүйелі, мақсатты орындай білген кезде мол жетістікке жетеріміз анық.

Қолданылған деректер тізімі:

1) Колледждің СМЖ сәйкес рәсімделген «Қабылдау кампаниясы» СМК-КП-04, «Қабылдау комиссиясының Ережесі» СМК-ПП-12, «Кәсіби бағдар жұмысы» СМК-ПО-15 Ережелері;

2) Мемлекет басшысы Қасым-Жомарт Тоқаев «Жаңа жағдайдағы Қазақстан: іс-қимыл кезеңі» атты халыққа Жолдауы;

3) «Көптілділік- біздің стратегиялық бағытымыз», «Зиялы ұлт болашағы», «Кәсіби бағдар- болашаққа бағдарлам» жобалары.

ИННОВАЦИОННЫЕ ФОРМЫ В ОРГАНИЗАЦИИ ПРОФОРИЕНТАЦИОННОЙ РАБОТЫ ОБЩЕОБРАЗОВАТЕЛЬНЫХ ШКОЛ

О.Е. Тодераш

ГКП на ПХВ «Школа-гимназия № 26» акимата г.Астана

магистр экономических наук

Республика Казахстан

Аннотация. В статье описано использование современных инновационных форм в организации профориентационной работы во внеурочное время с целью формирования профессиональной направленности личности. Представлен опыт профориентации учащихся выпускных классов общеобразовательной школы через систему профессиональных проб.

Ключевые слова: проблемы выбора профессии, инновационные формы, профессиональные пробы, профориентационная работа, общеобразовательная школа.

Аннотация. Мақалада жеке тұлғаның кәсіби бағытын қалыптастыру мақсатында сабақтан тыс уақытта кәсіптік бағдар беру жұмысын ұйымдастыруда заманауи инновациялық формаларды қолдану сипатталған. Кәсіптік сынамадар жүйесі арқылы жалпы білім беретін мектептің бітіруші сынып оқушыларына кәсіптік бағдар беру тәжірибесі ұсынылды.

Тірек сөздер: Мамандық тандау мәселелері, инновациялық формалар, кәсіптік сынамадар, кәсіптік бағдар беру жұмысы, жалпы білім беретін мектеп.

Профориентация как средство регулирования профессиональной направленности личности обучающихся сегодня приобретает особую актуальность, так как стремительно изменяется рынок труда; становятся остро востребованными рабочие профессии; деловой и профессиональный мир нуждается в профессионально мобильных людях, готовых грамотно принимать самостоятельные решения и нести ответственность за их проведение в жизнь, способных успешно и эффективно находить, и реализовывать себя в изменяющихся социально-экономических условиях в связи с поиском, планированием, выбором и устройством своей профессиональной карьеры.

Для принятия мотивированного и взвешенного решения – выбора профессионального пути – молодому человеку необходимы четкие жизненные ориентиры, в том числе знания о специфике разных профессий, возможностях получения высшего профессионального образования по интересующему направлению, конъюнктуре современного рынка труда, перспективах трудоустройства и построения успешной карьеры.

Важная роль в решении этой проблемы отводится общеобразовательной школе. Однако проводимая профориентационная работа не дает желаемого результата. По социологическим исследованиям специалистов разных стран, процент влияния школы на процесс профессионального самоопределения учеников невысокий [1]. Данный фактор сказывается на последующих этапах профессионального процесса – качественное освоение профессиональных знаний и умений, включение в профессиональную деятельность и адаптация в ней. Согласно статистическим данным, ежегодно из-за неправильного выбора профессии отчисляются по собственному желанию 2,8% процента студентов,

более 5% молодых специалистов после окончания срока обязательной работы по направлению (2 года) меняют род своих занятий, приобретают другую профессию [2]. По данным на 2022 год, 22% казахстанцев работают не по профессии. [3].

В связи с этим, перед общеобразовательной школой ставятся новые задачи: Как изменить ситуацию и помочь школьникам правильно выбрать профессию? Кто этим должен заниматься – учитель предметник, классный руководитель, педагог социальный, психолог? По каким программам вести занятия и в каком формате?

Необходимо также учесть ряд следующих комплексных проблем организации профориентационной работы:

1. Практика показывает, что эффективности в организации профориентационной работы с учащимися можно добиться, используя системные и долгосрочные формы работы с детьми, включающие как традиционные педагогические средства, так и современные. В действительности, исходя из складывающейся обстановки, всё острее ощущается необходимость расширения её масштабов, улучшения её качества.

2. Устаревшие подходы. Теоретические наработки прошлых лет по проблемам профориентации, профессионального самоопределения и профессионального становления, хотя и могут быть использованы педагогами в качестве исходных, но они уже зачастую не отвечают потребностям сегодняшнего дня. На вопрос: «Какие методы и формы профориентационной работы вы используете?» 77% педагогов ответили – беседы с учащимися и родителями.

3. Наличие кадровой проблемы. В Республике не ведется подготовка профориентологов, однако, с 2022-2023 учебного года в школах ввели должность педагога-профориентатора, которая в штатном расписании отсутствует, педагоги не имеют специального образования, методических рекомендаций и т.д.

4. Отсутствие профессиональной заинтересованности со стороны педагогов и своеобразная подмена цели задачами. «Для меня главная цель - дать прочные знания моего предмета», считают учителя. Если учитель так понимает цель своей профессии, то он не увидит необходимости в профориентации.

5. Сегодня педагоги считают, что выбор профессии – личное дело ученика. Отсутствует понимание руководства выбора профессии не как компенсации беспомощности ученика, а как искусства активизации его жизненной позиции, процесса его профессионального самоопределения.

6. Можно часто слышать от педагогов: «Мы столько должны проводить воспитательной работы с учениками, что нам не до профориентационной». Происходит игнорирование профессиональной ориентации обучающихся как одной из основных обязанностей классного руководителя [4].

7. Вузоцентризм. Большинство обучающихся выбирает дальнейшее получение профессионального образования в организациях высшего образования. Каждый родитель хочет видеть своего ребёнка успешным, счастливым, а иногда и богатым. Учреждения высшего образования отвечают

родительским амбициям, что формирует особый рынок – «Рынок родительских амбиций». На вопрос «Какое образование вы считаете достаточным для вашего ребёнка» - 71% родителей считают высшее, средне специальное – 12%, профессионально техническое 6%. И как результат: из общего количества школьников, свою будущую профессию выбрали только 21% и 79% учащихся еще не определились с будущей профессией [5].

По нашему мнению, для обеспечения эффективности профориентационной работы, необходимы системность, поэтапность, непрерывность профессионального самоопределения обучающихся. Целесообразно использовать разнообразные традиционные интерактивные формы профориентационной работы: - акции, экскурсии, агитбригады, конкурсы, круглые столы, он - лайн конференции, Дни открытых дверей, выступления на родительских собраниях в школах и др.; - активнее использовать возможности ИТ-технологий, потенциал интернет-ресурсов, программных продуктов (электронная анкета «Изучение профнамерений» учащихся выпускных классов, пакет психодиагностических методик «Профиль», электронная профкарта учащегося, программно-информационный комплекс «Самоопределение»); - проводить мастер-классы в школах с привлечением обучающихся системы профессионально-технического и среднего специального образования, мастеров производственного обучения; - поддерживать инициативы учащейся молодежи по реализации социально значимых проектов по профилю будущей профессиональной деятельности; - организовывать проведение конкурсов творческих проектов (составление эссе, сочинений и др.) организовывать проведение фотовыставок о профессиях школах, в кинотеатрах, и учреждениях культуры и др.; - активно взаимодействовать с организациями и предприятиями рынка труда, центрами занятости, кадровыми агентствами, колледжами и вузами.

Среди инновационных наиболее актуальны формы: развивающие семинары, диагностика и информационное просвещение с использованием электронных методических пособий, игропрактика, профессиональные пробы, и др.

Развивающий семинар профориентационной направленности для учащихся выпускных классов общеобразовательных школ включает: профессиональное информирование; презентации новейших направлений на рынке труда и специальностей; профессионально-направленные лекции; экскурс в работу кафедр вуза, образовательного сайта и портала с применением дистанционных технологий; в качестве мотивации конкурсное задание по созданию проекта презентации в Microsoft PowerPoint о той специальности и профессиональной области, в которой обучающиеся видят в свое будущее; привлечение других специалистов как образец для развития профориентации; до начала и после выступления специалистов проведение индивидуальных консультаций по вопросам профориентации, раздачу информационного и справочного материала, газет, дисков с лекционными материалами о специфике профессиональной отрасли, состояния рынка труда, содержания и условий труда по избранной профессии, правил и порядка приема в вуз.

Для решения задач практической деятельности также могут быть использованы электронные методические пособия: «Профориентолог» - предназначено для информационно-методической и диагностической поддержки педагога-психолога в школе для сопровождения профессионального самоопределения учащихся; «Классный выбор» - предназначено для работы классного руководителя с учащимися и содержит сценарии классных часов профориентационной тематики, мультимедийное сопровождение к ним, теоретический и практический материал по профессиональному самоопределению учащихся. Часть материала посвящена работе классного руководителя с родителями. В пособие включен раздел «Путеводитель по профессиям», в котором свыше 200 описаний профессий; «Уголок профориентации» - представляет собой комплект информационно-справочных, наглядно-иллюстративных материалов профориентационной тематики, необходимых для профессионального просвещения учащихся; «Парад профессий»- оказывает информационно-методическую помощь учащимся, педагогам-психологам, социальным педагогам, классным руководителям [5].

Игропрактика как новый вид работы профориентации психолога. К примеру, игровая методика «Ты нужен Планете!» отправляет участников в путешествие к новой планете, на которой каждому из них предстоит жить и работать. На космическом корабле 12 отсеков помогают постепенно пройти путь к выбору профессии от осознания целей самоопределения через осознание своих желаний, самопознание, проработку сомнений и до планирования первых шагов к будущей карьере. Игра дает возможность пройти «путь героя», в результате которого участники чувствуют себя субъективно сильнее, чем на входе, трансформировать их ограничивающие убеждения в более экологичные и ресурсные, дает возможность выявлять и прорабатывать (хотя бы частично) возникающие психологические проблемы участников, — то есть иметь трансформационный потенциал, выявлять зоны дальнейшего личностного роста для более качественного решения задач [6].

Нашим педагогическим коллективом начата реализация педагогического проекта «Подготовка учащихся к выбору профессии через систему профессиональных проб», рассчитанного на три года. Участники данного проекта – команда заинтересованных учителей, в качестве целевой группы в 2022/2023 учебном году определены учащиеся 7-8-9-х классов (79 человек). Целью проекта является создание условий для актуализации процесса профессионального самоопределения учащихся школы путем активной пробы сил в различных видах труда; расширение знаний о мире профессий; формирование способности выбирать сферу профессиональной деятельности, оптимально соответствующую личностным особенностям и запросам рынка труда на местном уровне. Основными задачами являются: предоставление возможности учащимся школы выполнить серию различных проб в системах «человек – человек», «человек – техника», «человек – природа», «человек – знаковая система», «человек – художественный образ», в получении представления о своих возможностях и предпочтениях; налаживание деловых связей с местными организациями, заинтересованными в профессиональной

подготовке подрастающего поколения, которое в ближайшем будущем приобретет статус трудовых ресурсов. Для учащихся 9-х классов организованы два факультатива профориентационной направленности и открыт клуб «Ориентир». На данный период организованы профессиональные пробы по пяти известным сферам профессиональной деятельности (предметам труда).

Профессиональная проба – это моделирование элементов конкретного вида профессиональной деятельности, которое содействует осмысленному и аргументированному принятию решения, оценке собственных сил, самооценке выполненных заданий [7]. Это своего рода примерка своих индивидуальных особенностей к конкретной работе в соответствии с ее требованиями. Продолжительность профессиональной пробы составляет 10 часов (6 часов – теоретические занятия, 4 часа – практические). Теоретические занятия включают в себя вводное занятие, которое знакомит с особенностями профессии определенной сферы деятельности, занятиям, которые знакомят с конкретными профессиями, встречи с представителями данной профессии, а также знакомство с теми учреждениями профессионального образования, где можно получить данную специальность.

Практические занятия – это проба своих сил в той или иной профессии в организациях и учреждениях, где работают представители данной профессии. Мастер-класс профессионала, выполнение заданий учащимися под присмотром представителя профессии, консультирование в процессе пробы – в этом и заключаются практические занятия.

В ходе реализации профессиональной пробы учащиеся выполняли различные задания. Например, при проведении пробы «Библиотекарь» 9-классники обслуживали читателя (выдавали литературу, делали запись в формуляры), расставляли литературу на полки, оформляли вновь поступившую литературу, ремонтировали книги, подбирали литературу по определенной теме. При проведении пробы «Социальный работник» 9-классники, посещая престарелых и одиноких людей, выполняли различную работу по хозяйству (убирали помещение, расчищали двор от снега, приносили дрова), покупали продукты, выгуливали домашних животных, и даже оказывали помощь в квашении капусты (шинковали капусту и морковь).

В рамках реализации проекта в течение 2022/2023 учебного года были организованы и проведены профессиональные пробы «Повар», «Столяр» (в системе «человек-техника»), «Воспитатель детского сада», «Социальный работник» («человек-человек»), «Этнограф», «Библиотекарь» («человек-знаковая система»), «Режиссер», «Фотограф» («человек-художественный образ»), «Зоотехник», «Агроном» («человек-природа»). Для проведения проб были организованы практические занятия в различных учреждениях и организациях нашего города. Директор частного предприятия «Трактор 777» любезно предоставил возможность осуществить пробу «Повар». Учащиеся под руководством повара готовили пельмени, манты, холодец, салаты. Воспитатели ясли-сада №2 «Батыр» помогли организовать пробу «Воспитатель детского сада». Ученицы 9 классов провели для воспитанников сада «Час досуга», во время которого девушкам понадобилось умение рисовать, петь и организовывать

различные игры. Учащиеся нашей школы являются частыми гостями музея Школы искусств ЮНЕСКО. Именно там была проведена проба «Этнограф». Участники проекта подготовили мероприятие «История моего города» и провели его на базе музея. При его подготовке 9-классники учились работать с музейными экспонатами, беседовали с известными людьми, готовили сценарий проведения мероприятия. Кроме этих организаций для проведения различных проб были задействованы Школа стиля Эстель, городская библиотека, городская поликлиника №4. В рамках клуба «Ориентир» для наших учеников было организовано знакомство с другими профессиями, которое проходило не только в стенах школы, но и в различных организациях. Так, с профессией почтальона и оператора связи ребята знакомились на Главпочтаме города. Девушкам 9-ых классов была предоставлена возможность познакомиться с профессией фармацевта и понаблюдать за его работой в аптеке Гиппократ. Знакомство с профессией портного-закройщика произошло в частном мини-ателье. Во время таких профориентационных экскурсий ребята не только знакомятся с различными профессиями, общаясь с представителями этих профессий, но и больше узнают о родном городе, о тех производствах и бизнес стартапов, специальностях, которые востребованы в нашем городе. Знакомство учащихся с различными областями занятости поможет им в дальнейшем более осознанно подойти к выбору своей будущей профессии. Дети проявляют большой интерес к работе спасателя и военного. Выбор этих профессий требует особого осмысления, тщательной подготовки, детального знакомства с ними. Поэтому представители этих профессий частые гости в нашей школе. Они проводят уроки мужества, профориентационные занятия, показывают видеофильмы о своей работе, а также организуют экскурсии в пожарную и войсковую части. Реализация нашего проекта предполагает тесную связь учреждения образования с местными организациями, на которых, конечно же, работают и родители наших учеников, поэтому они являются непосредственными участниками нашего проекта. Наиболее распространёнными формами работы с родителями в рамках нашего проекта являются: подготовка выступлений родителей, в которых они рассказывают о своих профессиях; помощь родителей в организации профессиональных проб на предприятиях. Одним из направлений деятельности школы в рамках проекта является посещение различных учреждений образования, дающих профессиональную подготовку. Для информирования учащихся о различных учреждениях образования, в которых они могут продолжить учиться и получить профессиональную подготовку, в школе действуют стенды «Найди свой путь», «Куда пойти учиться. Профессионально-технические учебные заведения», «Куда пойти учиться».

Педагогический проект продолжает реализовываться и в 2023/2024 учебном году. В этом учебном году для реализации проекта организована деятельность трех профориентационных клубов: «Ориентир», «Кем быть?», «Мой путь». Целевой группой проекта являются те же ученики, но уже учащиеся 10-х классов (62 человека). На базе 10-х классов открыты два класса, обучение в которых организовано на повышенном уровне. Эти учащиеся, конечно, ориентированы на поступление в высшие учебные заведения.

Профориентационная работа продолжается. Мы надеемся, что она даст свои результаты и что наши выпускники будут успешны в своих профессиях, которые станут для них источником материального благополучия, морального удовлетворения, творчества. Из успешных людей складывается успешное общество, и как результат – процветающее государство.

Список использованной литературы:

- 1) Скосырева Н.Д., Зинич А.В., Васюкова М.В., Кузнецова О.З., Авласович Е.М. Профессиональное самоопределение молодежи (сравнительный анализ 1990 – 2020 гг.). <https://cyberleninka.ru/article/n/professionalnoe-samooopredelenie-molodezhi-sravnitelnyy-analiz-1990-2020-gg>.
- 2) Косинец А. Инновационное образование — главный ресурс конкурентоспособной экономики государства. <https://www.sb.by/articles/a-n-kosinets.html>.
- 3) 22% казахстанцев работают не по специальности. <https://bizmedia.kz/2022/02/23/22-kazahstanczev-rabotayut-ne-po/>
- 4) Методические рекомендации по профориентационной работе в организациях среднего образования (для руководителей методических кабинетов, заместителей директоров школ, классного руководителя, педагогов-предметников, педагогов-психологов). – Астана: НАО имени Б. Алтынсарина, 2022. – 82 с.
- 5) Профессиональная ориентация обучающихся учреждений общего среднего образования: Методические рекомендации / С.М. Комарова, Е.А. Смирнова. – Гомель: ГУО «Гомельский областной институт развития образования», 2014. – 80 с. org_prof_srobr (1)
- 6) Николаева Э.Ф., Ковалева М.А. Роль профориентационных игр в решении задач профессионального самоопределения подростков. <https://cyberleninka.ru/article/n/rol-proforientatsionnyh-igr-v-reshenii-zadach-professionalnogo-samooopredeleniya-podrostkov>.
- 7) Печерская С.Ю., Фомичев Р.С. Профессиональные пробы как фактор личностного и профессионального самоопределения обучающихся. <https://cyberleninka.ru/article/n/professionalnye-proby-kak-faktor-lichnostnogo-i-professionalnogo-samooopredeleniya-obuchayuschih-sya>.

МҮМКІНДІГІ ШЕКТЕУЛІ БАЛАЛАРДЫ ОҚЫТУДА АКТ ҚҰРАЛДАРЫН ПАЙДАЛАНУ МҮМКІНДІКТЕРІ

Тұрдыбек А.Ғ.

*магистрант, Л.Н. Гумилев атындағы Еуразия Ұлттық университеті,
Информатика кафедрасы. Ақпараттық технологиялар факультеті,
Астана қ. Қазақстан Республикасы*

Аңдатпа: Мақала мүмкіндігі шектеулі балаларға жеке білім беруді қамтамасыз етудегі ақпараттық-коммуникациялық технологиялардың (АКТ) әлеуетін бағалауға арналған. Мүмкіндігі шектеулі балаларға жеке білім беруді қамтамасыз етудегі проблемалар талқыланады, олардың білімі мен тәрбиесі мәселесін шешудің маңыздылығы атап өтіледі. Зерттеу АКТ-ны оқытудың көмекші әдісі ретінде пайдалану мүмкіндігі шектеулі балаларға тиімдірек және жекелендірілген оқытуды қамтамасыз ете алады деп болжайды. Ол мүмкіндігі шектеулі балалардың оқу процесін қолдау үшін өзгермелі және жекелендірілген оқыту әдістерінің қажеттілігін көрсетеді.

Кілт сөздер: арнайы білім беру, ақпараттық-коммуникациялық технологиялар, қашықтықтан оқыту және мүмкіндігі шектеулі балалардың денсаулық мүмкіндіктері.

Аннотация: Целью статьи является оценка потенциала информационно-коммуникационных технологий в персонализированном образовании детей с ограниченными возможностями. Подчеркиваются проблемы и важность, связанные с индивидуальным образованием для этих детей. Кроме того, подчеркивается важность решения проблем образования и воспитания детей с ограниченными возможностями. В заключение статьи подчеркиваются преимущества использования инструментов ИКТ в качестве дополнения к методам обучения, которые могут быть более адаптивными, индивидуальными и эффективными для процесса обучения ребенка с ограниченными возможностями.

Ключевые слова: информационно-коммуникационные технологии, специальное образование, дистанционное обучение и возможности для детей с ограниченными возможностями улучшить свое здоровье.

Кіріспе. Қазақстанда ПМПК және КППК орталықтарының ашылуына, нормативтік құқықтық актілерді әзірлеуге, әртүрлі деңгейлерде бейімделген білім беру бағдарламаларын енгізуге, әлеуметтік жобаларды іске асыруға және осы саладағы ғылыми зерттеулерге байланысты инклюзивті білім беруге жыл сайын көбірек көңіл бөлінуде. Бұл тақырыпты зерттеудің маңыздылығы оқушылардың жеке қажеттіліктерін ескеретін икемді білім беру жүйесін құру қажеттілігінде. Барлық балаларға, оның ішінде ерекше білім беруді қажет ететін балаларға білім беру қазақстандық білім беру жүйесінің басым бағыты болып табылады, ол Қазақстан Республикасының Конституциясымен және «Білім туралы» Қазақстан Республикасының Заңымен расталған.

Қазақстан Республикасының «Балалардың құқықтары туралы» заңының 4-бабында көрсетілгендей, балалардың тең құқықтары айтылып, олардың тегіне, нәсіліне және қай ұлтқа жататындығына, әлеуметтік және мүліктік жағдайына, жынысына, тіліне, біліміне, дінге көзқарасына, тұрғылықты жеріне, денсаулық жағдайына, балаға және ата-анасына немесе басқа заңды өкілдеріне қатысты өзге де мән-жайларға қарамастан, барлық бала тең құқыққа ие екендігі атап көрсетілген [1].

«Қазақстан Республикасының кейбір заңнамалық актілеріне инклюзивті білім беру мәселелері бойынша өзгерістер мен толықтырулар енгізу туралы» заңға енгізілген өзгерістер мен толықтыруларға сәйкес білім беру ұйымдары ерекше қажеттіліктері бар балаларға психологиялық, медициналық және педагогикалық кеңестер беруге міндетті. Бұл консультациялар осындай балалардың білім беру қажеттіліктерін бағалауға және оларға кеңес беруге, қажетті жағдайларды ұсынуға, тиісті білім беру бағдарламасын әзірлеуге және оларды мамандандырылған психологиялық-педагогикалық қолдау қызметтеріне жіберуге арналған [2].

Қазақстанда ерекше білім беруді қажет ететін адамдарға тиісті деңгейде білім алу және қосымша білім алу үшін арнаулы жағдайларға тұрақты немесе уақытша қажеттілік көріп жүрген адамдар жатады [3].

Ақпараттық-коммуникациялық технологиялар (АКТ) – бұл әдістердің, өндірістік процестердің және жинау, өңдеу, сақтау, тарату, көрсету мақсатында интеграцияланған бағдарламалық-техникалық ақпаратты құралдар пайдаланушылардың мүддесі үшін жұмыс жасайды. Білім беру процесінде

осындай компоненттің пайда болуымен АКТ-ны қолдану бойынша білім беруде келесі міндеттер анықталады, оларды төменде келтірілген суреттен байқаймыз:

1-сурет. АКТ-ны қолдану бойынша білім берудегі міндеттер

- оқытудың белсенді әдістерін қолдану және соның салдарынан білім беру қызметіндегі шығармашылық және интеллектуалдық компоненттерді арттыру;
- білім беру қызметінің әртүрлі түрлерін интеграциялау (оқыту, зерттеу және т. б.);
- оқушының жеке ерекшеліктеріне сәйкес білім беру ақпараттық технологияларын бейімдеу;
- оқыту мен тәрбиелеуде сабақтастықты қамтамасыз ету;
- оқу процесін бағдарламалық және әдістемелік қамтамасыз етуді жетілдіру.

Негізгі бөлім. «Қазақстан Республикасының кейбір заңнамалық актілеріне инклюзивті білім беру мәселелері бойынша өзгерістер мен толықтырулар енгізу туралы» заңында психологиялық-медициналық-педагогикалық консультация балаларды зерттеп-қарауды және оларға консультация беруді, ерекше білім беру қажеттіліктерін және білім алу үшін арнаулы жағдайларды бағалауды, білім беру бағдарламасын айқындауды жүзеге асыратын, сондай-ақ мүмкіндігі шектеулі балаларды арнаулы психологиялық-педагогикалық қолдауға жіберетін білім беру ұйымы болып табылады деп көрсетілген [4].

Орта мектепте АКТ-ны қолданатын ерекше балаларды оқыту әдістерінің тиімділігін әртүрлі құралдар арқылы бағалауға болады, соның ішінде:

2-сурет. АКТ-ны қолданатын оқыту құралдары

Тестке дейінгі және тесттен кейінгі тесттер: АКТ-ны қолдана отырып оқитын ерекше білім беруді қажет ететін балалардың оқу нәтижелерін бағалау үшін тестке дейінгі және тесттен кейінгі тесттер өткізу оқыту әдістерінің тиімділігін анықтауға көмектеседі.

Бақылаулар: арнайы балаларды оқыту үшін АКТ құралдары мен ресурстарын пайдаланған кезде бақылау олардың қатысу деңгейін, құралдарда шарлау жеңілдігін және мазмұнды түсіну және қолдану қабілетін анықтауға көмектеседі.

Кері байланыс: ерекше білім беруді қажет ететін балалар мен олардың мұғалімдерінен кері байланыс алу АКТ-ға негізделген оқыту әдістерінің тиімділігі туралы түсінік бере алады. Бұл кері байланысты сауалнамалар, сұхбаттар немесе фокус-топтар арқылы алуға болады.

Кейс-стади: АКТ негізінде оқытылған ерекше білім беруді қажет ететін балаларға кейс-стади жүргізу осы әдістерді қолдану кезінде олардың табысқа жетуіне немесе проблемаларына ықпал ететін факторларды анықтауға көмектеседі.

Салыстыру: дәстүрлі оқытуды алатын ерекше білім беруді қажет ететін балалардың және АКТ-ға негізделген оқытуды алатындардың оқу нәтижелерін салыстыру соңғысының тиімділігін анықтауға көмектеседі.

Мүмкіндігі шектеулі балаларды жеке оқытуда АКТ қолдану мұғалімдерден АКТ құзыреттілігін талап етеді, бұл олардың әртүрлі білім беру қажеттіліктерін қанағаттандыратын және оқушылардың дамуы мен өзін-өзі жетілдіруіне ықпал ететін инклюзивті оқу ортасын құру үшін АКТ-ны өз бетінше пайдалануға дайындығы мен қабілеттілігін білдіреді [5, 99-бет].

Жалпы, оқытуда АКТ-ны қолданудың негізінде жатқан психологиялық-педагогикалық принциптер білім беру сапасын арттыруға, белсенді оқытуды ынталандыруға және технологиялар арқылы білім, дағдылар мен көзқарастарды алуды жеңілдетуге бағытталған. Ерекше білім беруді қажет ететін балаларды тиімді оқытуды қамтамасыз ету үшін Біріккен Ұлттар Ұйымының білім беру, ғылым және мәдениет мәселелері жөніндегі ұйымы (ЮНЕСКО) – БҰҰ жеке оқу ортасын және олардың жеке талаптарына бейімделген көмекші қызметтерді ұсынуы керек [6].

Инклюзивтілік және ақпараттық-коммуникациялық технологиялар (АКТ) қазіргі білім берудің екі маңызды аспектісі болып табылады. Инклюзия дегеніміз – барлық оқушыларға, соның ішінде мүмкіндігі шектеулі немесе ерекше қажеттіліктері бар білім алушыларға сынып пен мектеп қауымдастығының өміріне қатысуға тең мүмкіндіктер беру тәжірибесі. АКТ оқуды және қарым-қатынасты жеңілдету үшін компьютерлер мен Интернет сияқты технологияларды пайдалануды білдіреді.

Инклюзивтілік маңызды, өйткені ол барлық балалардың, олардың қабілеттеріне қарамастан, жоғары сапалы білімге қол жеткізуін қамтамасыз етеді. Бұл әртүрлілікке ықпал етеді және балаларды айырмашылықтарды бағалауға шақырады. Инклюзия сонымен қатар әлеуметтік дағдыларды дамытады және білім алушыларға тиесілілік пен қабылдау сезімін дамытуға көмектеседі.

Ақпараттық коммуникациялар маңызды, өйткені олар оқыту мен коммуникацияны жақсартудың жаңа және инновациялық әдістерін ұсынады. Бұл балаларға көптеген пәндерді оқуға мүмкіндік беретін көптеген ақпаратқа қол жеткізуге мүмкіндік береді. АКТ сонымен қатар мұғалімдерге оқуды қызықты және интерактивті түрде өткізуге көмектеседі, бұл оқушыларға оқуды жағымды етеді.

Бірлесіп қолданған кезде инклюзивтілік пен АКТ білімге оң әсер етуі мүмкін.

Нәтижеге бағытталған білім беру моделінде және басқарудың жаңа парадигмасында нақты тұжырымдамаларды, нормаларды және тиімді педагогикалық технологияларды игеру арқылы мұғалімдердің кәсіби мәдениетін арттыру бойынша білім беру мақсаттары белгіленеді.

Оқытушыларға қойылатын негізгі талаптардың бірі оқытудың жаңа әдістерін, атап айтқанда, қазіргі заманда таптырмайтын ақпараттық-коммуникациялық технологияларды (АКТ) пайдалану болып табылады. АКТ дамыған сайын мұғалімдердің басты жауапкершілігі – білімді оқушыларды тәрбиелеу. Технологиялық жетістіктердің қарқынды дамуына байланысты қоғамда жан-жақты дағдылары бар және жаңа технологиялармен таныс мамандарды даярлау қажеттілігі артып келеді [7].

Бала құқықтары туралы Конвенция ерекше қажеттіліктері бар балалардың, оның ішінде ерекше білім беруді қажет ететін балалардың құқықтары мен әлауқатын таниды. Ерекше қажеттіліктері бар барлық балалар лайықты өмір сүруге және қоғамға интеграциялануға құқылы. Үкімет бұл балалардың толыққанды өмір сүруі үшін олардың тәуелсіздігін дамытуда білімге, денсаулық сақтауға, кәсіптік даярлыққа, бос уақытқа және қолдауға қол жеткізуін қамтамасыз етуге жауапты [8].

Қорытынды. Сонымен, мүмкіндігі шектеулі балаларды жеке оқытуда ақпараттық-коммуникациялық технологияларды (АКТ) қолдану айтарлықтай артықшылықтар береді. Мысалы, ол даралау, визуализация және интерактивтілік принципін ескереді, бұл балалардың білімді игеруін тиімдірек етеді. Баланың осы технологиямен өзара әрекеттесуі визуалды, есту, механикалық және эмоционалды сияқты әртүрлі қабылдау арналарын белсендіреді. АКТ-ның артықшылықтарына оқу уақытын қысқарту, бейнелеу жүйелері арқылы оқу материалдарын ұсыну, балалардың денсаулық ресурстарын сақтау және мүмкіндігі шектеулі балаларға оңай үйренуге және есте сақтауға мүмкіндік беру кіреді. Алайда, жоғарыда айтылғандарға сүйене отырып, АКТ мүмкіндігі шектеулі балаларға жеке білім берудің жалғыз немесе негізгі құралы болуы керек деген қорытынды жасауға болмайды; олардың рөлі көмекші болып қала береді.

Осылайша, «Мүмкіндігі шектеулі балаларды оқытуда АКТ құралдарын пайдалану мүмкіндіктері» мүмкіндігі шектеулі балаларды оқытуда ақпараттық-коммуникациялық технологияларды (АКТ) білім беру құралы ретінде пайдаланудың әлеуетті артықшылықтарына жататыны анықталды.

Қорытындылай келе, мүмкіндігі шектеулі балаларды оқытуда АКТ құралдарын қолданудың көптеген мүмкіндіктері мен артықшылықтары бар екенін атап өткен жөн. Бұл әр баланың нақты қажеттіліктері мен қабілеттерін

ескере отырып, білім берудің икемді және жеке тәсілін қамтамасыз етуге мүмкіндік береді. АКТ құралдары интерактивті және тартымды материалдарды ұсыну, қарым-қатынасты жеңілдету және көмекші технологияларды пайдалануға мүмкіндік беру арқылы оқу процесін жақсарты алады.

Сонымен қатар, АКТ құралдарын пайдалану оқу уақытын қысқартады, визуалды және есту қолдауын қамтамасыз етеді және ресурстарды тиімдірек пайдалануға мүмкіндік береді. Дегенмен, АКТ құралдары дәстүрлі оқыту әдістерін алмастырмауы керек, керісінше көмекші құрал ретінде пайдаланылуы керек екенін ескеру маңызды. Жалпы, мүмкіндігі шектеулі балаларды оқытуда АКТ құралдарын пайдалану мүмкіндіктері айтарлықтай және білім беру мекемелерінде қосымша зерделеніп, енгізілуі тиіс.

Пайдаланылған әдебиеттер тізімі:

1) «Қазақстан Республикасындағы баланың құқықтары туралы» Қазақстан Республикасының 2002 жылғы 8 тамыздағы N 345 Заңы. URL: <https://adilet.zan.kz/kaz/docs/Z020000345>

2) «Кемтар балаларды әлеуметтік және медициналық-педагогикалық түзеу арқылы қолдау туралы» Қазақстан Республикасының 2002 жылғы 11 шілдедегі N 343 Заңы. URL: <https://adilet.zan.kz/kaz/docs/Z020000343>

3) «Білім туралы» Қазақстан Республикасының 2007 жылғы 27 шілдедегі № 319 Заңы. URL: <https://adilet.zan.kz/kaz/docs/Z070000319>

4) «Қазақстан Республикасының кейбір заңнамалық актілеріне инклюзивті білім беру мәселелері бойынша өзгерістер мен толықтырулар енгізу туралы» Қазақстан Республикасының Заңы 2021 жылғы 26 маусымдағы № 56-VII ҚРЗ. URL: <https://adilet.zan.kz/kaz/docs/Z2100000056>

5) Д.Б. Абыкенова мен С. Д. Әубәкірова инклюзивті білім берудің мәні мен құрылымы. Мұғалімдер үшін АКТ құзыреттілігінің маңыздылығы.

6) «Білім берудегі теңдік және инклюзивті тәсіл. Білім беру секторында жоспарлауды дайындау, қайта қарау және бағалау жөніндегі басшылық» (Біріккен Ұлттар Ұйымының білім беру саласындағы және басқа да халықаралық ұйымдар бастамасының бірлескен өнімі – 2010 ж.

7) А.Қ. Таюпова. Оқуда және оқытуда АКТ-ны пайдаланудың тиімділігі.

8) Бала құқықтары туралы конвенция. №23 Мүгедектігі және ерекше қажеттілігі бар балалар. URL: <https://www.unicef.org/kazakhstan/kk/documents/>

ФОРМИРОВАНИЕ ПРОФЕССИОНАЛЬНЫХ ПРЕДПОЧТЕНИЙ ОБУЧАЮЩИХСЯ НА УРОКАХ АНГЛИЙСКОГО ЯЗЫКА

Г.У. Якияева

ТОО «Smart technological school», Республика Казахстан

Аңдатпа. Бұл мақалада кәсіптік бағдар берудің негізгі бағыттары және мектептегі ағылшын тілі сабақтарында оқушылардың кәсіби бейімділіктері мен құзыреттіліктерін қалыптастыру үшін қолданылатын әдістер сипатталған. Ағылшын тілі мұғалімі мамандығына қызығушылықты арттыруға ықпал ететін, сонымен қатар оқушылардың ішкі мотивациясын қалыптастыратын оқу процесін ұйымдастырудың әртүрлі формалары сипатталған.

Тірек сөздер: кәсіптік бағдар беру, кәсіби құзыреттіліктер, кәсіби өзін-өзі анықтау.

***Аннотация.** В данной статье описаны основные направления профориентационной работы в школе и методы, используемые для формирования профессиональных предпочтений и компетенций обучающихся на уроках английского языка в школе. Описаны различные формы организации образовательного процесса, которые способствуют повышению интереса к профессии учителя английского языка, а также формируют внутреннюю мотивацию обучающихся.*

***Ключевые слова:** профориентационная работа, профессиональные компетенции, профессиональное самоопределение.*

Введение. Профориентация учеников – одна из важнейших задач школы. Ведь от выбора профессии зависит дальнейшая жизнь и успех в карьере каждого человека. Для начала, необходимо определиться, что такое профориентация. Это процесс, который помогает ученикам определиться с выбором будущей профессии и выбрать подходящее направление для дальнейшего образования на основе знаний о своих интересах, предпочтениях, увлечениях, склонностях, умениях и качествах. Также важно учитывать трудовой рынок и потребности общества.

Важно отметить, что профориентационная работа в школе должна быть системной и комплексной. Школы могут проводить профориентационные мероприятия различных форматов. Это могут быть тренинги, конференции, экскурсии на предприятия и проведение профориентационных бесед и лекций, на которых профессионалы рассказывают о своих профессиях, описывают условия работы, перспективы карьерного роста и возможности обучения.

Такие встречи помогают ученикам получить первоначальное представление о различных профессиональных сферах и возможностях, которые открываются перед ними.

Еще одним важным этапом профориентации является ориентировочная практика, которая проводится в некоторых школах. В рамках такой практики ученики могут попробовать себя в различных профессиональных сферах и получить практический опыт работы. Это помогает им лучше понять, какие умения и навыки необходимы для выбранной профессии, а также определить, соответствует ли она их склонностям и интересам.

Она должна включать в себя не только формальные мероприятия, но и индивидуальный подход к каждому ученику. Только так можно добиться максимального эффекта и помочь каждому ученику найти свое место в жизни и достичь успеха в выбранной профессиональной сфере.

Основная часть. Урок – это главная организационная форма учебного процесса в школе. Задача каждого учителя - увязать познавательные сведения о профессии с темой и содержанием урока. Большое внимание на уроках уделяется роли и значению иностранного языка для дальнейшей профессиональной деятельности.

Во время урока затрагиваются разные темы, отрабатываются аутентичные тексты, видео, презентации и различные мультимедиа, затрагивающие культуру, историю и географию англо-говорящих стран. Нередко бывает так, что любовь к культуре и языку может стать мощным инструментом для выбора профессии.

Любовь к культуре – это нечто большее, чем просто интерес к традициям и обычаям других стран. Это понимание, что изучение языка не может быть отделено от его культуры.

Развивая интерес к предмету, учитель использует различные формы организации образовательного процесса. Это позволяет школьникам в большей степени проявлять активность и самостоятельность в применении знаний. Специфика формирования профессионального самосознания у учащихся на уроках английского языка - это выход на актуальные проблемы, использование форм делового, неформального общения на занятиях, применение диалоговых форм общения.

Процесс формирования профессионального самосознания у учащихся будет эффективным, если учитель обеспечит комфортные условия для школьников, выявит возрастные интересы учащихся. Оттого, насколько удачно складывается профессиональная деятельность, во многом зависит наше отношение к своей жизни в целом.

Важным является использование интерактивных методов обучения, таких как ролевые игры, дебаты, проектные работы и другие. Эти методы помогают обучающимся лучше понять, как применять свои знания в реальной жизни и развивать свои профессиональные навыки.

Проектная деятельность повышает общую учебную мотивацию, интерес к английскому языку. А это в свою очередь способствует активизации самостоятельности, усилению вовлеченности в образовательный процесс, формированию профессиональных предпочтений.

Участие в олимпиадах, конкурсах, соревнованиях с призовым фондом, предметных неделях, также способствует формированию и углублению интереса к предмету

Задачи, реализуемые на уроках английского языка направленные на профессиональное становление личности.

- развивать индивидуальные способности учащихся, их склонности и интересы (в том числе и профессиональные), что осуществляется через работу по совершенствованию памяти, внимания, мышления обучающихся;
- воспитывать у детей трудолюбие, настойчивость, активность, сознательность, самостоятельность мысли и действий через активное включение их в деятельность иноязычного общения;
- совершенствовать учебные умения школьников работать с книгой, со словами, со справочной литературой, реферировать иноязычные тексты;
- формировать у обучающихся специфические коммуникативные умения, например: вступать в беседу и вести ее, принимать и решать определенные коммуникативные задачи, необходимые в любой профессиональной деятельности;
- познакомить учащихся с разными видами трудовой профессиональной деятельности;
- расширить круг образовательных и учебных ситуаций с ориентацией на будущую профессию;
- помочь решить задачу профессионального самоопределения учащихся.

Заключение. Профессия учителя английского языка всегда была и остается одной из самых востребованных и популярных профессий в Казахстане. Многие люди мечтают о том, чтобы стать учителем именно этого языка. Однако, как и любая профессия, она имеет свои психологические аспекты, которые нужно учитывать при ее выборе.

Первым и, пожалуй, самым важным аспектом является любовь к языку. Учитель английского языка должен быть не просто хорошим знатоком языка, но и истинным энтузиастом, который способен передать это чувство своим ученикам.

Вторым аспектом является желание общаться с людьми. Учитель английского языка должен быть общительным и уметь находить общий язык с людьми разных возрастов и уровня знаний. Кроме того, учителю английского языка необходимо иметь терпение и умение объяснять материал в доступной форме.

Третьим аспектом является любовь к обучению. Учитель английского языка должен любить свою работу и находить удовольствие в том, что помогает своим ученикам. Эта профессия требует от учителя творческого подхода и постоянного совершенствования своих навыков.

Кроме психологических аспектов, стоит обратить внимание и на практические. Для того, чтобы стать учителем английского языка, необходимо иметь специальное образование и проходить стажировки. Кроме того, учителю английского языка необходимо владеть современными методиками обучения и использовать их в своей работе.

Список использованных источников:

- 1) Ю.В. Красичкова. Профориентационная работа на уроках англ. языка. 2022 г.
- 2) Н.С. Костина «Формирование исследовательской компетенции на уроках английского языка». 2018 г.
- 3) Современные методы и технологии преподавания иностранных языков: сб. науч. ст. / Чуваш. гос. пед. ун-т; отв. ред. Н. В. Кормилина, Н. Ю. Шугаева. – Чебоксары: Чуваш. гос. пед. ун-т, 2019. – 449 с.
- 4) Степанова Г. Н. «Выявление и развитие компетенций учащихся». ООО «Русское слово», 2013.

ИНДИВИДУАЛЬНОЕ ОБРАЗОВАТЕЛЬНОЕ ПРОСТРАНСТВО, КАК УСЛОВИЕ ФОРМИРОВАНИЯ ПРОФЕССИОНАЛЬНОЙ НАПРАВЛЕННОСТИ ЛИЧНОСТИ ОБУЧАЮЩИХСЯ

Алиева Эльмира Максutowна

*ведущий эксперт центра психологии, воспитания и развития личности
НАО им. Ы. Алтынсарина*

В современных условиях политических, экономических и социальных изменений, актуализируется вопрос о подготовке и содержании личностного потенциала участников образовательного процесса. Ключевым ориентиром внедрения инновационных технологий, и повышении субъективных ценностей обучающихся, выступает ориентация на индивидуальные психологические ресурсы молодых людей, обеспечивающих готовность выбирать интересную профессию, развиваться и работать в быстро меняющихся социальных условиях.

Востребованные инновации в современных условиях образования реализуются в контексте системного, деятельностного и субъектного подходов. Однако проблемой остается пассивность школьника в определении условий своего образования, содержания своего образовательного пространства, которое продолжает создаваться взрослыми в лице родителей и учителей.

Необходимо отметить, что индивидуальность и субъектность обучающегося может проявляться во взаимодействии со взрослыми, ориентирующими его сознание на поиск и выделение личностно-значимых и приемлемых оснований для проявления его учебной и познавательной активности в освоении ресурсов образовательной среды, расширении, насыщении и упорядочении своего образовательного пространства. Реализация субъектной позиции в образовательном процессе предполагает опосредованный характер педагогической деятельности, как условие получения им индивидуального внимания и поддержки, для формирования своей личной зоны индивидуального развития. Формирование направленности личности на создание условий, стимулирующих продуктивность, творчество, рефлексия, активную самообразовательную деятельность обусловлено индивидуальными предпочтениями и выбором ребенка, принятие которого безусловно повышает уровень его эффективной учебной деятельности.

Учитывая основные структурные компоненты основных понятий исследования, нами были структурно рассмотрены понятия пространство, образовательное пространство, образовательная среда, личное и жизненное пространство, сфера интересов, уровень мотивации и направленность личности. В процессе проведения первого этапа исследований было сформулировано определение:

Индивидуальное образовательное пространство обучающегося представляет собой совокупность значимых объектов, предметов, явлений и событий, приобретающих личностный смысл одновременно с познавательной, воспитательной и развивающей функцией, в процессе учебной и внеучебной творческой активности. (Алиева Э.М. 2018)

Позвольте, при описании пяти компонентной совокупности разработанных нами индикаторов ИОП, остановиться на изучение психологических характеристик обучающихся, принимавших участие в исследовательской части на основе «Многофакторной шкалы для измерения отношения к настоящему и будущему» Ван Калстера.

	Количество	Среднее арифм		Мода	Стандартная ошибка
	Valid N	Mean	Median	Mode	Standard Error
Структурированность будущего	54	2,79444	2,50000	2,500000	0,188514
Внутренний контроль будущего	54	3,57778	3,15000	6,000000	0,224662
Степень сложности будущего	54	3,31296	3,50000	6,000000	0,139457
Ценность будущего	54	2,52037	2,50000	2,000000	0,163820
Отдаленность во времени будущего	54	2,22593	2,00000	2,000000	0,130021
Общая аффективная оценка будущего	54	2,71852	2,70000	3,000000	0,171361
Структурированность настоящего	54	3,22037	3,00000	4,500000	0,209995
Внутренний контроль настоящего	54	2,73148	2,50000	1,000000	0,205732
Степень сложности настоящего	54	3,27315	3,35000	2,500000	0,149028
Ценность настоящего	54	3,37778	3,00000	2,000000	0,196380
Отдаленность во времени настоящего	54	2,65370	2,50000	2,000000	0,191462
Общая аффективная оценка настоящего	54	3,17963	3,00000	3,000000	0,175756

Первый показатель «структурированность будущего» у исследуемой группы подростков имеет значение 2,79 из 6 возможных баллов. Данный показатель рассчитывается исходя из таких параметров как «определенность», «хаотичность», «структурированность». Значение ниже среднего означает, что подростки воспринимают и фиксируют свое отношение к будущему как неопределенному, довольно хаотичному, слабо структурированному. В такой ситуации школьнику сложно планировать свое будущее, выстраивать планы и намечать цели, не говоря уже о том, чтобы двигаться к ним.

Нельзя не заметить, что выстраивание ИОП напрямую связано с построением перспектив дальнейшего обучения, пониманием того, для чего ты учишься, и где в дальнейшем тебе могут понадобиться будущие знания и приобретенные умения. Неопределенность будущего ограничивает целенаправленное выстраивание настоящего. ИОП отражает только актуальные потребности ребенка и не ориентировано в будущее, не связано с ним.

Подростки воспринимают и фиксируют свое отношение к будущему как неопределенному, довольно хаотичному, слабо структурированному. «Структурированность настоящего» имеет показатель выше, чем «структурированность будущего». Это означает, что настоящее воспринимается школьниками как более упорядоченная и систематизированная субстанция.

События и действия в настоящем имеют конкретное значение, они структурированы и несут ясную нагрузку для подростка. Он четко понимает, что и зачем делает. Как средство определенности, данная категория способна регулировать ИОП за счет положительного опыта, как в учебе, так и в системе отношений.

Показатель «внутренний контроль будущего» показывает, что подростки довольно ответственно относятся к будущему. Они прилагают самостоятельные усилия для планирования своего будущего, хотя при этом понимают, что в будущем не все зависит от них. И настоящее воспринимается школьниками как более контролируемое со стороны других, как независимое от собственных усилий. В некотором роде можно говорить об отсутствии контроля со стороны самих подростков. Происходящее настоящее, по их мнению, происходит либо по планам других значимых людей, либо зависит от иных внешних обстоятельств. Такая позиция по отношению к настоящему говорит об инфантильности подростков и перекладывании ответственности за происходящее на других людей.

Критерий «Степень сложности» основан на характеристиках «трудное/легкое», «конфликтное / бесконфликтное», «сложное /простое», «беспроблемное/ проблемное». Будущее для подростка – это далекая взрослость. А взрослая жизнь полна проблем и трудностей, конфликтов и сложностей. Школьники понимают, что в будущем могут возникать проблемы и возможны конфликтные ситуации, к которым они возможно пока не готовы. «Степень сложности настоящего воспринимается как непростое, частично запутанное, иногда доставляющее проблемы, примерно также как и будущее. Как показатель эмоциональной сферы, отношение к настоящему проявляется в отношениях к сверстникам, которые окружают и составляют ведущую категорию взаимоотношений. Возможно возникающие в этой сфере проблемы и заставляют воспринимать подростка настоящее через позицию отношений и возникающих затруднений.

«Ценность будущего» представляет невысокую ценность в представлениях младших подростков. Очевидно, что в своем возрасте 10-11 лет они не считают его интересным и полезным. Однако его смысл может раскрываться через понимание обобщенности самой категории будущего. Трудно оценить подростку то, о чем ты так мало знаешь, когда результативность прошлого имеет последствия только в настоящем, также как и полезность произошедших событий. Не имея достаточного опыта, не определившись с перспективами своего жизненного пути, без элементов самоопределения невозможно оценить значение для себя предстоящих и еще не свершившихся событий, осознать перспективы, связанные с конкретными достижениями в будущем.

Показатель «Ценность настоящего», раскрывается по полноте событий, интересам и полезности. Значение настоящего открывается в жизни подростка в саморазвитии и реализации своих интересов. Период подготовки к взрослению и переходу в старшие классы происходит с интересом и представляет особую значимость для себя и своих друзей. И развивать полноту и насыщенность «настоящего» имеет смысл за счет осознания реальных возможностей.

Показатель «общей аффективной оценки будущего» состоит из «приятных / неприятных», «прекрасных / ужасных», «привлекательных / отталкивающих» впечатлений и отношений. Будущее их пугает, как неизвестная субстанция. Говоря о образовательном пространстве детей, нельзя забывать, что процесс социализации происходит и в системе детско-родительских отношений. Средний результат показателя «Общая аффективная оценка настоящего» по мотивационному компоненту является показателем отношения к настоящему, восприятием его ни светлым, ни темным, ни привлекательным, ни отталкивающим, ни теплым, ни холодным. Абсолютно индифферентная оценка, которая не несет никакого мотивационного импульса для движения вперед. Специфика такого отношения к настоящему обедняет мотивационный ресурс личности, поскольку не связывает настоящее и будущее.

Сейчас на этапе завершения исследования и подготовки аналитических результатов, с детьми в школах г. Алматы и Санкт-Петербурга, мы сформулировали основные характеристики, операционализирующие индивидуальное образовательное пространство: наполненность, структурность, разнородность, протяженность, связность объектов внутри ИОП школьника, мы расширили содержание этих индикаторов.

Поэтому, перспективы развития системного и субъектного подхода в образовании связаны с формированием индивидуального образовательного пространства школьника. С точки зрения теоретических представлений, индивидуальное образовательное пространство (ИОП) формируется как часть общего образовательного пространства. На этапе завершения исследовательской части под ИОП мы понимаем совокупность тех значимых объектов и событий познавательной и развивающей деятельности, которые имеют для формирования индивидуального мировоззрения школьников, профессионально ориентированный личностный смысл.

К основным индикаторам индивидуального образовательного пространства мы отнесли:

1. Наполненность (плотность) образовательного пространства школьников, в форме предметы, объектов, события и явления, которые обеспечивают и помогают ребенку улучшать его образовательную функцию/нагрузку. Например, члены семьи, друзья, учителя, школа, учебные предметы и школьные принадлежности, книги, телефоны, компьютеры, природа, различные процессы развития, занятость вне школы (тренировки, музыка, чтение, рисование, походы в музей и на выставки, дополнительные занятия).

2. Разнородность предметов, объектов, событий, явлений, предоставляющих ребенку образы и представления о различных их источниках в социальной сфере. И если наполненность ИОП обучающегося, это показатель количественный, то разнородность, это разное по качеству, отличающееся между собой и не совпадающие сферы. Например: сфера общения с друзьями, сфера виртуального мира, сфера обучения знаниям из среды, сфера увлечений и досуга, сфера семейного общения с родными, сфера новых технологий и технических средств, сфера развития своих индивидуальных способностей и саморазвития и т.д.

3. Протяженность ИОП это – размерность развивающего пространства ребенка. Это образное представление зоны или «габаритов» (границ) своего образовательного пространства, объединяющее все предметы и объекты, способствующие или помогающие развитию (познанию) школьника. В качестве индикатора может рассматриваться формальная широта пространства, куда включаются значимые с точки зрения образования объекты, способствующие развитию и образованию школьника.

4. Структурность индивидуального образовательного пространства обучающегося, как форма классификационного распределения предметов, объектов, событий, явлений, несущих в представлении школьника образовательную функцию/нагрузку. Этот параметр ИОП указывает на определенную упорядоченность между субъектом познания «Я» (учеником) и включенными объектами и средствами образования, их вероятную иерархичную организацию. В отличие от разнородности, структурность, это признак архитектурной занятости (индивидуальной включенности) подростка, отражающая специфику его занятий или образовательных потребностей, где подросток самостоятельно может активизировать себя, комфортно и доступно проявлять себя (игра на музыкальном инструменте или на клавиатуре в телефоне, общение с друзьями, понимание себя).

5. Связность – характеристика, позволяющая выявлять приоритетность, иерархичность, соотнесенность значимых или условных объектов ИОП. Наличие связи (физического или логического «мостика» между объектами), обозначающее релевантность «Я» и выделяемых объектов ИОП, их принадлежность к определенной совокупности, например, к семье, друзьям, природе, интернет-играм, техническим средствам, процессам саморазвития, и т.д.

С нашей точки зрения эти психолого-педагогические индикаторы ИОП полноценно его описывают, позволяют продолжать работу над методическим инструментарием для дальнейшего изучения и его реализации в определении профессиональной направленности личности обучающегося, устойчивых мотивов, на основе которых могут складываться относительная независимость, избирательное и осознанное отношение к различным объектам и ситуациям, определению профессиональных интересов и выбору профессии.

В качестве рекомендации, предлагаемой для практической работы по формированию профессиональной направленности личности и индивидуального образовательного пространства, проведены высоко достоверные исследования, в г. Алматы и Санкт-Петербурга. Разработана и апробирована программа тренингов и методических рекомендаций по их проведению.

**«БІЛІМ БЕРУ ҰЙЫМДАРЫНДА КӘСІПТІК БАҒДАР БЕРУ
ЖҰМЫСЫН ЖЕТІЛДІРУ»
РЕСПУБЛИКАЛЫҚ ҒЫЛЫМИ-ПРАКТИКАЛЫҚ КОНФЕРЕНЦИЯ
ЖИНАҒЫ**

**СБОРНИК
РЕСПУБЛИКАНСКОЙ НАУЧНО-ПРАКТИЧЕСКОЙ КОНФЕРЕНЦИИ
«СОВЕРШЕНСТВОВАНИЕ ПРОФИОРИЕНТАЦИОННОЙ РАБОТЫ В
ОРГАНИЗАЦИЯХ ОБРАЗОВАНИЯ»**

Басуға __. __. 2023 ж. қол қойылды. Пішімі 60x84 1/16.

Қағазы офсеттік. Цифрлы басылыс.

Қаріп түрі «Times New Roman». Шартты баспа табағы

Подписано в печать __. __. 2023 г. Формат 60×84 1/16.

Бумага офсетная. Цифровая печать.

Тип шрифта «Times New Roman». Условный печатный лист